Maywald – Vayer – Mészáros
GÖRÖG NYELVTAN

Antiquitas · Byzantium · Renascentia VIII.

Sorozatszerkesztők

Farkas Zoltán
Horváth László
Mészáros Tamás

Maywald – Vayer

GÖRÖG NYELVTAN

a kilencedik, teljesen átdolgozott kiadást készítette

Mészáros Ede

a jelen tizenharmadik kiadást szerkesztette

Mayer Gyula

ELTE Eötvös József Collegium
Budapest · 2014

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTÉRIUMA

A kiadvány az Emberi Erőforrások Minisztériuma támogatásával készült.

Szerkesztette Mayer Gyula (MTA-ELTE-PPKE Ókortudományi Kutatócsoport).
A szöveg gondozásában közreműködött Szabó Edit Zsuzsanna.
A kötet a „Klasszikus ókor, Bizánc és humanizmus.
Kritikai forráskiadás magyarázatokkal (NN 104456)" c.
OTKA pályázat támogatásával jött létre.

ISBN 978-615-5371-31-8
ISSN 2064-2369

Felelős kiadó: Dr. Horváth László, az ELTE Eötvös József Collegium igazgatója
Borítóterv: Egedi-Kovács Emese
Nyomdai kivitel: Pátria Nyomda Zrt., 1117 Budapest, Hunyadi János út 7.
Felelős vezető: Fodor István vezérigazgató

Tartalomjegyzék

Bevezetés (1–7. §§.) 15
A) Nyelv, nyelvtudomány, nyelvtan 15
B) A görög nyelv helye az ie. nyelvcsaládban 17
C) A görög nyelv élete; dialektusai 18

Első rész: Hangtan (8–34. §§.) 21

I. A görög írás és kiejtés 22
A betűk 22
Kiejtés 23
Hehezet és ékezet 25
Egyéb hang- és írásjelek 26

II. A hangok felosztása 27
Magánhangzók (vocales, sonantes) 27
Mássalhangzók (consonantes) 28

III. A hangsúly 30
Bevezetés 30
A hangsúly változása 31
Simuló szók (voces encliticae) 32
Simulás (ἔγκλισις) 32
Hangsúlytalan szók (voces procliticae) 33

IV. A hangok változásai 35
Bevezetés 35
A) Magánhangzók változásai 36
Pótlónyújtás. Hangzórövidülés. Metathesis quantitatis 36
Összevonás 37
Hiatus 39

Hangmásulás (Ablaut, apophonia) 40
Nasalisok és liquidák mint magánhangzók 42
B) Mássalhangzók változásai 43
Általános megjegyzések 43
Assimilatio 43
A K- és P-hangok és a ν változásai 43
A j okozta hangváltozások 45
Dissimilatio 47
Ejectio 49
Analogián alapuló változások 50

V. A szavak végződése 52
Bevezetés 52
Mozgó végmássalhangzók 52

VI. A szótagokról 54
Szótagolás 54

Második rész: Szótan (Ragozás- és jelentéstan) (35–135. §§.) 55

I. A fő- és melléknevek ragozása (declinatio) 56
Bevezetés 56
Általános megjegyzések 56
Felosztás 60
Névelő (articulus) 60
1. Magánhangzós (o és α) névragozás 61
Az o-névragozás főnevei 61
Az α-névragozás főnevei 62
Általános megjegyzések 62
Az α-névragozás hímnemű nevei 65
Az o- (és α-) névragozás melléknevei 66
Az o- és α-névragozás összevont névszói 67
Az o-névragozás összevont főnevei 67
Az α-névragozás összevont főnevei 68

Az ο- (és α-) névragozás összevont melléknevei . . 69
Az ω-végű tövek (attikai névragozás) 70
2. Mássalhangzós névragozás 71
Általános megjegyzések 71
A) Néma mássalhangzós tövek 74
A K- és P-hangú tövek 74
A T-hangú (τ-, δ-, θ-) tövek 75
A ντ-tövű főnevek, melléknevek és participiumok . 77
B) Folyékony mássalhangzós tövek 79
A folyékony (λ, ν, ρ) tövű főnevek 79
A folyékony (ν) tövű melléknevek 81
C) A ς-végű tövek 83
A ς-tövű főnevek 83
A ς-tövű mellék- és tulajdonnevek 84
D) A félhangzón végződő tövek 85
Az υ-tövű főnevek 85
Az ĭ-tövű fő- és ŭ-tövű melléknevek 87
E) A kettős magánhangzón végződő tövek 88
Az ευ- (és ου-, αυ-) tövű nevek 88
Az oj- és ωϝ-tövű nevek 89
F) Névragozási rendhagyóságok 89
Heteroklisia és metaplasmos 89
Esetragféle végződések 90
3. A melléknevek áttekintése 91
A) Háromvégződésű melléknevek 91
B) Kétvégződésű melléknevek 91
C) Egyvégződésű melléknevek 92
D) Rendhagyó melléknevek 92

II. A melléknevek fokozása (comparatio) 94
a) Szokottabb alak 94
b) Ritkább alak 95
c) Rendhagyó fokozás (adiectiva suppletiva) 96

III. A melléknévi határozók és praepositiók 98
A) A határozók képzése és fokozása 98

B) A praepositiók 100

IV. A névmások (pronomina) 103
Személyes névmások (pronomina personalia) 103
αὐτός maga, ő (ipse, is) 104
Visszaható névmások (pronomina reflexiva) 106
ἄλλος és a kölcsönös névmás (pr. reciprocum) 107
Birtokos névmások (pr. possessiva) 107
Mutató névmások (pr. demonstrativa) 109
Vonatkozó névmások (pr. relativa) 111
Kérdő és határozatlan névmások (pr. interrog. et indef.) 111
Egymásra vonatkozó névmások (pr. correlativa) 114
Névmási határozók (adverbia pronominalia) 115

V. A számnevek (numeralia) 117

VI. Igeragozás (conjugatio) 121
Bevezetés 121
Általános megjegyzések 121
Az augmentum (előrag) 130
A reduplicatio (kettőzés) 132
Első igeragozás, vagyis az ω-végű igék 134
Az ω-végű igék felosztása az imperfectum tőnek az igetőhöz való viszonya alapján 134
Első vagy jeltelen (bővítmény nélküli) osztály 135
Második, vagy ι (j) osztály 136
Az ω-végű igék felosztása 138
A) Magánhangzós tövek (verba pura) 138
Főszabályok 138
1. Az imperf. actio alakjai (az impf.-tő ragozása) . . . 139
a) Félhangzón (ι, υ) végződő tövek 139
b) Valódi magánhangzón végződő tövek (verba contracta) 142
A) Az άω-végű igék ragozása 144
B) Az έω-végű igék ragozása 145
C) Az όω-végű igék ragozása 146

2. Az instans actio alakjai 147
α) Az aoristos és futurum activi és medii 147
A) Aoristos 147
B) Futurum 149
β) Az aoristos és futurum passivi 150
3. A perfecta actio alakjai 152
α) A praes., praet. és fut. perf. activi 152
β) A praes., praet. és fut. perf. medii és passivi . . 153
Az adjectivum verbale (igemelléknév) 155
Néhány magánhangzós tőnek sajátosságai 155
B) Mássalhangzós tövek (verba impura) 158
Áttekintés 158
1. Némahangú tövek (verba muta) 159
Általános megjegyzések 159
α) A T-hangú tövek 159
Futurum Atticum 160
β) A K- és P-hangú tövek 161
Erős, ún. kötőhangzós aoristos activi és medii . . 162
Erős aoristos és futurum passivi 163
Erős perfectum 165
Néhány némahangú tő sajátságai 168
2. Folyékonyhangú tövek (verba liquida) 169
Általános megjegyzések 169
A folyékonyhangú tövek ún. futurum contractumának ragozása 170
A σ nélküli, pótlónyújtású gyenge aoristos ragozása 171
A folyékonyhangú tövek többi alakjai 172
Erős képzésű alakok a folyékonyhangú tövekből . 174
Az első két osztály igéinek némely sajátosságai 175
Az augmentum sajátosságai 175
A reduplicatio sajátosságai 177
A jelentés sajátosságai 178
a) Medialis futurum activ és passiv jelentéssel . . . 178
b) Verba deponentia passiva (DP) 178
c) Verba medio-passiva (MP) 179

d) Transitiv és intransitiv jelentés 180
Az ω-végű ige (1–2. oszt.) alakjai 181
a) Magánhangzós tövek (verba pura) 181
b) Némahangú tövek (verba muta) 182
c) Folyékonyhangú tövek (verba liquida) 183
d) Megjegyzendők még 183
Az első igeragozás úgynevezett rendhagyó igéi 183
Általános megjegyzések 183
A harmadik, vagy orrhangú igék osztálya 184
A negyedik, vagy kezdő igék osztálya 186
a) Imperfecta-reduplicatio nélkül 187
b) Imperfecta-reduplicatióval 188
Az ötödik, vagy E-osztály 189
a) A bővült tő az impf.-tő 189
b) A rövidebb tő az impf.-tő 190
A hatodik, vagy a vegyestövűek osztálya, verba suppletiva 191
Több osztályhoz is tartozó igék 193
Az ω-végű ige ragozásának áttekintése 193
1. Activum 193
2. Medium 193
3. Passivum 198
Második igeragozás, vagyis a μι-végű igék 200
Általános megjegyzések 200
A μι-végű igék első csoportja 201
A μι-végűek első csoportjának többi igéi 203
a) Magánhangzós és sigmás tövek 203
b) Néma és folyékonyhangú tövek 204
A μι-végű igék második csoportja 204
Bevezetés 204
Az imperfectum és az aoristos 207
Észrevételek 211
A többi alak 211
A ἵστημι ragozását követő igék 212

Erős aoristosok és perfectumok a μι-végűek szerint (kötőhangzó nélkül) ω-végű igékből 213
A) Gyökéraoristosok 213
B) Erős perfectumok 215
A μι-végű igék harmadik csoportja; jeltelen igék . . . 217
φημί mondok, állítok 217
εἰμί vagyok 218
χρή kell, szükséges 219
εἶμι megyek 219
κεῖμαι fekszem 220
ἧμαι (prózában κάθημαι) ülök 220

VII. A szóképzéstan vázlata 222
A) Egyszerű szók (simplicia) képzése 222
Általános megjegyzések 222
a) Nevezetesebb főnévképzők 222
b) Nevezetesebb melléknévképzők 224
c) Határozók képzése 225
d) Igeképzés 225
B) Összetett szók (composita) képzése 226
e) Összetett fő- és melléknevek 226
f) Összetett igék 227

Harmadik rész: Mondattan (136–175. §§.) 229

I. Az egyszerű mondat 230
Bevezetés 230
A) A kijelentő mondat 230
B) A kívánó mondat 232
C) A kérdő mondat 233
A módok használata 234
A tagadás kifejezése 234

II. A mondatrészek 236
A) Az állítmány (praedicatum) 236

B) Az alany (subiectum) 241
Az állítmány egyezése az alannyal 241
C) A tárgy (obiectum) 242
D) A határozók 244
a) Helyhatározók 244
b) Eredethatározók 247
c) Időhatározók 250
d) Módhatározók 252
e) Okhatározók 253
f) Célhatározók 255
g) Társ- és eszközhatározók 255
h) Véghatározók 257
i) Állapothatározók és képeshatározók 260
E) A jelző és értelmező 261
I. A jelző 261
II. Az értelmező 263

III. Az összetett mondat 264
A) A mellérendelés (parataxis) 265
a) Kapcsolók 265
b) Elválasztók 265
c) Ellentétesek 266
d) Következtetők 266
e) Magyarázó 267
B) Az alárendelés (hypotaxis) 267
Az alárendelés ismertetőjelei 268
a) Oratio obliqua 269
b) Alanyi és tárgyi kijelentő mellékmondatok 270
c) Alanyi és tárgyi kérdő mondatok (függő kérdések) 270
d) Hely- (A) és időhatározó (B) mellékmondatok . . 271
Hasonlító mellékmondatok 272
e) Feltételes mellékmondatok 272
f) Megengedő mellékmondatok 274
g) Okhatározó mellékmondatok 275
h) Célhatározó mellékmondatok 275

i) Következményes mellékmondatok 276
j) Jelző és értelmező mellékmondatok 277
Mellékmondatok rövidítése 279
1. Bevezetés 279
2. Accusativus vagy nominativus cum infinitivo . . . 280
3. Genitivus absolutus 281

IV. Szórend 283

Az ión szójárás sajátosságai (176–206. §§.) 287

Általános megjegyzések 288

α) Hangtan 290
Magánhangzók 290
Időmennyiség 292
Mássalhangzók 292

β) Alaktan 294
Névragozás 294
Az o-névragozás 294
Az α-névragozás 294
Mássalhangzós névragozás 295
Névragozási rendhagyások 296
Különösen megjegyzendők 297
Esetragféle végződések 298
Melléknevek. Fokozás 298
Névmások (pronomina) 299
Számnevek (numeralia) 301
Igeragozás (conjugatio) 302
Bevezetés 302
Gyakorító igealakok 303
Augmentum és reduplicatio 304
Verba contracta 305
Az impf.-tő viszonya az igetőhöz 306

Sajátságok az időképzésben 307
A futurum és gyenge aoristos 307
Erős activ és medialis aoristos 307
Activ perfectum 308
A μι-végű igék ragozása 309
Néhány fontosabb μι-végű ige 310
Aoristosok σ és kötőhangzó nélkül 311
Perfectumok kötőhangzó nélkül 312
A praepositiók 313
Határozószók 314

γ) Mondattan 315
Az egyszerű mondat és részei 315
Az állítmány 315
A többi mondatrész 316
Az összetett mondat 317
a) Mellérendelő kötőszók 317
b) Alárendelt vagy mellékmondatok 317

Stilisztikai megjegyzések (207. §.) 321
I. Figurák 321
1. Hangfestő alakzatok 321
2. A szórend figurái 321
3. Gondolatalakzatok 322
II. Tropusok 323

Magyar–latin tárgymutató 324

Görög tárgymutató 332

Bevezetés

A) Nyelv, nyelvtudomány, nyelvtan

1. §. A nyelv az emberek társas érintkezésének, a közös munka megszervezésének a gondolkodással párhuzamosan fejlődött eszköze, amelynek megfelelően minden közösség sajátosan tagolja az emberi tapasztalatot; jellegére és természetére nézve tagolt beszédhangok rendszere, amelyhez egy nyelvközösségen belül élők számára azonos jelentés tartozik.

A nyelv szüntelenül változik, változásai híven tükrözik azokat a módosulásokat, amelyek az emberek viszonyaiban mennek végbe. Az élő, a beszélt nyelv érzékenyebb a változtatásokra, az irodalmi nyelv ezzel szemben konzervatívabb (pl. jelentős különbség van az irodalmi latin nyelv és az ún. vulgáris latin között, melyből a neo-latin nyelvek alakultak ki. L. 4.§.)

2. §. A nyelvvel, a nyelvi jelenségek eredetének, fejlődésének kutatásával foglalkozó tudomány a **nyelvtudomány**, melynek feladata, hogy a nyelv törvényszerűségeit és a nyelvi rendszert magyarázza. Ennek a tudománynak a kezdetei a messze ókorba nyúlnak vissza; az óind grammatika (l. 4.§.) tökélyre vitte a nyelvi elemzést; a görögök közül a sophisták, Platón, Aristotelés és a stoikusok foglalkoztak a nyelvtani rendszer vizsgálatával. Az első ránk maradt rendszeres nyelvtant Dionysios Thrax (Kr. e. 100. k.) írta. Műve, a „τέχνη γραμματική" rendszeressége, tömörsége és világossága miatt egészen a XVIII. századig nagy tekintélynek örvendett, mert ez állapította meg először a grammatikai terminológiát: ma is fellelhetők még a nyelvtanokban hatásának nyomai.

Dionysios Thrax grammatikai terminológiájából valók pl. ὄνομα (nomen), ῥῆμα (verbum), μετοχή[1] (participium), ἄρθρον[2] (articulus), ἀντωνυμία (pronomen), πρόθεσις (praepositio), ἐπίρ-

[1] „Része" van az igei természetben.
[2] A tag, mely a főnevet a mondatba fűzi.

ρημα (adverbium), σύνδεσμος (coniunctio), πτῶσις[3] (casus), ὀρθή vagy εὐθεῖα (casus rectus), ὀνομαστική (nominativus), γενική[4] (genitivus), δοτική (dativus), αἰτιατική[5] (accusativus), κλυτική (vocativus), ἔγκλισις (modus), ὁριστική[6] (indicativus), προστακτική (imperativus), εὐκτική (optativus), ὑποτακτική (subiunctivus), ἀπαρέμφατος[7] (infinitivus), χρόνος (tempus), ἐνεστώς (praesens), παρεληλυθώς (praeteritum), μέλλων (futurum), παρατατικός (praes. imp.), παρακείμενος (praes. perf.), ὑπερσυντελικός (praet. perf.), ἀόριστος[8] (aoristos).

A rómaiak a görög nyelvtudományt alkalmazták saját nyelvükre, de azt alig fejlesztették tovább.

Az ókori grammatikusok τέχνη-i olyan leíró nyelvtanok, amelyek csak a nyelvi tényeket közlik, de nem adják meg a tények okát. A modern nyelvtudomány a XIX. század elején születik meg; a nyelvek történetének feltárásával és a rokon nyelvek összehasonlítása révén keresett magyarázatot a nyelvi formák létrejöttére. A történeti-összehasonlító nyelvvizsgálat mellett századunkban előtérbe kerültek a nyelv pontosabb leírásának, struktúrájának, társadalmi, lélektani, matematikai információ-elméleti stb. vonatkozásainak kérdései.

3. §. A hagyományos felfogás szerint a **nyelvtan** három főrészre oszlik: a) *hangtan*ra, mely a hangok keletkezésének (phonetika) és változásainak (hangváltozások) ismertetésével foglalkozik; b) *szótan*ra vagy *alaktan*ra (morphologia), mely a szavak alakjának (ragozás- és szóképzéstan), α) a szavak jelentésének (semantika) változásait tárgyalja, amiben nagy segítségére van β) az etymologia, vagyis a szó „igazi", eredeti jelentéséről szóló tudomány (e két utóbbi azonban az etymologiai szótárak anyagát szokta alkotni); c) *mondattan*ra (syntaxis), amelynek tárgya α) az

[3]A szó elváltozása.

[4]V.ö.: Δαρείου καὶ Παρυσάτιδος παῖδες γίγνονται δύο.

[5]Származik az αἰτία = ok szóból, nem az αἰτιᾶσθαι (accusare) igéből; a latin elnevezés: accusativus tehát helytelen.

[6]Voltaképp: activumot és passivumot egymástól elhatároló mód.

[7]Nem egyúttal jelöli a személyt, számot, módot.

[8]Származik: ἀ-privativum + ὁριστός < ὁρίζω = határolok; a görög grammatikusok szerint: nem jelöli pontosan a múltat.

egyszerű, β) az összetett mondat; utóbbi a mellérendelést (parataxis) és az alárendelést (hypotaxis) ismerteti. A mondattanba tartozik végül a stilisztika is, vagyis a helyes nyelvhasználatról szóló tanítás.

B) A görög nyelv helye az indoeurópai nyelvcsaládban

4.§. A görög nyelv az indoeurópai nyelvcsalád egyik ága. E nyelvcsaládhoz azokat az eredetileg Európában és Ázsiában beszélt nyelveket soroljuk, amelyek hangtani, morfológiai, szókincsbeli és a nyelvből rekonstruálható tárgyi adatok alapján szoros rokonságot mutatnak fel. E nyelvi adatokból egy közös ősre (alapnyelv) következtethetünk. E nép őshazája Dél-Oroszországban vagy a Keleti-tenger vidékén volt, földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkozott. E nyelvcsalád tagjai:

1. az *indo-iráni* nyelvek, amelyek közül a legjelentősebb a szanszkrit, az ó-ind klasszikus formája (Kr. e. V. sz.-tól); e csoportba tartozik a cigányok nyelve is;

2. az *örmény* nyelv;

3. a *tokhár*, a Kelet-Turkesztánban talált kéziratok nyelve;

4. a *hettita*, a Kr. e. II. évezredben Kis-Ázsiában beszélt nyelv, amelyet ékírásos táblák örökítettek meg, és rokonsága;

5. a *görög* (l. 5–7.§§.);

6. az *albán* nyelv;

7. az *itáliai* nyelvek, melyek közül a latin a legfontosabb. Ma is élő alakjai, az ún. újlatin vagy román nyelvek (olasz, spanyol, francia, portugál, román); jelentős volt a római hódításig az oscus és umber is;

8. a *kelta* nyelv, amelyen a régi gallok beszéltek, de ma már kis területre szorult vissza;

9. a *germán* nyelvek, amelynek részei: az északi germán (svéd, norvég, izlandi, dán), a keleti germán (a már kihalt gót), a nyugati germán (angol, német, holland);

10. a *balti* és *szláv* nyelvek, az előzőhöz a litván és a lett, az utóbbihoz a keleti szláv (orosz, ukrán, belorusz), a nyugati szláv (lengyel, cseh, szlovák), és a déli szláv (bolgár, szlovén, szerb-horvát) tartozik.

C) A görög nyelv élete; dialektusai

5.§. A görög nyelvet beszélő csoportok a Kr. e. II. évezred elején jelentek meg a Balkán-félsziget déli részén. A legrégibb emlékek a mykénéi lineáris B írásban maradtak fenn. E szótagírásos agyagtáblák a Kr. e. 1400–1200 közötti időbe tartoznak, többségük a krétai Knóssosban, valamint Pylosban és Mykénében került elő. Az első alfabetikus szövegek a Kr. e. VIII. század végéről származnak. Az ógörögöt a Kr. u. V. századig beszélik; a közép-görög a XVI. századig tart, ettől kezdve beszélünk újgörög nyelvről.

6.§. A görög kezdettől fogva sok **nyelvjárás**ra oszlott. A hagyományos felosztás szerint ezek közül a főbbek:

a) a **dór** dialektusok

(Lakoniában, Messéniában, Argolisban, Magna Graeciában, Korinthosban, Rhodos szigetén stb.), melyeknek fontosabb sajátságaik (az attikaival szemben):

a ϝ sokáig tartja magát: ϝάναξ, ϝέργον, νέϝος; ión-att. η helyett sokszor ᾱ van: φᾰ́μᾱ (∼ φήμη), μᾰ́τηρ (∼ μήτηρ); az act. sing. 3. szem. ragja –τι, a plur. 1. személyé –μες, a plur. 3. szem. ragja –ντι: δίδωτι (∼ δίδωσι), φέρομες (∼ φέρομεν), φέροντι (∼ φέρουσι); a hangsúly szeret a szó vége felé tartani: ἐλάβον (∼ ἔλαβον), ἀγγέλοι (∼ ἄγγελοι).

Dór nyelvjárást használnak: Simónidés, Pindaros, Theokritos, a tragédia kardalai.

b) az **aiol** dialektusok

(Lesbos szigetén, Thessaliában és Boiótiában); sajátságaik: az ékezet az attikaival szemben a szó végétől távozik: βασίλευς (∼ βασιλεύς), θῦμος (∼ θυμός); a plur. dat. végzete -εσσι: πόδεσσι (∼ ποσί), ἄνδρεσσι (∼ ἀνδράσι); n, l, m, r + j vagy s-ből, to-

vábbá -sl-, -sm-ből lesz νν, λλ, μμ, ρρ: κρίννω (∼ κρῑ́νω), χέλλιοι (∼ χῑ́λιοι), ἔμμι (∼ εἰμί), φθέρρω (∼ φθείρω); -ανσ-, -ενσ-, -ονσ- > -αισ-, -εισ-, -οισ- (a pótlónyújtás tehát diphthongust eredményez): plur. acc. χώραις (∼ χώρᾱς), ἵπποις (∼ ἵππους) stb.

Az irodalomban ez a dialektus Sapphó és Alkaios nyelve.

c) az **ión-attikai** dialektus és a **κοινή**

1. Az iónt beszélték Ióniában, a Kyklasokon, Euboián, jellegzetességei:

ᾱ helyett ε, ι, ρ után is η van: σοφίη (∼ σοφία), χώρη (∼ χώρα); ττ helyett: σσ: πρήσσω (∼ πράττω); a ϝ és a spiritus asper igen korán kiveszett; a szomszédos magánhangzókat nem vonja össze.

Az ión mint mesterséges, sok aiol és attikai alakkal kevert irodalmi nyelv az ún. homérosi eposzokból ismeretes; ión nyelven írta meg Hérodotos is történeti művét, ez utóbbi az ún. újión.

2. Az attikai a Kr. e. V. századtól kezdve minden más nyelvjárást háttérbe szorít. Virágzásának ideje Kr. e. 500–300 közé esik. Ennek a nyelvjárásnak a grammatikáján szokásos a görög nyelvet tanulni. Sajátosságai között említendő:

az egymás mellé került magánhangzókat összevonja; ε, ι, ρ után az ión η-val szemben ᾱ van (α purum).

Attikai nyelvjárásban írtak: Aischylos, Sophoklés, Euripidés, Aristophanés, Thukydidés, Xenophón, Platón, Démosthenés és mások.

3. A κοινή (sc. διάλεκτος) az attikai nyelvjárás természetes továbbfejlődéséből, és más dialektusok hatása alatt keletkezett világnyelv.

Több faja közül legnevezetesebb az attikai, melynek kora Kr. e. 500 – Kr. u. 300, sajátságai pedig:

a hangsúlyos szótag egyben meg is nyúlik; az itacismus: η, ει > ι; αι > ε; a dualis kivész; a dativus megszűnik; a mássalhangzós decl. beleolvad az o- ill. az α-declinatioba; az optativus eltűnik; a syntaxis egyszerűbb lesz.

Az irodalomban az alexandriai (Kr. e. 300–30) és a római (Kr. e. 30 – Kr. u. 300) korszak görög íróinál, papyrusokon és

feliratokon találkozunk vele; a görög Bibliának is ez a nyelve, és a művelt rómaiak is a κοινή-t beszélték.

7. §. A görög nyelv ma is él mint a régi görög, főként az attikai leszármazottja.

A hosszú évszázados fejlődés azonban mély nyomokat hagyott különösen szókincsében (latin, újlatin, török és szláv kölcsönszók). Az irodalmi nyelv, az ún. καθαρεύουσα γλῶσσα (megtisztított nyelv) nagyjából az attikainak mesterséges felelevenítése. Vele szemben áll a köznyelv ἡ μιλουμένη vagy δημοτικὴ γλῶσσα, amelyet széltében beszélnek; ez kb. úgy viszonylik a κοινή-hoz, mint az olasz a latinhoz. Az **újgörög** sajátosságai általában a κοινή-ról mondottak, továbbá:

a futurum, a praes. és praet. perf., az imperat. alakjai körülírással képeztetnek, és ilyenkor ἔχω és θέλω segédigék gyanánt használtatnak; a -μι végű igék -ω végűekké lettek; a magánhangzók terén az itacismus tovább terjed: υ és οι is > i; a mássalhangzóknál előtérben van a spirantikus kiejtés, pl. β > v, stb.

Első rész: Hangtan

I. A görög írás és kiejtés

8. §. A betűk

A görög nyelvnek a hangok jelölésére a következő 24 betűje van:[1]

Alak		Név		Kiejtés	Átírás[5]
Α	α	ἄλφα	alpha	a, á	a
Β	β	βῆτα	béta	b	b
Γ	γ	γάμμα	gamma	g (n)	g (n)
Δ	δ	δέλτα	delta	d	d
Ε	ε	ἓ ψῑλόν	epsilon[2]	e	e
Ζ	ζ	ζῆτα	zéta	dz	z
Η	η	ἦτα	éta	é[3]	é
Θ	θ	θῆτα	théta	th	th
Ι	ι	ἰῶτα	ióta	i, í	i
Κ	κ	κάππα	kappa	k	k
Λ	λ	λάμβδα	lambda	l	l
Μ	μ	μῦ	my	m	m
Ν	ν	νῦ	ny	n	n
Ξ	ξ	ξεῖ	ksi	ksz	x
Ο	ο	ὃ μῑκρόν	omikron[2]	o	o
Π	π	πεῖ	pi	p	p
Ρ	ρ	ῥῶ	rhó	r	r
Σ	σ ς	σίγμα	sigma	sz[4]	s
Τ	τ	ταῦ	tau	t	t
Υ	υ	ὗ ψῑλόν	ypsilon[2]	ü, ű	y
Φ	φ	φεῖ	phi	ph, f	ph
Χ	χ	χεῖ	chi	kh	ch
Ψ	ψ	ψεῖ	psi	psz	ps
Ω	ω	ὦ μέγα	ómega[2]	ó	ó

Jegyzet. 1. A görög írás sémi eredetű, és a phoinikiaiaktól (púnok) származik. A görögöktől vették át azután az etruskok és

a latinok az alphabetumot, s az utóbbiak által használt alakban terjedt el mindenfelé a művelt világon.

2. Mikor az αι e-nek, az οι és υ pedig i-nek hangzott (l. 6. §. 3. és 7. §.), akkor Byzantiumban keletkezett az ἓ ψῑλόν, mely «puszta» e-t (nem αι-val írandót), és az ὖ ψῑλόν elnevezés, mely «puszta» i-t (nem οι-, vagy υ-nal írandót) jelent. Ebből a korból való az ὸ μῑκρόν és az ὦ μέγα név is, mely a két betű alakjára kis és nagy o-ra vonatkozott.

3. Az Η eredetileg a «h» hang jelölésére szolgált; minthogy azonban ez a hang az iónban korán kiveszett, a nyílt ē hangot jelölték vele. Midőn az ión alphabetum Attikában is elterjedt, az attikai nyelvjárásban még meglevő «h» hang számára új jelet kellett keresni; ezt a jelet az Η kétfelé osztásából kapták meg: ⊦, később Γ, majd ῾ lett az ún. spiritus asper (l. 10. §. 1.), ⊣, később ⊥, majd ᾽ a spiritus lenis (l. uo.) jele.

Régibb időben még egyéb betűjük is volt a görögöknek; az egyik, a Ϝ (digamma = kettős gamma, az alakja után) a w hangot (l. 12. §. 1. jz.) jelölte. Ez a hang azonban – kivált az ión-attikaiban – korán elveszett.

4. Az sz hangnak a kis betűk közt két jegye van (σ és ς), melyek közül
σ a szók elején és belsejében áll: σύν, σείω, ἦσαν;
ς a szók végén írandó; tehát: πόνος, κέρας, κόσμος.
A végsigma a szók belsejében is megmaradhat, oly összetett szókban, melyeknek előrésze ς-ás végű; tehát: προς-έρχομαι vagy προσ-έρχομαι.

5. A görög szavak latin betűs átírására a magyarban több különböző rendszer is használatos. A táblázat ezek közül a tudományos szövegekben használatosat mutatja be.

9. §. Kiejtés

1. A görög betűknek mindig ugyanaz a hangértékük van, a γ azonban a κ, γ, χ és ξ előtt úgy hangzik, mint az n a

«hang, munka» szókban (l. 27. §. 5.): Γάγγης = Gangés, Σφίγξ = Sphinx, ἄγχω = anchó, ἄγκυρα = ankyra.

A többi betű kiejtéséről megjegyzendő:

az ε és ο rövid magánhangzók általában zártan hangzottak, mivel képzésükkor a nyelv háta közel volt a szájpadláshoz, a hosszúak (η, ω) pedig, melyeknek képzésénél a nyelv háta távol volt a szájpadlástól, nyíltan ejtettek. A bárányok bégetését pl. egy V. századbeli attikai komoediaíró βῆ, βῆ-vel adja vissza, tehát az η nyílt, hosszú hang volt;

a rövid α ugyanúgy ajakkerekítés nélkül ejtendő, mint a hosszú;

az ι mindig i-nek ejtendő, (sohasem j-nek, l. 12. §. 1.); tehát: Ιωνία = Iónia;

a ζ voltaképp nem egyéb, mint σ+δ (vö. Ἀθήναζε > Ἀθήνασ + δε, l. 61. §. 1. c.); mi dz-nek szoktuk ejteni, mint ahogyan nem helyesen ejtjük az ε és η-t sem: a régi görög ejtéssel szemben ez utóbbi két esetben a mi kiejtésünk sajátságosan éppen fordítottja az ógörög kiejtésnek (l. még lentebb a 3. pont alatt).

2. A valódi kettős magánhangzók (l. 12. §. 2. a.) kiejtésénél mindkét hangnak egy szótag gyanánt kell hallatszani; ha a második hang υ, az u-nak ejtendő; csak ου = ú; következőleg:

αι	aj	ει	ej	οι	oj	υι	üj
αυ	au	ευ	eu	ηυ	éu	ου	ú.

Jegyzet. αι megfelelője a latinban ae: λαιός ~ laevus.

ει-ben egybeesik egy ősi ει diphthongus, továbbá az ε+ε-ből és az ε pótlónyújtásából keletkezett hangzó (l. 21. §. 1. a. és 20. §. 1.). Eredeti az ει pl. e szavakban: δείκνυμι, ἀμείνων, τεῖχος, δεινός;

οι megfelelője a latinban oe: ποινή ~ poena;

az υ-nal képezett kettőshangzókban az υ mindig u-nak (sohasem ü-nek) hangzott, amit a következő írások is bizonyítanak: φεόγειν = φεύγειν, ἱκετεούω = ἱκετεύω stb.;

ου-ban egybeesik egy ősi ου diphthongus (pl. δοῦλος, ἀκόλουθος), továbbá az ο + ο-ból és az ο pótlónyújtásából keletkezett

monophthongus (l. 21. §. 1. a. és 20. §. 1.); mind a három úgy hangzott, mint a magyar ú.

3. A nem valódi kettős magánhangzóknak (l. 12. §. 2. b.) kiejtésében a kis betűknél az aláírt ι (iota subscriptum: ᾳ, ῃ, ῳ), a nagy betűknél a melléírt ι (iota adscriptum: Αι, Ηι, Ωι) nem hangzik; tehát: ᾄδω, Ἄιδω = ádó; ᾐών, Ἠιών = eón; ᾠδή, Ὠιδή = ódé.

Jegyzet. A nem valódi kettőshangzókat monophthongusoknak szoktuk ejteni, bár e kiejtésünk helytelen (vö. még 9. §. 1.); ezek ui. a Kr. e. II. századig diphthongusok voltak; vö. pl. lat. tragoedus ∼ τραγῳδός, lat. Thraex ∼ Θρᾷξ. A későbbi, monophthongikus kiejtésre jellemzők: lat. ōdeum ∼ ᾠδεῖον, lat. Thrax ∼ Θρᾷξ.

10. §. Hehezet és ékezet

1. A görög minden (egyszerű vagy kettős) magánhangzóra, mely a szót kezdi, **hehezetet** (spiritus) tesz. Ez kétféle: vagy erős hehezet (spir. asper, jele ῾), hangja h: ἱστορια = historia, vagy gyenge hehezet (spir. lenis, jele ᾽), hangja nincs: ἄγω = agó (l. 8. §. 3.).

A szót kezdő ρ mindig erős hehezetet kap (l. 27. §. 7. jz.): így: ῥήτωρ = rhétór; ahol pedig a szó belsejében kettős ρ áll, ott az elsőre gyenge, a másodikra erős hehezetet szokás tenni: Πύῤῥος vagy Πύρρος = Pyrrhus. Azonban a ρ-nak erős hehezete a kiejtésnél nem veendő figyelembe.

2. A görög szók hangsúlyát (προσῳδία ∼ ᾠδή) **ékezettel** (accentus) jelöljük, mely háromféle:

a) éles (ac. acutus; jele ´), λέγομεν, λόγος, ψυχή

b) tompa (ac. gravis; jele `), ἀνὴρ καλὸς καὶ ἀγαθός

c) hajtott (ac. circumflexus; jele ˜ ebből: ^), σῶμα, γῆ.

3. A **hehezet és ékezet helyére** vonatkozólag megjegyzendő, hogy

a) kis betűknél a hangzó vagy ρ felett állanak: ἱερός, ῥώμη; nagy betűknél fent, a hangzó vagy ρ előtt: Ἱέρων, Ῥόδος;

b) valódi kettős magánhangzóknál mindig a második hangzó felett: αἰνός, οἰκία, Εὐρώπη – ἀκούω, ψυχαί, Ἀθηναῖος;

c) ha a hehezet és ékezet ugyanazon hangzón összekerül, akkor az éles és tompa ékezet a hehezet mellé jobbra íratik: εὕρηκα, Ἕλλην, Αἴας, ὃς εἶπετο, a hajtott ékezet pedig mindig a hehezet fölé írandó; így: ἦθος, οὗτος, Ἅγις, Ἕωτος;

d) nem valódi kettőshangzóknál a hehezet és ékezet nagy írásban mindig az első hangzó előtt áll: Ἅιδης = Hádész.

Összetételekben, melyeknek második része magánhangzóval kezdődik, a hehezetet sohasem írjuk ki; következőleg προάγω (ebből πρό és ἄγω), προίημι (ebből πρό és ἵημι).

11. §. Egyéb hang- és írásjelek

1. Egyéb **hangjelek** a görögben még a következők:

a hiányjel (᾽) ἀπόστροφος, az elisio (l. 23. §. 1.) jele;

a gamó (᾽) κορωνίς, a krasis (l. 23. §. 2.) jele;

az elkülönítő pontok (¨) annak jelölésére, hogy két, rendesen kettős magánhangzót tevő hangzó külön ejtendő ki. Ha ilyenkor a szótag hangsúlyos is, akkor az éles ékezet a két pont közé írandó; így: ἀϊδής = a-idés; ἄϊδιος; – ἀϋτή = a-yté; πραΰνω.

Az elkülönítő pontok azonban nem okvetlenül szükségesek, mert sokszor az ékezetnek vagy hehezetnek helyzetéből (l. 10. §. 3.) is eléggé kitetszik, hogy a hangok külön ejtendők; tehát: πάις = pa-is, ἄυπνος = a-ypnos.

2. A görög **írásjelek** közül

a vessző és pont ugyanolyan, mint a magyar írásban;

a kettőspont és pontos vessző jele a sor felett egy pont (·);

a kérdőjel pedig alakjára nézve pontos vessző (;).

Jegyzet. Az írásjelek (hehezet, ékezet) használata csak az alexandriai korban válik rendszeressé. A kérdőjel a ζήτησις = kérdés első betűjéből származik, valamint a mi ? jelünk a Quaestio kezdőbetűjéből.

II. A hangok felosztása

12. §. Magánhangzók (vocales, sonantes)

A magánhangzók a szótagalkotó elemek a szóban. Magánhangzó akkor jön létre, mikor a tüdőből kitóduló levegő a hangszálakat mozgásba hozza, és azután sehol akadályra nem találva a szájnyíláson kitódul.

1. Az **egyszerű** magánhangzók

a) minőségük szerint kétfélék, úm.: valódiak és félhangzók; valódiak: α, ε, η, ο, ω, – félhangok: ι, υ;

b) időmennyiségük szerint az egyszerű magánhangzók közül rövidek: ε, ο; – hosszúak: η, ω; – közösek: ᾱ/ᾰ, ῑ/ῐ, ῡ/ῠ;

c) hangzás szerint vannak magas E- (ε, η), közép A- (α), mély O- (ο, ω) hangok.

Jegyzet. Félhangzók az ι és υ azért, mert könnyen mássalhangzókká (j és w) válnak (l. 8. §. 3.). Mikor a nyelv csaknem a felső foghús (alveolus) alatt áll meg, származnak a magas hangú vagy elülső nyelvállással képezett hangzók; ha a nyelv a száj hátsó részében a lágy íny (velum) alatt van, keletkeznek a mély hangú vagy hátsó nyelvállással létrejött hangzók. A kettő között foglal helyet a közép «a».

2. A *kettős* magánhangzók (δίφθογγοι) a valódi magánhangzók és félhangzók összekötéséből származnak. Ezek ismét lehetnek:

a) valódiak, melyekben mindkét hang hallatszik (vö. 9. §. 2.) α + ι = αι, ε + ι = ει, ο + ι = οι, υ + ι = υι,

α + υ = αυ, ε + υ = ευ, ο + υ = ου, η + υ = ηυ;

b) nem valódiak, melyek hosszú valódi magánhangzó + ι-ból keletkeznek. Ezekben az ι nem hangzik (l. 9. §. 3.); tehát:

ᾳ, Aι = á, ῃ, Hι = é, ῳ, Ωι = ó.

13. §. Mássalhangzók (consonantes)

1. Az **egyszerű** mássalhangzók:

Kiejthetőségük szerint	Keménységi fokuk szerint[3]	A beszélő szervek szerint		
		Torokhangok (gutturales) K-hangok	Foghangok (dentales) T-hangok	Ajakhangok (labiales) P-hangok
Pillanatnyiak[1] (momentaneae)	Kemények (tenues)	κ	τ	π
	Lágyak (mediae)	γ	δ	β
	Hehezetesek (aspiratae)	χ	θ	φ
Huzamosak[2] (continuae)	Folyékonyak (liquidae) a)	λ ρ		
	Orrhangok (nasales) b)	γ (l. 9. §. 1.)	ν	μ
	Fúvók (spirantes) c)	j	σ	ϝ

Megjegyzendő, hogy rendesen az orrhangok is a folyékonyakhoz számítanak, és λ, μ, ν, ρ közös néven folyékonyaknak neveztetnek.

2. **Kettős** mássalhangzók: ξ, ψ, ζ.

Jegyzet. 1. A mássalhangzók (consonantes) kiejthetőségük szerint vagy pillanatnyiak (momentaneae), vagy huzamosak (continuae). Az első csoport képzésénél a tüdőből kitóduló levegő az ínyen, a fogaknál vagy az ajkaknál akadályba ütközik; ezeket az akadályokat, zárakat (innen: zárhangok) meg kell szüntetni, mintegy szétrobbantani (explosivae), hogy a hang hallható legyen; amíg ui. az akadály fennáll, addig hang nem hallható (némák, mutae). Így van ez a torok-, fog- és ajakhangoknál, melyek csak egy pillanatig hangzanak.

2. A többi mássalhangzó ezekkel szemben huzamos. Ezek:

a) folyékonyak, mikor a levegő a nyelv hegyét hozza mozgásba (r), vagy a «d» helyén levő nyelv oldalán távozik a szájüregből (l);

b) orrhangok, ha a levegő nem a szájon, hanem az orron át távozik (közönségesen ezeket is folyékonyaknak nevezik); és

c) fúvók ill. réshangok, mikor az 1. alatt említett akadályok nem zárak, hanem rések, melyeken keresztül a levegő átsurranhat.

3. A lágy hangokat ún. zönge kíséri (az ún. Ádám-csutkában levő hangszálak rezegnek), míg a kemény hangok zöngétlenek. Utóbbiak a «h»-val alkotják a három hehezetes mássalhangzót.

III. A hangsúly

Bevezetés

14. §. A görög hangsúly zenei volt (vö. προσῳδία ∼ ᾠδή, lat. accentus < cano, canere), azaz a nyomatékkal kimondott szótagot vagy szót magasabb, a hangsúlytalant pedig alacsonyabb hangon ejtették. Beszédjük tehát a hanghordozás tekintetében hasonlított a mi kérdő mondataink hanghordozásához; a modern nyelvek közül a román nyelvek állnak legközelebb ebből a szempontból a göröghöz. Kevés kivétellel minden szóban van egy hangsúlyos szótag. A hangsúly helye **mindig csak a három utolsó szótag egyikén lehet**. Ez az ún. háromszótagos törvény, mely szerint a szó végén legföljebb két, trochaeusi végződésnél három mora lehet hangsúlytalan.

1. Az éles ékezet úgy rövid, mint hosszú magánhangzón állhat, mégpedig a három utolsó szótag bármelyikén; a harmadikon csak akkor, ha az utolsó rövid: καλός, ἀνήρ – λέγω, λήγω – ἔγραφον, ἄνθρωπος.

Az éles ékezetű szók elnevezése az ékezet helyzete szerint

a) éles az utolsó szótagon: végéles (ὀξύτονον)

b) az utolsó előtti szótagon: másodéles (παροξύτονον)

c) a harmadik szótagon: harmadéles (προπαροξύτονον).

2. A hajtott ékezet csak természetileg hosszú hangzón állhat, és csakis a két utolsó szótag egyikén; az utolsó előttin csak akkor, ha az utolsó természeténél fogva rövid; tehát: εῦ, Ἑρμῆς – σῶμᾰ, πρᾶξῐς.

A hajtott ékezetű szók elnevezése az ékezet helyzete szerint

a) hajtott az utolsó szótagon: véghajtott (περισπώμενον)

b) az utolsó előtti szótagon: másodhajtott (προπερισπώμενον).

3. Minden szó, melynek utolsó szótagja hangsúlytalan, általában tompahangúnak (βαρύτονον) neveztetik: φίλος, πλοῦτος, ἄριστος.

4. Az utolsó előtti szótagon, ha természeténél fogva hosszú és hangsúlyos, okvetlenül hajtott ékezetnek kell állnia az esetben, ha az utolsó szótag természeténél fogva rövid, vagy csak helyzetileg hosszú; így φεῦγε, κρατῆρᾰς, αὖλᾰξ (tő αὐλᾰκ-); de θώρᾱξ (tő θωρᾱκ-).

5. Összetett szókban a hangsúly mindig a szó eleje felé igyekszik, amennyire ezt az utolsó szótagnak időmennyisége megengedi; de sohasem megy túl az utolsó előtti alkatrész végszótagján; így:

ἡ λύπη a bú	de:	ἄλῡπος bútalan
ὁ νοῦς az érzelem		εὔνους jóindulatú
ὁ σοφός a bölcs		φιλόσοφος bölcselő
ἀπό és δός-ból lesz:		ἀπόδος adj vissza (nem ἄποδος!).

15. §. A hangsúly változása

Valamely szónak hangsúlya részint a ragozásban (az utolsó szótag időmennyiségének változása, vagy a szótagok számának szaporodása által), részint az összefüggő beszédben más szókkal való érintkezése folytán többféleképpen változhatik.

1. A ragozásban előforduló hangsúlyváltozásokat a név- és igeragozásnál fogjuk említeni (l. 35. §. 3. és 78. §. 5.).

2. Az összefüggő beszédben minden végéles ékezet, hacsak nem következik utána írásjel, tompára változik (βαρύτονον 10. §. 2.). Így: ἀγαθός jó; de: ὁ ἀγαθὸς ἀνήρ a jó ember; csakis az utolsó -νήρ szótag nyomatékos itt.

Jegyzet. Csakis a kérdő τίς; τί; (ki? mi?) tartja meg mindig változatlanul éles hangsúlyát, tehát az írásban éles ékezetét (l. 74. §. 1.).

3. A hangsúly visszavonása (ἀναστροφή) a kéttagú praepositióknál – prózában csak περί-nél – szokott előfordulni, és pedig: a) valahányszor a névnek vagy igének, melyhez tartoznak, utána tétetnek; így: τούτων πέρι (= περὶ τούτων); νεῶν ἄπο (= ἀπὸ νεῶν); b) midőn a kéttagú praepositio az εἰμί (vagyok)

megfelelő összetételei helyett áll: ilyenek πάρα = πάρεστι, ἔπι = ἔπεστι. vö. 199. §. 2. jegyz.

16. §. Simuló szók (voces encliticae)

Néhány egy- és kéttagú szó oly szorosan csatlakozik a megelőző szóhoz, hogy vele hangtani egységgé, *egy* főhangsúllyal bíró szólammá lesz, saját hangsúlyának elvesztésével (mint a magyarban a névutók). Az ily szókat **simulóknak** (ἐγκλιτικά) nevezzük. Ezek a következők:

1. A határozatlan névmás τὶς, τὶ (valaki, valamely, valami, aliquis) minden alakjában, kivéve ezt az egyet: ἄττα (l. 74. §. 1.).

2. A személynévmásnak következő alakjai:
μέ, μοῦ, μοί, me, mei, mihi,
σέ, σοῦ, σοί, te, tui, tibi,
ἕ, οὗ, οἷ, se, sui, sibi.

3. Az εἰμί és φημί igék indic. praes. impf.-ának minden kéttagú alakja.

4. A határozatlan πού valahol, ποί valahová, ποθέν valahonnan, πῄ valahogy, πώς valamiképp, ποτέ valamikor.

5. Ezek a szócskák (particulák): γέ quidem, νύν hát, τέ (que) és, τοί bizony, πέρ éppen, πώ még.

6. A -δε akár mint helyhatározó képző (l. 61. §. 1. c.): οἰκόνδε haza, akár mint nyomósító rag (l. 72. §. 2.): ὅδε ez itt, τοσόςδε stb.

17. §. Simulás (ἔγκλισις)

1. A simulásnál a szólam főhangsúlya szintén a háromszótagos törvény szerint (l. 14. §.) igazodik;

a) végéles vagy véghajtott szó után a simuló elveszti hangsúlyát, de a megelőző szó változatlanul megtartja (éles nem tompul; l. 15. §. 2.), s ez lesz az egész szólam főhangsúlya; így: σοφός τις – εὖ ἐστιν.

b) *másodéles* szó után az egytagú simuló elveszti hangsúlyát, a kéttagú azonban megtartja; tehát: λόγος τις; de: λόγοι τινές.

c) *harmadéles* vagy ezzel egyértékű *másodhajtott* szó után a simuló elveszti hangsúlyát, a szólam főhangsúlya pedig az első szó végtagjára esik, mit *éles ékezettel* jelölünk. Ezeknek tehát *két* ékezetük van; így: ἄνθρωπός τις, ἄνθρωποί τινες – τὸ σῶμά σου, εἶχέ ποτε.

Olykor a simuló a megelőző szóval *egybe* íratik; így: ὥστε, μήτε, οἷόςτε stb. ezek helyett: ὥς τε stb. Az ékezet tehát csak *látszólag* tér el a 14. §. szabályaitól.

2. A simuló szó megtartja hangsúlyát (vö. még 129. §. c.):

a) ha más simuló jő utána: εἴ ποτέ τίς φησι ha vki vha mondja;

b) a kéttagú simuló, ha másodéles szó után áll (l. fent b) pont);

c) a mondat elején, mert akkor nincs mihez simulnia;

d) ha magát a simulót akarjuk nyomatékosan kiemelni, ami főleg a személynévmásoknál szokott előfordulni, mégpedig leginkább

ellentétekben: ἢ ἐμέ, ἢ σέ vagy engem, vagy téged;

praepositio után: σὺν σοί teveled; πρὸς σέ tehozzád;

e) elisio után, ha az a magánhangzó, mely az ékezetet átvenné, a megelőző szó végéről elmaradt: καλὸν δ᾽ ἐστίν = καλὸν δέ ἐστιν.

18. §. Hangsúlytalan szók (voces procliticae)

1. Több egytagú szó az *utána következővel* egyesül hangtani szólammá; azért saját hangsúlyuk nincs is (pl. magy. névelő, lat. praepos.). Ezeket **hangsúlytalanoknak** (ἄτονα) nevezzük. Ilyen van tíz; úm.:

a) a névelőnek ez a négy alakja: ὁ, ἡ – οἱ, αἱ;

b) három praepositio: ἐν (-ban), ἐς v. εἰς (-ba), ἐκ v. ἐξ (-ból);

c) két kötőszó: εἰ (ha), ὡς (mint, hogy; mint praep. is);

d) egy tagadó szó: οὐ (οὐκ, οὐχ nem; de mindig csak οὐχί).

2. A hangsúlytalanok éles ékezetet kapnak:
a) simuló előtt valamennyien: οὔ φησιν, εἴ τις, οὔπω stb.
b) az οὐ, ha nem csatlakozhatik a következő szóhoz; tehát írásjel előtt: ἔδησε μὲν οὔ, ἔπαισε δέ.
vagy a mondat végén: πῶς γὰρ οὔ; hogyne?

IV. A hangok változásai

Bevezetés

19. §. Beszédünk nem elszigetelt hangokból, hanem a hangok bizonyos csoportjaiból, szavakból áll, melyekben az eredeti hang igen gyakran megváltozik. Ezt a sajátságát a hangoknak nevezzük **hangváltozásnak**.

A hangváltozások – igen ritka eseteket nem tekintve – nagyon lassan és hosszú idő alatt végbemenő folyamatok, melyek észrevétlenül, sőt öntudatlanul mennek végbe, és az esetek óriási többségében átmeneti fokozatok eredményei. Az okok között, melyek a hangváltozásokat létrehozzák, fontos szerepe van a beszélő kényelemszeretetének, a munkamegtakarításnak, a helyes kiejtés lazulásának, az utánzásnak, nyelvkeveredésnek, a beszéd tempójának (allegro- és lento alakok: κτὼ βολῶν = ὀκτὼ ὀβολῶν; lat. ditis = divitis) és egyéb tényezőknek, mint pl. a szomszédos hangoknak.

Minden hangváltozás bizonyos törvények szerint megy végbe; ezek a törvények az ún. **hangtörvények**. Ezek azt mondják, hogy *ha egy hang egy szóban bizonyos nyelvterületen bizonyos időben valamiképpen elváltozott, akkor hasonlóan fog elváltozni minden szóban, melyben ugyanazon körülmények között előfordul*; a változás tehát nemcsak azonos hangtani feltételekre, hanem ugyanazon időre és helyre, nyelvterületre vonatkozik.

Látszólagos kivételek többféleképp magyarázhatók.

a) A hangtörvények bizonyos időhöz vannak kötve. Egy törvény szerint pl. minden régi ā-ból keletkezett ión-att. η az attikai dialektusban ρ után ismét ᾱ (ún. alpha purum, l. 40. §. 1. a.) lesz. E szabály alól «kivételek» κόρη, δέρη. Tudnivaló azonban, hogy a fenti hangváltozás régebbi, mint a ϝ-nek ρ után való kiesése, tehát a κόρ(ϝ)η, δέρ(ϝ)η alakok teljesen szabályszerűek, mivel az η előtt még ϝ állt abban az időben, mikor pl. χώρη-ből χώρᾱ lett.

b) Egy hangtörvény a másiknak érvényességét megszüntetheti. A *sek^{h}- gyökből spiritus asperrel kezdődő ἕχω alakot várnánk (l. 30. §. 2. c. β.), de dissimilatio útján (l. 29. §. 5.) ténylegesen ἔχω létezik csak.

c) Leggyakrabban azonban az **analogia** (ἡ ἀναλογία = egyezés) szolgál felvilágosítással az ún. kivételek megmagyarázásánál. Az analogia (a nyelvtani alakok associatiója) ui. a legnagyobb jelentőségű tényező a nyelv fejlődésében. Hatalmáról a nyelvtan minden részében meggyőződhetünk. Két faja a belső és külső analogia. A belső analogia esetében egy szónak bizonyos alakja ugyanazon szó más alakjaira hat: amikor pl. a πέφευγα perf.-ában az ε megmarad és nem változik o-ra, mint pl. a λείπω ∼ λέλοιπα-ban, itt a várható változást a φεύγω praesensének analogiája zavarja meg. A külső analogia esetében valamely szó alakjaira egy más szó alakjai hatnak. Pl. ὀστᾶ e helyett ὀστῆ < ὀστέα (l. 43. §. 1.) más semlegesek plur. nom. α-végződése szerint (pl. δῶρα, σώματα).

A) Magánhangzók változásai

Pótlónyújtás. Hangzórövidülés. Metathesis quantitatis

20. §. 1. **Pótlónyújtás.** Gyakran előfordul, hogy a szó belsejében valamely mássalhangzó vagy mássalhangzó-csoport kiesik (l. pl. 30. §.). Ilyenkor a megelőző rövid hangzó megnyúlik, azaz a helyzeti hosszúság helyébe a természeti hosszúság lép. Ez az úgynevezett **pótlónyújtás**, melynek következtében a rövid

ᾰ, ῐ, ῠ-ból ᾱ, ῑ, ῡ, – ε-ból ει, – o-ból ου lesz. Így:

*pant-si *ekrin-sa *deiknunt-si *spend-sō *pent^{h}-somai *odont-s alakokból lesz:

πᾶσι ἔκρῑνα δεικνῦσι σπείσω πείσομαι ὀδούς.

Analogiák. A latinban ex-ā-men < *ex-ag-smen (ăgo), māvis, māvult < *mags-wol- (măgis és volo-ból), pōno < *pŏ-s(i)nō (pŏs-ui) stb. – A magyarban pl.: főd (föld), âra (arra), kódus, házhó stb.

Jegyzet. a) természeténél fogva hosszú valamely szótag, ha hosszú vagy kettős magánhangzó van benne:
pl. ἥρως, ᾄδω (– –), Εὐρώπη (– – –);

b) helyzeténél fogva hosszú a szótag, ha a rövid magánhangzóra két vagy több egyszerű, vagy egy kettős mássalhangzó következik; így: χάρμα, ἐχθρός, λέξον (– ⏑), λόγος δέ (⏑ – ⏑), ὑπὸ χθονός (⏑ – ⏑ ⏑).

A természeti és helyzeti hosszúság a kiejtésben jól megkülönböztetendő; így: ὥςπερ és ὅςπερ, μᾶλλον és ἄλλος. vö. pāssus (pando) és păssus (patior) stb.

2. **Hangzórövidülés.** Sajátságos jelenség a görög (és latin) nyelvben, hogy az eredetileg hosszú hang magánhangzó előtt («vocalis ante vocalem corripitur»), nasalis vagy liquida + mássalhangzó előtt, valamint j, w + mássalhangzó előtt megrövidül; így lett λυθη-ből λυθέω, λυθεντ-; γνω-ból γνοντ-; ζωή-ból ζοή; *g^{w}asilēws-ból βασιλεύς; *e-dējk-s-m̥-ból ἔδειξα; *djēws-ból Ζεύς stb. vö. flēre, scīre, de: flĕo, scĭo; amāns, mōns, de: amănt*i*s, mŏnt*i*s* stb.

3. **Metathesis quantitatis**, vagyis a magánhangzók időmennyiségének felcserélése az ηο, ᾱο csoportokban fordul elő, melyekből εω ill. εᾱ lesz: βασιλῆος > βασιλέως; βασιλῆα > βασιλέᾱ; νᾱος > νεώς. (l. 57. §. 1. b. és 5.).

21. §. Összevonás

Magánhangzók összekerülését *ugyanazon szóban*, és az ebből eredő rossz hangzást a görög többnyire **összevonás** (contractio) által iparkodik elkerülni: τιμάεις > τιμᾷς (l. 87. §. 2. a.). Legelőször természetesen az egyenlő magánhangzók vonattak össze, pl.: ἱστάασιν > ἱστᾶσιν. Az összevonás szabályai a következők (de vö. 79. §. 2.):

1. a) két egyenlő minőségű (l. 12. §. 1. a.) magánhangzó (mely esetben ε = η, és ο = ω) mindig a megfelelő hosszúba olvad össze; de εε > ει, οο > ου. Így

ezekből: κέρᾰᾰ Χίϊος φιλέητε ζηλόω de: ποίεε πλόος
lesz: κέρᾱ Χῖος φιλῆτε ζηλῶ ποίει πλοῦς.

b) kettős magánhangzók (valódiak és nem valódiak) az előttük álló s első alkatrészükkel egyenlő rövid magánhangzót elnyelik; így

ezekből: μνάαι οἰκέει ἁπλόοι νόου μνάᾳ φιλέῃ νόῳ
lesz: μναῖ οἰκεῖ ἁπλοῖ νοῦ μνᾷ φιλῇ νῷ.

2. Egyenlő minőségű, de nem egyenlő hangzású (l. 12. §. 1. c.) magánhangzók a következő szabályok szerint vonatnak össze:

a) a mély O-hang elnyomja a magasabb A- és E-hangot; tehát

ezekből: τιμάομεν χράου ἠδίοα γένεος ζήλοε δουλόεις
lesz: τιμῶμεν χρῶ ἡδίω γένους ζήλου δουλοῖς.

b) a közép A-hang és a magas E-hang találkozásakor pedig mindig az győz, amelyik elöl áll; a kettőshangzó ι-ja aláíratik; tehát

ezekből: ἀέκων ἀείδω τιμάῃς ἔαρ παιδεύεαι és παιδεύηαι
lesz: ἄκων ᾄδω τιμᾷς ἦρ παιδεύῃ.

3. Valódi hangzó + félhangzóból kettőshangzó származik (l. 12. §. 2.).

4. Az összevonáshoz igen közel jár a **synizésis**, vagyis diphthongust nem alkotó két magánhangzónak egybeolvasztása a kiejtésben; így: ἵλεως, πόλεως (ejtsd: hiljósz, poljósz) csak két szótag. Az ékezés tehát *nem* szabálytalan.

Jegyzet. α + ει = ᾱ, ha az ει nem eredeti (l. 9. §. 2. jegyz.), hanem ε + ε vagy ε pótlónyújtásának eredménye, tehát: τιμάειν (< τιμάεεν) > τιμᾶν. O + nem eredeti ει > ου: δουλόειν > δουλοῦν (l. 87. §. 2. jz.).

Nem vonatnak össze εο, εου, εω, εοι, εα, εη, εῃ, ha az ε mögött ϝ volt, mely kiesett, tehát: δέω, βασιλέα, ἐννέα, ἡδέως. (l. 30. §. 2. d.).

22. §. **Hangsúly**. Az összevonásból keletkezett szótag csak akkor hangsúlyos, ha az összevont hangzók egyike hangsúlyos volt. Lesz pedig

hajtott, ha a hangzók elseje volt hangsúlyos; τιμάω = τιμῶ (l. 14. §. 2.),

éles, ha a hangzók másodikán volt a hangsúly; τιμαέτω = τιμάτω.

23. §. Hiatus

Valahányszor magánhangzón végződő szóra magánhangzón kezdődő következik, **hiatus** (hio, -are; hangrés) támad, melynek a görög részint a szók elhelyezésével, részint *elisio* (hangkivetés), *krasis* (hangvegyülés) vagy mozgó végmássalhangzók (l. 33. §.) segítségével szerette elejét venni.

1. Az **elisio** (elido, -ere) a szó rövid véghangzójának elhagyása rákövetkező magánhangzó előtt. Jele az *apostrophos* ᾽ (l. 11. §. 1.), melyet azonban a szóösszetételeknél nem szokás kiírni. Végső magánhangzójukat elvesztik főképp:

a) a praepositiók, kivéve περί és πρό. Így mondjuk

ezek ἐπὶ αὐτῷ ἀπὸ ἐμοῦ διὰ ἐμέ παρὰ ἔχω ὑπὸ ἄγω helyett:
ἐπ᾽ αὐτῷ ἀπ᾽ ἐμοῦ δι᾽ ἐμέ παρέχω ὑπάγω

de περί és πρό-nál: περὶ αὐτόν, περιέχω – πρὸ αὐτοῦ, προέχω;

b) sok kötőszó (sohasem ὅτι, hogy) és határozószó; így tehát

ezekből: ἀλλὰ ἐγώ οὐδὲ ἦλθεν ἦν δὲ ἐγώ ἅμα αὐτῷ
lesz: ἀλλ᾽ ἐγώ οὐδ᾽ ἦλθεν ἦν δ᾽ ἐγώ ἅμ᾽ αὐτῷ.

Sohasem marad el az ὐ, sem az egytagú szókban az ᾰ, ῐ, ο. Hangsúly tekintetében megjegyzendő, hogy azt

a) tompahangú szók (l. 14. §. 3.) mindig megtartják:
ταῦτα ἔχω = ταῦτ᾽ ἔχω;

b) végéles praepositiók s kötőszók mindig elvesztik:
ἐπ᾽ ἐμοί, ἀλλ᾽ ἐγώ,

c) más végélesek a megelőző szótagra vetik:
χρηστὰ ἤθη = χρήστ᾽ ἤθη.

2. A **krasis** valamely szó végső magánhangzójának összevonása a következő szó kezdő magánhangzójával többnyire a 21. §. szabályai szerint. Jele a *koronis*: ᾽ (l. 11. §. 1.), mely az összevont hangzó fölé íratik, ha nincs rajta erős hehezet; így: τὸ ἐμόν = τοὐμόν, de ὁ ἐμός = οὑμός.

A krasisnál az első szónak az *ékezete*, a másodiknak a *hehezete* vész el. A keletkezett új hangzó pedig csak akkor kap aláírt iótát, ha az ι az összevonandók *másodikában* volt; tehát: ἐγὼ οἶμαι = ἐγῷμαι; de καὶ ἄν = κἄν.

A krasis leginkább a következő esetekben fordul elő:

a) a névelőnél: αὐτός τοὔνομα τἀγαθά ὦνθρωπε
ezekből: ὁ αὐτός τὸ ὄνομα τὰ ἀγαθά ὦ ἄνθρωπε

b) a relativumnál: ἅν ἁγώ οὐφόρει
ezekből: ἃ ἄν ἃ ἐγώ ὃ ἐφόρει

c) καί és πρό-nál: κἀγώ κἀν κᾖτα προὔβαλον
ezekből: καὶ ἐγώ καὶ ἐν καὶ εἶτα προέβαλον.

Hangsúly. Az első szó hangsúlya elvész, a másodiké megmarad. Így: τὸ ἔργον = τοὖργον, ὦ ἄναξ = ὦναξ 14. §. 4. szerint.

24. §. Hangmásulás (Ablaut, apophonia)

1. A görögben és más nyelvekben (latin, német, angol stb.) gyakran tapasztalhatjuk, hogy a tő magánhangzói az etymologiailag összetartozó szavakban más és más alakban fordulnak elő. Vö. német: b**i**nden, b**a**nd, geb**u**nden; B**e**rg: B**u**rg; G**e**ld: G**o**ld: G**u**lden; latin: t**e**go: t**o**ga; f**e**ro: f**ū**r; sc**a**lpo: sc**u**lpo.

Jegyzet. Etymologiailag (ἡ ἐτυμολογία [< ἔτυμος = igaz(i) + λόγος = szó] tehát: a szó igazi eredetének és jelentésének tana) összefüggő szavak azok, amelyek egy közös alapszóból (ἔτυμον) származnak.

E jelenséget **hangmásulásnak**, német terminussal Ablautnak nevezzük. A hangmásulásnak igen fontos szerepe van a szóképzésben általában, és az igeragozásban különösen, amennyiben itt főleg az ún. erős alakok (erős aoristos és perfectum) képzésénél találkozunk vele (l. 99–102. §§., 107–108. §§., 112–116. §§., 119. §.).

2. A hangmásulásnak két faja van:

a) **qualitativ** másulással van dolgunk, mikor ε és α, ill. η és ᾱ az o ill. ω-val váltakozik: φέρω ∼ φόρος; βάλλω ∼ βολή; ῥήγνυμι ∼ ἔρρωγα.

b) a **quantitativ** másulás a magánhangzók időmennyiségének megváltozásában áll. Itt három fok lehetséges:

α) az **erős** (vagy teljes) fok, amelyben a tőhangzó 1) vagy ᾱ, η, ω ῑ, ῡ, 2) vagy α, ε, o, 3) vagy ει, ευ;

β) a **gyenge** fok (vagy Ø fok), melyben 1) az α) 1) alatt említett ᾱ, η, ω tőhangzó α, ε, o-ná rövidül, 2) az α) 2) alatti α, ε, o teljesen eltűnik, és 3) az α) 3) alatti ει, ευ diphth.-ból ῐ, ῠ lesz;

γ) a **nyújtott** fok, melyben az erős fokú α, ε, o-ból (l. α) 2) alatt) η, ᾱ, ω lesz. Példák:

Erős fok		Gyenge, ill. Ø fok	Nyújtott fok
ε hangzóval	o hangzóval		
ῥήγνυμι	——	ἐρράγην	ἔρρωγα
ἵστημι	——	στατός	——
τίθημι	——	θετός	——
δίδωμι	——	δοτός	——
ἐγενόμην	γέγονα	γι-γν-όμαι	——
φέρω	φορτίον	δί-φρ-ος	φώρ
φίλε (vocat.)	φίλος (nomin.)	——	——
λείπω	λέλοιπα	λιπεῖν	——
εἰδώς	οἶδα	ἴσμεν	——
φεύγω	——	ἔφυγον	——

c) Quantitatív és qualitatív hangmásulás együtt is előfordul, pl.: τρέπω ∼ τρωπάω; ἄγω ∼ ἀγωγή; φέρω ∼ φώρ.

Jegyzet. 1. Jegyezzük meg a következő hangmásulásokat:

καλέω ∼ κλητός	τέμνω ∼ τέτμηκα
βάλλω ∼ βλητός	θνητός ∼ ἀπέθανον ∼ θάνατος
κάμνω ∼ κέκμηκα	πάσχω ∼ πενθ-, *pn̥t^{h}- > παθ-, πονθ-

2. A quantitatív hangmásulás az egyes nyelvtani kategoriákban:

a) *Erős fokot* tüntetnek fel pl.: az athematikus igetövek az act. indicat. egyes számában: δείκ-νῡ-μι, τί-θη-μι, ἵ-στη-μι, δί-δω-μι; a thematikus igetövek közül sok a praes. impf., a σ-fut. és σ-aoristosban: λείπω, σήπω, φεύγω: λείψω, stb.; az -εσ-

tövű semleges szók, valamint az -ερ- és -εν- tövek nagy része az esetrag előtti szótagban: γένος, ἔτος, πατέρα, ποιμένας.

b) *Nyújtást* mutatnak: az -ερ-, -εσ-, -εν-tövű nevek egy része a sing. nom.-ban: πατήρ, ποιμήν, ἀληθής, δωτώρ; az -ον-, -οντ-tövek szintén a sing. nom.-ban: δαίμων, γέρων, φέρων.

c) *Gyenge ill. Ø fokot* mutatnak: az athematikus igék az act. indicat. plur.-ban és az egész mediumban: τί-θε-μεν, τίθεμαι, δίδομεν; sok -ε- tőhangzós ige a perfectumban, pl.: ἔσταλκα ἔσταλμαι ∼ στέλλω; ἐκλάπην ∼ κλέπτω; ἐδάρην ∼ δέρω (l. 25. §.); a kötőhangzós erős aoristos töve: ἔλιπον ∼ λείπω, ἔφυγον ∼ φεύγω, ἔλαβον ∼ λήψομαι, stb.

25. §. Nasalisok és liquidák mint magánhangzók

Gyakran előfordul, hogy nasalis vagy liquida előtt egy rövid magánhangzó kiesik, vagy nasalis járul mássalhangzóhoz. Ilyenkor az illető nasalis ill. liquida lesz a szótagalkotó hang. Jelölésére az illető betűk alá írt kis kör szolgál, tehát: n̥, m̥, r̥, l̥.

Példák:

Erős fok		Gyenge, ill. Ø fok	Nyújtott fok
ε hangzóval	o hangzóval		
δέρκομαι	δέδορκα	δρακεῖν < *dr̥kehen	——
πατέρες	——	πατράσι < *pat̥si	πατήρ, εὐπάτωρ
φέρω	φόρος	φαρέτρα < *p^{h}r̥-etra	φώρ
στέλλω	στολή	ἔσταλκα < *e-stl̥-k-m̥	——
κλέπτω	κλοπή	ἐκλάπην < *e-kl̥p-ē-m	κλώψ
τείνω < *tenjō	τόνος	τατός < *tn̥tós	——
——	——	πόδα < *podm̥	——
——	——	ἐπαίδευσα < *epawidewsm̥	

Vagyis: n̥ > α, m̥ > α, r̥ > αρ vagy ρα, l̥ > αλ vagy λα.

Jegyzet. A latinban: n̥ > en: nomen < *nōmn̥; m̥ > em: pedem < *pedm̥; r̥ > or: cordis < *kr̥d-es; l̥ > ol : mollis < *ml̥d-wī. A német így ír: Atem, holen, Gesindel, Vater stb., de így mondja ki e szavakat: Atm̥, holn̥, G(e)sindl̥, Fátá stb. A szótagalkotó nasalisok és liquidák, valamint a hangmásulás idg. eredetűek, és valószínűleg a hangsúly változásában gyökereznek.

B) Mássalhangzók változásai

26. §. Általános megjegyzések

1. A görög (éppúgy, mint a latin vagy magyar) nyelvben a könnyebb kiejtés megkívánja a mássalhangzók találkozásából eredő nehézkes és fáradságos kiejtés elkerülését. A szó belsejében összekerülő mássalhangzók tehát sokszor nem állhatnak meg egész változatlanul egymás mellett, hanem bizonyos törvények szerint átalakulnak. **Ez átalakulásban a második mássalhangzó többnyire változatlan marad, az első pedig ehhez alkalmazkodik.**

A jelenség oka az, hogy a beszélő nyelve már előre készül a következő hang kiejtésére, és ennek artikulációja befolyásolja a megelőző hangét. Különben is minden szótagban a kezdő mássalhangzó a legfontosabb, mely nincs annyi változásnak alávetve, mint más consonans a szóban.

2. Csakis az ἐκ praepositio κ-ja az, mely az összetételekben mindig változatlan marad, bármiféle mássalhangzó előtt: ἐκ-δρομή, ἔκ-θεσις, ἐκ-μετρέω, ἔκ-στασις.

3. A mássalhangzók változásának háromféle módja van; úm. a) *assimilatio* hasonulás, b) *dissimilatio* elváltozás, c) *ejectio* kivetés.

Jegyzet. A változások ismerete a helyesírás szempontjából nagyon fontos, mert a görög a magyarral ellentétben nem az etymologián alapuló helyesírást követi, hanem az ún. fonétikus helyesírást alkalmazza, tehát úgy ír, ahogy kiejti a szót.

Assimilatio

27. §. A K- és P-hangok és a ν változásai

1. A T-hangok (τ, δ, θ) a K- és P-hangok (κ, γ, χ – π, β, φ) közül *csakis a velük egyenlő fokúakat* (l. 13. §. 1.) tűrik meg maguk előtt; ennélfogva csak ezek a csoportok: κτ, ττ – γδ, βδ – χθ, φθ lehetségesek; vagyis: kemény előtt csak kemény, lágy előtt csak lágy, hehezetes előtt csak hehezetes állhat. Tehát ezekből:

λεγ-τος γραφ-τος ὀκ-δοος κρυφ-δην πλεκ-θηναι βλαβ-θηναι
lesz: λεκτός γραπτός ὄγδοος κρύβδην πλεχθῆναι βλαφθῆναι.

Analogiák. Így lett a latinban: lectus, scriptus ezekből: *legtos, *skribtos. A magyarban is: ad-tam, dob-tam, szív-telen, boldog-talan, szök-dös stb. a kiejtésben egészen: attam, doptam, szíftelen, boldoktalan, szögdös gyanánt hangzanak a T-hang módosító hatása következtében.

2. Σ előtt K-hangból κ (κσ = ξ), P-hangból π (πσ = ψ) lesz;

ezekből: ἀγ-σω δεχ-σομαι τριβ-σω γραφ-σω
lesz: ἄξω δέξομαι τρίψω γράψω.

A latinban is: rexi (reg-si), traxi (trag^{h}-si), scripsi (scrib-si) stb.

3. T-hang + σ-ból α) mássalhangzó után és a szó végén σσ, majd σ lesz, β) magánhangzó után az attikai szinén σσ > σ-t tüntet fel.

α) gigant-si epert^{h}-sa nukt-si p^{h}eront-si (plur. dat.)
γίγασι ἔπερσα νυξί φέρουσι
β) dat-sast^{h}ai pod-si
δάσασθαι ποσί.

4. M előtt a K-hangból γ, a P-hangból pedig μ lesz. Ezekből:

διωκ-μος δεδεχ-μαι κοπ-μα ληβ-μα γραφ-μα
lesz: διωγμός δέδεγμαι κόμμα λῆμμα γράμμα

Vö. segmentum (sec-o), summoveo (sub-), summus (sup-er) stb.

5. ν a K-hang előtt orrhangú γ-vá, a P-hang előtt μ-vé lesz:

συν-καλω ἐν-γραφω συν-χεω ἐν-βαλλω συν-φωνια
συγκαλῶ ἐγγράφω συγχέω ἐμβάλλω συμφωνία

a többi folyékonyhoz (λ, μ, ρ) pedig teljesen hasonul; e szerint tehát

ἐν-λειψις ἐν-μενω συν-λεγω συν-μετρια συν-ρεω-ból
ἔλλειψις ἐμμένω συλλέγω συμμετρία συῤῥέω lesz;

Csak az ἐν praepositio ν-je nem változik a ρ előtt: ἐν-ρίπτω bedobok.

Analogiák. A latinban imperitus, imbuo, rumpo (ru-n-po, rup-i), immineo, corruo (con-ruo), colligo (con-legŏ) stb. – A magyarban: azomban, külömben, reméllem (reménylem) stb.

6. A **hehezetesítés** (aspiratio). A kemény némahang (π, κ, τ) mind összetételben, mind szó végén, ha utána *erős hehezetű* magánhangzó következik, ennek hatása folytán *hehezetessé* válik. Tehát

ezekből:	ἐπ᾽ ὁδός	κατ᾽ ἕδρα	οὐκ οὗτος	ἀπ᾽ οὗ
lesz:	ἔφοδος	καθέδρα	οὐχ οὗτος	ἀφ᾽ οὗ.

7. A szó elején álló ρ **megkettőztetik**, valahányszor akár a képzésben (pl. az augmentatiónál), akár az összetételben rövid magánhangzó kerül eléje. Így lesz tehát ezekből:

ῥήγνῡμι	δια-ῥήγνῡμι	ἐπι-ρώννῡμι	ῥέω	ἀπο-ρέω
ἔῤῥηξα	διαῤῥήγνυμι	ἐπιῤῥώννυμι	ἔῤῥεον	ἀποῤῥέω.

Ennek oka az, hogy a szót kezdő ῥ előtt rendesen valamely fúvó mássalhangzó (w vagy s) veszett el, melynek maradványa a ρ-nak erős hehezete. Ez tehát voltaképpen nem is ῥ-kettőztetés, hanem vagy ϝ vagy σ hasonulása a ρ-hoz és ἔῤῥηξα < *e-wrēksa, ἀποῤῥέω < *apo-sreō.

28. §. A j okozta hangváltozások

A görög és a rokon nyelvek adatai révén sok esetben következtethető egy – az attikai nyelvjárásban már nem meglévő – j hang korábbi megléte. Ez a félhangzó j a megelőző mássalhangzóval új hangokat, hangcsoportokat alkot. A legfontosabb szabályok a következők:

1. Zöngétlen K-hang (κ és χ) + j-ből ττ (ión és koiné σσ) válik. Így tehát

ezekből:	*p^{h}ulak-jō	*t^{h}ak^{h}-jōn	*glōk^{h}-ja
lesz:	φυλάττω	θάττων	γλῶττα.

2. A t + j és t^{h} + j-ból σ vagy szintén ττ (ión és koiné σσ) lesz; így lett

ezekből:	*met^{h}-jos	*plat^{h}-jō	*melit-ja	*korut^{h}-jō
	μέσος	πλάττω	μέλιττα	κορύσσω

Jegyzet. Mássalhangzó után a tj-ből mindig csak egyszerű σ lesz, mely előtt a ν (l. 30. §. 1. a. szerint) pótlónyújtással (l. 20. §. 1.) kimarad. Így lesz tehát

ezekből:	*pant-ja	*lut^{h}ent-ja	*legont-ja
először:	παν-σα	*λυθεν-σα	*λεγον-σα
azután:	πᾶσα	λυθεῖσα	λέγουσα.

Analogia. A tj-nek ehhez hasonló módosulásával a magyarban is találkozunk, ahol pl. eredeti lát-j, szeret-j alakokból: láss, szeress lesz.

3. a) A δ és γ az utána következő j-vel ζ-vá lesz; tehát:

	*elpid-jō	*hed-jomai	*krag-jō	*rid-ja	*tr̥-ped-ja
lesz:	ἐλπίζω	ἕζομαι	κράζω	ῥίζα	τράπεζα.

Analogia. A magyarban is a felszólító módnak j ragja megelőző t-vel rendesen cs hangba megy át; így lesz ront-j, tanít-j-ból: ronts, taníts.

3. b) p + j-ből πτ lesz:

*tup-jō	*kop-jō
τύπτω	κόπτω.

4. A j megelőző λ-hoz hasonul; tehát l + j > λλ. Így lesz

*mal-jon (melius)	*aljos (alius)	*hal-jo-mai (salio)
μᾶλλον	ἄλλος	ἅλλομαι

Analogia. A magyarban is szeret a j a megelőző mássalhangzóhoz hasonulni; ezekben: aty-ja, any-ja, hagy-ja stb. mindig kettős ty, ny, gy hallatszik; Zalában pedig ezeket: gondol-ja, talál-ja stb. mindig így ejtik: gondolla, találla.

5. A ν vagy ρ után álló j ezek elé megy mint ι (epenthesis), s a hangzóval kettős vagy hosszú magánhangzót (ῑ, ῡ) alkot. Így lesz

melan-ja	p^{h}an-jō	mor-ja	p^{h}t^{h}er-jō	krin-jō	amun-jō-ból
μέλαινα	φαίνω	μοῖρα	φθείρω	κρίνω	ἀμύνω.

Itt tehát a j hatása a hangnyújtásban jelentkezik. Ez azonban, főleg az igékben, pótlónyújtásból (l. 20. §. 1.) is származhatott; a **lesbosi** szójárásban ugyanis a ν, ρ végű igetövekhez járuló j hasonul; az attikaiak a hosszú mássalhangzót egyszerűsítették, de a helyzeti hosszúságot természetivel pótolták. Így lett

eredeti	kten-jō	p^ht^her-jō	krin-jō	amun-jō-ból
lesbosi	κτέννω	φθέρρω	κρῖννω	ἀμῦννω, illetve
attikai	κτείνω	φθείρω	κρῖνω	ἀμῦνω.

29. §. Dissimilatio

Az assimilatio ellentéte a *dissimilatio, elhasonulás*, amikor két egymásra következő hasonló vagy egyforma hang közül változik el az egyik. Az elhasonulás oka annak a nehézkességnek az elkerülésében rejlik, melyet a két hangzónak egymás után való kiejtése hoz létre, pl. ἐπείθθην > ἐπείσθην.

A leggyakoribb esetek a következők:

1. A T-hang, valahányszor más T-hang elé kerül, σ-ra változik. Tehát ezekből:

	ἀνυτ-τος	ᾰ̓δ-τεον	ἡδ-θην	πειθ-θηναι
lesz:	ἀνυστός	ᾰ̓στέον	ἥσθην	πεισθῆναι.

2. τ-ből σ lesz akkor is, ha hangsúlytalan vagy szóvégi ι előtt áll:

δοτις	πλουτιος (∼ πλοῦτος)	δεικνυτι	φεροντι
δόσις	πλούσιος	δείκνυσι	φέρουσι.

3. A dissimilatio egy faja az, midőn a néma + folyékony hangzócsoporton kezdődő igék a reduplicatio alkalmával csak az első mássalhangzót ismétlik meg: γράφω ∼ γέγραφα, κράζω ∼ κέκραγα, πράττω ∼ πέπραγα (l. 80. §. 1, kivétel 109. §. 1).

4. A dissimilatio jelenségével állunk szemben akkor is, midőn két egyenlő consonans közül, melyeket egy-két szótag elválaszt egymástól, az egyik elváltozik, vagy éppen ki is esik.

κεφαλαλγια	ἀλγαλεος	φρατρια
κεφαλαργία	ἀργαλέος	φατρία.

Vö. lat. exemplaris < *exemplalis; caeruleus < *caeluleus (∼ caelum).

5. Ha két egyforma hehezetes mássalhangzó kerül össze, a görög az első helyébe mindig a neki megfelelő keményet szokta tenni; tehát Βάκχος, Σαπφώ, Ἀτθίς (ezek helyett: Βαχχος, Σαφφω, Ἀθθις). Ezt teszi akkor is, ha egy szóban két közvetlenül egymás mellett álló szótag kezdődnék ugyanazzal a hehezetes mássalhangzóval (Graßmann-törvény); így

a) az igék imperf.- és perfectum-reduplicatiójában; tehát

ezek helyett:	*χε-χωρηκα	*φε-φευγα	*θε-θυκα	*θι-θημι
mondjuk:	κεχώρηκα	πέφευγα	τέθῠκα	τίθημι;

b) szintígy a τίθημι és θύω igéknek passiv aoristosában, ahol

	*ἐ-θε-θην	*ἐ-θυ-θην helyett
lesz:	ἐτέθην	ἐτύθην

c) ez okból még az erős hehezet is meggyöngült ebben: ἔχω (e h. *ἕχω); de már a fut. ἕξω.

6. A passiv gyenge aoristos imperativusában viszont a *második* hehezetes lesz keménnyé, minthogy az első az alaknak jellemzője;

így:	*σωθη-θι	*παιδευθη-θι	*λυθη-θι helyett
lesz:	σώθη-τι	παιδεύθη-τι	λύθη-τι.

7. Néhány, eredetileg t^h-val kezdődő **és** hehezetes mássalhangzóra végződő gyök esetén szintén megfigyelhető a hehezet dissimilatiója.

gyök	praes.		fut.	pass. aor.
t^hap^h-	θάπτω	(temetek),	θάψω,	ἐ-τάφ-ην
t^hrep^h-	τρέφω	(táplálok),	θρέψω,	ἐ-τράφ-ην

gyök	nom.			
t^hrik^h-	θρίξ	(haj),	gen.	τριχ-ός, többes dat. θριξίν
t^hak^h-	ταχύς	(gyors),	középfok	θάττων (*t^hak^h-jōn-ból; vö. 64. §.).

30. §. Ejectio

Bizonyos mássalhangzócsoportokban egy vagy két consonans kiesik, és így szűnik meg a kiejtésbeli nehézség. A mássalhangzó(k) kiesése 1) pótlónyújtással jár (l. 20. §. 1.), de 2) sokszor semmi nyomot sem hagy maga után.

1. a) a -νσ- (-νς) csoportban – melyben a σ keletkezhet ti- és tj-ből is – kiesik a ν:

τονς	θεονς	ἰχθυνς	πανσα	λεγοντι
τούς	θεούς	ἰχθῦς	πᾶσα	λέγουσι.

Jegyzet. Az ἐν praeverbium ν-je a σ előtt megmarad: ἐν-σείω, ἐν-στέλλω. – A σύν ν-je egyszerű σ-hoz hasonul, tehát: συσσίτιον (< συν + σιτιον), de a σ + mássalhangzó vagy ζ előtt elvész, tehát: σύ-στημα, συ-ζάω.

b) a -νσ-, -μσ-, -λσ-, -ρσ-, -σμ-, -σν- csoportban kiesik a σ:

ἐκτενσα ἐφανσα ἐνεμσα ἐστελσα ἐδερσα ἐσμι σελασνα
ἔκτεινα ἔφηνα ἔνειμα ἔστειλα ἔδειρα εἰμί σελένη.

c) a ν + τ hangcsoportban σ előtt a τ hang a σ-hoz hasonul, σσ-ból σ lesz, mely előtt a ν kiesik:

γίγαντς	γιγαντσι	λυθεντς	παντς	πενθσομαι	ἐσπενδσα
γίγᾱς	γιγᾱσι	λυθείς	πᾶς	πείσομαι	ἔσπεισα.

d) ε, ι, υ + nj, rj csoportban a nj, rj-ból keletkezett νν, ρρ pótlónyújtással megrövidül (az egyik ν ill. ρ „kiesik”):

*ktenjō	*klinjō	*olop^{h}urjō
κτείνω	κλῑ́νω	ὀλοφῠ́ρω

2. a) τ hang a σ és a perfectum κ-ja előtt kiesik:

νυκτ-ς	πατριδ-ς	κορυθ-σι	πεπειθ-κα
νύξ	πατρίς	κόρυσι	πέπεικα.

Analogiák. A latinban dens (dent-s), lapis (lapid-s), clausi (claud-si).

b) a τ hang consonans + σ közt is kiesik:

νυκτ-σι	ἐπερθσα
νυξί	ἔπερσα.

c) a σ kiesik

α) két magánhangzó között (a két sonans összevonatik):

Μουσα-σων	γενε-σα	παιδευε-σαι	παιδευε-σο	φανε-σω
Μουσῶν	γένη	παιδεύῃ	παιδεύου	φανῶ.

β) a szó elején magánhangzó előtt: *s(t)i-stā-mi > ἵστημι; ἔχω, ἔσχον ~ σχήσω; ἕπομαι ~ sequor; ἕπτα ~ lat. septem; ἡμι- ~ lat. semi; ὗς ~ lat. sus.

Jegyzet. A s ez esetekben először «h»-vá lesz, mely a szó belsejében eltűnik, a szó elején mint spiritus asper megmarad. (l. 10. §. 1.). Ahol a görög mégis szókezdő vagy két hangzó közt álló σ-t mutat, az mindig másodlagos. A σ-aoristosban és futurumban pl., ahol az actio jele (l. 88. §.), megmarad a mássalhangzós tövek hatása alatt (analogia), ahol jelenléte jogosult (l. 19. §. végén). Erős hehezet lett sokszor a w-ből és a j-ből is: ἕσπερος ~ lat. vesper; ἧπαρ ~ lat. iecur.

γ) más σ előtt:

γενεσσι	ἐτελεσσα	*pod-si > ποσσι
γένεσι	ἐτέλεσα	ποσί.

d) A j és a w hangsúlytalan szótagokban, magánhangzók között kiesik. Ily módon származott

eredeti:	εἰ ἄν	πολειες	ϝιχοιος	βασιληυος	γλυκευος	πλευω-ból
először:	ἐϳάν	πόλϳες	ϝιχόϳος	βασιλῆϝος	γλυκέϝος	πλέϝω,
végre:	ἐάν	πόλεις	ϝιχοῦς	βασιλέως	γλυκέος	πλέω
		(l. 56. §.)	(l. 58. §.)	(l. 22.3.; 57. §§.)	(l. 56. §.)	(l. 93. §. 5.).

31. §. Analogián alapuló változások

Az itt felsorolt jelenségek nem általános érvényű törvények, hanem csak egy bizonyos nyelvtani kategórián belül fordulnak elő.

1. T-hang μ előtt σ-vá lesz az igeragozásban (különben pl. πότμος, ἀριθμός stb.):

ἡνυτ-μαι	ἰδ-μεν	πεπειθ-μαι
ἥνυσμαι	ἴσμεν	πέπεισμαι.

A változás a sing. 3. szem. szerinti, ahol a σ jogosult (l. 96. §. 4.).

2. A dentalis orrhang, ν a T-hang előtt nem változik ugyan, így pl. ezekben: ἐντείνω, ἐνδύω, συνδέω, σύνθημα,
de μ előtt, a ν-tövű igék passivum perfectumában, valamint az ezekből származott főnevekben a νμ helyett σμ találkozik; így lesz tehát

ezekből:	πεφαν-μαι	φαν-μα	μεμιαν-μαι	μιαν-μα	
	πέφασμαι	φάσμα	μεμίασμαι	μίασμα	(l. 106. §. 5.).

V. A szavak végződése

Bevezetés

32. §. 1. A görög szó végén a magánhangzók közül bármelyik, de a mássalhangzók közül csakis ν, ρ, ς (ξ, ψ) állhat (emlékszó Νηρεύς). Minden egyéb mássalhangzó a szó végéről vagy elmarad, vagy olyanná változik át, amely a szó végén megállhat. E szerint tehát ezekből:

	*sōmat	*paid	*galakt	*Monsam	*t^heom
lesz:	σῶμα	παῖ	γάλα	Μοῦσαν	θεόν.

2. Az οὐκ (non) és ἐκ (ex) csak látszólagos kivételek e szabály alól. Hangsúlytalanok lévén ugyanis (l. 18. §.) az utánuk következő szóval a kiejtésben annyira összeolvadnak, hogy azzal jóformán csak *egy* szót alkotnak, mi által a κ is mintegy a szó belsejében hangzik. És tényleg egybeírva is találkoznak; így: οὐκέτι még nem, ἐκποδών láb alól el.

33. §. Mozgó végmássalhangzók

1. **Mozgó ν** (ν ἐφελκυστικόν). Magánhangzó előtt a hiatus (l. 23. §.) elkerülése végett, úgyszintén írásjelek előtt vagy a mondat végén a görög egy ν-t függeszt több, rövid magánhangzóra végződő szóhoz és szóalakhoz. Ezek a következők:

a) a σῐ végű többes számú dativusok és helyhatározók; ilyenek: πᾶσι(ν) omnibus; φύλαξι(ν) őröknek; Ἀθήνησι(ν) Ath-ban;

b) e két σῐ végű szó: εἴκοσι(ν) húsz; παντάπᾱσι(ν) teljesen;

c) az igék σῐ végű egyes és többes számú 3. személye; pl. δίδωσι(ν) ad; φησί(ν) mond; λέγουσι(ν) mondanak;

d) az ε végű egyes 3. személy: ἐπαίδευε(ν), ἐπαίδευσε(ν), πεπαίδευκε(ν), és ez a 3. személy: ἐστί(ν) van (est).

Például: πᾶσι δίδωσιν, de: πᾶσιν ἔλεγεν; – ἔλεγε τούτοις, de: ἔλεγεν αὐτοῖς, εἴκοσι μῆνες, de: εἴκοσιν ἔτη; – λέγουσι τοῦτο, de: λέγουσιν εὖ vagy εὖ λέγουσιν.

2. **Mozgó ς-ja** van ennek a két szónak: ἐκ (ex) és οὕτω (így); ezeknek alakja magánhangzók előtt mindig ἐξ és οὕτως; ennélfogva: ἐκ πόλεως, de: ἐξ ἀκροπόλεως; szintígy ἐκφέρω, de: ἐξάγω; οὕτω (olykor οὕτως) δοκεῖ, de mindig csak: οὕτως ἔχει.

3. **Mozgó K-hangja** (κ, χ) van az οὐ (non) tagadó szónak, mely tehát *gyenge* hehezetű magánhangzó előtt οὐκ, így: οὐκ αὐτός, οὐκ ἔχω; *erős* hehezetű magánhangzó előtt οὐχ, így: οὐχ οὗτος, οὐχ ἥξει; minden mássalhangzó előtt οὐ, így: οὐ πολύ, οὐ χρή.

Írásjel előtt mindig a hangsúlyos οὔ áll (l. 18. §. 2. b.), még akkor is, ha magánhangzón kezdődő szó következik utána; pl. Ἔδησε μὲν οὔ, ἔπαισε δέ.

VI. A szótagokról

34. §. Szótagolás

1. Egymás mellett álló magánhangzók, melyek nem alkotnak kettős magánhangzót, külön szótagot képeznek; így: ἐ-ά-ω, ἀ-εί.

2. Magánhangzók között álló egyes mássalhangzó a következő szótaghoz tartozik; tehát: ἔ-χο-μεν, ἐ-φύ-λα-ξα, ὄ-ψε-ται, οὗ-τος.

3. Két vagy több mássalhangzó csak akkor tartozik a következő szótaghoz, *ha azokkal valamely görög szó kezdődik*, vagyis ha a szó elején is könnyen kiejthetők (főleg néma folyékonnyal, σ némával); tehát: ὅ-πλον, ἐ-σθής, δε-σμός, κά-μνω, νυ-κτός, ἕ-στροφα, ἐ-σθλός stb. de már: ἅρ-μα, πρᾶγ-μα – ἄν-δρες, Λεῦκ-τρα – ἀγ-γέλ-λω, Βάκ-χος stb.

4. Összetett szókat mindig alkatrészeik szerint kell elválasztani; tehát: συν-έχω, πάρ-ειμι, ἀπ-άγω, προς-φέρω, ὥς-περ stb.

5. A verstanban érvényes eltéréseket lásd Szepessy Tibor: Bevezetés az ógörög verstanba. Budapest 2013, 24–38.

Második rész: Szótan (Ragozás- és jelentéstan)

I. A fő- és melléknevek ragozása (declinatio)

Bevezetés

35. §. Általános megjegyzések

1. A görög névszónak (sok tekintetben egyezőleg a latinnal) van:

a) *három neme:* hím (masculinum), nő (femininum), semleges (neutrum); A semlegesek accusativusa mindig egyenlő a nominativussal; a többesben ezek az esetek ᾰ végűek (mint a latinban). Ez az ᾰ végződés voltaképp ugyanaz, mint az α-declinatio sing. nominativusában: a görög az egynemű tárgyak összességét nagyobb egységnek tekinti: τὰ φύλλα tehát nem a levelek, hanem a lomb; vö. lat. loci és loca; arma fegyverzet.

A főnevek neme kétféle módon határozható meg; úgymint

α) a *jelentésből*, mely szerint (mint a latinban) általában véve *hímneműek* a férfiak, népek, folyók, szelek és hónapok nevei; *nőneműek* a nők, növények, városok, szigetek és országok nevei, valamint a legtöbb elvont (abstract) főnév; *semlegesek* a kicsinyítő nevek legnagyobbrészt, habár férfit vagy nőt jelentenek is (mint a németben); továbbá a ragozhatatlanok.

Némely nevek ugyanazon alakban hím- és nőneműek is lehetnek. Ezeket *közös neműeknek* (communia) nevezzük (vö. lat. coniunx férj v. feleség); ilyenek: ὁ θεός isten, ἡ θεός istennő; ὁ παῖς fiú, ἡ παῖς leány; ὁ βοῦς bika, ἡ βοῦς tehén stb.

β) a tőnek, vagy az egyesszámú nominativusnak *végződéséből*. Erre nézve a főbb szabályokat l. az egyes névragozásoknál.

A nem eredetileg a szó jelentésével volt összefüggésben; e szerint tehát eredetileg csak hím- és nőnem volt, míg a harmadik genus azt jelentette, hogy az oda tartozó szó sem nem hímnemű, sem nem nőnemű (genus neutrum = ne + utrum). A természetes

nemet aztán később átvitték minden főnévre: minden élettelen tárgy is mint valami élőlény szerepelt.

b) *három száma:* egyes (singularis), többes (pluralis), kettős (dualis).

Egyesszámba kerül az egység kifejezése: χίων, ὕδωρ, σῖτος, γάλα. Többesszámot használ a görög annak kifejezésére is, hogy valamely egész több kisebb részből áll: ἅλες só; κρέα hús ∼ κρέας egy darab hús; ξύλα tüzelőfa ∼ ξύλον hasábfa. Viszont gyakori az ún. *singularis generalis*: ὁ Πέρσης a perzsák; ὁ στρατιώτης a katonák; ἡ πέλτη a könnyű fegyveresek; ἡ χείρ a legénység. Vö. lat.: *Romanus* sedendo vincit.

A ritkább *kettős számnak* az esetek jelölésére csak két ragja van; úm. az egyik a nom. és acc., a másik a gen. és dat. számára. Ez a kettősszám rendszerint akkor használatos, mikor párosan előforduló dolgokról van szó, mint pl. két kéz, két szem, a kocsiba fogott két ló stb.

c) *négy esete:* nominativus, accusativus, genitivus, dativus.

A *nominativus*t (∼ lat. nomino, -are), mely az alany esete, casus rectusnak is szokták nevezni szemben a többi esettel, az ún. casus obliqui-vel, azaz: a nom. egyenes viszonyban van az állítmánnyal, míg a többi eset tőle függő.

Az *accusativus* a tárgy esete. Neve eredetileg: αἰτιατική (sc. πτῶσις) = τὸ αἰτιατόν az okozott, a cselekvés következményeképp közvetlenül érintett személy vagy dolog: a latin grammatikusok a nevet az αἰτιᾶσθαι vádolni igével hozták összefüggésbe; innen az accusativus (∼ accuso, -are) elnevezés.

A *genitivus*, a főnévi jelző és a régi *ablativus* esete, a görög γενική < γένος (sc. πτῶσις) rossz latin fordításának köszönheti nevét, mert a helyes elnevezés a casus generalis lenne, minthogy általa a legáltalánosabb viszonyok nyernek kifejezést (genitivus v. genetivus < gigno, -ere, genui e h. generalis).

A *dativus* a részes határozó, sociativus-instrumentalis és locativus kifejezője. A név a dare igéből való, miként a görög δοτική (πτῶσις) a διδόναι-ból. Jelenti az ige által kifejezett cselekvés következtében nem közvetlenül érintett személyt vagy dolgot.

A *vocativus*, melyet közönségesen az esetek közé számítanak, voltaképpen nem az. Mint a puszta megszólítás alakja ugyanis semmiféle mondatbeli viszonyt nem fejez ki, hanem éppen úgy, mint bármely indulatszó, teljesen a mondatszerkesztésen kívül esik. A vocativusnak tehát, mint vonatkozás nélküli mondatrésznek, nincs is külön ragja, hanem vagy egyenlő a puszta tővel, vagy a nominativus használtatik helyette főleg akkor, ha a tővégi mássalhangzó a végződési szabály szerint (32. §.) a szó végén meg nem állhat. Sokszor, kiváltképpen a költőknél, a nominativus áll vocativus helyett; így: Ζεῦ πάτερ Ἠέλιός τε ó Zeus atya és Hélios. – Ὦ Κῦρε καὶ οἱ ἄλλοι Πέρσαι. Olykor a jelző is nom.-ban áll a voc. mellett: Φίλος ὦ Μενέλαε. Il. 4, 189.
A vocativus alakja tehát: az *egyes számban* a hím- és nőneműeknél majd a tővel, majd a nominativusszal, a semlegeseknél pedig mindig a nominativusszal egyenlő; a *többes* és *kettős számban* mind a három nemnek a vocativusa = nominativus (l. az egyes declinatióknál).

2. A ragozásban (névszó- és igeragozásban egyaránt) megkülönböztetendő gyökér, tő, képző és rag.

a) A **gyökér** vagy **gyök** a szó legegyszerűbb, többnyire egyetlen szótagból álló része, mely mindennemű képzésnek alapjául szolgál. Pl. a φερ- gyökérből való a φέρ-ο-(μεν), δι-φρό-(ς), φώρ, φαρ-έτρ-α, φόρ-ο-(ς) stb. alak (l. 24. §. 2.), vagyis a gyökérből névszó és ige egyaránt képezhető, mert semmi olyan ismertető jele nincs, melyről meg lehetne állapítani, vajon ige- vagy névszógyökérrel van-e dolgunk.

b) A **tő** képzővel (suffixum) vagy képzőkkel ellátott gyökér (részletesen az egyes név- és igeragozásoknál). A **képző** (l. 134–135. §§.) mindig a gyökér mögött van, és egymagában nem fordul elő, mert csak a gyökérrel együtt életképes. A ἡδ-gyökérből pl. a következő tövek valók: ἡδ-υ- (ἡδύ(ς)), ἡδ-ο- (ἡδ-ο-(μαι)), ἡδ-όν-η, ἡδ-ον-ι-κό-(ς) stb. Ha a szó töve megegyezik a szó gyökerével, akkor ún. gyökérszavakkal van dolgunk, pl. βοῦ-ς, Ζεύ-ς, χείρ. (Minthogy gyökérszó csak kevés van, azért

a következőkben a régi terminológiának megfelelően és az egyszerűség kedvéért mindenütt csak tőről beszélünk.)

c) A **rag** a mondatbeli viszony kifejezője és vagy a puszta gyökérhez (a gyökérszavaknál), vagy legtöbbször a suffixummal ellátott gyökérhez, tehát a tőhöz járul. (Ragok pl. az a) és b) alatt említett görög szavak zárójelben levő hangjai; l. részletesen az egyes név- és igeragozásoknál.)

3. **Hangsúly**. A nevek hangsúlyozását illetőleg az egész névragozásban a következő általános szabályok érvényesek:

a) Főszabály. **Az ékezet azon a szótagon és abban az alakban, melyen és amilyen alakban az egyes nominativusban állott, változatlanul megmarad mindaddig, míg azt az általános hangsúlyozási szabályok** (l. 14. §.) **megengedik.** Ha azonban akár a szótagok számának szaporodása, akár pedig a végszótag időmennyiségének megváltozása következtében az ékezet eredeti helyén vagy eredeti alakjában meg nem maradhat, akkor **csak annyira halad a szó vége felé** (sohasem előre!) **és csak annyira változtatja alakját, amennyire éppen múlhatatlanul szükséges.**

Lássuk e szabály alkalmazását néhány példán: ἄνθρωπος voc. ἄνθρωπε, δῶρον többes δῶρᾰ (a szótagok száma ugyanaz, a végszótag időmennyisége nem változott, az ékezet tehát megmarad); παράδειγμα gen. παραδείγματος (nem: †παράδειγματος, mert negyedéles szó nincs), több. gen. παραδειγμάτων (nem: †παραδείγματων, mert a végszótag megnyúlt); σῶμα több. nom. σώματᾰ (nem pedig: †σῶματα, mert harmadhajtott nem lehet), több. gen. σωμάτων (nem: †σώματων, mert a végső szótag meghosszabbodott); πολίτης voc. πολῖτᾰ (nem: †πόλῖτᾰ, mert az ékezet nem mehet előre).

b) A többes οι és αι végződés a hangsúlyozásban rövidnek vétetik; így: ἄνθρωποι – δοῦλοι – θάλατται – Μοῦσαι.

c) Minden gen. és dat. végszótagja, ha hosszú és hangsúlyos, vagyis ha a nominativusban rajta volt az ékezet, hajtott ékezetű; a nom. és acc. végszótagja ilyenkor éles, s csak összevonás esetén lehet hajtott ékezetű; l. 40. §. táblázat στρατιά ragozását.

Felosztás

36. §. A tő végső hangzója szerint két fő névragozás van, úm.:

a) a magánhangzós névragozás, mely magában foglalja a valódi magánhangzós (ο, ᾰ, ᾱ és néhány ω) végű töveket (l. 38–46. §§.);

b) a mássalhangzós névragozás, mely magában foglalja a mássalhangzón és félhangzón (ι, υ) végződő töveket (l. 47–58. §§.).

Névelő (articulus)

37. §. A görög nyelvnek határozott névelője is van: ὁ (der), ἡ (die), τό (das). Ragozása a következő:

Eset	Egyes szám			Többes szám			Kettős
nem	h.	n.	s.	h.	n.	s.	h.=n.=s.
N.	ὁ	ἡ	τό	οἱ	αἱ	τά	τώ
A.	τόν	τήν	τό	τούς	τάς	τά	τώ
G.	τοῦ	τῆς	τοῦ	τῶν	τῶν	τῶν	τοῖν
D.	τῷ	τῇ	τῷ	τοῖς	ταῖς	τοῖς	τοῖν

Jegyzet. A névelőnek vocativusa nincsen; a főnevek vocativusa előtt mind a három számban ὦ indulatszó szokott állani.

A határozott névelő eredetileg mutató névmás volt (l. 72. §.), mint a magyar névelő is. (Vö. a németben is; továbbá francia «le, la», olasz «il, lo, la» a latin «ille, illa, illud»-ból.)

Mint névelő a ὁ, ἡ, τό kétféle jelentésű; lehet ugyanis:

a) *egyéni*, mikor vmely határozott, vagy már ismert tárgyat emel ki; így: Ὁ σοφὸς ἐν αὑτῷ περιφέρει τὴν οὐσίαν a *maga* vagyonát. Τῶν ἑπτὰ σοφώτατος ἦν Σόλων ama *bizonyos* hét bölcs közt...

b) *faji*, mikor is az egynemű tárgyak egész faját jelöli (a = minden): Ὁ σοφός az előbbi példában minden bölcs; mindaz, aki... Különböztesd tehát:

ἄλλοι mások (alii) és οἱ ἄλλοι a többiek (ceteri)
πολλοί sokan οἱ πολλοί a nagy tömeg.

A névelőnek főnevesítő hatása van (a magyarban is), s általa minden szófaj, sőt az egész mondat is főnévi fogalommá válik; így: οἱ πλούσιοι a gazdagok, τὸ λέγειν a szónoklás, οἱ πάλαι a régiek (emberek), τὰ πάλαι a régi dolgok, οἱ ἐν τῇ πόλει a városbeliek, τό «γνῶθι σαυτόν» az önismeret.
A névelő használatát l. 175. §. 2. jz. 1. és 2.

1. Magánhangzós (o és α) névragozás

Az o-névragozás főnevei

38. §. Az o-tövű nevek többnyire hím- és semleges-, ritkábban nőneműek.

Példák:		ὁ	νόμος	ὁ ἄνθρωπος	ἡ	ὁδός	τὸ	δῶρον
Tövek:			νομο-	ἀνθρωπο-		ὁδο-		δωρο-
			törvény	ember		út		ajándék
Egyes	N.	ὁ	νόμος	ἄνθρωπος	ἡ	ὁδός	τὸ	δῶρον
	A.	τὸν	νόμον	ἄνθρωπον	τὴν	ὁδόν	τὸ	δῶρον
	G.	τοῦ	νόμου	ἀνθρώπου	τῆς	ὁδοῦ	τοῦ	δώρου
	D.	τῷ	νόμῳ	ἀνθρώπῳ	τῇ	ὁδῷ	τῷ	δώρῳ
Többes	N.	οἱ	νόμοι	ἄνθρωποι	αἱ	ὁδοί	τὰ	δῶρᾰ
	A.	τοὺς	νόμους	ἀνθρώπους	τὰς	ὁδούς	τὰ	δῶρᾰ
	G.	τῶν	νόμων	ἀνθρώπων	τῶν	ὁδῶν	τῶν	δώρων
	D.	τοῖς	νόμοις	ἀνθρώποις	ταῖς	ὁδοῖς	τοῖς	δώροις
Kettős	N. A.	τὼ	νόμω	ἀνθρώπω	τὼ	ὁδώ	τὼ	δώρω
	G. D.	τοῖν	νόμοιν	ἀνθρώποιν	τοῖν	ὁδοῖν	τοῖν	δώροιν

É s z r e v é t e l e k.

1. A hím- és nőneműek ragozása egyenlő; az egyes nom. ragja –ς. A semlegeseké ezektől csak abban tér el, hogy az egyes nom. ragja –ν, < -m (l. 32. §.), a többes nominativus és accusativus végződése pedig -ᾰ. Vö. equu-s (régen equŏ-s), donu-m (rég.

dono-m), többes nom., acc. donă; ezek pedig: ambo, duo, az elenyészett latin dualisnak maradványai.

2. Különben az esetek a névelő végződéseit tüntetik fel, és a nom., acc., dat., voc. sing. és plur.-ban megegyeznek a latin esetekkel, mert sing. acc. = ν < m = lat. -m; dat. -ῳ = lat. -ōi > -ō; plur. nom. és dat. -οι-ja = lat. -ī- (később a görögben is i-nek ejtették, l. 7. §.). Megjegyzendő: a) Az egyes genitivus eredeti ragja -sjo: nomo-sjo-ból lett a homérosi νόμοιο, attikai (νόμοο=) νόμου; b) a többes acc. a hím- és nőneműeknél = egyes acc. + ς, tehát νομονς-ból > νόμους (l. 30. §. 1. a.). Vö. hortōs, ebből: hortŏm-s. c) A plur. gen. ragja = ων.

3. Az egyes vocativus a hím- és nőneműeknél = tő, csakhogy az o helyett (mint a latinban is) ε jelenik meg (l. 24. §. 2. a.); így: ὦ ἄνθρωπε, ὦ ὁδέ. Jegyezd meg: ὁ ἀδελφός (fitestvér), voc. ὦ ἄδελφε, előrevont hangsúllyal.

4. A nőneműek közül (l. 35. §. 1. a.) legszokottabbak a következők: ἡ παρθένος hajadon, ἡ ἄμπελος szőlőtő, ἡ νῆσος sziget, ἡ Κόρινθος városnév, ἡ Δῆλος szigetnév, ἡ Αἴγυπτος Egyiptom, ἡ βίβλος könyv, ἡ διάλεκτος szójárás, ἡ ὁδός út, ἡ νόσος betegség, ἡ τάφρος árok, ἡ ψῆφος kavics.

Néhány o-tövű név az egyesben hímnemű, a többesben pedig semleges, vagy megfordítva. Ilyen: ὁ σῖτος gabona, többese τὰ σῖτα (v. ö. loc*us*, de loc*a*); továbbá: τὸ στάδιον (gör. hosszmérték, 185 m) többese τὰ στάδια és οἱ στάδιοι.

Az α-névragozás főnevei

39. §. Általános megjegyzések

1. Az α-névragozáshoz mindazok a nevek tartoznak, melyeknek töve α-ra végződik. Ez az α az egyes számban gyakran η-ra változik, de a többes és kettős számban mindig megmarad (= lat. *a* és *ē* decl.).

2. Az α-tövű nevek mind hím- vagy nőneműek. Ezeknek ragozása csak az egyes nominativus- és genitivusban különbözik egymástól; ti.
a nőneműek a nom.-ban -ᾰ, -ᾱ, -η (tő), a gen.-ban -ᾱς, -ης,

a hímneműek a nom.-ban -ᾱς, -ης (ς rag), a gen.-ban -ου végűek. Különben a hím- és nőneműek ragozása mindenben megegyezik.

40. §. Az α-névragozás nőnemű nevei.

Példák: 1. ἡ οἰκία			ἡ στρατιά	2. ἡ νίκη	3. ἡ Μοῦσα	ἡ θάλαττᾰ
Tövek:			οἰκῐᾱ-	στρατιᾱ-	νικᾱ-	Μοῦσᾰ-	θαλαττᾰ-
			ház	hadsereg	győzelem	múzsa	tenger
Egyes	N.	ἡ	οἰκίᾱ	στρατιά	νίκη	Μοῦσᾰ	θάλαττᾰ
	A.	τὴν	οἰκίᾱν	στρατιᾶν	νίκην	Μοῦσᾰν	θάλαττᾰν
	G.	τῆς	οἰκίᾱς	στρατιᾶς	νίκης	Μούσης	θαλάττης
	D.	τῇ	οἰκίᾳ	στρατιᾷ	νίκῃ	Μούσῃ	θαλάττῃ
Többes	N.	αἱ	οἰκίαι	στρατιαί	νῖκαι	Μοῦσαι	θάλατται
	A.	τὰς	οἰκίᾱς	στρατιάς	νίκᾱς	Μούσᾱς	θαλάττᾱς
	G.	τῶν	οἰκιῶν	στρατιῶν	νίκῶν	Μουσῶν	θαλαττῶν
	D.	ταῖς	οἰκίαις	στρατιαῖς	νίκαις	Μούσαις	θαλάτταις
Kettős	N. A.	τὼ	οἰκίᾱ	στρατιά	νίκᾱ	Μούσᾱ	θαλάττᾱ
	G. D.	τοῖν	οἰκίαιν	στρατιαῖν	νίκαιν	Μούσαιν	θαλάτταιν

É s z r e v é t e l e k.

1. Az α és η váltakozására nézve a ragozásban megjegyzendő:

a) az egyes nominativus α-ja, ha ε, ι, ρ előzi meg (α *purum*), az egész ragozáson keresztül megmarad (l. tábl. az 1. alatti példákat);

Ebben is: στοά csarnok, valamint néhány tulajdonnévben, milyenek: Λήδᾱ, Ἀνδρομέδᾱ stb. végig megmarad az α, noha nem purum. Különben ahol ᾱ nem ε, ι, ρ, hanem más hang után áll, vagy pótlónyújtás (l. 20. §. 1.), vagy összevonás (l. 21. §.) útján jött létre.

b) az egyes nom. α-ja minden más esetben az egyes gen.- és dat.-ban η lesz (α *impurum*). Ez az ᾰ mindig -ja- kapcsolatban keletkezik (l. 28. §. 2., 3., 5.). A ragozás mintájául szolgálnak a táblázaton a 3. szám alatti példák.

c) minden más α-tövű névnek ᾱ-ja már a nom.-ban η-vá lesz, és ez az η az egész egyes számban megmarad (l. tábl. 2. alatt);

d) a végszótag hangzója az egyes nom.- és acc.-ban egyenlő.

2. Az egyes vocativus az α-tövű nőneműeknél = nominativus.

3. Az α **időmennyiségét** illetőleg megjegyzendők:

a) Az α purum rendszerint hosszú, az α impurum pedig rövid. Egyes eltérésekre már az egyes nom. hangsúlyáról is rá lehet ismerni. Rendesen rövid az ᾰ purum a -ja- képzővel alkotott, -ειᾰ, -οιᾰ végű nevekben, mint βασίλειᾰ királyné; ὁμόνοιᾰ egyetértés; μοῖρᾰ (< *morja l. 28. §. 5.). Az α impurum rövidsége kizárólagosan a -ja- képzőből magyarázható, csakhogy a j mássalhangzóval kerülvén össze, többféleképpen változott (l. 28. §.); így: Μοῦσᾰ (< *montja), ῥίζᾰ (< *ridja), λέαινᾰ (< *lewanja), μέλιττᾰ (< *melitja méh), ἧττᾰ (< *hēkja vereség), ἅμιλλᾰ (< *hamilja) stb.

b) Az α időmennyisége az egyes acc.-ban olyan, mint a nom.-ban.

c) Az ας végződés az egyes gen.-ban és a többes acc.-ban hosszú. Az egyes genitivus eredeti végződése ās, vö. lat.: pater familiās. A többes accusativus mindig = egyes acc. + ς, mely előtt a ν (ered. m l. 32. §.) pótlónyújtással kimarad (l. 30. §. 1. a.); így lett Μούσᾱς < *montja-n-s.

d) az α a kettős számú nom.- és acc.-ban mindig hosszú.

4. A **hangsúlyozás** tekintetében az α-tövű főneveknél megjegyzendő: a többes genitivus mindig véghajtott ékezetű: -ῶν. A többes gen. korábbi ragja ugyanis *sōm, melynek s-e (30. §. 2. c. szerint) hangzók közt kiesik, a hangzók pedig összevonatnak: Μουσῶν < *montja+sōm. A latinban az intervocalis s-ből r lett: Musarum. Vö. mos, moris.

Jegyzet. A görög végződéseknek a latinban megfelelnek: sing. nom. –a: terra; acc. –m = görög ν < m: terram; gen. l. 3. c); dat. terrai; Plur. nom.: -ai: terrai; acc.: -as: terrās; gen. l. 4.; dat.: -īs: terris.

41. §. Az α-névragozás hímnemű nevei

Példák:		ὁ	νεᾱνίᾱς	ὁ πολίτης	ὁ κρῐτής	ὁ Ἀτρείδης
Tövek:			ν ε ᾱ ν ῐ ᾱ-	π ο λ ῑ τ ᾱ-	κ ρ ῐ τ ᾱ-	Ἀ τ ρ ε ι δ ᾱ-
			ifjú	polgár	bíró	Atreus fia
Egyes	N.	ὁ	νεανίᾱς	πολίτης	κριτής	Ἀτρείδης
	A.	τὸν	νεανίᾱν	πολίτην	κριτήν	Ἀτρείδην
	G.	τοῦ	νεανίου	πολίτου	κριτοῦ	Ἀτρείδου
	D.	τῷ	νεανίᾳ	πολίτῃ	κριτῇ	Ἀτρείδῃ
Többes	N.	οἱ	νεανίαι	πολῖται	κριταί	Ἀτρεῖδαι
	A.	τοὺς	νεανίᾱς	πολίτᾱς	κριτάς	Ἀτρείδᾱς
	G.	τῶν	νεανιῶν	πολῑτῶν	κριτῶν	Ἀτρειδῶν
	D.	τοῖς	νεανίαις	πολίταις	κριταῖς	Ἀτρείδαις
Kettős	N. A.	τὼ	νεανίᾱ	πολίτᾱ	κριτά	Ἀτρείδᾱ
	G. D.	τοῖν	νεανίαιν	πολίταιν	κριταῖν	Ἀτρείδαιν

É s z r e v é t e l e k.

1. Az α-tövű hímneműeknek ragozása a nőneműekétől csak két esetben különbözik, úgymint: az egyes nominativusban, melynek ragja –ς, és az egyes genitivusban, melynek végződése a ο-tövek analogiájára (l. 38. §.) –ου. Minden egyéb tekintetben a két ragozás egymással teljesen egyenlő. A tő α-ja az egyes nominativusban (s akkor az egész ragozáson is végig) csak akkor marad meg, ha purum (l. 40. §. 1. a); minden egyéb esetben az α-ból η lesz; tő Περσᾱ-, nom. Πέρσης. Az α impurum a nőnem jele, itt tehát nem szerepel.

2. Az egyes genitivus eredeti -sjo ragos legrégibb alakját, de már sj nélkül (l. 38. §. 2.), megtaláljuk a homérosi Ἀτρείδᾱο, Ἀΐδᾱο genitivusokban. Több dór és sok nem-görög –ης helyett -ᾱς végű tulajdonnév az egyes genitivus -ᾱο végződését ᾱ-ba vonja össze. Ez az úgyn. **dór genitivus**. Így:

nom.	Εὐρώτᾱς,	Ὀρόντᾱς,	Σύλλᾱς,	Ἀννίβᾱς
gen.	Εὐρώτᾱ,	Ὀρόντᾱ,	Σύλλᾱ,	Ἀννίβᾱ.

3. Az egyes vocativus végződése ᾱ vagy η, aszerint, amint a nominativus -ᾱς vagy –ης végű; tehát: ὦ νεανίᾱ, ὦ Ἀτρείδη. Rövid ᾰ-ra végződik az egyes vocativus

a) minden –της végű névnél; tehát: ὦ πολῖτᾰ, ὦ κριτᾰ́;
de: δεσπότης (úr) előrevont hangsúllyal: ὦ δέσποτᾰ;
b) az –ης végű népneveknél, mint: ὦ Πέρσᾰ, ὦ Σκῡ́θᾰ.

Az o- (és α-) névragozás melléknevei

42. §. 1. A legtöbb melléknév töve a hím- és semleges nemben o-ra, a nőnemben pedig α-ra végződik; az egyes nom. végződése tehát: hímnem –ος (lat. –us), nőnem -ᾱ, -η (lat. –a), seml. –ον (lat. –um). A nőnemben a tő α-ja csak akkor marad meg, ha ρ, ε, ι (subscriptum is!) áll előtte, azaz ha *purum*; különben mindig η-vá lesz; így:

νέος	νέᾱ	νέον	új	θοός	θοή	θοόν	gyors
δίκαιος	δικαίᾱ	δίκαιον	jogos	ἀγαθός	ἀγαθή	ἀγαθόν	jó
πατρῷος	πατρῴᾱ	πατρῷον	ősi	μέσος	μέση	μέσον	középső
αἰσχρός	αἰσχρᾱ́	αἰσχρόν	rút	χρηστός	χρηστή	χρηστόν	hasznos

Jegyezd meg: ἀθρόος, ἀ θ ρ ό ᾱ, ἀθρόον sűrű.

2. Ragozásuk teljesen az o-, illetőleg az α-tövű főneveket követi:

		Példák: δίκαιος δικαίᾱ δίκαιον Tövek: δικαιο- δικαιᾱ- δικαιο- igazságos, jogos			χρηστός χρηστή χρηστόν χρηστο- χρηστᾱ- χρηστο- hasznos, derék		
Egyes	N.	δίκαιος	δικαίᾱ	δίκαιον	χρηστός	χρηστή	χρηστόν
	A.	δίκαιον	δικαίᾱν	δίκαιον	χρηστόν	χρηστήν	χρηστόν
	G.	δικαίου	δικαίᾱς	δικαίου	χρηστοῦ	χρηστῆς	χρηστοῦ
	D.	δικαίῳ	δικαίᾳ	δικαίῳ	χρηστῷ	χρηστῇ	χρηστῷ
Többes	N.	δίκαιοι	δίκαιαι	δίκαιᾰ	χρηστοί	χρησταί	χρηστᾰ́
	A.	δικαίους	δικαίᾱς	δίκαιᾰ	χρηστούς	χρηστᾰ́ς	χρηστᾰ́
	G.	δικαίων	δικαίων	δικαίων	χρηστῶν	χρηστῶν	χρηστῶν
	D.	δικαίοις	δικαίαις	δικαίοις	χρηστοῖς	χρησταῖς	χρηστοῖς
Kettős	N. A.	δικαίω	δικαίᾱ	δικαίω	χρηστώ	χρηστᾰ́	χρηστώ
	G. D.	δικαίοιν	δικαίαιν	δικαίοιν	χρηστοῖν	χρησταῖν	χρηστοῖν

3. **Hangsúly.** A nőnem, amennyire azt az utolsó szótag engedi, hangsúly tekintetében mindig a hímnemet követi; így:

hímnem:	δίκαιος	több. nom. δίκαιοι	több. gen. δικαίων
nőnem:	δικαίᾱ	több. nom. δίκαιαι	több. gen. δικαίων
		(nem †δικαῖαι!)	(nem †δικαιῶν!)

4. A melléknevek egyes vocativusa is olyan, mint a főneveké; tehát ὦ δίκαιε, ὦ χρηστέ – ὦ δικαίᾱ, ὦ χρηστή.

5. Némely melléknév, főleg az összetettek, a nőnemet nem jelöli külön alakkal; ezeknél –ος a hím-és nőnem közös végződése, a semlegeseké –ον. Ilyenek:

βάρβαρος	βάρβαρον	külföldi	ἄπιστος	ἄπιστον	hűtlen
ἥμερος	ἥμερον	szelíd	ἔνδοξος	ἔνδοξον	híres
ἥσῠχος	ἥσῠχον	csendes	πυρφόρος	πυρφόρον	tüzes.

6. Más melléknevek ismét majd két-, majd meg háromvégződésűek; ilyenek: βέβαιος, (-ᾱ,) -ον szilárd; χρήσιμος, (-η,) -ον hasznos; néha még összetettek is, mint ἀν-άξιος, (-ίᾱ,) -ον érdemetlen.

Az ο- és α-névragozás összevont névszói

43. §. Az ο-névragozás összevont főnevei

Példák:	ὁ πλοῦς			περίπλους	τὸ ὀστοῦν		
Tövek:	π λ ο ο-				ὀ σ τ ε ο-		
	hajózás			körülhajózás	csont		
N.	ὁ	πλόος	πλοῦς	περίπλους	τὸ	ὀστέον	ὀστοῦν
A.	τὸν	πλόον	πλοῦν	περίπλουν	τὸ	ὀστέον	ὀστοῦν
G.	τοῦ	πλόου	πλοῦ	περίπλου	τοῦ	ὀστέου	ὀστοῦ
D.	τῷ	πλόῳ	πλῷ	περίπλῳ	τῷ	ὀστέῳ	ὀστῷ
N.	οἱ	πλόοι	πλοῖ	περίπλοι	τὰ	ὀστέᾰ	ὀστᾶ
A.	τοὺς	πλόους	πλοῦς	περίπλους	τὰ	ὀστέᾰ	ὀστᾶ
G.	τῶν	πλόων	πλῶν	περίπλων	τῶν	ὀστέων	ὀστῶν
D.	τοῖς	πλόοις	πλοῖς	περίπλοις	τοῖς	ὀστέοις	ὀστοῖς

1. Az εο- és οο-végű tövek ezeket a magánhangzókat mindenütt összevonják, mikor is az εο- és οο-ból ου, a többes seml. εᾰ-ból ᾱ lesz, a hosszú magán- és kettőshangzó pedig az ε-t és ο-t magába veszi. Az εᾱ-ból a 21. §. 2. b. szabálya ellen ᾱ lesz, hogy a többes semlegesek jellemző végződése megmaradjon. (A többes semleges ᾰ-jának analogiája!)

2. Hangsúly. Az egyszerű főnevek mindig véghajtott hangsúlyúak, míg az összetetteknél mindig a végelőtti szótag hangsúlyos (l. 22. §.; l. még 45. §. 3.).

44. §. Az α-névragozás összevont főnevei

Az -ᾰ́ᾱ, -έᾱ végű tövek – hímneműek és nőneműek egyaránt – ezeket a hangzókat mindenütt összevonják; ezért az egész ragozáson keresztül véghajtottak (l. 43. §. 2. és 22. §.). Így még: βορέας, att. βοῤῥᾶς (északi szél), βοῤῥᾶν, βοῤῥᾶ (dór gen.), βοῤῥᾷ. Továbbá: Ἀθηνᾶ (tő: Ἀθηνᾰᾱ- Athena istennő), γῆ (tő: γεᾱ- föld).

Példák:		ὁ Ἑρμῆς	ἡ μνᾶ
Tövek:		Ἑ ρ μ ε ᾱ-	μ ν α α-
		Hermés	mina
Egyes	N.	Ἑρμῆς	μνᾶ
	A.	Ἑρμῆν	μνᾶν
	G.	Ἑρμοῦ	μνᾶς
	D.	Ἑρμῇ	μνᾷ
Többes	N.	Ἑρμαῖ	μναῖ
	A.	Ἑρμᾶς	μνᾶς
	G.	Ἑρμῶν	μνῶν
	D.	Ἑρμαῖς	μναῖς
Kettős	N. A.	Ἑρμᾶ	μνᾶ
	G. D.	Ἑρμαῖν	μναῖν

Hermés-szobrok

45. §. Az ο- (és α-) névragozás összevont melléknevei

Példák: ἀργύρεος, -έᾱ, -εον				ἁπλόος, -όη, -όον			εὔνους, εὔνουν
Tövek: ἀργυρεο- -εᾱ- -εο-				ἁπλοο-, -οᾱ-, -οο-			εὔνοο-
ezüstből való				egyszerű			jóindulatú
Egyes	N.	ἀργυροῦς	-ᾶ -οῦν	ἁπλοῦς	-ῆ -οῦν		εὔνους εὔνουν
	A.	ἀργυροῦν	-ᾶν -οῦν	ἁπλοῦν	-ῆν -οῦν		εὔνουν εὔνουν
	G.	ἀργυροῦ	-ᾶς -οῦ	ἁπλοῦ	-ῆς -οῦ		εὔνου
	D.	ἀργυρῷ	-ᾷ -ῷ	ἁπλῷ	-ῇ -ῷ		εὔνῳ
Többes	N.	ἀργυροῖ	-αῖ -ᾶ	ἁπλοῖ	-αῖ -ᾶ		εὔνοι ε ὔ ν ο α
	A.	ἀργυροῦς	-ᾶς -ᾶ	ἁπλοῦς	-ᾶς -ᾶ		εὔνους ε ὔ ν ο α
	G.	ἀργυρῶν	-ῶν -ῶν	ἁπλῶν	-ῶν -ῶν		εὔνων
	D.	ἀργυροῖς	-αῖς -οῖς	ἁπλοῖς	-αῖς -οῖς		εὔνοις

1. A melléknevek közül rendszerint csak ezek vonatnak össze: a) az –εος, -έᾱ, -εον végű anyagot v. színt jelentők: πορφύρεος bíborszínű; b) –πλόος (lat. –plex) végződésű számnévi melléknevek: διπλόος duplex; c) a νοῦς (lelkület) és πλοῦς-szal összetett kétvégződésűek: εὔπλους. Egyéb –οος végűek (pl. ὄγδοος octavus, ὑπήκοος engedelmes) nem vonatnak össze; de ebből: σῷος, σῴα, σῷον (ép) néhány alak összevonva is előfordul; így

E. N. ὁ, ἡ σῶς, τὸ σῶν; Acc. τὸν, τὴν σῶν, τὸ σῶν
T. « οἱ, αἱ σῷ, τὰ σᾶ; « τοὺς, τὰς σῶς, τὰ σᾶ.

2. A hangzók összevonása teljesen olyan, mint a főneveknél. Az egyes nőnemben εᾱ-ból ρ után ᾱ (mert purum!), különben η lesz; tehát: = ἀργυρέᾱ = ἀργυρᾶ; de χρυσέᾱ = χρυσῆ (aranyból való). Egyes eltérések az összevonás általános szabályaitól (l. 21. §. 2.), milyenek pl. ἁπλόη = ἁπλῆ, χρύσεαι = χρυσαῖ, továbbá: χρύσεᾰ = χρυσᾶ, ἁπλόα = ἁπλᾶ az analogiával magyarázhatók: a görög az összevont alakokban is fel akarja tüntetni a jellegzetes végződéseket (a nőnemben α, η, αι, a több. seml. α). A νοῦς és πλοῦς összetettei azonban a többes seml. nom.- és acc.-ban csak összevonatlanul használtatnak; tehát: εὔνοα, εὔπλοα.

3. A hangsúlyozás is teljesen olyan, mint a főneveknél; eszerint az egyszerűek mindig véghajtottak; így: χρυσοῦς (noha χρύσεος-ból!) stb., az összetettek pedig mindig a végelőtti szóta-

got hangsúlyozzák; így: εὔνῳ (ebből εὐνόῳ); sőt εὖνοι, εὖπλοι (εὔνοοι, εὔπλοοι-ból; l. 14. §. 4.). stb. A látszólagos kivételek az analogia útján jötek létre.

46. §. Az ω-végű tövek (attikai névragozás)

Példák:		ὁ νεώς	ὁ, ἡ ἵλεως τὸ ἵλεων
Tövek:		ν ε ω-	ἱ λ ε ω-
		templom	kegyes
Egyes	N.	νεώ-ς	ἵλεω-ς ἵλεω-ν
	A.	νεώ-ν	ἵλεω-ν
	G.	νεώ	ἵλεω
	D.	νεῴ	ἵλεῳ
Többes	N.	νεῴ	ἵλεῳ ἵ λ ε ᾰ
	A.	νεώς	ἵλεως ἵ λ ε ᾰ
	G.	νεών	ἵλεων
	D.	νεῴς	ἵλεῳς
Kettős	N. A.	νεῴ	ἵλεω
	G. D.	νεῴν	ἵλεῳν

1. Az attikaiaknál néhány szónak -ηος, -ᾱος végződéséből metathesis quantitatis útján (l. 20. §. 3.) –εως lett, a szó eredeti hangsúlyának megtartásával.

Így lett eredeti νᾱός (templom), Μενέλᾱος, ἵλᾱος (kegyes)
helyett attikai νεώς, Μενέλεως, ἵλεως.

Ezeknek töve tehát ω-végű, mely hangzó az egész ragozásban megmarad (kivéve a melléknevek több. seml. nom. és acc.: τὰ ἵλεᾰ). A ragok közül csak a mássalhangzók (ς, ν) járulnak a tőhöz; a magánhangzókat az ω magába veszi; az ι pedig aláiratik. Az egyes vocativus = nominativus: ὦ Μενέλεως, ὦ ἵλεως. Így még: ἡ ἕως (hajnal); acc. τὴν ἕω (ν nélkül l. 59. §.), τῆς ἕω, τῇ ἕῳ; és tulajdonnevek: Ἄθως, Κέως, Μίνως, Ἀμφιάρεως stb.

2. A hangsúly eredeti helyén mindig változatlanul megmarad, tehát ἵλεως stb. a metathesis quantitatis előtti állapotot tünteti fel (l. 20. §. 3.). Az εω ugyanazon szónak hangsúlyára nézve

csak egy szótagot tesz ugyan, de utána következő simulóra nézve kettőt; tehát: ἵλεώς ἐστιν.

3. Az ide tartozó kevés melléknév csak két végződésű (-εως, -εων); az egyetlen, mely háromvégződésű: πλέως, πλέᾱ, πλέων, plenus, teli; de már ennek összetette csak ὁ, ἡ ἔμπλεως, τὸ ἔμπλεων teljes.

2. Mássalhangzós névragozás

47. §. Általános megjegyzések

1. **Felosztás.** A mássalhangzós névragozás magában foglalja

a) a mássalhangzós töveket mind (l. 48–54. §§.); továbbá

b) a félhangzón (ι, υ, l. 55–56. §§.), valamint

c) a kettős magánhangzón (ευ, οj, ωϝ, l. 57–58. §§.) végződő töveket.

2. **Nem.** A mássalhangzós névragozáshoz minden nemből való nevek tartoznak. A nemek meghatározásáról a nom. vagy tő végződéséből az egyes csoportoknál lesz szó (vö. még 35. §. 1. a.).

3. **Tő** (l. 35. §. 2.). Ezt legkönnyebben úgy találhatjuk meg, hogyha az egyes genitivusnak –ος ragját elhagyjuk; tehát:

νύξ	éj,	gen.	νυκτ-ός	tő	νυκτ-	vö.	nox, noct-is
φύλαξ	őr,		φύλακ-ος		φυλακ-		dux, duc-is
ὀδούς	fog,		ὀδόντ-ος		ὀδοντ-		dens, dent-is
σῶμα	test,		σώματ-ος		σωματ-		cor, cord-is

4. Ragok. A mássalhangzós névragozásnak esetragjai:

	Egyes szám		Többes szám		Kettős szám
	hím- és nőnem	seml.	hím- és nőnem	seml.	h. és n. és s.
Nom.	-ς v. nyújtás	tő	-ες	-ᾰ	-ε
Acc.	-ν v. -ᾰ	tő	-νς v. -ᾰς	-ᾰ	-ε
Gen.	-ος		-ων		-οιν
Dat.	-ῐ		-σῐ(ν)		-οιν

Vö. lat. egyes nom. reg-s, pleb-s, fructu-s; de: sol, dolor, regio; seml. nomen; acc. reg-e-m, fructu-m; seml. nomen; – gen. reg-is; – dat. reg-i; többes nom. és acc. reg-es; seml. nomin-a; – gen. reg-um, nomin-um.

A mássalhangzós névragozásban a ragok legtöbbnyire világosan láthatók, mert nem vegyülnek össze a tővel úgy, mint az α- vagy az o-névragozásnál. Minthogy azonban a görög hangtani szabályok szerint (l. 27. §. és köv.) nem állhatnak egymás mellett bármely mássalhangzók, a szó végén pedig a görög végződési szabályok szerint (l. 32. §. 1.) csakis ν, ρ, ς és ennek összetételei ξ, ψ maradhatnak meg, azért kiváltképpen az egyes nominativusban s a többes dativusban a –ς és –σι ragok előtt, valamint a semlegesek nominativus-végződésében némi változások állanak be.

5. **Esetképzés.** Itt csak az egyes nom., az egyes és többes acc. kíván némi magyarázatot; a többi eset képzése nem jár nehézséggel.

a) Az egyes nominativus a hím- és nőneműeknél:
vagy szigmás, mikor a név tövéhez ς rag járul;
vagy szigmátlan, mikor is a tő végszótagjának rövid hangzója megnyúlik, miáltal ε-ból η, o-ból ω lesz.
Szigmás képzése van a néma mássalhangzós és félhangzós töveknek, míg nyújtást többnyire a folyékony mássalhangzón (ν, ρ) végződő tövek kapnak.

b) A semlegesek az egyes nominativusban nem kapnak ragot; ezeknél nominativus gyanánt szolgál maga a tő, amennyire ezt a 32. §. megengedi. A nominativus egyúttal accusativus is (l. 35. §. 1. a.).

c) Az egyes accusativus ragja a hím- és nőneműeknél mindenütt ν (ered. μ) volt, mely azonban mássalhangzós (nem félhangzós! l. 55–56. §§.) tőhöz járulván ă-vá lett (l. 25. §. πόδα). Így tehát az egyes accusativus is kétféle képzést mutat, és a rag a félhangzós (ι, υ) töveknél –ν, pl. πόλι-ν, ἰχθύ-ν,
a mássalhangzósaknál pedig -ă, pl. αἶγ-ă, πόδ-ă, πάντ-ă.

d) A többes accusativus itt is = egyes accusativus + ς; tehát:

a félhangzós töveknél –νς, pl. πίτῡς (e h. πίτῡνς 30. §. 1. a. szerint);
a mássalhangzósaknál -ᾰς, pl. φύλακ-ᾰς, πόδ-ᾰς, πάντ-ᾰς.
Ez a két képzésmód idővel összevegyült és a –νς helyébe analogia folytán gyakran -ᾰς lépett. Máskor meg, főleg az attikaiak, a nominativust használták accusativus helyett, kivált összevonás esetén; ilyenkor ugyanis az összevont többes accusativus mindig egyenlő a többes nominativussal. A többes dat.-ban a σι rag ς-ja a tő végső hangzójához járulva különféle változásokat okoz, melyekről a megfelelő helyeken szólunk.

6. Az egyes **vocativus** a hím- és nőneműeknél = tő, vagy nom. A tő akkor, ha annak végső hangzója a szó végén megállhat (l. 32. §. 1.); a nom. a néma mássalhangzós töveknél és a legtöbb végéles névnél. A semlegesek egyes vocativusa mindig = a nominativussal (l. 35. §. 1. c. jegyz.)

7. **Hangsúly** tekintetében a mássalhangzós névragozás csak annyiban tér el az általános szabálytól (l. 35. §. 3.), hogy az egytagú szók minden számnak genitivus-, és dativusában a ragot hangsúlyozzák, mégpedig, ha ennek magánhangzója hosszú, hajtottan (l. 35. §. 3. c.); így pl. πούς (tő ποδ-, láb) ποδός, ποδί – ποδῶν, ποσί(ν) – ποδοῖν. Ettől a szabálytól eltérnek, és nem a ragot, hanem a tövet hangsúlyozzák

a) mindenütt az egytagú participiumok mind: ὄντος, ὄντι – στάντων, στᾶσι(ν);

b) a többes gen. és dat.-ban ez az egy szó πᾶς omnis (tő παντ-); tehát: παντός, παντί ugyan, de πάντων, πᾶσι(ν);

c) a többes és kettős genitivusban a következő, eredetileg kéttagú szók: ὁ παῖς (tő παιδ-, gyermek), τὸ οὖς (tő ὠτ-, fül), ὁ Τρώς (tő Τρωϝ-, trójai); tehát:

παιδός,	παιδί,	παισί(ν)	ugyan,	de:	παίδων,	παίδοιν
ὠτός,	ὠτί,	ὠσί(ν)	«	de:	ὤτων,	ὤτοιν
Τρωός,	Τρωί,	Τρωσί(ν)	«	de:	Τρώων,	Τρώοιν.

Hasonlóképpen τὸ ἦρ vēr, tavasz ἦρος, ἦρι összevonás ἔαρ, ἔᾱρος, ἔαρι-ból.

A) Néma mássalhangzós tövek

48. §. A K- és P-hangú tövek

Példák: Tövek:	ὁ φύλαξ φ υ λ ᾰ κ- őr	ἡ αἴξ α ι̯ γ- kecske	ὁ Ἄραψ Ἀ ρ ᾰ β- arab	ὁ γύψ γ ῡ π- keselyű
N.	φύλαξ	αἴξ	Ἄραψ	γύψ
A.	φύλᾰκ-ᾰ	αἶγ-ᾰ	Ἄρᾰβ-ᾰ	γῦπ-ᾰ
G.	φύλᾰκ-ος	αἰγ-ός	Ἄρᾰβ-ος	γῡπ-ός
D.	φύλᾰκ-ῐ	αἰγ-ί	Ἄρᾰβ-ῐ	γῡπ-ί
N.	φύλακ-ες	αἶγ-ες	Ἄραβ-ες	γῦπ-ες
A.	φύλακ-ᾰς	αἶγ-ᾰς	Ἄραβ-ᾰς	γῦπ-ᾰς
G.	φυλάκ-ων	αἰγ-ῶν	Ἀράβ-ων	γῡπ-ῶν
D.	φύλαξι(ν)	αἰξί(ν)	Ἄραψι(ν)	γῡψί(ν)
N. A.	φύλακ-ε	αἶγ-ε	Ἄραβ-ε	γῦπ-ε
G. D.	φυλάκ-οιν	αἰγ-οῖν	Ἀράβ-οιν	γῡπ-οῖν

1. Az egyes nom. képzője –ς, mely K-hanggal ξ, P-hanggal ψ lesz.

a) Az ἁλωπεκ-tő ς-t és nyújtást kap: ἡ ἁλώπηξ róka, ἁλώπεκος stb.;

b) a τριχ-tőből nom. ἡ θρίξ haj, több. dat. θριξίν; de τριχός stb. (l. 29. §. 7.).

c) Néhány tőben több torokhangú mássalhangzó van, pl. ἡ φόρμιγξ ~ φόρμιγγος, lant.

d) A γυναικ-tőhöz tartozó nominativus sing. γυνή (az asszony); ragozása:

γυνή γυναῖκ-ᾰ γυναικ-ός γυναικ-ί Voc. ὦ γύναι
γυναῖκ-ες γυναῖκ-ᾰς γυναικ-ῶν γυναιξί(ν) K. γυναῖκ-ε, -οῖν.

2. Az egyes voc. = nom.; tehát: ὦ φύλαξ, ὦ Ἄραψ; (vö. 47. §. 6.).

3. Nem. A K- és P-hangú nevek mind hím- v. nőneműek; és pedig:
a κ-, π-tövűek hímek: ὁ θώρᾱξ vért, ὁ γύψ, de ἡ ἁλώπηξ, ἡ γλαῦξ

bagoly, ἡ κλῖμαξ; a γ-, β-tövűek nőneműek: ἡ αἴξ, ἡ φλέψ ér, de ὁ τέττῑξ (τεττῑγ-) tücsök; a χ-tövűek közül pl.: ὁ ὄνυξ (tő ὀνῠχ-) köröm, ἡ θρίξ (tő τριχ-; l. 1. b.) haj.

49. §. A T-hangú (τ-, δ-, θ-) tövek

Példák:	ἡ λαμπάς	ἡ ἐλπίς	τὸ σῶμα	ἡ κόρυς
Tövek:	λ α μ π ᾰ δ-	ἐ λ π ῐ́ δ-	σ ω μ ᾰ τ-	κ ο ρ ῠ θ-
	fáklya	remény	test	sisak
N.	λαμπᾰ́-ς	ἐλπῐ́-ς	σῶμᾰ	κόρῠ-ς
A.	λαμπᾰ́δ-ᾰ	ἐλπῐ́δ-ᾰ	σῶμᾰ	κόρῠ-ν
G.	λαμπᾰ́δ-ος	ἐλπῐ́δ-ος	σώμᾰτ-ος	κόρῠθ-ος
D.	λαμπᾰ́δ-ῐ	ἐλπῐ́δ-ῐ	σώμᾰτ-ῐ	κόρῠθ-ῐ
N.	λαμπᾰ́δ-ες	ἐλπῐ́δ-ες	σώμᾰτ-ᾰ	κόρῠθ-ες
A.	λαμπᾰ́δ-ας	ἐλπῐ́δ-ᾰς	σώμᾰτ-ᾰ	κόρῠθ-ᾰς
G.	λαμπᾰ́δ-ων	ἐλπῐ́δ-ων	σωμᾰ́τ-ων	κορῠ́θ-ων
D.	λαμπᾰ́-σι(ν)	ἐλπῐ́-σι(ν)	σώμᾰ-σι(ν)	κόρῠ-σι(ν)
N. A.	λαμπᾰ́δ-ε	ἐλπῐ́δ-ε	σώμᾰτ-ε	κόρῠθ-ε
G. D.	λαμπᾰ́δ-οιν	ἐλπῐ́δ-οιν	σωμᾰ́τ-οιν	κορῠ́θ-οιν

É s z r e v é t e l e k.

1. Az egyes nominativus képzését illetőleg megjegyzendő, hogy

a) a hím- és nőneműek ς-t kapnak, mely előtt a T-hang kiesik; így: ἡ (νυκτ-ς) νύξ nox, ἡ πατρῐ́δ-ς haza, ἡ κόρυθ-ς (l. 30. §. 2. a.);

b) a semleges nom. = tő, (l. 47. §. 5. b.), tekintettel a 32. §-ra; így: τὸ (στοματ) στόμᾰ száj, (μελιτ) μέλι mel, (γαλακτ) γάλᾰ lac.

Latin analogiák: virtu(t)s, par(t)s, nox (noct-s), lapi(d)s, lau(d)s stb.; – semlegesek: cor (tő cord-), lac (tő lact-) rag nélkül.

2. Eltérő a nom.-képzés (de a ragozás szabályos!) a következőknél:

a) ὁ πούς, ποδ-ός pēs, pĕd-is τὸ ὕδωρ, ὕδᾰτ-ος víz
τὸ γόνυ, γόνᾰτ-ος genu, térd τὸ οὖς, ὠτ-ός fül (l. 47. §. 7. c.)
τὸ δόρυ, δόρᾰτ-ος dárda τὸ φῶς, φωτ-ός világosság.

A két utóbbi eredetileg σ-tő, a többi (πούς kivételével) voltaképpen -ντ- tő (vö. ὄνοματ- < *ono-mn̥t- ∼ lat. cognoment-um l. 25. §.).

b) az activ perf. participiumnál, melynek –οτ végű tövéből a hímnemű nom. –ώς, a seml. –ός végű; (az -υῖᾰ végű nőnem az α-névragozás szerint); tehát:
πεπαιδευκώς, πεπαιδευκυῖα, πεπαιδευκός
πεπαιδευκότ-ος, πεπαιδευκυίᾱς, πεπαιδευκότ-ος stb.

3. Az egyes acc. ragja ᾰ (l. 47. §. 5. c.); azonban az -ις, -υς végű tompahangúak (l. 14. §. 3.) az ι, υ tövek analogiájára (l. 55–56. §§.) a T-hang elhagyása után az egyes acc.-ban ν ragot vesznek fel; így:

ἡ	ἔρῐς	viszály,	ἔρῐδος	ἔρῐδι	acc. ἔρῐν
ἡ	χᾰ́ρις	kellem,	χᾰ́ρῐτος	χᾰ́ρῐτι	χᾰ́ρῐν
ὁ, ἡ	ὄρνῑς	madár,	ὄρνῑθος	ὄρνῑθι	ὄρνῑν
ἡ	κόρῡς	sisak,	κόρῡθος	κόρῡθι	κόρῡν.

4. A többes dat. –σι ragja előtt a T-hang szintén elmarad: ποσί(ν) (l. 30. §. 2. a.).

5. Az egyes vocativus = nominativus (l. 47. §. 6.): ὦ πατρίς ó haza! de ὁ, ἡ παῖς, παιδ-ός voc. = tő: ὦ παῖ (e helyett παιδ).

6. A melléknevek közt is van néhány, melynek töve T-hangú; ragozásuk a főnevekétől semmiben sem különbözik. Ezek:

a) kétvégződésűek, leginkább főnevekkel összetettek (vö. 3. pont):

ἄχᾰρις,	-ι	kellemetlen;	gen.:	ἀχάριτ-ος	acc.:	ἄχᾰριν
εὔελπις,	-ι	szépreményű;	«	εὐέλπιδ-ος	«	εὔελπιν
ἄπολις,	-ι	hontalan;	«	ἀπόλιδ-ος	«	ἄπολιν

b) néhány egyvégződésű, melyek főnévként is használtatnak; ilyenek:
ὁ, ἡ πένης, πένητ-ος szegény, szűkölködő
ὁ, ἡ φυγάς, φυγᾰδ-ος szökevény, száműzött.

7. **Nem** tekintetében a tőnek végződése szerint általában hímneműek az –ωτ tövűek: ὁ γέλως, -ωτος nevetés, ὁ ἔρως, -ωτος szeretet; nőneműek a -δ és –τητ tövűek: ἡ λαμπάς fáklya, ἡ νεότης, -τητος ifjúság; semlegesek az - ᾰτ, -μᾰτ tövűek: τὸ γόνυ, -ᾰτος térd, τὸ σῶμα, -ᾰτος test.

50. §. A ντ-tövű főnevek, melléknevek és participiumok

a) Főnevek.

Példák:	ὁ γίγᾱς óriás			ὁ γέρων az öreg		
Tövek:	γ ι γ ᾰ ν τ-			γ ε ρ ο ν τ-		
Szám:	Egyes	Többes	Kettős	Egyes	Többes	Kettős
Nom.	γίγᾱς	γίγαντες	γίγαντε	γέρων	γέροντες	γέροντε
Acc.	γίγᾰντᾰ	γίγαντᾰς		γέροντᾰ	γέροντᾰς	
Gen.	γίγᾰντος	γιγάντων	γιγάντοιν	γέροντος	γερόντων	γερόντοιν
Dat.	γίγᾰντῐ	γίγᾱσι(ν)		γέροντῐ	γέρουσι(ν)	

b) Melléknevek.

Példák:	πᾶς	πᾶσα	πᾶν	χαρίεις	χαρίεσσα	χαρίεν
Tövek:	παντ-	πᾱσα-	παντ-	χαριεντ-	χαριεσσα-	χαριεντ-
	minden, egész; omnis			kellemes, kedves		
E.N.	πᾶς	πᾶσᾰ	πᾶν	χαρίεις	χαρίεσσᾰ	χαρίεν
A.	πάντᾰ	πᾶσαν	πᾶν	χαρίεντᾰ	χαρίεσσᾰ ν	χαρίεν
G.	παντός	πάσης	παντός	χαρίεντος	χαριέσσης	χαρίεντος
D.	παντί	πάσῃ	παντί	χαρίεντι	χαριέσσῃ	χαρίεντι
T.N.	πάντες	πᾶσαι	πάντᾰ	χαρίεντες	χαρίεσσαι	χαρίεντᾰ
A.	πάντᾰς	πάσᾱς	πάντᾰ	χαρίεντᾰς	χαριέσσᾱς	χαρίεντᾰ
G.	πάντων	πασῶν	πάντων	χαριέντων	χαριεσσῶν	χαριέντων
D.	πᾶσι(ν)	πάσαις	πᾶσι(ν)	χαρίεσι(ν)	χαριέσσαις	χαρίεσι(ν)
K.N.A.	—	—	—	χαρίεντε	χαριέσσᾱ	χαρίεντε
G. D.	—	—	—	χαριέντοιν	χαριέσσαιν	χαριέντοιν

A nőneműek tő képzése: πᾱσα- < *pant-ja-, χαριεσσα- < *k^{h}ari-wet-ja-.

c) Participiumok.

Péld.	λῠθείς	λῠθεῖσα	λῠθέν	δεικνῡς	δεικνῡσᾰ̃	δεικνῡν
Töv.	λῠθεντ-	λυθεισᾰ̃-	λῠθεντ-	δεικνῡντ-	δεικνῡσᾰ̃-	δεικνῡντ-
		feloldott			aki mutat	
N.	λυθείς	λυθεῖσᾰ̃	λυθέν	δεικνύς	δεικνῡσᾰ̃	δεικνύν
A.	λυθέντᾰ̃	λυθεῖσᾰ̃ν	λυθέν	δεικνύντᾰ̃	δεικνῡσᾰ̃ν	δεικνύν
G.	λυθέντος	λυθείσης	λυθέντος	δεικνύντος	δεικνύσης	δεικνύντος
D.	λυθέντι	λυθείσῃ	λυθέντι	δεικνύντι	δεικνύσῃ	δεικνύντι
N.	λυθέντες	λυθεῖσαι	λυθέντᾰ̃	δεικνύντες	δεικνῡσαι	δεικνύντᾰ̃
A.	λυθέντᾰ̃ς	λυθείσᾰ̃ς	λυθέντᾰ̃	δεικνύντας	δεικνύσᾰ̃ς	δεικνύντᾰ̃
G.	λυθέντων	λυθεισῶν	λυθέντων	δεικνύντων	δεικνυσῶν	δεικνύντων
D.	λυθεῖσι(ν)	λυθείσαις	λυθεῖσι(ν)	δεικνῡσι(ν)	δεικνύσαις	δεικνῡσι(ν)
N.A.	λυθέντε	λυθείσᾰ̃	λυθέντε	δεικνύντε	δεικνύσᾰ̃	δεικνύντε
G.D.	λυθέντοιν	λυθείσαιν	λυθέντοιν	δεικνύντοιν	δεικνύσαιν	δεικνύντοιν

A nőnemű tő képzése: λυθεισᾰ̃- < *lu-t^{h}e-nt-ja-, δεικνῡσᾰ̃- < *deik-nu-nt-ja-.

É s z r e v é t e l e k.

1. Az egyes nominativus a ντ-töveknél kétféle képzésű:

a) az αντ-, εντ-, υντ-tövűek ς-t kapnak, mely előtt a ντ pótlónyújtással kiesik: (l. 30. §. 1. c.) ὁ γῑ́γᾱς < γιγᾰντ-ς, ὁ Αἴᾱς < Αἰαντ-ς; πᾶς < παντ-ς, λυθείς < λυθεντ-ς.

b) az οντ-tövűek nyújtást kapnak (l. 47. §. 5. a.); a τ elmarad (l. 32. §.); ὁ γέρων (tő γεροντ-), ὁ λέων (tő λεοντ-) oroszlán; παιδεύων (tő παιδευοντ-). Az egyetlen οντ-végű tő, mely ς-t kap: ὀδοντ-, nom. ὁ ὀδούς dens. Így még az egytagú participiumok: δούς < δοντ-ς (de: ὤν, tő ὀντ-).

2. A semleges sing. nom. = tő, melynek τ-ja elmarad (l. 32. §.).

3. A többes dativus –σι ragja előtt a ντ pótlónyújtással kimarad (l. 30. §. 1. c.).

4. Az egyes vocativus főneveknél és mellékneveknél = tő, τ nélkül; tehát: ὦ Αἶᾰν, ὦ γέρον, ὦ ἑκών; participiumoknál mindig = nom.: ὦ λυθείς, ὦ παιδεύων.

5. Nem. a ντ-tövű főnevek kivétel nélkül mind hímneműek.

6. A ντ-tövű melléknevek és participiumok mind háromvégződésűek. Ragozásuk a hím- és semlegesben teljesen olyan, mint a ντ-tövű főneveké; a nőnem képzője mindig ια, melynek ι-ja a tő τ-jával σ-vá lesz, mely előtt a ν pótlónyújtással kiesik (l. 30. §. 1. a.).

Jegyzet. Az εντ-tövű mellékneveknek egy rövidebb ετ-végű tövük is van; ebből származik az egész nőnem (l. 28. §. 2.), és a hím és seml. többes dativus; azért nincs ezekben pótlónyújtás. A képző -went-, hangmásulással –wn̥t- (l. 25. §.) > -wat-, végül –ϝετ-.

B) Folyékony mássalhangzós tövek

51. §. A folyékony (λ, ν, ρ) tövű főnevek

Példák:	ὁ ποιμήν	ὁ δαίμων	ὁ ῥήτωρ	ὁ πᾰτήρ
Tövek:	π ο ι μ ε ν-	δ α ι μ ο ν-	ῥ η τ ο ρ-	π α τ ε ρ-
	pásztor	istenség	szónok	atya
N.	ποιμήν	δαίμων	ῥήτωρ	πᾰτήρ
A.	ποιμέν-ᾰ	δαίμον-ᾰ	ῥήτορ-ᾰ	πατέρ-ᾰ
G.	ποιμέν-ος	δαίμον-ος	ῥήτορ-ος	πατρ-ός
D.	ποιμέν-ῐ	δαίμον-ῐ	ῥήτορ-ῐ	πατρ-ΐ́
N.	ποιμέν-ες	δαίμον-ες	ῥήτορ-ες	πατέρ-ες
A.	ποιμέν-ᾰς	δαίμον-ᾰς	ῥήτορ-ᾰς	πατέρ-ᾰς
G.	ποιμέν-ων	δαιμόν-ων	ῥητόρ-ων	πατέρ-ων
D.	ποιμέ-σι(ν)	δαίμο-σι(ν)	ῥήτορ-σι(ν)	πατρᾰ́-σι(ν)
N. A.	ποιμέν-ε	δαίμον-ε	ῥήτορ-ε	πατέρ-ε
G. D.	ποιμέν-οιν	δαιμόν-οιν	ῥητόρ-οιν	πατέρ-οιν

É s z r e v é t e l e k.

1. μ-végű tő nincs; λ-végű csak egy van: ἁλ-, nom. ὁ ἅλ-ς, só, sal. Ragozása: E. ἅλ-ς, ἅλ-α, ἁλ-ός, ἁλ-ί – T. ἅλ-ες, ἅλ-ας, ἁλ-ῶν, ἁλ-σί(ν).

2. A ν-, ρ-tövű hím- és nőneműek egyes nom.-a nyújtással van (l. 47. §. 5. a.); ha tehát a tő végszótagjának hangzója hosszú, akkor nom. = tő; így:

tövek: ποιμεν- δαιμον- ῥητορ- de: Ἑλλην- ἀγων-
nom.: ποιμήν δαίμων ῥήτωρ Ἕλλην ἀγών (viadal).

Csak az ιν-tövűeknél szokottabb ς-val: ὁ δελφίς (v. δελφίν delfin), ἡ ῥῖς (tő ῥῑν- orr). A több. dat. σι ragja előtt a ν csak látszólag esik ki. Valójában a hangmásulás egy fajával van itt dolgunk (l. 25. §.): a ποιμεν-tő itt ε nélküli, tehát *poimn-si > *poimn̥si > *poimasi, amiből e szó többi ε-os alakja mintájára > ποιμέσι. Így *daimnsi > *daimn̥si > *daimasi > δαίμοσι.

3. ὁ, ἡ ἀρήν bárány; a többi eset mind ἀρν-tőből (vö. lent 7.): τὸν ἄρν-ᾰ, τοῦ ἀρν-ός, τῷ ἀρν-ί stb. τοῖς ἀρν-ά-σιν.
ὁ, ἡ κύων kutya; voc. ὦ κύον; a többi eset mind κυν- tőből: τὸν κύν-ᾰ, τοῦ κυν-ός, τῷ κυν-ί stb. τοῖς κυσί(ν).
Mindkét főnév a Ø fokú tőhangzós alakból képezi az eseteit: ἀρήν > ἀρεν- ~ ἀρν- és κύων > κυον ~ κυν-.

4. A μαρτυρ- tő ρ-ját az egy. nom. és több. dat. ς-ja előtt elveti tehát ὁ μάρτυς tanú, τοῖς μάρτῠ-σι(ν); de μάρτυρ-α, μάρτυρ-ος stb.

5. Ἀπόλλων, -ωνος, acc. τὸν Ἀπόλλωνα v. gyakrabban: Ἀπόλλω.

6. Az egyes voc. a végéleseknél = nom. ὦ ποιμήν (l. 47. §. 6.); de a tompahangúaknál (l. 14. §. 3.) a voc. = tő: ὦ δαῖμον, ὦ ῥῆτορ. Az összetett tompahangúak hangsúlyukat lehetőleg előre vonják (l. 14. §. 5.): ὦ Ἀγάμεμνον (nom. Ἀγαμέμνων). Így még: ὦ Ἄπολλον a tő ω-jának megrövidítésével.

7. Ún. hangvesztő négy -τηρ (tő -τερ) végű főnév.

ὁ πατήρ atya ἡ μήτηρ anya
ἡ θυγάτηρ leány (filia) ἡ γαστήρ gyomor.

Ezek ragozásában hangmásulást látunk, és pedig: η:ε; ε:ο; r̥ > ρα (vö. 24–25. §§.). Vagyis:

a) az egyes gen. és dat.-ban az e kiesik, és a hangsúly a ragra megy át; tehát: πατρ-ός, πατρ-ί – θυγατρ-ός, θυγατρ-ί stb.

b) a több. dat.-ban a τρ (l. 25. §.) -τρᾰ lesz, mely mindig hangsúlyos; πατρᾰ́-σι(ν), θυγατρᾰ́-σι(ν) stb.

c) a többi esetben mindig az ε-on van a hangsúly: πατέρες, μητέρα stb.

d) az egyes voc. = tő, előrevont hangsúllyal: πάτερ, μῆτερ, θύγᾰτερ.

8. Ὁ ἀνήρ férfi (tő ἀνρ- vö. 24. §. 2. b. ε:Ø) a ν és ρ között δ-t vesz fel (vö. lat. sumo: sum-p-si, temno: contem-p-si, stb.). Hangsúlya az egytagúak szerint (l. 47. §. 7.). Ragozása:
E. ἀνήρ, ἄνδρ-ᾰ, ἀνδρ-ός, ἀνδρ-ί E. voc. ὦ ἄνερ
T. ἄνδρ-ες, ἄνδρ-ᾰς, ἀνδρ-ῶν, ἀνδρ-άσι(ν) (l. 25. §.)
K. ἄνδρ-ε, ἀνδρ-οῖν.

9. ἡ χείρ kéz (tő χειρ-); szabályosan τὴν χεῖρ-ᾰ, χειρ-ός, χειρ-ί stb. de a χερ- tőből: ταῖς χερ-σί(ν) és τοῖν χερ-οῖν.

10. Nem. Hímnemű az -αν, -ην, -ών (-ῶνος), -τηρ, -τωρ végződés: ὁ χειμών (-ῶνος) tél, ὁ κρατήρ (-ῆρος) vegyítő edény; nőnemű az -ών (-όνος) és -ῑν (= -ῑς, de ὁ δελφίς) végződés: ἡ εἰκών (-όνος) kép, ἡ ἀηδών (-όνος) fülemile, ἡ ἀκτίς sugár; semleges az -ᾰρ, -ορ végződés: τὸ ἔαρ tavasz, τὸ ἦτορ szív.

52. §. A folyékony (ν) tövű melléknevek

1. A ν-tövű melléknevek legnagyobbrészt kétvégződésűek. Ezek:

a) az -ων, -ον (tő -ον) végű alapfokok; pl. εὐδαίμων, εὔδαιμον boldog;

b) -ίων, -ῑον (tő -ῑον) végű középfokok; pl. βελτίων, βέλτῑον jobb;

c) egyes -ην, -εν (tő -εν) végű melléknevek; pl. ἄῤῥην, ἄῤῥεν hím.

2. Háromvégződésű ν-tövű melléknév csak kevés van; ilyenek: μέλᾱς, μέλαινᾰ, μέλᾰν (gen. μέλᾰνος, μελαίνης) fekete, τέρην, τέρεινᾰ, τέρεν (gen. τέρενος, τερείνης) gyengéd.
Ezeknél a nőnem képzője szintén ια, melynek ι-ja a ν elé megy (l. 28. §. 5.).

Példák:	εὐδαίμων	εὔδαιμον	βελτίων	βέλτιον
Tövek:	ε ὐ δ α ι μ ο ν-	boldog	β ε λ τ ῑ ο ν-	jobb
E.N.	εὐδαίμων	εὔδαιμον	βελτίων	βέλτιον
A.	εὐδαίμον-ᾰ	εὔδαιμον	βελτίον-ᾰ v. βελτίω	βέλτιον
G.	εὐδαίμον-ος		βελτίον-ος	
D.	εὐδαίμον-ι		βελτίον-ι	
T.N.	εὐδαίμον-ες	εὐδαίμον-ᾰ	βελτίον-ες v. βελτίους	βελτίον-ᾰ v. βελτίω
A.	εὐδαίμον-ᾰς	εὐδαίμον-ᾰ	βελτίον-ᾰς v. βελτίους	βελτίον-ᾰ v. βελτίω
G.	εὐδαιμόν-ων		βελτιόν-ων	
D.	εὐδαίμο-σι(ν)		βελτίο-σι(ν)	
K.N.A.	εὐδαίμον-ε		βελτίον-ε	
G. D.	εὐδαιμόν-οιν		βελτιόν-οιν	

3. Az egyes nom. a hímneműeknél nyújtással van; a seml. = tő. A hímnemű nominativus ς raggal csak két tőnél van; ezek ἑν- és μελᾶν-. Ezekben a tő ν-je a ς előtt pótlónyújtással kimarad (l. 30. §. 1. c.); így lett εἷς (ebből ἑν-ς) egy, μέλᾱς (ebből μελᾶν-ς); de a többes dat. μέλᾰ-σι (l. 51. §. 3.).

4. A többi eset képzése egészen olyan, mint a főneveknél.

5. Az egyes voc. = tő, előrevont hangsúllyal; pl. ὦ εὔδαιμον.

6. A középfokok egyes hímn. acc.-ában, többes hímn. és seml. nom. és acc.-ában a teljes alakok mellett rövidebb alakok is vannak; így: βελτίονα v. βελτίω, βελτίονες v. βελτίους, βελτίονας v. βελτίους. A rövidebb alakok egy s-es tövön (*beltios-) alapulnak és *beltīosa-ból lett βελτίω. (l. 30. §. 2. c. α). Ezt a latin analogia is bizonyítja: melior-em, eredeti *melios-em-ből. (A görögben az intervocalis s kiesik, a latinban r lesz.)

7. Hangsúly. A semlegesben a hangsúly lehetőleg távozik a szó végétől; így: εὔδαιμον, βέλτιον stb., de tekintetbe veendő 14. §. 5. is; tehát: μεγαλό-φρων (nagylelkű), seml. μεγαλό-φρον.

C) A ς-végű tövek

53. §. A ς-tövű főnevek

A ς-tövek általános jellemző sajátsága, hogy a tő ς-ja csak akkor marad meg, ha a szó végén áll; azonban a szó belsejében, tehát ragok előtt, mindig kiesik (l. 30. §. 2. c. α), és a magánhangzók (a 21. §. szerint) összevonatnak.

Példák:	τὸ γένος			τὸ κρέᾱς	
Tövek:	γ ε ν ε σ-			κ ρ ε ᾱ σ-	
	nem (genus)			hús	
N.	γένος	*genos	genus	κρέᾱς	< *krewas
A.	γένος	*genos	genus	κρέᾱς	< *krewas
G.	γένους	*genesos/-es	gener-is	κρέως	< *krewas-os
D.	γένει	*genesi	(gener-e)	κρέᾳ	< *krewasi
N.	γένη	*genesa	gener-a	κρέᾱ	< *krewasa
A.	γένη	*genesa	gener-a	κρέᾱ	< *krewasa
G.	γενῶν	*genesom	gener-um	κρεῶν	< *krewasom
D.	γένεσι(ν)	*genessi		κρέᾱσι(ν)	< *krewassi
N. A.	γένει	*genese		κρέᾱ	< *krewase
G. D.	γενοῖν	*genes+oin		κρεῷν	< *krewas+oin

É s z r e v é t e l e k.

1. A ς-tövű főnevek az egyes nom.-ban -ος vagy -ᾱς végűek s kivétel nélkül tompahangú semlegesek (de ἡ αἰδώς l. lent 3.);

a) a nagyszámú ος-végűeknek töve –ες; így: γένος töve γενεσ-. Ezeknél tehát a tő ε-jának az egyes nom. és acc.-ban o felel meg (l. 24. §. 2. a.). Vö. a latinban is nom. acc. genus, noha a tő genes-. Az –ος végűek többes genitivusa összevonatlanul is előfordul: γενέων.

b) az ᾱς-végűek töve is -ᾱς. Attikai prózában főleg e három: κρέας hús, γέρας tiszteleti ajándék, γῆρας öregség fordul elő. Ezeknél a nom. = tő; összevonás szabályos; ragozás κρέας szerint.

2. Τὸ κέρᾰς (cornu, szarv; hadsereg szárnya) kétféle ragozású, amennyiben a κ ε ρ ᾰ σ- tő mellett még κ ε ρ ᾱ τ- töve is van. Tehát:

E. N. A. κέρᾰς G. κέρως v. κέρᾱτ-ος D. κέρᾳ v. κέρᾱτ-ι
T. N. A. κέρᾱ v. κέρᾱτ-α G. κερῶν v. κερᾱτ-ων D. κέρᾰσι(ν).

3. Az egyetlen ος-végű tő: α ἰ δ ο σ-, nom. ἡ αἰδώς szemérem.

Ragozása: nom. αἰδώς acc. αἰδῶ gen. αἰδοῦς dat. αἰδοῖ
(ebből: *aidós-a *aidós-os *aidós-i).

54. §. A ς-tövű mellék- és tulajdonnevek

A tő ς-ja itt is csak a szó végén marad meg; különben kiesik.

Példák:	h.n. εὐγενής s. εὐγενές	συνήθης σύνηθες
Tövek:	ε ὐ γ ε ν ε σ-	σ υ ν η θ ε σ-
	nemes származású	megszokott
E.N.	εὐγενής εὐγενές	συνήθης σύνηθες
A.	εὐγενῆ εὐγενές	συνήθη σύνηθες
G.	εὐγενοῦς	συνήθους
D.	εὐγενεῖ	συνήθει
T.N.	εὐγενεῖς εὐγενῆ	συνήθειες συνήθη
A.	εὐγενεῖς εὐγενῆ	συνήθειες συνήθη
G.	εὐγενῶν	συνήθων
D.	εὐγενέσι(ν)	συνήθεσι(ν)
K.N.A.	εὐγενεῖ	συνήθει
G. D.	εὐγενοῖν	συνήθοιν

	ὁ Σωκρᾰτης	ὁ Περικλῆς
	Σ ω κ ρ ᾰ τ ε σ-	Π ε ρ ι κ λ ε ε σ-
	Sókratés	Periklés
E.V.	Σώκρᾰτες	Περίκλεις
N.	Σωκράτης	Περικλῆς
A.	Σωκράτη(ν)	Περικλέᾱ
G.	Σωκράτους	Περικλέους
D.	Σωκράτει	Περικλεῖ

É s z r e v é t e l e k.

1. **Esetképzés.**

a) az egyes nom. a hím- és nőneműeknél nyújtással van, tehát: ης, a seml. mellékneveknél =tő (ε marad!), tehát: ες.

b) a többes acc. a hím- és nőneműeknél = nom. tehát: εις (azaz az összevont plur. nom. használtatik acc. gyanánt is);

c) egyes acc. az ης-végű tulajdonneveknél η, vagy ην végződésű; tehát: Σωκράτη és Σωκράτην (α-névr.); (vö. 59. §.).

2. **Összevonás.** Az εα-ból magánhangzó után ᾱ lesz (nem η); így: ἐνδεής (tő ἐνδεεσ-) szűkölködő; egyes acc. ἐνδεέσα > ἐνδεᾶ (analogia! 43. §.1.), ὑγιής (tő ὑγιεσ-) egészséges; egyes acc. ὑγιέσα > ὑγιᾶ (és -ῆ).

3. **Hangsúly.** Az összetett tompahangúak hangsúlyukat mindig lehetőleg előre vonják (l. 14. §. 5.), tekintet nélkül az összevonásra; tehát:

συν-ήθης seml. σύν-ηθες; több. gen. συνήθων (ebből συνηθέσων)
τρι-ήρης (ναῦς) triremis; több. gen. τριήρων (< τριηρέσων).

4. A κλῆς-végű tulajdonnevek töve -κλεεσ- (ebből τὸ κλέος hír). Itt az egyes nom. nyujtással van: -κλέης > -κλῆς, mindig véghajtott; az egyes acc.-ban κλέεα-ból κλέᾱ lesz (nem: κλέη; l. fent 2. pont); az egyes dat.-ban kétszeres összevonás van (κλέεσι > κλέει >) κλεῖ.

5. Az egyes voc. = tő: ὦ εὐγενές; az összetett tompahangúak hangsúlyát l. 3. pont; tehát: ὦ σύηθες, ὦ Σώκρᾰτες, ὦ Περίκλεις.

D) A félhangzón végződő tövek

55. §. Az υ-tövű főnevek

A tompahangúak (l. 14. §. 3.) tővégi υ-ja rövid, a többieké hosszú; ez azonban magánhangzó előtt és a több. dat.-ban szintén megrövidül.

Példák:	ἡ πίτῠς fenyő	ὁ, ἡ, σῦς sus	ὁ ἰχθῦς hal
Tövek:	π ι τ ῠ-	σ ῡ-	ἰ χ θ ῡ-
E.N.	πίτῠ-ς	σῦ-ς	ἰχθῦ-ς
A.	πίτῠ-ν	σῦ-ν	ἰχθῦ-ν
G.	πίτῠ-ος	σῠ́-ός	ἰχθῠ́-ος
D.	πίτῠ-ι	σῠ́-ί	ἰχθῠ́-ι
T.N.	πίτῠ-ες	σύ-ες	ἰχθῠ́-ες
A.	πίτῡ-ς	σῦ-ς	ἰχθῦ-ς
G.	πίτῠ-ων	σῠ́-ῶν	ἰχθῠ́-ων
D.	πίτῠ-σι(ν)	σῠ́-σί(ν)	ἰχθῠ́-σι(ν)
K.N.A.	πίτῠ-ε	σῠ́-ε	ἰχθῠ́-ε
G.D.	πίτῠ-οιν	σῠ́-οῖν	ἰχθῠ́-οιν

É s z r e v é t e l e k.

1. A főnevek υ-ja végig megmarad; (de l. 56. §. 4.). Ezeknél az egyes nom. ragja ς, – az ‚egyes acc. ragja ν (l. 47. §. 5. a. és c.); a többes acc. = egyes acc. + ς; tehát: πίτῡς (πίτῠν-ς-ből; l. 47. §. 5. d.); az egyes voc. = tő; tehát: ὦ ἰχθῠ́ (l. 47. §. 6.).

2. Nem. Az υ-tövek hímneműek; csak ἡ ἰσχύς erő, ἡ ὀφρύς szemöldök nőneműek.

56. §. Az ῐ-tövű fő- és ῠ-tövű melléknevek

Példák Tövek	ἡ πόλῐς πολῐ- és πολεϳ- város, állam	γλυκῠ́ς γλυκῠ- és γλυκεϝ- édes	γλυκεῖᾰ γλυκειᾰ-	γλυκῠ́ γλυκῠ- és γλυκεϝ-
N.	πόλῐ-ς	γλυκῠ́-ς	γλυκεῖᾰ	γλυκῠ́
A.	πόλῐ-ν	γλυκῠ-ν	γλυκεῖᾰ-ν	γλυκῠ
G.	πόλε-ως	γλυκέ-ος	γλυκείᾱς	γλυκέ-ος
D.	πόλει	γλυκεῖ	γλυκείᾳ	γλυκεῖ
N.	πόλεις	γλυκεῖς	γλυκεῖαι	γλυκέᾰ
A.	πόλεις	γλυκεῖς	γλυκείᾱς	γλυκέᾰ
G.	πόλε-ων	γλυκέ-ων	γλυκειῶν	γλυκέ-ῶν
D.	πόλε-σι(ν)	γλυκέ-σι(ν)	γλυκείαις	γλυκέ-σι(ν)
N. A.	πόλει	γλυκεῖ	γλυκείᾱ	γλυκεῖ
G. D.	πολέ-οιν	γλυκέ-οιν	γλυκείαιν	γλυκέ-οιν

É s z r e v é t e l e k.

Ezeknél a tővégi ῐ, ῠ csak az egyes nom. és acc.-ban marad meg; a többi esetekben mindenütt ε van helyette; összevonás csak ott van, hol az eredmény ει; az összevont többes acc. = többes nom. (l. 47. §. 5. d.). A tőhangzó változásának oka, hogy ezeknek a neveknek a magánhangzón kezdődő ragok előtt egy teljesebb, ηι > ει (> ι) ill. εϝ (> ῠ) végű tövük volt, melyeknek félhangzója (ι, υ) magánhangzók közt és a többes dativusban kiesett (l. 30. §. 2. d.).

1. Az ῐ-tövű főnevek tompahangú nőneműek (de ὁ ὄφις kígyó). Ezeknél a) az egyes gen. végződése az attikai -ως (-εως ebből -η-ος, l. 20. §. 3.); b) a genitivusokban az εω < ηο, a hangsúly tehát szabályszerűen van a harmadik szótagon (l. 46. §. 2.); c) az egyes vocativus = tő; tehát ὦ πόλῐ (l. 47. §. 6.).

2. Az οἰ- tő (nom. ἡ οἶς, eredetileg ὄϝι-ς, lat. ovi-s juh) ragozása:

E.	ἡ οἶς	τὴν οἶν	τῆς οἰ-ός	τῇ οἰ-ί
T.	αἱ οἶ-ες	τὰς οἶ-ς	τῶν οἰ-ῶν	ταῖς οἰ-σί(ν).

3. Az ŭ-tövű melléknevek mind háromvégződésűek. Ezeknél a) az ékezet végéles (kiv. csak ἥμισυς fél, θῆλυς nőnemű, női); b) a nőnem képzője ιᾶ (l. 40. §. 3. a.); tehát: γλυκέϝ-ιᾶ > γλυκεῖᾶ.

4. Az ĭ-tövűek szerint ragoztatik még ez a két ŭ-tövű főnév is:

τὸ ἄστῠ város	τὰ ἄστη	ὁ πῆχῠς könyök	οἱ πήχεις
ἄστῠ	ἄστη	πῆχυν	πήχεις
ἄστεως	ἄστεων	πήχεως	πήχεων
ἄστει	ἄστεσι(ν)	πήχει	πήχεσι(ν)

E) A kettős magánhangzón végződő tövek

57. §. Az ευ- (és ου-, αυ-) tövű nevek

A tővégi υ magánhangzók közt kiesik (l. 30. §. 2. d.).

	Példa	ὁ βασιλεύς (tő βασιλευ- és βασιλεϝ-) király				
E.	Nom.	βασιλεύ-ς	T.	βασιλεῖς	K.	βασιλέ-ε
	Acc.	βασιλέ-ᾱ		βασιλέ-ᾱς		βασιλέ-ε
	Gen.	βασιλέ-ως		βασιλέ-ων		βασιλέ-οιν
	Dat.	βασιλεῖ		βασιλεῦ-σι(ν)		βασιλέ-οιν

1. Az –εύς végű főnevek hímneműek és végélesek. Tövük eredetileg ηυ volt (l. 20. §. 2.); e tőből magyarázható tehát

a) az *egyes és többes acc.* -ᾱ, -ᾱς ragja (-έᾱ, -έᾱς, ebből -ῆϝᾰ, -ῆϝᾰς);

b) az *egyes gen.* attikai ως végződése (-έως ebből -ῆος vö. 20. §. 3.).

2. Az *egyes voc.* = tő, véghajtott ékezettel; így: ῶ βασιλεῦ.

3. *Összevonás* csak ει-be lehetséges; de βασιλέε megmarad. Oly nevek, melyekben az ευ előtt ι áll, a rosszhangzás elkerülése végett az acc. és gen.-ban is összevon*hat*ók, mikor is έᾱ-ból ᾱ, έω-ból pedig ῶ lesz; tehát: Πλαταιεύς Plataeaeből való, acc. τὸν Πλαταιᾶ, τοὺς Πλαταιᾶς gen. τοῦ Πλαταιῶς τῶν Πλαταιῶν.

4. ὁ, ἡ βοῦς ökör, tehén (tő βου-, magánhangzó előtt βοϝ-, vö. bōs, bŏv-is) ragozása:

E. βοῦ-ς βοῦ-ν βο-ός βο-ΐ̈ Voc. ᾦ βοῦ
T. βό-ες βοῦς βο-ῶν βου-σί(ν) K. βό-ε βο-οῖν.

5. ἡ ναῦς navis, hajó; tő ναυ- és νᾱϝ-, magánhangzós rag előtt: νηϝ-:
E. ναῦ-ς ναῦ-ν νε-ώς (20. §. 3.) νη-ΐ̈ Voc. ᾦ ναῦ
T. νῆ-ες ναῦ-ς νε-ῶν ναυ-σί(ν) K. τοῖν νε-οῖν

58. §. Az oj- és ωϝ-tövű nevek

A tő félhangzója a ragok előtt mindenütt kiesik (l. 30. §. 2. d.).

Példák Tövek	ἡ ἠχώ visszhang ἠ χ o j-		ὁ ἥρως hős ἡ ρ ω ϝ-		
E. N.		ἠχώ	ἥρως	Többes	ἥρω-ες
A.	ἠχόj-α >	ἠχώ	ἥρω-ᾰ		ἥρω-ᾱς
G.	ἠχόj-ος >	ἠχοῦς	ἥρω-ος		ἡρώ-ων
D.	ἠχόj-ι>	ἠχοῖ	ἥρω-ι		ἥρω-σι(ν)
Többes és kettős szám nincs használatban			Kettős N. A.		ἥρω-ε
			G. D.		ἡρώ-οιν

1. Az oj-végű tövek mind nőneműek, végélesek, s jobbára tulajdonnevek. Ezek az egyes nominativusban nyújtást kapnak; a többi esetekben mindenütt összevonatnak; az egyes acc. hangsúlya a 22. §. ellenére végéles; az egyes voc. = tő, véghajtott ékezettel: ᾦ ἠχοῖ.

2. ωϝ-végű tő csak kevés van és mind hímnemű. Az *egyes nom.* ragja ς, – az egyes voc. = nom.: ᾦ ἥρως; összevonás sehol sincs; csak ritkán τὸν ἥρω, τοὺς ἥρως.

F) Névragozási rendhagyóságok

Heteroklisia és metaplasmos

Az összes rendhagyóságok a következő két csoportba foglalhatók össze:

59. §. **Heteroklisia** (más ragozás). Némely névszó, mely az egyes nominativus végződése szerint két ragozáshoz tartozhat,

az egyes esetek képzésében e két ragozás közt ingadozik; így: Δημοσθένης tő –ες; acc. Δημοσθένη és Δημοσθένην (l. 54. §. 1. c.); ὁ és τὸ σκότος homály; gen. σκότου (tő –ο) és σκότους (tő –ες) stb.; ἡ ἕως hajnal, a 46. §. szerint; de acc. csak τὴν ἕω (l. 58. §. 2.); Μίνως gen. τοῦ Μίνω (l. 46. §.) és Μίνω-ος (l. 58. §. 2.) stb. Ἄρης hadisten (tő Ἀρεσ-); ragozása az -ες, ευ, -ᾱ tövek szerint: τὸν Ἄρη v. Ἄρην, τοῦ Ἄρεος v. Ἄρεως, τῷ Ἄρει. Voc. Ἄρες.

Vö. domus, domo-rum és domu-um; requies, requiet-em és requie-m stb.

60. §. Metaplasmos (átalakítás). Némely nevek egyes eseteiket egy melléktőből képezik, mely a használatos nom.-hoz nem illik; így: τὸ δάκρυο-ν könny; több. dat. δακρύοις és δάκρῡ-σιν (tő δακρυ-); τὸ δένδρο-ν élőfa; több. dat. δένδροις és δένδρε-σιν (tő δενδρεσ-); τὸ πῦρ tűz; πῠρ-ός stb; többes πῠρά, πῠροῖς őrtüzek (tő πῠρο-); ὁ ὄνειρος álom; gen. ὀνείρου v. ὀνείρᾰτ-ος stb. többes ὀνείρᾰτ-α stb. ὁ πρεσβευτής követ (tő –α); a többes ebből πρέσβυς (öreg, l. 56. §.): πρεσβευτή-ς πρεσβευτή-ν πρεσβευτοῦ πρεσβευτῇ πρέσβεις πρέσβεις πρέσβεων πρέσβεσι(ν). Πρέσβυς-ből (öreg) még csak egyes acc. πρέσβυν és voc. πρέσβυ költőknél; de közép- és felsőfoka (πρεσβύτερος, πρεσβύτατος) általános használatú. ὁ υἱός fiú (tő υἱο-); szabályosan: υἱόν, υἱοῦ, υἱῷ stb.; ezek mellett még a υἱυ- (l. 56. §.) tőből: τοῦ υἱέ-ος, τῷ υἱεῖ οἱ υἱεῖς, τοὺς υἱεῖς, τῶν υἱέ-ων, τοῖς υἱέ-σι(ν). Ζεύς főisten; a nom. és voc. a Ζευ-, a többi eset a Διϝ-tőből: Ζεύς, Δί-ᾰ, Δι-ός, Δι-ί. Voc. ὦ Ζεῦ. Vö. jugerum hold föld (tő –ο); de juger-e, juger-um, juger-ibus stb.

61. §. Esetragféle végződések

1. Ezek jelentésükre nézve az esetragokhoz igen közel járnak és többnyire a névszók tövéhez függesztve helyhatározókat alkotnak:

a) –θι e kérdésre hol? οἴκοθι (költ.) otthon, ἄλλοθι másutt;

b) -θεν « honnan? οἴκοθεν hazulról, ἄλλοθεν másunnan;

c) –δε (-σε, -ζε) hová? οἴκαδε haza, ἄλλοσε máshova, Ἀθήναζε A-be. (< Ἀθήνασ-δε; l. 9. §. 1.). A simuló –δε rendesen az acc.-hoz járul: οἶκόνδε (költ.) haza, Ἐλευσῖνάδε E-be.

2. A régi locativus ragja e kérdésre hol? még néhány szóban megvan. Ez az egyesben –ι, a többesben -σι(ν). – Ilyen locativusok pl.: οἴκοι domi, χαμαί humi, Μαραθῶνι M-ban, Ἀθήνησι(ν) Athenis (l. 148. §. 1. a.). Vö. lat. rur-i, Carthagin-i, Corinthi (= Corintho-i), Romae (= Romā-i).

3. 62. §. A melléknevek áttekintése

A) Háromvégződésű melléknevek

A nőnem valamennyinél az α-névragozás szerint ragoztatik.
1. A magánhangzós (ο, α) névragozáshoz tartozókat l. 42. §. 1–4.
2. A mássalhangzós névragozáshoz tartozók (a nőnem -ιᾰ-val):
a) ν-végű tövek; ragozásuk az 52. §. szerint;
b) ντ-végű tövek, főleg participiumok; ragozás 50. §. b. c. szerint;
c) ŭ-végű tövek; csaknem mind végéles; ragozás 56. §. 3. szerint.

B) Kétvégződésű melléknevek

A tő mindenütt, a végződés pedig a hím- és nőnemben ugyanaz.
1. A magánhangzós névragozáshoz tartozók kétfélék, úm.
a) ο-tövűek, főleg összetettek (l. 42. §. 5. és 6. és 45. §.),
b) ω-tövűek, az attikai névragozás szerint (l. 46. §. 3.).
2. A mássalhangzós névragozáshoz tartozók háromfélék, úm.
a) T-hangú tövek, főleg főnevekkel összetettek (l. 49. §. 6. a.);
b) ν-tövű alap- és középfokok; ragozásuk az 52. §. szerint;
c) ες-végű tövek, nom. -ης, -ες; ragozásuk az 54. §. szerint.

C) Egyvégződésű melléknevek

Ezeknek mind a három nem számára csak egy végződésük van; többnyire T-tövűek (l. 49. §. 6. b.). Minthogy rendesen csak élő lényekre vonatkoznak, semlegesben nem is igen használhatók. Ilyenek: ἄπαις gen. ἄπαιδος gyermektelen ἀγνώς, -ῶτος ismeretlen; ἅρπαξ gen. ἅρπᾰγος ragadozó μάκᾰρ, -ᾰρος boldog. Csak hímnemű, mert már mintegy főnévvé vált: ἐθελοντής, -οῦ önkéntes; csak nőneműek az -ίς (-ίδος) végűek: πόλεις συμμαχίδες; – ἡ πατρίς (ti. γῆ).

D) Rendhagyó melléknevek

A legfontosabb, mert leggyakoribb rendhagyó melléknevek: μέγᾰς, μεγάλη, μέγᾰ, nagy – πολύς, πολλή, πολύ, sok. A hím és semleges egyes nom. és acc. a rövidebb μέγᾰ-, πολύ- tőből származik, a többi eset pedig mind a hosszabb μεγάλο-, πολλό- tőből, azaz a rendhagyás tulajdonképpen csak metaplasmos (l. 60. §.).

E.	N.	μέγᾰ-ς	μεγάλη	μέγᾰ
	A.	μέγᾰ-ν	μεγάλη-ν	μέγᾰ
	G.	μεγάλου	μεγάλης	μεγάλου
	D.	μεγάλῳ	μεγάλῃ	μεγάλῳ
T.	N.	μεγάλοι	μεγάλαι	μεγάλᾰ
	A.	μεγάλους	μεγάλᾱς	μεγάλᾰ
	G.	μεγάλων	μεγάλων	μεγάλων
	D.	μεγάλοις	μεγάλαις	μεγάλοις
K.	N. A.	μεγάλω	μεγάλᾱ	μεγάλω
	G. D.	μεγάλοιν	μεγάλαιν	μεγάλοιν

E.	N.	πολῠ́-ς	πολλή	πολῠ́
	A.	πολῠ́-ν	πολλή-ν	πολῠ́
	G.	πολλοῦ	πολλῆς	πολλοῦ
	D.	πολλῷ	πολλῇ	πολλῷ
T.	N.	πολλοί	πολλαί	πολλᾰ́
	A.	πολλούς	πολλᾰ́ς	πολλᾰ́
	G.	πολλῶν	πολλῶν	πολλῶν
	D.	πολλοῖς	πολλαῖς	πολλοῖς

Ezekhez csatlakozik πρᾷο-ς, πρᾷο-ν (szelíd), mely az egész nőnemet, valamint a hím és semleges többesnek néhány alakját a πρᾱῠ̆-tőből veszi; így:

Egyes	N.	πρᾷο-ς	πρᾱεῖα	πρᾷο-ν
	A.	πρᾷο-ν	πραεῖα-ν	πρᾷο-ν
	G.	πρᾴου	πραείᾱς	πρᾴου
	D.	πρᾴῳ	πραείᾳ	πρᾴῳ
Többes	N.	πρᾷοι	πρᾱεῖαι	πρᾱέᾰ
	A.	πρᾴους	πραείᾱς	πρᾱέᾰ
	G.	πρᾱέων	πραειῶν	πρᾱέων
	D.	πρᾱέσι(ν)	πραείαις	πρᾱέσι(ν)

II. A melléknevek fokozása (comparatio)

a) 63. §. Szokottabb alak

1. Legtöbbször a középfokban -τερος -τέρᾱ -τερον, a felsőfokban –τατος -τᾰτη -τατον járul a melléknév hímnemű tövéhez; a hangsúly lehetőleg előre megy:

γλυκύ-ς	édes	kf. γλυκύ-τερος	ff. γλυκύ-τατος
μέλᾱς	fekete	μελᾰ́ν-τερος	μελᾰ́ν-τατος
σαφής	világos	σαφέσ-τερος	σαφέσ-τατος
πένης	szegény	πενέσ-τερος	πενέσ-τατος

(az –ες tövűek szerint, az egyenlő nom. következtében)

χαρίεις	bájos	χαριέσ-τερος	χαριέσ-τατος

(a χαριετ- tőből; vö. 50. §. 6. jegyz. és 29. §. 1.).

2. Az o-tövűek o-ja csak akkor marad meg változatlanul, ha az azt megelőző szótag akár természeténél, akár helyzeténél fogva hosszú (vö. 20. §. 1. jegyz.); különben az o-ból mindig ω lesz; tehát:

	δίκαιος	igazságos	δικαιό-τερος	δικαιό-τατος
	πικρός	keserű	πικρό-τερος	πικρό-τατος
de:	σοφός	bölcs	σοφώ-τερος	σοφώ-τατος
	ἄξιος	méltó	ἀξιώ-τερος	ἀξιώ-τατος

A jelenség oka az, hogy a görög nem szereti, ha ugyanabban a szóban sok rövid magánhangzó következik egymásra. (Metrikai nyújtás: 177. §. 1. b.)

3. Némelyek a tő o-ját elvetik (vö. ifjú, ifjabb; könnyű stb.):

γεραιός	öreg	γεραί-τερος	γεραί-τατος
παλαιός	régi	παλαί-τερος	παλαί-τατος
		(παλαιό-τερος	παλαιό-τατος is)
σχολαῖος	henye	σχολαί-τερος	σχολαί-τατος
φίλος	kedves	φίλ-τερος (költ.)	φίλ-τατος.

Az analogiát a παλαί-τερος szolgáltatta, mely eredetileg a πάλαι adverbiumhoz (régen) tartozik.

4. Nem -τερος, -τατος, hanem -έσ-τερος, -έσ-τατος, a fokképzőjük a) az -ων, -ον végű mellékneveknek mind; tövük –ον; így:

σώφρων	értelmes	σωφρον-έσ-τερος	σωφρον-έσ-τατος
εὐδαίμων	boldog	εὐδαιμον-έσ-τερος	εὐδαιμον-έσ-τατος;

b) az –οος (-οῦς) végű összevontaknak; tő οο-; az egyik ο elmarad:

εὔνους	jóindulatú	εὐνόυσ-τερος	εὐνόυσ-τατος
		(ebből: εὐνο-έσ-τερος	εὐνο-έσ-τατος);
ἁπλοῦς	egyszerű	ἁπλούσ-τερος	ἁπλούσ-τατος
		(ebből: ἁπλο-έσ-τερος	ἁπλο-έσ-τατος);

c) és még ἐῤῥωμένος erős ἐῤῥωμεν-έσ-τερος ἐῤῥωμεν-έστατος. Ez a fokképző a σ-tövű melléknevek fokozott alakjairól terjedt tovább: σαφέσ-τερος-t σαφ-έστερος-ra tagolva származott az –έστερος képző.

5. A fokképzőket, miként a latinban, gyakran körülírás pótolja; a középfokban μᾶλλον, magis, inkább; így: μᾶλλον φίλος = φίλτερος, a felsőfokban μάλιστα, maxime, leginkább: σοφὸς μάλιστα = σοφώτατος.

Jegyzet. A –τ ε ρ ο ς képzőt a latinban is megtaláljuk pár szóban: noster, vester, dexter, sinister.

b) 64. §. Ritkább alak

Néha a középfokban –ιον- (nom. -ῖων -ῖον, ragoz. 52. §.), a ffokban -ιστο- (nom. -ιστο-ς, -ίστη, -ιστο-ν) járul a gyökérhez; pl.

ἡδ-ύ-ς	kellemes	ἡδ-ῖων,	ἧδ-ῖον	ἥδ-ιστος
τα-χύ-ς	gyors	θάττων,	θᾶττον	τάχ-ιστος
		(*t^hak^h-jōn-ból; l. 28. §. 1. és 29. §. 7.).		

αἰσχ-ρός rút αἰσχ-ίων, αἴσχ-ιον αἴσχ-ιστος (τὸ αἶσχος gyalázat)
ἐχθ-ρός ellenséges ἐχθ-ίων, ἔχθ-ιον ἔχθ-ιστος (τὸ ἔχθος gyűlölség)
καλ-ός szép καλλ-ίων, κάλλ-ιον κάλλ-ιστος (τὸ κάλλος szépség)

Jegyzet. Az -ιον-, eredetileg -ιοσ- képző a régebbi fokképző a görögben, de ez utóbbi, ősibb alak csak a sing. hím- és nőnemű acc.-ban és a plur. nom. és acc.-ban (mind a három nemben) lép fel, míg a többi esetben -ιον- ∼ nom. -ίων. A fokozás e neménél tehát metaplasmossal van dolgunk. Az -ιοσ- képző alakja a latinban: -ior (rhotacismussal) és –ius: longior, longius.

c) 65. §. Rendhagyó fokozás (adiectiva suppletiva)

Csaknem minden nyelvben vannak melléknevek, melyeket nem lehet fokozni (magyar: sok; német: gut; lat.: bonus stb.). Ilyenkor rokon jelentésű tövek szolgálnak a hiányzó alakok pótlására. (Vö. 116. §.: verba suppletiva.) A középfok hangtani változásait illetőleg vö. 28. §.

1. ἀγαθός	jó	βελτ-ίων,	βέλτ-ιον	βέλτ-ιστος (erkölcsileg jó)
	derék	ἀμείνων,	ἄμεινον	ἄριστος (vö. ἡ ἀρ-ετή)
	erős	κρείττων,	κρεῖττον	κράτ-ιστος (τὸ κράτος erő)
	(ritkább	λώων,	λῷον	λῷστος hasznos, előnyös)
2. κακός	rossz	κακ-ίων,	κάκ-ιον	κάκ-ιστος (gonosz)
	silány	χείρων,	χεῖρον	χείρ-ιστος (deterior)
	gyenge	ἧττων,	ἧττον	ἥκ-ιστα (adv. minime)
3. μέγας	nagy	μείζων,	μεῖζον	μέγ-ιστος
4. μῑκρός	kicsiny	μῑκρό-τερος		μῑκρό-τατος
	csekély	ἐλάττων,	ἔλαττον	ἐλάχ-ιστος
5. ὀλίγος	kevés	μείων,	μεῖον	ὀλίγ-ιστος
	csekély	ἐλάττων,	ἔλαττον	ἐλάχ-ιστος

A kiterjedés és szám fogalmainak rokonságánál fogva a görög a 4. és 5. alatti alakokat (gyakran már az alapfokban is) vegyest használja.

6. πολύς sok πλείων, πλέον πλεῖστος
(gen. πλείον-ος és πλέον-ος stb.)
7. ῥᾴδιος könnyű ῥᾴων, ῥᾷον ῥᾷστος (facilis).

Ezekhez járul néhány hiányos (alapfok nélküli) kf. és ff.; úm.

8. ——	ὕσ-τερος	posterior	ὕσ-τατος	postremus
9. (ἐξ -ból, -ből)	——		ἔσχατος	extremus
10. (πρό előtt)	πρό-τερος	prior	πρῶτος	primus
11. (ὑπέρ fölött)	ὑπέρ-τερος	superior	ὑπέρ-τατος	supremus
			ὕπατος	a római consul

Jegyzet. A felsőfok jelentésének fokozására szolgál ὡς, ὅτι, (ἤ, οἷος); így: ὡς τάχιστα quam celerrime; – ὅτι πλεῖστοι a lehető legtöbben. Δεῖ ὅτι μάλιστα εὐμαθεῖς (tanulékony) εἶναι τοὺς νέους.

III. A melléknévi határozók (adverbia) és praepositiók

66. §. A) A határozók képzése és fokozása

a) 1. A melléknevektől származó határozók –ως végűek. Eredetükre nézve –ο végű ablativusok (∼ lat. meritō), mely végződéshez –ς csatlakozott: vö. οὕτω ∼ οὕτως. (l. 33. §.). Alakra és hangsúlyra nézve megegyeznek mellékneveik többes genitivusával, melynek csakis végső ν-jét kell ς-ra változtatni. Tehát:

		több. gen.	határozó
φίλος	kedves	φίλων	φίλως
σοφός	bölcs	σοφῶν	σοφῶς
ἁπλοῦς	egyszerű	ἁπλῶν	ἁπλῶς
πᾶς	egész	πάντων	πάντως
σώφρων	értelmes	σωφρόνων	σωφρόνως
σαφής	világos	σαφῶν	σαφῶς
ταχύς	gyors	ταχέων	ταχέως

2. Ily ως-végű határozók névmásokból s participiumokból is képezhetők; így: ἄλλως másképpen, οὕτως úgy, διαφερόντως kiválóan stb.

3. Olykor a melléknevek egyes seml. acc.-a szolgál határozó gyanánt; ilyenek: ταχύ gyorsan, πολύ nagyon, μικρόν egy kissé stb. (vö. lat.: facile; – magyarban is: jót v. jóízűt nevet, nagyot esik). Máskor a plur seml. acc.-sal találkozunk: μάλα = nagyon; θάμα = gyakran; τάχα = talán.

4. Ἀγαθός határozója: εὖ jól (voltaképpen seml. acc. ebből: ἐϜ-ς jó).

b) 1. A melléknévi határozónak nincs külön fokozása; ezt a görög (éppúgy mint a latin vagy a magyar) a melléknévtől kölcsönzi, melyből a középfokban az *egyes* seml. acc. (végződése

–ον), a felsőfokban a *többes* seml. acc. (végződése -ᾰ) szolgál határozó gyanánt (-ως végű középfokok ritkák). Így lesz:

		kf.	ff.
σοφῶς	bölcsen	σοφώτερον	σοφώτατα
τακέως	gyorsan	θᾶττον	τάχιστα
εὖ	jól	ἄμεινον	ἄριστα
μάλα	nagyon	μᾶλλον	μάλιστα
ἦκα (költ.)	gyengén	ἧττον minus	ἥκιστα minime.

2. Az ω-végű helyhatározók a fokozásban -τέρω, -τάτω végűek; így:

ἄνω	fent	ἀνωτέρω	ἀνωτάτω
κάτω	lent	κατωτέρω	κατωτάτω
ἔσω	bent	ἐσωτέρω	ἐσωτάτω
ἔξω	kint	ἐξωτέρω	ἐξωτάτω
πόῤῥω	messze	ποῤῥωτέρω	ποῤῥωτάτω
ἀπό	távol	ἀπωτέρω	ἀπωτάτω
ἐγγύς	közel	ἐγγυτέρω	ἐγγυτάτω
		és ἐγγύτερον	ἐγγύτατα.

c) *Jegyzet.* A nem melléknevekből képezett adverbiumok között legfontosabbak 1. az ún. **nyomósító szók**. A gyakrabban előfordulók a következők (a *-gal jelöltek mindig a kiemelt szó után állanak):

*γέ simuló = ugyan, éppen, legalább, quidem; a fordításnál gyakran csak a kiemelt szó erősebb hangsúlyával fejezhető ki;
ἔγωγε 67. §. 2. – ὅς γε = ő, aki pedig; aki ugyanis; qui quidem;
ἐπεί γε = mikor hát; εἴ γε, ἐάν γε = ha ugyan; πάνυ γε = igenis;
*γοῦν (ebből γὲ οὖν, erősebb γέ) = legalább, bizonyára, certe;
*δή (ebből ἤδη) = hát, hiszen, nyilván; így: ἴστε δή hisz tudjátok; időileg: már, éppen, iam; πάλαι δή már rég; νῦν δή épp most; kérdésekben s felszólításokban sürgető: hát; λέγε δή, τί δή; εἰ δή = ha már, ha hát valóban; ὃς δή, ὅστις δή = aki éppen, aki tehát; kérdésekben mellékalakja: δαί; tehát: τί δαί; hát mi? hát aztán?
δῆθεν = nyilván, amint látszik, állítólag; gúnyosan: persze;

*δήπου = talán csak, alighanem, nyilván; gyakran gúnyosan;
*δῆτα = bizony, mindenesetre; οὐ δῆτα bizony nem, semmi esetre;
ἦ = bizony, valóban; rendesen ἦ μήν bizonyításban, esküben;
μά = bizony, esküben; így: μὰ τοὺς θεούς bizony isten (l. 146. §. 2.); tagadó eskü: οὐ μὰ Δία. – állító eskü: ναὶ μὰ Δία;
*μέντοι = bizonyára, mégis, mindazonáltal, vero (vö. 159. §. c.);
*μήν = bizonyára, valóban; τίνος μὴν ἕνεκα; voltaképpen miért?
*μέν (gyengébb μήν) = bizony, valóban, ugyan (vö. 159. §. c.);
ναί = bizony, valóban, állító esküben; – feleletben: igen;
νή = bizony, csak állító esküben; tehát: νὴ Δία = ναὶ μὰ Δία;
*πέρ simuló = éppen; főleg relativumoknál s kötőszóknál; így: ὅςπερ = éppen az, aki; ὥσπερ = amint éppen; εἴπερ = ha ugyan, si quidem;
*τοί simuló = hiszen. hát, bizony; tagadólag: οὔτοι bizonyára nem.

2. A névmási határozók (l. 76. §.).

B) A praepositiók

1. A praepositiók eredetileg helyhatározók voltak, mely jelentésük a költőknél még gyakori, de a prózában már csak πρός-ra szorítkozik ezekben: πρὸς δὲ, πρὸς δὲ καί azonfölül, e mellett még.

2. Igékkel összetéve eredeti térbeli jelentésüket többnyire megtartják és az ige cselekvésének irányát határozzák meg közelebbről; így: φέρω viszek; de: ἀποφέρω, ἐκφέρω, περιφέρω el-, ki-, körülviszek.

A praepositio összefüggése igéjével igen laza (vö. a magyar igekötőkkel); nemcsak az augmentum és reduplicatio lép közéjük, hanem a költőknél gyakran egész szók (τιμῆσις), mi a praepositiónak eredeti határozói voltát világosan mutatja; így: ἀνὰ δὲ κρείων Ἀγαμέμνων ἔστη (e h. ἀνέστη) felkelt A. király.

3. A névszóknak határozót kifejező eseteivel (gen., dat., acc.) kapcsolva, ezeknek térbeli, vagy térbelinek gondolt (idői, logi-

kai) jelentését határozzák meg pontosabban. Így jelölik meg közelebbről
genitivussal a cselekvés eredetét, kiindulását (honnan?)
dativussal a cselekvés folyamatát, hol-, mibenlétét (hol?)
accusativussal a cselekvés végirányát, célját (hova?) Helyük a névszó előtt van, ritkán utána (πέρι, anastrophé l. 15. §. 3.).

Jegyzet. A görög felfogás a magyartól gyakran eltér, különösen a mozgás igéinél, melyeknél a görög sokszor már a helyben való lételre gondol (hol?), míg a magyar a helybe jutást (hová?) fejezi ki, vagy megfordítva; így például:
θεῖναι ἐν τοῖς φίλοις barátai közé számítani, in amicis numerare;
δῆσαι, κρεμάσαι ἐκ δένδρου fához kötni, fára függeszteni, suspendo ex arbore;
κρέμασθαι ἐκ δρυός a fán (mintegy róla) függni, pendēre ex arbore;
συλλέγεσθαι εἰς ἱερόν a templomban összegyűlni, convenire in templum;
παρεῖναι, παραγενέσθαι εἰς τόπον a helyen megjelenni, adesse in locum.

4. A görög praepositiók egy, két, vagy három esettel állhatnak: csak genitivussal állanak: ἀντί, (∼ lat. ante); ἀπό, (∼ lat. a, ab); ἐκ (ἐξ), (∼ lat. e, ex); πρό, (∼ lat. pro);
csak dativussal állanak: ἐν, (∼ lat. in + abl.); σύν vagy ξύν, (∼ lat. cum);
csak accusativussal állanak: εἰς (ἐς), (∼ lat. in + acc.); ἀνά, (vö. ἄνω fent); ὡς;
genitivus- és accusativussal: διά, (∼ δύο); κατά, (vö. κάτω lent); ὑπέρ, (∼ lat. super); μετά, (vö. μέσος);
genitivus-, dativus- és accusativussal: ἀμφί (vö. ἄμφω; lat. amb-); ἐπί, παρά, περί, πρός (vö. πρό); ὑπό (∼ lat. sub).

5. Vannak még ún. adverbialis praepositiók is, melyek mint máris határozók, jelző genitivussal járnak (l. 157. §. 10.) s igékkel össze nem tétetnek. Ezek:

ἄλις satis, elég
ἄνευ sine, nélkül
ἄτερ, δίχα elválva
ἄχρι, μέχρι -ig
δίκην instar, gyanánt
ἐγγύς, πλησίον közel
εἴσω be, befelé
ἐκτός kint, kívül
(ἔμ)πρόσθεν előtt, elül
ἐναντίον coram
ἕνεκα (-κεν) végett
ἐντός bent, belül
ἔξω ki, kifelé
εὐθύς egyenesen felé
(κατ)ἀντικρύ szemben
κρύφα, λάθρᾳ clam
μεταξύ között
ὄπισθεν mögött
πέρᾱ ultra, felül, túl
πέρᾱν trans, túl
πλήν kívül, kivéve
πόῤῥω, πρόσω messze
χάριν gratiā, kedvéért
χωρίς elkülönítve stb.

IV. A névmások (pronomina)

67. §. Személyes névmások (pronomina personalia)

		Első személy	
E.	N.	ἐγώ	én, ego
	A.	ἐμέ, μέ	engem, me
	G.	ἐμοῦ, μοῦ	irántam, rólam való, mei
	D.	ἐμοί, μοί	nekem, mihi
T.	N.	ἡμεῖς	mi
	A.	ἡμᾶς	minket
	G.	ἡμῶν	irántunk, rólunk való
	D.	ἡμῖν	nekünk
K.	N. A.	νώ	mi ketten, kettőnket
	G. D.	νῷν	kettőnkről, -nek

		Második személy	
E.	N.	σύ	te, tu
	A.	σέ	téged, te
	G.	σοῦ	irántad, rólad való, tui
	D.	σοί	neked, tibi
T.	N.	ὑμεῖς	ti
	A.	ὑμᾶς	titeket
	G.	ὑμῶν	irántatok, rólatok való
	D.	ὑμῖν	nektek
K.	N. A.	σφώ	ti ketten, kettőtöket
	G. D.	σφῷν	kettőtökről, -nek

		Harmadik személy	
E.	A.	(ἕ)	őt, se
	G.	(οὗ)	iránta, róla való, sui
	D.	οἷ	neki, sibi
T.	N.	σφεῖς	ők
	A.	σφᾶς	őket
	G.	σφῶν	irántuk, róluk való
	D.	σφίσι(ν)	nekik

1. A μέ, μοῦ, μοί – σέ, σοῦ, σοί – (ἕ, οὗ, οἷ), ha nincs rajtuk nyomaték, simulók (l. 16. §. 2. és 17. §.). A mondat elején, ellentétekben, vagy praepositiók után (l. 17. §. 2. c. és d.) az 1. szem. névmásból a hosszabb alakok használtatnak; ἐμοὶ δοκεῖ, ὑπ' ἐμοῦ; a 2. szem. névmás pedig ilyenkor megtartja hangsúlyát; így: σοὶ λέγω, πρὸς σέ.

2. Nyomósítás végett a simuló γέ (legalább) járul a személynévmáshoz: ἔγωγε egomet, σύγε tute, ἔμοιγε mihimet; de: ἐμοῦγε, ἐμέγε.

3. A 3. szem. névmás nominativusát rendesen a mutató névmások (l. 72. §.), a többi esetet αὐτός (l. 68. §.) megfelelő alakjai pótolják.

4. A személynévmások nominativusait csak akkor tesszük ki, ha nyomaték van rajtuk; tehát főleg ellentétekben; így: Ἐγὼ μὲν ἄπειμι, σὺ δὲ μένε én ugyan elmegyek, de te maradj. A οἷ, σφᾶς, σφῶν, σφίσι(ν) attikai prózában csak a mellékmondatokban használatosak, mint nem egyenes visszahatók a főmondat alanyára (vö. 69. §. 4. b.).

68. §. αὐτός maga, ő (ipse, is)

1. Ez a 3. szem. névmás függő eseteit pótolja. Ragozása mint az o-tövű mellékneveké, de a seml. αὐτό (ered. *autod, vö. illud).

E.	N.	αὐτός	αὐτή	αὐτό
	A.	αὐτόν	αὐτήν	αὐτό
	G.	αὐτοῦ	αὐτῆς	αὐτοῦ
	D.	αὐτῷ	αὐτῇ	αὐτῷ
T.	N.	αὐτοί	αὐταί	αὐτά
	A.	αὐτούς	αὐτάς	αὐτά
	G.	αὐτῶν	αὐτῶν	αὐτῶν
	D.	αὐτοῖς	αὐταῖς	αὐτοῖς
Kettős	N. A.	αὐτώ mind a három nemben, úgy		
	G. D.	αὐτοῖν mint a névelőnél l. 37. §.		

2. Névelővel ὁ αὐτός jelentése: ugyanaz, idem (vö. der-selbe). Ilyenkor a névelőnek magánhangzós végű alakjaival krasis folytán összeolvadhat (l. 23. §. 2.), mi által a következő alakok keletkeznek:

ὁ αὐτός	= αὐτός	ἡ αὐτή	= αὐτή	τὸ αὐτό	= ταὐτό(ν)
τὸν αὐτόν	——	τὴν αὐτήν	——	τὸ αὐτό	= ταὐτό(ν)
τοῦ αὐτοῦ	= ταὐτοῦ	τῆς αὐτῆς	——	ταὐτοῦ	
τῷ αὐτῷ	= ταὐτῷ	τῇ αὐτῇ	= ταὐτῇ	ταὐτῷ	
οἱ αὐτοί	= αὐτοί	αἱ αὐταί	= αὐταί	τὰ αὐτά	= ταὐτά stb.

3. Αὐτός jelentéseit és helyzetét a következő példa mutatja:

a) névelő nélkül a nominativus jelentése: maga, ipse (selbst); így: αὐτὸς ὁ πατήρ vagy ὁ πατὴρ αὐτός maga az atya; A «maga, ipse» jelentésből származnak még a következők: 1. καὶ αὐτός v. καὐτός et ipse, szintén; így: Κακοῖς ὁμιλῶν καὐτός ἐκβήσῃ κακός; 2. éppen; így: αὐτὸς οὗτος éppen az; αὐτὸ τοὐναντίον éppen az ellenkező; 3. egyedül; így: αὐτοί ἐσμεν magunk, azaz egyedül vagyunk; 4. –od magával, sorszámneveknél; így: τρίτος αὐτός harmadmagával;

b) a függő esetek a 3. szem. névmást pótolják (eum, eius stb.); így: ὁ πατὴρ αὐτοῦ az ő (annak) atyja; ὁράω αὐτούς látom őket;

c) névelővel minden esetben jelentése: ugyanaz, idem (derselbe); pl. ὁ αὐτὸς πατήρ vagy ὁ πατὴρ ὁ αὐτός ugyanaz az atya.

69. §. Visszaható névmások (pronomina reflexiva)

1. Ezek a személynévmás és αὐτός összetételéből keletkeznek. Az egyesben a személynévmás tövei (ἐμε-, σε-, ἑ-) és αὐτός egy szóba olvadnak össze, a többesben azonban mind a két névmás külön ragoztatik s csak a 3. személyben használatos az összetett alak is.

2. Jelentésüknél fogva, minthogy ti. az alanyra való visszahatás csakis függő esetben történhetik, nominativusuk nincsen; továbbá az 1. és 2. személyben csakis a hím- és nőnemben fordulhatnak elő; azonban a 3. személynek semlegese is van.

		Alany: én magam		Alany: tenmagad	
E.	A.	ἐμαυτόν,	-ήν	σεαυτόν	-ήν
	G.	ἐμαυτοῦ,	-ῆς	σεαυτοῦ	-ῆς
	D.	ἐμαυτῷ,	-ῇ	σεαυτῷ	-ῇ
		Alany: mimagunk		Alany: timagatok	
T.	A.	ἡμᾶς αὐτούς	-άς	ὑμᾶς αὐτούς	-άς
	G.	ἡμῶν αὐτῶν	-ῶν	ὑμῶν αὐτῶν	-ῶν
	D.	ἡμῖν αὐτοῖς	-αῖς	ὑμῖν αὐτοῖς	-αῖς

		Alany: önmaga		
E.	A.	ἑαυτόν	-ήν	-ό
	G.	ἑαυτοῦ	-ῆς	-οῦ
	D.	ἑαυτῷ	-ῇ	-ῷ
		Alany: önmaguk		
T.	A.	σφᾶς αὐτούς	-άς	-ά
		v. ἑαυτούς	-άς	-ά
	G.	σφῶν αὐτῶν		
		v. ἑαυτῶν	-ῶν	-ῶν
	D.	σφίσιν αὐτοῖς	-αῖς	-οῖς
		v. ἑαυτοῖς	-αῖς	-οῖς

3. Ezeket az alakokat: σεαυτόν stb., ἑαυτόν stb., ἑαυτούς stb. összevonva így is mondhatjuk: σαυτόν stb., αὑτόν stb., αὑτούς stb.

4. E névmásokat használja a görög:

a) az egyenes, vagyis ugyanazon mondat alanyára vonatkozó visszahatás kifejezésére; így: Γνῶθι σεαυτόν ismerd meg magadat. Ὁ σοφὸς ἐν αὐτῷ περιφέρει τὴν οὐσίαν magában hordja vagyonát.

b) mint nem egyenes visszaható áll ἑαυτοῦ stb. a mellékmondatban, acc. c. inf. v. part.-nál, a főmondat alanyára vonatkozólag; így: Εἰσιέναι ἐκέλευσεν, εἰ μέλλοις σὺν ἑαυτῷ (vele, secum) ἐκπλεῖν. Ὀρέστης φεύγων ἔπεισεν Ἀθηναίους ἑαυτὸν (őt) κατάγειν. Ez utóbbi esetben a személynévmás, főleg οἷ és σφίσιν is használatos; így: Λέγεται Ἀπόλλων ἐκδεῖραι Μαρσύαν ἐρίζοντά οἱ (vele) περὶ σοφίας. Τὴν νῆσον ἐφοβοῦντο, μὴ ἐξ αὐτῆς τὸν πόλεμον σφίσι (ellenük) ποιῶνται.

70. §. ἄλλος és a kölcsönös névmás (pr. reciprocum)

1. αὐτός ragozását követi ἄλλος, ἄλλη, ἄλλο, más, másik (alius). A semlegesben nincs ν, mert eredeti alakja ἄλλοδ volt (vö. aliud).

2. ἄλλος-nak kettőzött tövéből származik a kölcsönös egymásra hatást kifejező pronomen reciprocum, mely már jelentésénél fogva sem nominativusban, sem egyes számban elő nem fordulhat. Tehát:

Többes	A.	ἀλλήλους	ἀλλήλᾱς	ἄλληλᾰ	egymást
	G.	ἀλλήλων	ἀλλήλων	ἀλλήλων	egymásé
	D.	ἀλλήλοις	ἀλλήλαις	ἀλλήλοις	egymásnak
Kettős	A.	ἀλλήλω	ἀλλήλᾱ	ἀλλήλω	
	G. D.	ἀλλήλοιν	ἀλλήλαιν	ἀλλήλοιν.	

71. §. Birtokos névmások (pr. possessiva)

1. Ezek, mint a latinban, a személynévmás töveiből származnak.

1. szem. ἐμός, -ή, -όν enyém, -m; ἡμέτερος, -ᾱ, -ον mienk, -nk;

2. szem. σός, σή, σόν tied, -d; ὑμέτερος, -ᾱ, -ον tietek, -tok;
3. szem. ὅς, ἥ, ὅν övé, -a, -e; σφέτερος, -ᾱ, -ον a maguké, -uk. Ezeknek helyzete a névelős főnév előtt mindig **jelzői**; (l. 175. §. 2. a.) azaz állhatnak a névelő és a főnév között, vagy pedig a névelő ismétlésével a főnév után; így: στέργομεν τὴν ἡμετέραν πατρίδα v. τὴν πατρίδα τὴν ἡμετέραν szeretjük hazánkat.

2. A 3. szem. birtokos névmás ὅς, ἥ, ὅν költői; σφέτερος pedig prózában ritka s mindig visszaható jelentésű; ezek helyett tehát αὐτός genitivusai: αὐτοῦ, αὐτῆς, többesben αὐτῶν használatosak. Az αὐτός genitivusainak helyzete a főnév mellett mindig **állítmányi** (l. 175. §. 2. b.); azaz vagy a névelős főnév előtt, vagy pedig utána állhatnak, de mindig névelő nélkül; így: ὁράω αὐτοῦ (-ῆς) τὸν πατέρα v. τὸν πατέρα αὐτοῦ (-ῆς) látom az ő atyját.

3. A birtokos névmásokat rendesen csak akkor teszi ki a görög, ha különös nyomaték van rajtuk; így: Καὶ ὑμεῖς ἅπαντες τοὺς ὑμετέρους παῖδας ἀγαπᾶτε ti is mindnyájan szeretitek a magatok gyermekeit. Különben igen gyakran helyettesítik:

a) a puszta névelő, mikor ti. az alany egyúttal a birtokos is;

b) a személynévmás genitivusai (1. sz. μοῦ) állítmányi helyzetben;

c) a visszaható névmás genitivusai jelzői helyzetben. Így: στέργω τὸν (ἐμὸν) φίλον v. τὸν φίλον μοῦ szeretem barátomat, στέργω τὸν ἐμαυτοῦ (-ῆς) φίλον szeretem a magam barátját; στέργεις τὸν (σὸν) φίλον v. τὸν φίλον σοῦ szereted barátodat, στέργεις τὸν σεαυτοῦ (-ῆς) φίλον szereted a magad barátját; στέργει τὸν φίλον v τὸν ἑαυτοῦ φίλον szereti (a maga) barátját; de: στέργει τὸν φίλον αὐτοῦ szereti annak (másnak) barátját; στέργομεν τὸν (ἡμέτερον) φίλον v. τὸν φίλον ἡμῶν szeretjük barátunkat, στέργομεν τὸν ἡμέτερον αὐτῶν φίλον szeretjük a magunk barátját stb.

72. §. Mutató névmások (pr. demonstrativa)

Ezek: ὁ, ἡ, τό = az; később mint határozott névelő ismeretes (l. 37. §.), de Homérosnál még mutató névmás (l. 188. §. 4.).
ὅδε, ἥδε, τόδε ez itt, hic, a jelenre v. következőre,
οὗτος, αὕτη, τοῦτο ez, iste, az említettre, megelőzőre,
ἐκεῖνος, ἐκείνη, ἐκεῖνο az, ille pedig a távolabbira mutat; helyzetük állítmányi (l. 175. §. b.): οὗτος ὁ ἀνήρ v. ὁ ἀνὴρ οὗτος ez az ember; τῇδε τῇ ἡμέρᾳ a mai napon; ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ az említett napon; ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ama rég elmúlt napon; ταῦτα ἀκούσας ἔλεγε τάδε a hallottakra a következőket felelé. Ἀνδρεῖος ὀνομάζεται οὗτος, ὃς ἂν ἐν τῇ τάξει μένων μάχηται. – Férfiasnak nevezzük azt, aki csak a csatasorban helyén maradva harcol.

1. Eredeti mutató jelentését az attikaiban a ὁ, ἡ, τό még csak a következő szólásokban tartotta meg:

a) ὁ μέν – ὁ δέ egyik – másik; τὸ (τὰ) μέν – τὸ (τὰ) δέ részint – részint: Οἱ μὲν ἔμειναν, οἱ δὲ ἔφυγον némelyek … mások …

b) ὁ δέ a mondat elején, új alany bevezetésére = ez pedig, és ez: Κλέαρχος ἤρετο τὸν Κῦρον· ὁ δὲ ἀπεκρίνατο ez pedig felelt.

2. A ὅδε a névelőből és a rámutató δέ simulóból (l. 16. §. 6.) van összetéve; ragozása tehát teljesen olyan, mint a névelőé. Így: τόνδε, τήνδε, τόδε – τοῦδε, τῆςδε – τῷδε, τῇδε – οἵδε, αἵδε, τάδε stb.

3. A οὗτος első szótagjában szintén a névelő rejlik (eredetileg pl. τοῦτο = το-υ-το, ταῦτα = τα-υ-τα = ez és ez), minek következtében ott kezdődik τ-val vagy erős hehezettel, ahol a névelő; első tagjában pedig akkor van ου, ha a névelőben o-hang, és akkor αυ, ha a névelőben α, η van.

E.	N.	οὗτος	αὕτη	τοῦτο
	A.	τοῦτον	ταύτην	τοῦτο
	G.	τούτου	ταύτης	τούτου
	D.	τούτῳ	ταύτῃ	τούτῳ
T.	N.	οὗτοι	αὗται	ταῦτᾰ
	A.	τούτους	ταύτᾱς	ταῦτᾰ
	G.	τούτων	τούτων	τούτων
	D.	τούτοις	ταύταις	τούτοις
Kettős	N. A.	τούτω mind a három nemben úgy		
	G. D.	τούτοιν mint a névelőnél l. 37. §.		

Jegyzet. καὶ οὗτος még pedig, isque; καὶ ταῦτα pedig hát, márpedig, idque; amaz a megelőző főnévhez, emez az egész mondathoz csatol valamely fontosabb, még különösen tekintetbe veendő újabb körülményt; így: Ἀγγελίαν φέρω, καὶ ταύτην βαρεῖαν hírt hozok, még pedig leverőt. Τούτοις οὐ προςέχεις τὸν νοῦν, καὶ ταῦτα σοφὸς ὤν pedig hát bölcs vagy.

4. ἐκεῖνος, ἐκείνη, ἐκεῖνο ragozása teljesen αὐτός szerint (l. 68. §.).

Jegyzet. Ezekhez nyomaték végett gyakran egy hosszú és hangsúlyos ῑ́ (iota demonstrativum) járul, mely előtt a rövid magánhangzók elmaradnak; így: οὑτοσί, τουτί, αὑτηί, ez itt ė! hicce; – ὁδί, τοισδί – ἐκεινοσί, ἐκεινωνί stb.

5. Ὅδε-hoz csatlakoznak a következő mutatók (hangsúly 14. §. 5.):

τοιόςδε τοιάδε τοιόνδε ilyen, olyan, talis;
τοσόςδε τοσήδε τοσόνδε ily nagy, akkora, tantus, tot;
τηλικόςδε τηλικήδε τηλικόνδε ily korú, ily nagy v. fontos.

6. οὗτος-szal vannak összetéve, s annak ragozását követik ezek:

τοιοῦτος τοιαύτη τοιοῦτο(ν) olyan, olyanféle;
τοσοῦτος τοσαύτη τοσοῦτο(ν) oly nagy, oly sok;
τηλικοῦτος τηλικαύτη τηλικοῦτο(ν) oly korú, oly nagy.

73. §. Vonatkozó névmások (pr. relativa)

E.	h.	n.	s.	T.	h.	n.	s.	K.h.n.s.
N.	ὅς	ἥ	ὅ		οἵ	αἵ	ἅ	ὥ
A.	ὅν	ἥν	ὅ		οὕς	ἅς	ἅ	ὥ
G.	οὗ	ἧς	οὗ		ὧν	ὧν	ὧν	οἷν
D.	ᾧ	ᾗ	ᾧ		οἷς	αἷς	οἷς	οἷν

Jegyzet. A ὅς eredeti mutató jelentése az attikai szójárásban megvan még eme kifejezésekben: καὶ ὅς és ez; ἥ δ' ὅς ő, ez pedig mondá (vö. 128. §. jegyz.).

1. A ὅς, ἥ, ὅ aki, ami, amely (qui, quae, quod) meghatározott személyre v. tárgyra vonatkozik, tehát egyéni vonatkozó névmás. Mindenütt erős hehezettel kezdődik; ragozása αὐτός szerint (l. 68. §.). A vonatkozó névmásnak nyomósítására szolgál a hozzá függesztett simuló πέρ (éppen; l. 16. §. 5.); így: ὅσπερ, ἥπερ, ὅπερ, éppen az. aki; οὕπερ, ἧσπερ stb.

2. A ὅς-nak és a határozatlan τὶς-nek összetételéből származik az általános vonatkozó (és egyszersmind nem egyenes kérdő) névmás: ὅστις, ἥτις, ὅ τι aki csak, mindaz aki, quisquis, quicunque (l. 74. §. 2.).

3. A 72. §. 5. és 6. alatti mutatóknak megfelelő vonatkozók ezek: *οἷος οἵα οἷον* amilyen, qualis;
ὅσος ὅση ὅσον amekkora, amennyi, quantus, quot;
ἡλίκος ἡλίκη ἡλίκον amily korú, amily nagy v. fontos.

74. §. Kérdő és határozatlan névmások (pr. interrog. et indef.)

1. A kérdő névmás τίς; τί; ki? mi? mely? quis? quid?
A határozatlan τὶς, τὶ vki, vmi, egy, egy bizonyos, aliquis.
Ezek csak hangsúlyukra nézve különböznek egymástól, amennyiben a kérdő mindig a tőszótagot hangsúlyozza, még pedig élesen (l. 15. §. 2.), a határozatlan pedig a ragot, és (kivéve ἄττα) mindig simuló (l. 16. §. 1.).

A magyarban is ki? mi? hangsúlyos, de valaki, valami hangsúlytalan; szintígy különbözik a latin quis is; pl. Quis fuit? de: Si quis fuit.

A határozatlan névmás τὶς, τὶ jelentése kétféle; úm.: *főnévileg* használva: valaki (aliquis), az ember; több.: némelyek; így: Ἕως ἂν εὖ πράττῃ τις, ἄλις ἔχει φίλων amíg valaki boldog … Οἴοιτό τις ἄν azt hinné az ember. – Λέγει τι mond vmit (helyeset); *melléknévileg* használva: egy bizonyos (quidam), valami, egy, némi; így: Σωκράτης τις S. quidam. – Τριάκοντά τινες vmi (körülb.) 30. Δεινόν τι ἔπος szörnyű egy szó. – Χαρά τις némi öröm.

2. Függő kérdésekben a τίς mellett még az általános vonatkozó ὅστις, ἥτις, ὅ τι aki csak (l. 73. §. 2.) szolgál kérdő névmás gyanánt. Ebben mind a két szó, a ὅς is, a τὶς is ragoztatik. Az egyes semleges ὅ τι külön írandó, mert a ὅτι kötőszó = hogy.

		Kérdő névmás		Határozatlan	
		h. és n.	s.	h. és n.	s.
E.	N.	τίς;	τί;	τὶς	τὶ
	A.	τίνα;	τί;	τινὰ	τὶ
	G.	τίνος v. τοῦ;		τινὸς v. τοῦ*	
	D.	τίνι v. τῷ;		τινὶ v. τῷ*	
T.	N.	τίνες;	τίνα;	τινὲς	τινὰ v. ἄττα
	A.	τίνας;	τίνα;	τινὰς	τινὰ v. ἄττα
	G.	τίνων;		τινῶν	
	D.	τίσι(ν)		τισὶ(ν)	
K.	N. A.	τίνε;		τινὲ	
	G. D.	τίνοιν;		τινοῖν	

* A gyakori τοῦ, τῷ mellékalakok mint határozatlanok szintén simulók.

		Nem egyenes kérdő és ált. vonatk.		
E.	N.	ὅστις	ἥτις	ὅ τι
	A.	ὅντινα	ἥντινα	ὅ τι
	G.	οὑτινος v. ὅτου	ἧστινος	οὑτινος v. ὅτου
	D.	ᾧτινι v. ὅτῳ	ἧτινι	ᾧτινι v. ὅτῳ
T.	N.	οἵτινες	αἵτινες	ἅτινα v. ἄττα
	A.	οὕστινας	ἅστινας	ἅτινα v. ἄττα
	G.	ὧντινων	ὧντινων	ὧντινων
	D.	οἷστισι(ν)	αἷστισι(ν)	οἷστισι(ν)
K.	N. A.		ὥτινε	
	G. D.		οἷντινοιν	

Jegyzet. τίς és a π-vel kezdődők: πόσος, ποῖος, ποῦ, πῶς stb. egyenes és függő, ὅστις és a ὁπ- kezdetűek: ὁπόσος, ὁποῖος, ὅπου, ὅπως stb. csak függő kérdésben állhatnak; így: Τίς εἶ; ki vagy? Τί ποιεῖτε; mit tesztek? Εἰπέ μοι, τίς εἰ; mondd meg nekem, hogy ki vagy. Οὐκ ἴστε, ὅ τι ποιεῖτε; nem tudjátok, hogy mit tesztek?

3. A 72. §. 5. és 6. alatti mutatóknak megfelelő kérdők ezek:
ποῖος ποίᾱ ποῖον milyen? qualis?
πόσος πόση πόσον mekkora? mennyi? quantus? quot?
πηλίκος πηλίκη πηλίκον mily korú, nagy v. fontos?

4. Miként a τίς, úgy ezek a kérdők is a ὅς tövével összetéve, általános vonatkozókká, vagy nem egyenes kérdőkké lesznek; így:
ὁποῖος ὁποίᾱ ὁποῖον amilyen csak v. éppen
ὁπόσος ὁπόση ὁπόσον amekkora, amennyi csak v. éppen

5. Az általános vonatkozókhoz jelentésüknek fokozása végett gyakran az οὖν szócska (lat. –cunque) járul, melyen ilyenkor a szónak főhangsúlya van; így: ὁστισοῦν, οὑτινοσοῦν qui-, cuius-cunque, ὁποιοσοῦν qualis-, ὁποσοσοῦν quantuscunque.

75. §. Egymásra vonatkozó névmások (pr. correlativa)

1. Kölcsönösen egymásra vonatkoznak, s egymásnak úgy töveikre, mint jelentésükre nézve megfelelnek a kérdő, határozatlan, mutató és vonatkozó névmások, valamint a 72. §. 5. és 6., a 73. §. 3., úgyszintén a 74. §. 3. és 4. alatt említett melléknévi névmások. Egybeállítva:

Kérdők	Határozatl.	Mutatók	Vonatkozók	
			egyéniek	általánosak
τό π ο-	τό π ο-	τό τ ο-	τό ὁ-	τό ὁ π ο-
τίς; quis? ki? kicsoda?	τὶς aliquis valaki, egy	ὅδε hic οὗτος iste ἐκεῖνος ille	ὅς qui aki, amely	ὅστις quicunque mindaz, aki
πότερος; uter?		ἕτερος alter egyik v. másik		ὁπότερος utercunque
ποῖος; qualis? milyen?	(ποιὸς) valamilyen	(τοῖος) τοιόσδε talis τοιοῦτος olyan	οἷος qualis amilyen	ὁποῖος qualiscunque amilyen csak
πόσος; quantus? plur.: quot?	(ποσὸς) aliquantus aliquot	(τόσος) τοσόσδε tantus τοσοῦτος v. tot	ὅσος quantus plur.: quot	ὁπόσος quantuscunque quotquot
πηλίκος; mily korú? nagy? fontos?		(τηλίκος) τηλικόσδε ily korú τηλικοῦτος v. nagy	ἡλίκος amily korú, nagy, fontos	ὁπηλίκος amily korú v. fontos csak

2. A zárójelben lévő alakok csak költőknél fordulnak elő; prózában a –δε és -οῦτος végű erősített alakok használatosak: τοιόςδε, τοσοῦτος, τηλικοῦτος.

3. A ἕτερος (régen ἄτερος) a névelővel krasis folytán (l. 23. §. 2.) gyakran elegyül; így: ὁ ἕτερος = ἄτερος, az egyik vagy a másik a kettő közül, τὸ ἕτερον = θἄτερον, τῷ ἑτέρῳ = θἀτέρῳ stb. rendesen koronis nélkül írva.

76. §. Névmási határozók (adverbia pronominalia)

1. Vannak névmási tövekből képezett hely-, idő- és módhatározók, melyek közül a kérdők, határozatlanok, mutatók és vonatkozók éppúgy vonatkoznak egymásra, mint az előbbi fejezetben említett névmások; a tövek azonban itt nem mutatják oly feltűnően a rokonságot, mint a névmásoknál. (Vö. még 66. §. A. c.).

Kérdők	Határozatl. (mind simul)	Mutatók	Vonatkozók	
			egyéniek	általánosak
τό π ο-	τό π ο-		τό ὁ-	τό ὁ π ο-
ποῦ; hol? ubi?	ποὺ valahol alicubi	ἐνθάδε itt, hic ἐνταῦθα ott, ibi ἐκεῖ amott, illic	οὗ, ἔνθα ahol ubi	ὅπου ahol csak
πόθεν; honnan? unde?	ποθὲν valahonnan alicunde	ἐνθένδε innen, hinc ἐντεῦθεν onnan, inde ἐκεῖθεν onnan, illinc	ὅθεν, ἔνθεν ahonnan unde	ὁπόθεν ahonnan csak
ποῖ; hova? quo?	ποὶ valahova aliquo	ἐνθάδε ide, hūc ἐνταῦθα oda, eo ἐκεῖσε amoda, illūc	οἷ, ἔνθα ahova quo	ὅποι ahova csak
πότε; ? mikor? quando?	ποτὲ valamikor aliquando	τότε akkor tum	ὅτε midőn cum	ὁπότε amikor csak
πηνίκα; mely időben? a nap mely szakában?		(τηνίκα) τηνικάδε τηνικαῦτα ez idő tájban	ἡνίκα amely időben	ὁπηνίκα amely időben éppen
πῶς; hogyan? quodamodo?	πὼς valahogyan quodammodo	(ὥς) ὧδε így, sic οὕτω(ς) úgy, ita	ὡς, ὥσπερ ahogyan ut	ὅπως ahogyan éppen
πῇ; merre? mi módon? quā	πὴ valamerre, valami módon aliquā	τῇδε erre, így, hāc ταύτῃ erre, így, eā	ᾗ amerre amint quā	ὅπῃ amerre csak, amint éppen

2. Az általános vonatkozó határozókhoz is járul a nyomósító οὖν szócska (l. 74. §. 5.); így: ὅπως οὖν (v. ὁπωϛοῦν) bármiképpen stb. Ezek különben (éppúgy, mint a névmások, 74. §. 4.) kérdők gyanánt is szolgálnak, de csakis függő kérdő mondatokban.

3. ἔνθα és ἔνθεν némely kifejezésekben mutató jelentésűek; így ezekben: ἔνθα δή ott hát; ἔνθα καὶ ἔνθα imitt-amott; ἔνθεν καὶ ἔνθεν innen is, onnan is.

4. A mutató ὥς az attikaiaknál csak a következő szólásmódokban használatos: καὶ ὥς így is; οὐδ' ὥς, μηδ' ὥς még így sem.

5. Ettől τότε különbözik τοτέ, ebben: τοτὲ μέν – τοτὲ δέ majd – majd.

6. Mint ὅδε és οὗτος (l. 75. §.), úgy különböznek a tőlük eredő határozók is; tehát: ὧδε, τῇδε – így, következőleg; οὕτως, ταύτῃ = így, amint említve volt.

V. 77. §. A számnevek (numeralia)

Jel	Érték	Tőszámnevek	Sorszámnevek	Számhatározók
		πόσοι; hány? mennyi?	πόστος; hányadik?	ποσάκις; hányszor?
α΄	1	εἷς, μίᾰ, ἕν	πρῶτος, -η, -ον	ἅπαξ egyszer
β΄	2	δύο duo	δεύτερος, -ᾱ, -ον	δίς kétszer
γ΄	3	τρεῖς, τρία tres, tria	τρίτος, -η, -ον	τρίς
δ΄	4	τέττᾰρες, τέττᾰρα	τέταρτος (mind 3	τετράκις
ε΄	5	πέντε quinque	πέμπτος végződésű)	πεντάκις
ϛ΄	6	ἕξ sex	ἕκτος	ἑξάκις
ζ΄	7	ἑπτά septem	ἕβδομος	ἑπτάκις
η΄	8	ὀκτώ octo	ὄγδοος	ὀκτάκις
θ΄	9	ἐννέα <*enewn̥ novem	ἔνᾰτος	ἐνάκις
ι΄	10	δέκα decem	δέκᾰτος	δεκάκις
ια΄	11	ἕνδεκα	ἑνδέκατος	ἐνδεκάκις
ιβ΄	12	δώδεκα	δωδέκατος	δωδεκάκις
ιγ΄	13	τρεῖς/τρία καὶ δέκα	τρίτος καὶ δέκατος	τριςκαιδεκάκις
ιδ΄	14	τέτταρες/-α καὶ δέκα	τέταρτος καὶ δέκατος	τετρακαιδεκάκις
ιε΄	15	πεντεκαίδεκα	πέμπτος καὶ δέκατος	πεντεκαιδεκάκις
ιϛ΄	16	ἑκκαίδεκα	ἕκτος καὶ δέκατος	s így tovább
ιζ΄	17	ἑπτακαίδεκα	ἕβδομος καὶ δέκατος	
ιη΄	18	ὀκτωκαίδεκα	ὄγδοος καὶ δέκατος	
ιθ΄	19	ἐννεακαίδεκα	ἔνατος καὶ δέκατος	
κ΄	20	εἴκοσι(ν)	εἰκοστός	εἰκοσάκις
λ΄	30	τριᾶκοντα triginta	τριακοστός	τριακοντάκις
μ΄	40	τετταράκοντα	τετταρακοστός	s így tovább
ν΄	50	πεντήκοντα	πεντηκοστός	
ξ΄	60	ἑξήκοντα sexāginta	ἑξηκοστός	
ο΄	70	ἑβδομήκοντα	ἑβδομηκοστός	
π΄	80	ὀγδοήκοντα octoginta	ὀγδοηκοστός	
ϙ΄	90	ἐνενήκοντα	ἐνενηκοστός	

Jel	Érték	Tőszámnevek	Sorszámnevek	Számhatározók
		πόσοι; hány? mennyi?	πόστος; hányadik?	ποσάκις; hányszor?
ρ΄	100	ἑκᾱτόν	ἑκατοστός	ἑκατονᾰ́κις
σ΄	200	διᾱκόσιοι, -αι, -α	διακοσιοστός	διακοσιᾰ́κις
τ΄	300	τριᾱκόσιοι, -αι, -α	τριακοσιοστός	τριακοσιᾰ́κις
υ΄	400	τετρᾱκόσιοι, -αι, -α	τετρακοσιοστός	s így tovább
φ΄	500	πεντᾱκόσιοι, -αι, -α	πεντακοσιοστός	
χ΄	600	ἑξᾱκόσιοι, -αι, -α	ἑξακοσιοστός	
ψ΄	700	ἑπτᾱκόσιοι, -αι, -α	ἑπτακοσιοστός	
ω΄	800	ὀκτᾱκόσιοι, -αι, -α	ὀκτακοσιοστός	
ϡ΄	900	ἐνᾱκόσιοι, -αι, -α	ἐνακοσιοστός	
,α	1,000	χίλιοι, -αι, -α	χῑλιοστός	χῑλιᾰ́κις
,β	2,000	δισχίλιοι, -αι, -α	δισχῑλιοστός	
,γ	3,000	τρισχίλιοι, -αι, -α	τρισχῑλιοστός	
,ι	10,000	μῦριοι, -αι, -α	μῡριοστός	μῡριᾰ́κις
,ια	11,000	μῦριοι καὶ χίλιοι		
,κ	20,000	δισμῡ́ριοι, -αι, -α	δισμῡριοστός	δισμῡριᾰ́κις

1. A tőszámnevek közül ragozható az első négy; 5–199-ig ragozhatatlan; 200-tól kezdve a százasok és ezresek (valamint az összes sorszámnevek) mind o- és α-tövű, háromvégződésű melléknevek. Az első négy tőszámnév ragozása:

	1.			2.	
N.	εἷς	μίᾰ	ἕν	δύο	
A.	ἕνα	μίᾰν	ἕν	δύο	
G.	ἑνός	μιᾶς	ἑνός	δυοῖν (δυῶν)	
D.	ἑνί	μιᾷ	ἑνί	δυοῖν (δυσί)	

	3.			4.		
N.	τρεῖς	τρία		τέτταρες	τέτταρα	
A.	τρεῖς	τρία		τέτταρας	τέτταρα	
G.	τριῶν			τεττάρων		
D.	τρισί(ν)			τέτταρσι(ν)		

2. εἷς-t követi οὐδείς, μηδείς egy sem; δύο-t pedig ἄμφω (ambo):

E.	οὐδείς	οὐδεμία	οὐδέν	T.	οὐδένες	K.	ἄμφω
	οὐδένα	οὐδεμίαν	οὐδέν		οὐδένας		ἄμφω
	οὐδενός	οὐδεμιᾶς	οὐδενός		οὐδένων		ἀμφοῖν
	οὐδενί	οὐδεμιᾷ	οὐδενί		οὐδέσι(ν)		ἀμφοῖν.

3. Az egyesek, tizesek, százasok stb. összefűzésének módja a következő: ha a kisebb szám előzi meg a nagyobbat, a καί kiteendő; ha a nagyobb szám előzi meg a kisebbet, a καί kitehető; így: 125 = πέντε καὶ εἴκοσι καὶ ἑκατόν (mint a németben; vö. vagy ἑκατὸν καὶ εἴκοσι καὶ πέντε fünf und zwanzig) vagy ἑκατὸν εἴκοσι πέντε (mint a magyarban és nélkül).

4. A táblázatban felsorolt alakok mellett előfordulnak még

a) a tőszámok közül 13, 14 = τρισκαίδεκα, τετταρακαίδεκα (οἱ, αἱ, τά);

b) a sorszámok közül 15–19-dik, a megfelelő tőszámokból képezve; így: πεντεκαιδέκατος, ἑκκαιδέκατος, ἑπτακαιδέκατος stb.

c) a 21-ik = εἷς (μία) καὶ εἰκοστός, a 22-ik = δεύτερος καὶ εἰκοστός stb.

5. Számjegyek gyanánt a görögök a betűket használták alphabetikus rendben, de ismertetőjelül vesszőt tettek föléjük, és a sorba több régi betűt is felvettek. Így az ε után ϛ (στῖ, összeírt στ) = 6, π után ϙ (κόππα, lat. q) = 90, az ω után ϡ (σαμπεῖ) = 900. Ezernél ismét elülről kezdték az alphabetumot, de az ismertető vesszőt alul tették, a betű bal oldalára; így pl. ͵αϡκβ΄= 1922.

6. A számnevek töveiből a számhatározókon kívül képeztetnek

a) sokszorozó számnevek (hányszoros?) -πλους (-plex) végződéssel (l. 45. §. 1. b.): ἁπλοῦς simplex, διπλοῦς duplex, τριπλοῦς triplex stb.

b) arányszámok (hányszorta több?) –πλάσιος (-plus) végződéssel; így: διπλάσιος duplus, τριπλάσιος triplus, δεκαπλάσιος stb.

c) mennyiséget jelentő főnevek -ᾰς (gen. -ᾰδος) végződéssel; ilyenek: ἡ τριάς háromság, δεκάς tízből-, χιλιάς ezerből

álló egész; μυριάς tízezerből álló egész; tehát: τρεῖς μυριάδες = 30,000.

Jegyzet. Osztószámnevek a görögben nincsenek. E kérdésre: hányasával? a görög a tőszámneveket használja ἀνά vagy κατά praepositióval accusativusban; így: καθ' ἕνα singuli, egyenként; ἀνὰ τρεῖς trini, hármasával; ἀνὰ πέντε öt-öt stb.

VI. Igeragozás (conjugatio)

Bevezetés

78. §. Általános megjegyzések

1. A görög igeragozás alakokban sokkal gazdagabb, mint a latin;

a) *Igenemek* (genera verbi) tekintetében a görög ige háromféle, úm. activum (ἐνέργεια, cselekvő), **medium** (μεσότης, visszaható), passivum (πάθος, szenvedő). Több activ ige majd transitiv, majd pedig intransitiv értelmű (vö. tör, törik; érez, érzik; hall, hallik); ilyenek:

ἔχω	transit.	bírok, tartok;	intrans.	vagyok;	καλῶς v. εὖ ἔκει jól van;
πράττω	«	teszek;	«	vagyok;	εὖ πράττω jó dolgom van;
ἐλαύνω	«	hajtok, űzök;	«	vonulok, kocsin v. lovon megyek.	

Jegyzet. Az **activ** ige olykor *műveltető* jelentésű (activum causativum); így: Κῦρος κατέκαυσε τὰ βασίλεια K. fölgyújtatta a királyi palotát. Transitiv igével van dolgunk, mikor az általa kifejezett cselekvés egy személyről vagy dologról átmegy (∼ transire) egy másik személyre vagy dologra. Az intransitiv ige ennek ellentéte. (Tárgyas és tárgyatlan igéknek is nevezik ezeket).

Az intransitiv jelentés a trans. jelentésből származik úgy, hogy az ige mellett álló tárgy, mely könnyen odagondolható, elmarad. Pl.: ἐλαύνω tr. = hajtok, űzök; intr. ἐλαύνω (τὸν ἵππον, τὸ στρατεῦμα =) lovagolok, vonulok; ἐμβάλλω tr. = bedobok, intr. berontok, betörök (pl. τὴν στρατιάν); ἄγω ∼ Κῦρος σιωπῇ ἦγεν. (sc. τὸν βίον.). A medium azt fejezi ki, hogy az alany önmagán, vagy a maga érdekében cselekszik; az alany tehát a saját cselekvésének tárgya is; így pl. act. λούω mosok; med. λούομαι mosom magamat, mosakodom; βουλεύω tanácsolok; βουλεύομαι tanácsoltatok magamnak, tanácskozom. A medium lehet

a) medium subjectivum, mely azt fejezi ki, hogy az alany a maga erejéből, saját eszközeivel végzi azt a cselekvést, melyet

az activum csak mint puszta tényt jelöl; ez legközelebb áll az activumhoz; így:

παρέχω nyújtok; medium παρέχομαι a magaméból adok;
ἀποδείκνυμι felmutatok; « ἀποδείκνυμαι ἔργον a magam tettét mutatom;
στρατεύω hadat indítok; « στρατεύομαι hadakozom, katonáskodom.

b) medium directum; az alany önmagán cselekszik; a visszahatás accusativus, vagyis az alany a saját cselekvésének tárgya is; így: λούομαι mosom magamat, mosakodom; γυμνάζομαι gyakorlom magamat; ἀμφιέννυμαι magamra öltök, öltözködöm; ὁπλίζομαι fegyverkezem; ἵσταμαι állítom magamat, oda állok; φαίνομαι mutatom magam, látszom.

c) medium indirectum; az alany a saját érdekében, a maga részére cselekszik; a visszahatás dativus. Ilyen mediumok: αἱρέομαι választok magamnak; ἄγομαι γυναῖκα feleséget veszek; μεταπέμπομαι magamhoz hivatok; προβάλλομαι magam elé tartok; a törvényhozó νόμους τίθησι, de a nép τίθεται, mert maga hozza törvényeit; így: ἄρχω τινός kezdek vmit, mint első teszek vmit, amit mások folytatnak; de: ἄρχομαί τινος kezdek vmit, amit magam folytatok; belekezdek vmibe.

Jegyzet. Olykor a mediumnak is van míveltető jelentése (med. causativum); így: διδάσκω tanítok; de διδάσκομαι τὸν υἱόν taníttatom a fiamat.

A **passivum** alakra nézve teljesen olyan, mint a medium, melyből fejlődött; a kettőnek ragozása is csak az aoristos- és futurumban különbözik.

A görögben nemcsak transitiv, hanem intransitiv igéknek is van személyes passivuma; így mondhatjuk: ἄρχομαι rajtam uralkodnak, alattvaló vagyok; ἐπιβουλεύομαι rám leskelődnek; πιστεύομαι nekem hisznek, hitelre találok; φθονέομαι rám irígykednek. Ὁ ψεύστης καὶ ἀληθῆ λέγων, οὐκέτι πιστεύεται a hazug, még ha igazat mond is, többé nem talál hitelre.

Jegyzet. Némely igéknek szokatlan passivumát más activ intr. ige pótolja; így áll ἀποκτείνειν megölni, passivuma helyett: ἀποθνήσκειν ὑπό τινος megöletni; ἐκβάλλειν száműzni passivuma

helyett: ἐκπίπτειν ὑπό τινος száműzetni; διώκειν vádolni passivuma helyett: φεύγειν vádlottnak lenni stb.

A görögben is vannak **deponens** (álszenvedő) igék, melyeknek csak az alakjuk medialis v. passiv, de jelentésük activ; pl. ἕπομαι sequor, követek.

b) állítási módok az indicativus, conjunctivus, **optativus**, imperativus;

Az *optativus* alapjelentése az óhajtás; megfelel a magyar feltételes módnak, s miként ez, az óhajtás kifejezésére szolgál a főmondatokban.

«Az igemódok a beszélő, néha a szereplő lelki állapotának (ψυχικὴ διάθεσις) az igefogalom objektiv tartalmához való viszonyát fejezik ki.» (Klemm.) E szerint az indicativus – mint az objektive való nyilatkozás kifejezője – voltaképp nem mód: a beszélő közömbös az igefogalomban kifejezett objektiv tartalommal szemben.

c) a cselekvés minősége v. állapota (actio v. status actionis) háromféle: imperfecta (folyó), instans (beálló), perfecta (bevégzett).

Az *imperfecta actio* a be nem végzett, folytonos, huzamos ideig tartó, ismétlődő cselekvést fejezi ki, mint a magyarban pl. a gyakorító igék: járkál, írogat stb.

Az *instans actio* vagy punktuális actio a beálló, pillanatnyi cselekvés kifejezője, mely nincs tekintettel arra, vajon meddig tartott vagy tart a cselekvés, hanem azt mintegy egy pontban összesűrítve fejezi ki; a magyarban leginkább igekötőkkel ellátott igék felelnek meg neki; vö. pl. feküdni (impf. a.) és lefeküdni (inst. a.); futni ∼ megfutamodni; sírni ∼ elsírni magát stb.

A *perfecta actio* a bevégzett cselekvés, a múltban lefolyt cselekvés eredményeképpen létrejött állapot kifejezésére szolgál; vö. elment = nincs itt; meghalt = nem él; megtanultam = tudom; lat. fuimus Troes = nem vagyunk már trójaiak; accepi, novi etc. = tudom stb.

A görög ige elsősorban a cselekvés minőségét, lefolyásának módját fejezi ki; az ún. idők is eredetileg ezt a célt szolgálták

(l. lentebb). Ama képzők pl., melyek segítségével az impf. tövet alkotjuk, (l. 81–83. §§., 113–116. §§., 119. §. 2.), voltaképp mind a cselekvés be nem fejezett (imperfecta) állapotát jelölik; a σ képző a futurumban és az ún. gyenge aoristosban (pl. 98. §. B. ill. 88. §. A. stb.) az instans actio jele, melynek kifejezésére sok esetben nem használunk képzőt (pl. az ún. erős aor.-ban), hanem hangmásulást; a reduplicatio (l. 80. §.) pedig a bevégzett cselekvés (perf. a.) jelölésére szolgál.

d) a cselekvés ideje (tempus) minden actio indicativusában háromféle: praesens (jelen), praeteritum (mult), futurum (jövő);

Az igeidő abban áll, hogy a beszélő a maga időbeli álláspontjához (a beszélés idejéhez) viszonyítva akkor történőnek vagy történtnek (jelen), előbb történőnek vagy történtnek (múlt), majd történőnek vagy történtnek (jövő) fogja fel az igében kifejezett történést (Klemm). A görögben az idők nem a jelen, múlt, jövő jelölésére szolgálnak, hanem a cselekvés állapotát, minőségét (actio) juttatják kifejezésre, vagyis azt, hogy a cselekvés milyen módon megy végbe (l. fent c) alatt). Ezzel szemben a tempus megjelölése nem volt fontos a görögben. A jelen, a praes. impf. és perf., minden időjel nélkül való (l. 86. §., 90. §.) és általában a folyamatos cselekvést és annak lefolyása után előállt állapotot jelöli. A jövőt sokszor a coniunctivus (l. 139. §. 2. jz.), az optativus potentialis (l. 138. §. 1. b.) és a beálló v. pillanatnyi cselekvést jelentő alakoknál a praes. impf. pótolja (vö. magyar: megyek ∼ jelen idő, elmegyek ∼ jövő; l. még pl.: az ἔρχομαι futurumát az εἶμι praesense pótolja 116. §. 2. stb.). A σ-ját az aoristostól kapta (l. 88. §. B.) s ezért beálló cselekvést jelöl; minthogy azonban a kötőhangzó révén a praesenssel is összefügg, a folyamatos cselekvést is kifejezi; tehát: γράψω = megírom = meg fogom írni, és: írni, írogatni fogok. – Egyedül a múltnak van jele, az augmentum (l. 79. §.), mellyel csak az indicat.-ban találkozunk (augmentumot kapnak tehát az összes praeteritumok: praeterit. impf. és perf.; aoristos), minthogy csak az indicat. jelöli meg ezt az időt. Általában ui. **csak az indicat. fejez ki időviszonyt; a**

többi mód és igenév csak az actiót jelöli, tekintet nélkül a tempusra.

A c) és d) alattiak szerint a görögben kilenc ún. időalaknak kellene lennie; minthogy azonban az imperfecta és instans actio praesens és futurumának kifejezésére egyaránt a futurum instans (egyszerűen: futurum) szolgál és ezért fut. = praes. instans és fut. impf., ennélfogva a görög igének csak hét külön ún. időalakja van.

Az indicativusok áttekintése idők és actiók szerint:

Tempus:		Praesens	Praeteritum	Futurum
Actio	imperf.	Praes. imperfectum (folyó jelen)	Praet. imperfectum (folyó múlt)	
	instans		Praet. instans v. **aoristos** (beálló v. elbeszélő múlt)	Fut. instans (beálló jövő)
	perfecta	Praes. perfectum (végzett jelen)	Praet. perfectum (végzett múlt)	Fut. perfectum (végzett jövő)

Az *aoristos indicativusa* jelöli a múltban beálló, pusztán történt cselekvést, tekintet nélkül annak tartósságára vagy mostani bevégzettségére; azért leginkább a történeti elbeszélésekben használatos, mint a lat. perf. hist., a francia défini.

Példák: 1. φεύγω = futok, menekülök: praes. impf.;

2. ἔφευγον = futottam, menekültem: praet. impf.;

3. ἔφυγον = elfutottam, el-, megmenekültem: aoristos;

4. φευξοῦμαι = futni, menekülni fogok: folyó cselekvés; el fogok futni, menekülni: punktuális cselekvés;

5. πέφευγα = biztonságban vagyok: praes. perf.;

6. ἐπεφεύγειν = biztonságban voltam: praet. perf.;

7. τεθνήξω = holt leszek: fut. perf.

Az indicativusok vagy praesensek (főidők), v. praeteritumok (történeti idők); **praesensek**: a praes. impf., perf., és a futurum (mely voltaképpen leendő praes.); **praeteritumok**: a praet. impf., perf., és az aoristos (jellemzőjük az augmentum).

e) szám (numerus) van három: egyes, többes és a ritkább kettős;

f) igenevek az infinitivus (főnévi), a participium (melléknévi igenév), és az adjectivum verbale (igemelléknév).

α) Az infinitivus *főnévi igenév*, mely általában fejezi ki a cselekvés fogalmát (ποιεῖν = ποίησις) az actio fajai szerint; így: θνήσκειν haldokolni, ἀποθανεῖν meghalni, τεθνηκέναι halva lenni. A tempust nem határozza meg; csakis az acc. v. nom. cum inf. szerkesztésben, a főigéhez viszonyítva jelöli az aoristos inf. a múltban, a futurum infinitivusa pedig a jövőben beálló cselekvést. Névelővel az infinitivus ragozhatatlan semleges főnév, melynek függő esetei (gen., dat., acc.), főleg ha praepositiókkal állanak, sokszor egész mellékmondattal fordítandók magyarra; így:
Νέοις τὸ σιγᾶν κρεῖττόν ἐστι τοῦ λαλεῖν ifjaknak jobb a hallgatás, mint a fecsegés (a fecsegésnél). Νίκησον ὀργὴν τῷ λογίζεσθαι καλῶς győzd le haragodat helyes gondolkodás által; v. az által, hogy ...

A névre vonatkozóan megjegyzendő: infinitivus sc. modus = a határozatlanság kifejezője, nem szerencsés fordítása a görög ἀπαρέμφατος névnek; παρεμφαίνειν = vmit vmivel együtt megjelölni (tehát az ige által kifejezett cselekvéssel a módot, időt, személyt, számot is), míg: ἀπαρέμφατος csupán az ige által kifejezett cselekvés általánosságban.

β) A participium melléknévi igenév, mely a cselekvést mint tulajdonságot vagy állapotot jelöli az actiónak fajai szerint. A tempust csak a főigéhez viszonyítva fejezi ki, még pedig a particip. impf. a cselekvés egyidejűségét: Οἱ Ἕλληνες πορευόμενοι ἐμάχοντο; a perfectum az állapot egyidejűségét: Βασιλεὺς προσέρχεται ὡς εἰς μάχην παρεσκευασμένος; az aoristi a cselekvésnek előidejűségét: Κροῖσος Ἅλυν διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει; a futuri a cselekvésnek utóidejűségét: Ὁ βάρβαρος ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα δουλωσόμενος ἦλθεν.

A név: görögül μετοχή < μετέχειν ∼ lat. participium < pars + capio, mert része van mint névszónak az igei természetben.

γ) A –τός végű adj. verb. (lat. part. perf. –tus) jelenthet bevégzettséget; így: παιδευτός nevelt (aki nevelve van), eruditus; vagy passiv lehetőséget; így: ὁρᾱτός látható (vö. invictus győzhetetlen).

A –τέος végű adj. verb. (lat. gerundivum) szükségességet jelent: παιδευτέος nevelendő, erudiendus. – Szerkesztése (vö. 155. §. 3.):

a) személyes (mint a latinban) s ekkor az alany van hangsúlyozva: Ἡ ἀρετὴ πᾶσιν ἀσκητέα (ἐστίν) az erényt kell gyakorolni;

b) személytelen (egyes seml.) s ekkor a cselekvés van kiemelve: Ἀσκητέον (ἐστὶ) πᾶσι τὴν ἀρετήν gyakorolni kell az erényt.

A transit. ige mindkét módon, az intrans. csak személytelenül szerkeszthető.

2. **Tövek.** A felsorolt igealakok mind két alakból képeztetnek:

a) az *imperfectum* tőből csak az imperfecta actio alakjai származnak,

b) az *igetőből* (= az ige gyökere) pedig az instans és perfecta actio alakjai, mégpedig részint képző segítségével (ún. gyenge képzés; vö. ném. senk-*t*-e), részint képző nélkül, hangmásulással (ún. erős képzés; vö. ném. sank).

3. **Ragok.**

a) Az *indicativus*, *conjunctivus*, *optativus* eredeti személyragjai:

Szám	Személy	Activum		Medium és passivum	
		Ind. praesensek és conjunctivusok	Praeteritumok és optativusok	Ind. praesensek és conjunctivusok	Praeteritumok és optativusok
Egyes	1	-μι	-ν	-μαι	-μην
	2	-σι	-ς	-σαι	-σο
	3	-τι	-τ	-ται	-το
Többes	1	-μεν	-μεν	-μεθα	-μεθα
	2	-τε	-τε	-σθε	-σθε
	3	-ντι	-ντ v. -σαντ	-νται	-ντο
Kettős	1	-μεν	-μεν	-μεθα	-μεθα
	2	-τον	-τον	-σθον	-σθον
	3	-τον	-την	-σθον	-σθην

Észrevételek.

1. A többes 3. sz. ragja mindig = ν + egyes 3. szem. ragja;

2. az activ praeteritum-ragok a praesens-ragokból lettek; az ι lekopása után ugyanis a μ-ből ν lett, a τ pedig elmaradt (l. 32. §.). Vö. eram, -s, -t, era-nt.

3. A medium ragjaiban az activ ragok mássalhangzói szerepelnek, a praeteritum-ragok pedig csak az o (αι helyett) hangzóban különböznek a praes.-ragoktól. Vagyis: act. és med., praes. és praet.-ragok a mássalhangzók tekintetében szorosan összetartoznak.

4. **A passivumnak nincsenek külön ragjai**; rendesen a medium ragjait veszi kölcsön, amelyből származott (l. a latinban is, ahol pl. pingor = festem magamat, linquor = elhagyom magamat = elájulok; porrigi = elnyújtózni), az aor.-ban pedig az act. ragokat használja (l. 89. §.).

b) az imperativus sajátos eredeti személyragjai a következők:

az activumban:	a med.-pass.-ban:
E. 2. -θι 3. -τω	E. 2. -σο 3. -σθω
T. 2. -τε 3. -ντων v. -τωσαν	T. 2. -σθε 3. -σθων v. σθωσαν
K. 2. -τον 3. -των	K. 2. -σθον 3. -σθων

c) az *infinitivus* képzői az activumban -εν és –ναι (gyenge aor. –αι), a medio-passivumban –σθαι;

d) a *participium* act. töve –ντ (l. 50. §.); csak a perf.-é –οτ (l. 49. §. 2. b.), a medio-passivumban mindig -μενος, -μένη, -μενον.

4. **Módjegyek.**

a) A *conjunctivusban* a hosszú kötőhangzók; így indicat.: λέγ-ο-μεν, leg-ĭ-mus; – de conjunct.: λέγ-ω-μεν, leg-ā-mus;

b) az *optativusban* o kötőhangzó után –ι, különben –ιη a módjegy (vö. lat. sim, velim, nolim < siem stb.); az ι a megelőző magánhangzóval kettős magánhangzóvá lesz; így: indicat.: λέγ-ο-μεν, τίθε-μεν, – de optat.: λέγ-οι-μεν, τιθείη-μεν.

5. **Hangsúly.** A hangsúly mindig annyira távozik az ige végétől, amennyire az utolsó szótag időmennyisége engedi, vagyis az ige – hacsak lehet – harmadéles, de az összetettekben sohasem mehet túl az augmentumon és reduplication, sem pedig az utolsó előtti alkatrésznek végszótagján (l. 14. §. 5.). Így: ἀπ-άγω elvezetek, imperat. ἄπαγε; de praet. impf. ἀπῆγον (augm.), perf. ἀπῆχᾰ (redupl.); μὴ παρ-έν-δος ne hagyj alább (nem: πάρενδος). Az αι és οι végződés csak az optativusban hosszú, különben rövid; tehát: παιδεύω, παίδευε, παιδεύεται; de: παιδεύσαι, παιδεύοι opt.

Jegyzet. Eltérés a fenti szabálytól aránylag igen kevés van; ezek a következők:

a) az erős aoristosban az act. inf. λιπεῖν, a med. imperat. λιποῦ, a med. inf. λιπέσθαι;

b) az erős aoristosnak ez az öt imperativusa végéles: λαβέ, εὑρέ, ἐλθέ, ἰδέ, εἰπέ;

c) a –ναι végű infinitivusok kivétel nélkül a végelőtti szótagot hangsúlyozzák így: παιδευθῆναι, πεπαιδευκέναι, ἱστάναι, στῆναι, τιθέναι, θεῖναι stb.

d) az act. gyenge aor. és a med.-pass. perf. infinit. szintén a végelőtti szótagot hangsúlyozzák: így aor.: παιδεῦσαι, γράψαι; perf.: πεπαιδεῦσθαι, γεγράφθαι.

A *participium*, mint név, a nevek hangsúlyozási szabályát követi; tehát: παιδεύων nevelő, seml. παιδεῦον (nem παίδευον vö. 35. §. 3. a.).

6. **Felosztás.** Két görög igeragozás van:

a) az elsőben a ragok az impf. actio és – amennyiben az igének erős aoristosa van – az erős aor. alakjaiban ε, ο kötőhangzókkal (thema) kapcsoltatnak a tőhöz; így: παιδεύ-ο-μεν, παιδεύ-ε-τε. Ide tartoznak az activ. indic. praes. imperf. egyes első személyében –ω végű igék (thematikus igeragozás); vö. 86. §. 3. jegyz.

b) a második, ritkább ragozásban pedig a ragok az említett alakokban kötőhangzó nélkül járulnak a tőhöz; pl. τίθε-μεν, τίθε-τε. Ide a –μι végű igék tartoznak (athematikus igeragozás). A többi időalakban mind a két igeragozás teljesen egyforma.

Jegyzet. Az ε ill. ο, melyek között hangmásulásos viszony van (l. 24. §.), voltaképp a tőhöz tartozik: παίδευε imperat. tulajdonképpen az ige töve, mint ἄνθρωπε vocat. az ἄνθρωπος töve (l. 35. §. 1. c.). A thematikus igéknek is vannak athematikus alakjaik (pass. perfectumok, pass. aor. l. 91. §.; 89. §. stb.), az athematikusoknak pedig kötőhangzós alakjaik (pl. a futurum. l. 125. §.).

79. §. Az augmentum (előrag)

Az augmentum (∼ augeo) a múlt jele az *indicativus* praeteritumaiban (l. 78. §. 1. d.). Ez kétféle, úm. *syllabicum* (szótagos) és *temporale* (idői). Tulajdonképpen csak egy augmentum van, és eredetileg nincs igazi különbség syllabicum és temporale augmentum között, hanem csak látszólagos, mert az ε hang, mely mássalhangzó előtt változatlan maradt, a rákövetkező magánhangzóval összevonatott. Az összevonás szabályait (l. 21. §.) azonban az analogia gyakran megzavarta. Szabályszerű az összevonás pl. az ἦγον alakban (ἐ + αγον), míg másutt az ige kezdő hangja győzött, mert úgy érezte a görög, hogy a kezdőhangzó megnyújtása juttatja kifejezésre az augmentumot. – Tárgyalá-

sunk folyamán megmaradunk a hagyományos megkülönböztetés mellett.

1. **Syllabicum** augmentumot a mássalhangzón kezdődő igék kapnak. Ez abban áll, hogy a kezdő mássalhangzó elé ε szótag járul; innen a neve. (Eredetileg az ἐ- önálló határozó volt; jelentése: ezelőtt). A ρ-n kezdődő igék ilyenkor a ρ-t megkettőztetik (vö. 27. §. 7.);

tehát: παιδεύω nevelek praet. impf. ἐ-παίδευ-ο-ν,
de: ῥίπτω hajítok « « ἔῤ-ῥιπτ-ο-ν < *e-wrīp-jom.

Jegyzet. Három igénél a syllabicum augm. ε helyett η is lehet. Ezek a következők: βούλομαι akarok, δύναμαι -hatok, -hetek, μέλλω készülök praet. impf.: ἐβουλόμην v. ἠβουλόμην, ἐδυνάμην v. ἠδυνᾰμην, ἔμελλον v. ἤμελλον. Itt a rokon jelentésű ἔθελω (= akarok) analogiája érvényesül, melynek augm.-os alakja ἤθελον.

2. **Temporale** augmentumot a magánhangzón kezdődő igék kapnak; a kezdő magánhangzó az eredeti hehezetet megtartja. Ilyenkor

α-ból	η	lesz:	ἄγω	vezetek	praet.	impf.	ἦγ-ο-ν
ε-ból	η	«	ἐλαύνω	hajtok	«	«	ἤλαυν-ο-ν
ο-ból	ω	«	ὀνειδίζω	gyalázok	«	«	ὠνείδιζ-ο-ν
ῐ-ból	ῑ	«	ἱκετεύω	könyörgök	«	«	ἱκέτευ-ο-ν
ῠ-ból	ῡ	«	ὑβρίζω	bántalmazok	«	«	ὕβριζ-ο-ν
αι-ból	ῃ	«	αἱρέω	elfogok	«	«	ἧρε-ο-ν
ᾰ-ból	ῃ	«	ᾄδω	énekelek	«	«	ᾖδ-ο-ν
αυ-ból	ηυ	«	αὐξάνω	gyarapítok	«	«	ηὔξαν-ο-ν
οι-ból	ῳ	«	οἰκέω	lakom	«	«	ᾤκε-ο-ν.

Jegyzet. Hosszú kezdő magánhangzók: η, ω, ῑ, ῡ, az ου diphthongus, valamint gyakran ει és ευ az augmentatiónál változatlanok maradnak; tehát:
οὐτάζω megsebesítek, εἰκάζω gyanítok, εὔχομαι könyörgök
praet. impf.: οὔταζον εἴκαζον (v. ἤκαζον) εὐχόμην (v. ηὐχόμην).

3. **Praeverbiumokkal** összetett igék az augmentumot az igekötő és az ige közt veszik fel (vö. a németben: aus-ge-geben). Így:

εἰσ-φέρω, προ-εισ-άγω; praet. impf.: εἰσ-έ-φερον, προ-εισ-ῆγον. Ilyenkor az ἐν és σύν, ha az összetételben változást szenvedett, ismét visszanyeri eredeti alakját, ἐκ-ből pedig ἐξ lesz (l. 33. §. 2.). Tehát:

ἐμ-βάλλω	bedobok	ἐν-έβαλλον	συ-στέλλω	összevonok	συν-έστελλον
ἐγ-καίω	beégetek	ἐν-έκαιον	συῤ-ῥάπτω	összevarrok	συν-ἐῤῥαπτον
συλ-λέγω	gyűjtök	συν-έλεγον	ἐκ-φέρω	kiviszek	ἐξ-έφερον

Jegyzet. A magánhangzós végű praeverbiumok, kivéve περί és πρό (l. 23. §. 1. a.), végső magánhangzójukat az augmentum előtt elvesztik. Így lesz ezekből:

ἀπο-φέρω	elviszek	περι-βάλλω	körülvetek	προ-λέγω	előremondok
ἀπ-έφερον		περι-έβαλλον		προ-έλεγον v. προεῖλεγον	

Az augmentum sajátosságait l. 108. §. (l. 23. §. 2. c.)

80. §. A reduplicatio (kettőzés)

A reduplicatio a perfecta actio minden alakjának (nemcsak az indicativusnak) jellemzője, és a cselekvés bevégzettségét jelenti (l. 78. §. 1. c.). A reduplikált, vagy másképp perfectum-tő az igetőből következőleg képeztetik:

1. Egy mássalhangzón (ρ kivételével), vagy két, de néma + folyékony (λ, μ, ν, ρ) mássalhangzón kezdődő tövek a kezdő mássalhangzót ε-nal a tő elé teszik (vö. ce-cini, pe-peri, fe-felli, te-tigi, pe-puli stb.); a hehezetes mássalhangzót ilyenkor a megfelelő kemény pótolja (l. 29. §. 5. a.); így:

	imperf.		igető	redupl. tő
	παιδεύω	nevelek	παιδευ-	πε-παιδευ-
	δράω	cselekszem	δρᾱ-	δε-δρᾱ-
	γράφω	írok	γραφ-	γε-γραφ-
	κράζω	kiáltok	κραγ-	κε-κραγ-
de:	θηράω	vadászok	θηρᾱ-	τε-θηρᾱ-
	φυτεύω	plántálok	φυτευ-	πε-φυτευ-
	χορεύω	táncolok	χορευ-	κε-χορευ-.

2. A ρ-val (eredetileg sr-, wr-), két (de nem néma és folyékony) vagy kettős mássalhangzón (ξ, ψ, ζ) kezdődő tövek a kezdő mássalhangzót nem ismétlik, hanem csak ε-t kapnak reduplicatio gyanánt; tehát:

imperf.		igető	redupl. tő
ῥῖπτω	dobok	ῥῑφ-	ἐῤ-ῥῑφ- (l. 27. §. 7.)
στέλλω	küldök	στελ-	ἐ-στελ-
ζητέω	keresek	ζητη-	ἐ-ζητη-.

3. Magánhangzón kezdődő tövek a reduplicatio állandó elemét, az ε-hangot tüntetik fel, mely az igét kezdő hangzóval összevonatik (l. az augm. temporale esetét 79. §. 2.); tehát:

praes. imperf.		praet. imp.	redupl. tő
ἄγω	vezetek	ἦγ-ον	ἠγ-
αἱρέω	fogok	ἥρε-ον	ἡρη-.

4. Praeverbiumokkal összetett igéknél a reduplicatio, éppúgy mint az augmentum (l. 79. §. 3.), az igekötő és az ige között áll; tehát:

ἐμ-φυτεύω	beoltok	redupl. tő	ἐμ-πε-φυτευ-
ἀπο-ῥῥῖπτω	eldobok	« «	ἀπ-εῤ-ῥῑφ-

A reduplicatio sajátosságait l. 109. §.

5. A reduplicatio az imperfectum tőben is előfordul mint imperfecta reduplicatio (praesens reduplicatio néven szerepel a nyelvtanokban, de helytelenül); ez abban különbözik a perf. reduplicatiótól, hogy a) a kezdő mássalhangzót ι hangzóval ismétli meg, pl.: γι-γνώσκω, μι-μνήσκω, τί-θημι, ἵστημι < σι-στημι; b) a vele ellátott igék az imperfecta actiót juttatják kifejezésre. Vagyis: az impf. redupl. actiót jelent.

Más fajta reduplicatiók: ἀγ-αγεῖν (l. 99. §. 3., l. még 196. §. 1.), továbbá pl.: γαρ-γαίρω < γαρ-γαρ-ιω, παμ-φαίνω < πανφαν-ιω, ἀρ-αρίσκω, stb.

Első igeragozás, vagyis az ω-végű igék

81. §. Az ω-végű igék felosztása az imperfectum tőnek az igetőhöz való viszonya alapján

Az ω-végű igék csoportjába tartoznak azok az igék, melyeknek szótári alakja, azaz a praes. impf. indicat. sing. 1. személye ω-n (med.-pass. –ομαι) végződik. Ez igék impf. actiójának (l. 78. §. 1. c.) kifejezésére szolgáló **impf. tövét** (l. 78. §. 2.) megkapjuk, ha a szótári alak említett végződését elhagyjuk. Tehát:

παιδεύ-ω	impf. tő:	παιδευ-	ἄγ-ω	impf. tő:	ἀγ-
τιμά-ω	« « «:	τιμα-	ἀφικνέ-ομαι	« « «:	ἀφικνε-
ἀρέσκ-ω	« « «:	ἀρεσκ-	φυλάττ-ω	« « «:	φυλαττ- stb.

Az ige impf. tövét tehát egyszerű módon nyerjük. De nem így áll a dolog az **igetőnél**. Ez az igének az az eredeti, többnyire egyetlen szótagból álló része (= gyökere, azonban praktikus szempontból a régi terminológiával igetőnek mondjuk a továbbiakban), melyből valamennyi alakja leszármaztatható. Sok esetben ez a tő egyenlő az impf. tővel (l. 82. §.), de igen gyakran előfordul, hogy az –ω (-ομαι) elhagyása után még nem jutottunk el az igetőhöz is, mert ez az impf. actio jelölésére szolgáló valamely bővítménnyel van még ellátva. Ilyen **bővítmények**: a j (l. 83. §.), ν (l. 113. §.), σκ (l. 114. §.), ε, η (l. 115. §.), az impf. reduplicatio (l. 80. §. 5.). Ez esetben tehát az impf. tő képzésére szolgáló eme képzőket (suffixumokat, bővítményeket) is el kell hagynunk, hogy az igetövet megkapjuk. E célból jól kell ismernünk a sokszor bonyolult hangváltozásokat, melyeket egy-egy bővítmény előidéz, amikor az igetőhöz járul (l. pl. a ι okozta hangváltozásokat 83. §.). Továbbá figyelemmel kell lennünk az igealakok képzésében lépten-nyomon előforduló hangmásulásra is. Pl. πάσχω (= szenvedek, l. 114. §. 11.) impf. töve πασχ-, igetöve azonban nem πα- (a σκ «bővítmény»!), hanem παθ-, ez pedig Ø fokú alakja a πενθ-tőnek (πενθ- : *pn̥t^{h}- > παθ-, l. 25. §.), mely megvan a futurumban: πείσομαι < *πενθ-σομαι (l. 30. §. 1. c.) és a praes. perf.-ban: πέ-πονθ-α, mely utóbbiban

az ε qualitativ hangmásulás útján lett o-ná (l. 24. §. 2. a.). A μι-μνή-σκ-ω (l. 114. §. 14.) impf. töve μι-μνη-σκ-, igetöve μνη-, stb.

Tekintve azt a módot, mely szerint az impf. tő az igetőből származott, az ω-végű igéket **hat** osztályba osztjuk. Ezek közül egyelőre csak a két elsőt tárgyaljuk. (A többit l. 113–116. §§.)

82. §. Első vagy jeltelen (bővítmény nélküli) osztály

Az impf. tő egyenlő az igetővel. Ide tartoznak:

1. Az összes magánhangzós tövek (verba pura, l. 84. §. 1., de l. még 85. §. 4.), melyek közül a valódi magánhangzón végződők az igetőben a hosszú, az impf. tőben (l. 20. §. 2. szerint) a megrövidült tőhangzót mutatják. Pl.:

παιδεύ-ω	nevelek, tő:	παιδευ-	ποιέ-ω	csinálok, tő:	ποιη-
τιμά-ω	tisztelek, «	τιμη-	δουλό-ω	leigázok, «	δουλω-
θηρά-ω	vadászok, «	θηρᾱ- (α purum).			

Vö. lat. amā-re, delē-re, audī-re.

2. Sok némahangzón végződő tő (verba impura, l. 84. §. 2.), pl.:

διώκ-ω	üldözök, tő:	διωκ-	δέχ-ομαι	elfogadok, tő:	δεχ-
ἄγ-ω	vezetek, «	ἀγ-	γράφ-ω	írok, «	γραφ-
ψεύδ-ω	csalok, «	ψευδ-	τίκτ-ω (<*ti-tk-)	szülök, «	τεκ-

3. Sok néma- és folyékonyhangzón végződő tő (v. impura), melyekben hangmásulással találkozunk. Ui. ez igék impf. tövének és igetövének tőbeli magánhangzói erős fokúak (l. 24. §. 2. b. α.), tehát ε, η, ῑ; ει, ευ; de az ún. erős aoristosokban (act.-med.: 99. §., 107. §. 1., pass.: 100. §., 107. §. 2.) és az ε-os tövek ezenfelül még a med.-pass. perfectumban (l. 101. §. jz., 106. §. 2.), sőt néhány az act. gyenge perfectumban is (l. 106. §. 2.) Ø ill. gyenge fokú, azaz ε helyett αρ, ρα, αλ, λα (l. 25. §.), η, ῑ, ει, ευ helyett ᾰ, ῐ, ῐ, ῠ-t tüntetnek fel (l. 24. §. 2. b. β.). Az ε, ει hangzós töveknek az ún. erős act. perf.-ában megint erős fokú o, οι (l. 24. §. 2. b. α.) szerepel. (ε-os töveken itt mindig egytagúak értendők!). Ilyenek:

τρέπ-ω	fordítok,	tövek:	τρεπ-,	τροπ-,	τραπ-
τρέφ-ω	táplálok,	«	τρεφ-,	τροφ-,	τραφ-
πέρθ-ω	feldúlok,	«	περθ-,	——	πραθ-
δέρ-ω	nyúzok,	«	δερ-,	——	δαρ-
ἔχ-ω	bírok*,	«	ἐχ-,	σχη-,	σχ-
ἔπ-ομαι	követek**,	«	ἑπ-,	——	σπ-
πί-πτ-ω	esem***,	«	πετ-,	——	πτ-

*(l. 102. §. 2.); **(l. 102. §. 1.); ***(l. 102. §. 3.)

Továbbá:

σήπ-ω	rothasztok	« σηπ-,	σᾱπ-	(σηπ-τικός, σᾱπ-ρός)
τήκ-ω	olvasztok,	« τηκ-,	τᾱκ-	(τῆξις, τᾱκ-ερός)
πνῑ́γ-ω	fojtok,	« πνῑγ-,	πνῐγ-	(πνῖξις, πνῐγ-ή)
τρῑ́β-ω	dörzsölök,	« τρῑβ-,	τρῐβ-	(τρῖψις, τρῐβ-ή)
λείπ-ω	elhagyok,	« λειπ-,	λῐπ-	(ἐλ-λεῖψις, ἐλ-λῐπ-ής)
πείθ-ω	rábeszélek,	« πειθ-,	πῐθ-	(πειθ-ώ, πῖσ-τις)
φεύγ-ω	menekülök,	« φευγ-,	φῠγ-	(φεῦξις, φῠγ-ή).

83. §. Második, vagy i (j) osztály

Az impf. tő az igetővel szemben ι (j) erősödést, gyarapodást mutat. Vö. lat. cap-i-o, fac-i-o, fug-i-o, pat-i-or. Hangmásulás ezekben ritkán fordul elő (l. lent κρᾱζω, πλήττω és az ε-os tövek, pl. σπείρω: 106. §. 2.; στέλλω u. o.; κλέπτω: 100. §. 4. stb. mint 82. §. 3.). A ι találkozása a tő végső mássalhangzójával többféle hangtani változást okoz (l. 28. §.). Nevezetesen:

a) a K-hang + j-ból ττ (ión és ó-attikai σσ) lesz;

φυλάττω	őrzök	igető φυλακ-		(φύλαξ, -ᾰκος őr)
τάττω	rendezek	« ταγ-		(ταγ-ός rendező)
ταράττω	zavarok	« ταραχ-		(ταραχ-ή zavar)
πλήττω	ütök	« πληγ-, πλαγ-		(πληγ-ή)

vagyis: a -ττω-végű igéknek igetöve K-hangra végződik.

Jegyzet. T-hangból + j-ból lett a ττ (σσ) a következő két praesensben:

ἁρμόττω illesztek igető ἁρμοτ- (vö. ἁρμοσ-τής intéző; 29. §. 1.)
πλάττω alakítok « πλατ- (vö. πλάσ-της szobrász; 29. §. 1.).

b) a δ vagy γ + j-ból mindig ζ lesz:

ἐλπίζω	remélek	igető	ἐλπιδ-	(ἐλπίς, -ίδος remény)
ἕζομαι	ülök, sed-eo	«	ἑδ-	(καθ-έδ-ρα sed-es)
οἰμώζω	jajgatok	«	οἰμωγ-	(vö. ἡ οἰμωγ-ή jajgatás)
στενάζω	sóhajtok	«	στεναγ-	(vö. στέναγ-μα sóhaj)
κράζω	kiáltok	«	κρᾱγ-, κρᾰγ-	

vagyis: a -ζω-végű igéknek igetöve rendesen δ-ra vagy γ-ra végződik.

c) a λ + j-ból λλ lesz (vö. pell-o, de: pul-sus):

ἀγγέλλω	hirdetek	igető	ἀγγελ-	(ἄγγελ-ος követ)
ἅλλομαι	ugrom	«	ἁλ-	(ἅλ-μα ugrás; sal-io),

vagyis: a λλω-végű igéknek igetöve λ-ra végződik.

Jegyzet. Csak az ὀφελ-tőből lesz ὀφείλω tartozom; (l. 115. §. 15.).

d) a ν- és ρ-végű tövek impf. tövében a tőhangzóra nézve l. 28. §. 5.:

φαίνω	mutatok	igető	φᾰν-	(φᾰν-ερός látható)
σπείρω	magot vetek	«	σπερ-	(τὸ σπέρ-μα mag)
κρίνω	ítélek	«	κρῐν-	(ὁ κρῐ-τής bíró)
ἀμύνω	elhárítok	«	ἀμῠν-	(ὁ ἀμῠν-τωρ védő),

azaz: a ν, ρ előtti αι, ει, ῑ, ῡ-ből az igetőben ᾰ, ε, ῐ, ῠ lesz.

e) P-hang + j-ból πτ lesz (l. 28. §. 3. b.):

τύπτω	ütök	igető	τυπ-	(ὁ τύπος ütés, bélyeg)
κόπτω	«	«	κοπ-	(τὸ κόμμα <*kopma ütés)
χαλέπτω	haragszom	«	χαλεπ-	(χαλεπός súlyos)
κλέπτω	lopok	«	κλεπ-, κλοπ-, κλαπ-	(ὁ κλέπτης a tolvaj, ἡ κλοπή a tolvajlás)
βάπτω	bemártok	«	βαφ-	(ἡ βαφή bemártás)
κρύπτω	elrejtek	«	κρυφ-	(κρυφά titkon)
σκάπτω	ások	«	σκαφ-	(σκαφεύς az ásó ember)
ῥίπτω	dobok	«	ῥιφ-	(ῥιπή dobás);

vagyis: a πτω-végű igék igetöve π-hangra végződik. (Eredeti β és φ a τ-hoz hasonul; l. 27. §. 1.)

Jegyzet. A j a legelterjedtebb igeképző. Segítségével nemcsak mássalhangzós, hanem magánhangzós tövű névszókból is képezhetünk igéket (l. 85. §. 4.). Az ún. verba pura (l. 82. §. 1.) is voltaképp j-vel bővült igék, azonban a j két magánhangzó között kiesett (l. 30. §. 2. d. és 85. §. 4.).

84. §. Az ω-végű igék felosztása

Az ω-végű igéket az igető végső hangzója (jellege) szerint a következőkben célszerűségi szempontokból felosztjuk:

1. magánhangzós tövekre (verba pura), melyek ismét kétfélék, úm.

a) félhangzós (ι, υ) tövek (verba pura non contracta, l. 86. §., 88–93. §§.),

b) valódi magánhangzós (α, ε, ο) tövek (verba pura contracta, l. 87–93. §§., főleg 87. §.);

2. mássalhangzós tövekre (verba impura), melyek ismét kétfélék:

a) néma mássalhangzós tövek (verba muta, l. 95–102. §§.),

b) folyékony mássalhangzós tövek (verba liquida, l. 103–107. §§.).

A) Magánhangzós tövek (verba pura)

85. §. Főszabályok

1. A magánhangzós töveknél az igető egyúttal az impf. tő is; ezeknél tehát valamennyi alak ugyanazon tőből származik (vö. 81–82. §§.).

2. A tőnek eredetileg hosszú végső magánhangzója azonban a praes. és praet. impf.-ban, ahol más magánhangzó elé kerül, rendesen megrövidül (l. 20. §. 2.), de a többi időalakban mindenütt megtartja eredeti hosszúságát (l. a valódi magánhangzós töveknél! 87. §.).

3. A magánhangzós töveknek erős időképzésük (l. 78. §. 2.) nincsen.

4. Az összes magánhangzós tövek névszókból képezett igék (denominativa); képzőjük a j, mely magánhangzók között és félhangzó után kiesik (l. 30. §. 2. d.); pl.: ἱππεύω < ἱππευ + jω ∼ ἱππεύς; τιμάω < τιμα + jω ∼ τιμᾱ- = att. τιμή; φιλέω < φιλε + jω ∼ φίλος, tő: φιλο- és φιλε; (= vocat.); ζυγόω < ζυγο + jω ∼ ζυγόν, tő: ζυγο-; μηνίω < μηνι + jω ∼ μῆνις, tő: μηνι-; ἰθύω < ἰθυ + jω ∼ ἰθύς stb. A ἱππεύω, μηνίω, ἰθύω esetében a j kiesése után ún. félhangzós tövek (l. 84. §. 1. a. és 86. §.), a többi esetben valódi magánhangzós tövek (l. 84. §. 1. b. és 87. §.) keletkeznek.

1. Az imperf. actio alakjai (az impf.-tő ragozása)

a) 86. §. Félhangzón (ι, υ) végződő tövek

1. Az imperf. actio minden alakja az impf.-tőből képeztetik: ezt megkapjuk, ha az 1. sz. ω-ját elhagyjuk: παιδεύω impf.-tő παιδευ-

2. A praeteritum impf. mint múltra vonatkozó alak, felveszi az augmentumot (l. 79. §.) és a praeteritum-ragokat (l. 78. §. 3. a.).

3. A ragok kötőhangzóval (l. 78. §. 6. a.) kapcsoltatnak a tőhöz. **Kötőhangzó** a μ és ν és az optativusnak ι-ja előtt az O-hang (ο, ω); minden más magán- v. mássalhangzó előtt az E-hang (ε, η).

Az ún. kötőhangzó (ο, ε) eredetileg tőképző s a tőhöz tartozik; παιδεύω-nak impf.-töve tehát voltaképpen παιδευο- és παιδευε-. (l. 78. §. 6. jz.).

Szám és személy	Tő: παιδευ- Activum		
	Indicativus		Conjunctivus
	Praesens imperf.	Praeterit. imperf.	
E. 1.	παιδεύ-ω	ἐ-παίδευ-ο-ν	παιδεύ-ω
2.	παιδεύ-εις	ἐ-παίδευ-ε-ς	παιδεύ-ῃς
3.	παιδεύ-ει	ἐ-παίδευ(ε-ν)	παιδεύ-ῃ
T. 1.	παιδεύ-ο-μεν	ἐ-παιδεύ-ο-μεν	παιδεύ-ω-μεν
2.	παιδεύ-ε-τε	ἐ-παιδεύ-ε-τε	παιδεύ-η-τε
3.	παιδεύ-ουσι(ν)	ἐ-παίδευ-ο-ν	παιδεύ-ωσι(ν)
K. 2.	παιδεύ-ε-τον	ἐ-παιδεύ-ε-τον	παιδεύ-η-τον
3.	παιδεύ-ε-τον	ἐ-παιδευ-έ-την	παιδεύ-η-τον

	Optativus	Imperativus	Igenevek
E. 1.	παιδεύ-οι-μι		Infinitivus imperf.:
2.	παιδεύ-οι-ς	παίδευ-ε	παιδεύ-ειν
3.	παιδεύ-οι	παιδευ-έ-τω	Participium imperf.:
T. 1.	παιδεύ-οι-μεν		παιδεύ-ων,
2.	παιδεύ-οι-τε	παιδεύ-ε-τε	G. παιδεύ-ο-ντ-ος,
3.	παιδεύ-οιε-ν	παιδευ-ό-ντων	παιδεύ-ουσα,
		v. -έ-τωσαν	G. παιδευ-ούσης,
K. 2.	παιδεύ-οι-τον	παιδεύ-ε-τον	παιδεῦ-ον
3.	παιδευ-οί-την	παιδευ-έ-των	G. παιδεύ-ο-ντ-ος.

Szám és személy	Medium és passivum		
	Indicativus		Conjunctivus
	Praesens imperf.	Praeterit. imperf.	
E. 1.	παιδεύ-ο-μαι	ἐ-παιδευ-ό-μην	παιδεύ-ω-μαι
2.	παιδεύ-ῃ (-ει)	ἐ-παιδεύ-ου	παιδεύ-ῃ
3.	παιδεύ-ε-ται	ἐ-παιδεύ-ε-το	παιδεύ-η-ται
T. 1.	παιδευ-ό-μεθα	ἐ-παιδευ-ό-μεθα	παιδευ-ώ-μεθα
2.	παιδεύ-ε-σθε	ἐ-παιδεύ-ε-σθε	παιδεύ-η-σθε
3.	παιδεύ-ο-νται	ἐ-παιδεύ-ο-ντο	παιδεύ-ω-νται
K. 2.	παιδεύ-ε-σθον	ἐ-παιδεύ-ε-σθον	παιδεύ-η-σθον
3.	παιδεύ-ε-σθον	ἐ-παιδευ-έ-σθην	παιδεύ-η-σθον

	Optativus	Imperativus	Igenevek
E. 1.	παιδευ-οί-μην		Infinitivus impf.:
2.	παιδεύ-οι-ο	παιδεύ-ου	παιδεύ-ε-σθαι
3.	παιδεύ-οι-το	παιδευ-έ-σθω	Participium impf.:
T. 1.	παιδευ-οί-μεθα		παιδευ-ό-μενος,
2.	παιδεύ-οι-σθε	παιδεύ-ε-σθε	
3.	παιδεύ-οι-ντο	παιδευ-έ-σθων	παιδευ-ο-μένη,
		v. -έ-σθωσαν	
K. 2.	παιδεύ-οι-σθον	παιδεύ-ε-σθον	παιδευ-ό-μενον
3.	παιδευ-οί-σθην	παιδευ-έ-σθων	

É s z r e v é t e l e k.

1. Az activ alakok ragjaira vonatkozólag megjegyzendő:

a) az indicativus praes. impf. egyes szám 1. sz. ω végződése az o kötőhangzó megnyújtásából jött létre. A 2. sz. eredetileg παιδευ-ε-σι > παιδευ-ει, amihez járul a praeter. –ς rag; παιδεύ-ει-ς. A 3. sz. keletkezésére nézve vö. ἐπαίδευε-ς: ἐπαίδευε = παιδεύει-ς: x; x = παιδεύει. – A többes 3. sz.-ben az eredeti παιδευ-ο-ντι-ból először παιδευ-ονσι, majd παιδεύ-ουσι lett (l. 30. §. 1. a.), melyhez mozgó ν járulhat (l. 33. §. 1. c.);

b) az indicativus p r a e t. impf. ragjairól megjegyzendő, hogy 32. §. 1. szerint a szóvégi τ elmarad. Az egyes 3. sz.-hez mozgó ν járulhat (l. 33. §. 1. d.);

c) a conjunctivus végződései az egyesben úgy keletkeztek, mint az ind.-ban; a 2. és 3. sz. ragjainak ι-ja a hosszú kötőhangzó alá íratik; tehát: -ω, -ῃς, -ῃ. A többes 3. sz. eredeti παιδευ-ω-ντι-ból származik (vö. még 78. §. 4. a.);

d) az optativus egyes 1. sz. ragja a praesensek μι-je; a többi rag praeteritumi; a szóvégi τ elmarad (l. 32. §. 1.). – A többes 3. személy módjegye –ιε, minthogy az –ιη az utána következő eredeti ντ miatt megrövidült (vö. 20. §. 2.);

e) az imperativus egyes 2. személyének –θι ragja az ω-végű igék activumában egyáltalában nincs használatban; az ε a kötőhangzó; tehát a sing. 2. sz. = az ige töve ε végződéssel.

f) az infinitivus –εν képzőjéből ε kötőhangzóval mindig ειν lesz;

g) a participium képzője ντ, mely o kötőhangzóval járul a tőhöz (l. fent 3.); a nőnem képzését illetőleg l. 50. §. 6. – Ragozás 50. §. 6.

2. A **medio-passiv** ragok közül -σαι és -σο-ban a σ kiesik (l. 30. §. 2. c.), a magánhangzók pedig a 21. §. szerint összevonatnak; tehát

ezekből: παιδεύ-ε-σαι παιδεύ-η-σαι παιδεύ-οι-σο (ἐ)παιδεύ-ε-σο
lesz: παιδεύ-ῃ παιδεύ-ῃ παιδεύ-οι-ο (ἐ)παιδεύ-ου

3. A med.-pass. indicativus praesens impf. egyes 2. sz.-ben a régibb ῃ mellett az újabb ει is gyakori; tehát: παιδεύ-ῃ v. παιδεύ-ει (de conj. mindig csak παιδεύῃ); sőt βούλομαι akarok, οἴομαι vélek, csakis így: βούλει, οἴει (de conj. βούλῃ, οἴῃ). Így még ez a futurum is: ὄψομαι látni fogok; 2. sz. ὄψει.

b) 87. §. Valódi magánhangzón végződő tövek (verba contracta)

(Eredetükre nézve l. 85. §. 4.)

1. Az ᾰ́ω-, έω-, όω-végű igék töve eredetileg ᾱ, η, ω végződésű, mely hangzók az impf.-tőben mindig megrövidülnek (l. 20. §. 2.).

Következőleg: θηρᾰ́ω τῑμᾰ́ω ποιέω δουλόω
tövei: θηρᾱ- (α pur.) τῑμη- (α impur.) ποιη- δουλω-.

Jegyzet. Ezeknek: χρᾰ́ω jósolok, χρᾰ́ομαι használok, utor, töve χρη- (nem χρᾱ-) < χρέω ill. χρέωμαι < χρη-ο-μαι; vö. χρή 130. §.; viszont ἀκροᾰ́ομαι rá-, meghallgatok, töve ἀκροᾱ- (nem ἀκροη-) < ἀκρουσαομαι.

2. Az ide tartozó igék a praes. és praet. impf.-ban a tő véghangzóját a kötőhangzóval mindenütt összevonják (l. 21. §.). Ilyenkor

a) α + E-hang (ε, η, ει, ῃ) = ᾱ (ᾳ)

α + O-hang (ο, ω, οι, ου) = ω (ῳ) eredeti ι aláíratik!

Ezeknél tehát az összevont conjunct. = összevont indicat.

b) ε + ε = ει; ε + ο = ου; rákövetkező hosszú v. kettőshangzóba az ε beleolvad.

c) ο + ε vagy ο + ο vagy ο + ου = ου
ο + η (de ι nélkül!) vagy ο + ω = ω
ο + ι-ás kettőshangzó (ει, οι, ῃ) = οι.

Jegyzet. Minthogy az infinitivus –ειν ragjában az ι nem eredeti, hanem csak összevonás által lett ε-εν-ből, azért az infinitivusnak összevont végződése az α-tövűeknél: -ᾱν (nem ᾷν), az ο-tövűeknél pedig οῦν (nem οῖν).

3. Az activ *optativus* a rendes alakon kívül az ún. attikai alakban is előfordul (módjegy ιη, egyes 1. sz. –ν, több. 3. sz. –σαν). Az egyesben az η-s, a többesben a rendes alak szokottabb. A képző a –μι végű igékből való (l. 122. §. 5.).

4. Néhány igénél α + E-hangból mindig η lesz, ᾱ helyett. Ezek: ζάω élek, πεινάω éhezem, διψάω szomjazom, χράομαι utor;
így: ζῶ, ζῇς, ζῇ, ζῆτε, ἔζης, ἔζη, ἐζῆτε, ζῆν (inf.)
χρῶμαι, χρῇ, χρῆται, χρῆσθε, ἐχρῆτο, ἐχρῆσθε, χρῆσθαι.

Jegyzet. ζάω eredetileg: ζήω = ζέω; πεινάω ∼ πεινήω = πεινέω; διψάω ∼ διψήω = διψέω; χράομαι ∼ χρήομαι, (l. 1. pont és 21. §. 2. b.). Κᾰ́ω (καίω) égetek, κλᾰ́ω (κλαίω) sírok, sehol sem vonatnak össze, mert az ω előtt ϝ esett ki (l. 30. §. 2. d.).

5. Az egytagú ε-os tövek csakis az ει-be való összevonást tűrik (itt is ϝ esett ki az ω előtt); tehát: πλέω hajózok, πλέομεν praet. impf. ἔπλεον inf. πλεῖν πλεῖς πλεῖτε ἔπλεις part. πλέων, -ον, πλεῖ πλέουσι(ν) ἔπλει stb. πλέουσα stb.

Jegyzet. Az egy δέω (kötök) mindenütt összevon*ható*; így: δῶ, δοῦμεν stb. azonban δέω, δέομαι szükségem van vmire, csakis az ει-be való összevonást tűri.

6. Az act. praet. impf. egyes 3. sz.-ben az összevont alakokhoz sohasem járul a mozgó ν; tehát: ἐτῑ́μαε(ν), de csak ἐτῑ́μᾱ.

A) Az ᾰ́ω-végű igék ragozása. Példa: τῑμᾰ́ω tisztelek

		Activum		Med. és pass.	
Indic. praes. impf.	E. 1.	τῑμάω	τῑμῶ (vö. *ama-ō > amō)	τῑμάομαι	τῑμῶμαι
	2.	τῑμάεις	τῑμᾷς	τῑμᾷ (-ει)	τῑμᾷ
	3.	τῑμάει	τῑμᾷ	τῑμάεται	τῑμᾶται
	T. 1.	τῑμάομεν	τῑμῶμεν	τῑμαόμεθα	τῑμώμεθα
	2.	τῑμάετε	τῑμᾶτε	τῑμάεσθε	τῑμᾶσθε
	3.	τῑμάουσι(ν)	τῑμῶσι(ν)	τῑμάονται	τῑμῶνται
	K. 2.	τῑμάετον	τῑμᾶτον	τῑμάεσθον	τῑμᾶσθον
	3.	τῑμάετον	τῑμᾶτον	τῑμάεσθον	τῑμᾶσθον
Indic. praet. impf.	E. 1.	ἐτίμαον	ἐτίμων	ἐτῑμαόμην	ἐτῑμώμην
	2.	ἐτίμαες	ἐτίμᾱς	ἐτῑμάου	ἐτῑμῶ
	3.	ἐτίμαε(ν)	ἐτίμᾱ	ἐτῑμάετο	ἐτῑμᾶτο
	T. 1.	ἐτῑμάομεν	ἐτῑμῶμεν	ἐτῑμαόμεθα	ἐτῑμώμεθα
	2.	ἐτῑμάετε	ἐτῑμᾶτε	ἐτῑμάεσθε	ἐτῑμᾶσθε
	3.	ἐτίμαον	ἐτίμων	ἐτῑμάοντο	ἐτῑμῶντο
	K. 2.	ἐτῑμάετον	ἐτῑμᾶτον	ἐτῑμάεσθον	ἐτῑμᾶσθον
	3.	ἐτῑμαέτην	ἐτῑμάτην	ἐτῑμαέσθην	ἐτῑμάσθην
Coniunctivus	E. 1.	τῑμάω	τῑμῶ	τῑμάωμαι	τῑμῶμαι
	2.	τῑμάῃς	τῑμᾷς	τῑμάῃ	τῑμᾷ
	3.	τῑμάῃ	τῑμᾷ	τῑμάηται	τῑμᾶται
	T. 1.	τῑμάωμεν	τῑμῶμεν	τῑμαώμεθα	τῑμώμεθα
	2.	τῑμάητε	τῑμᾶτε	τῑμάησθε	τῑμᾶσθε
	3.	τῑμάωσι(ν)	τῑμῶσι(ν)	τῑμάωνται	τῑμῶνται
	K. 2.	τῑμάητον	τῑμᾶτον	τῑμάησθον	τῑμᾶσθον
	3.	τῑμάητον	τῑμᾶτον	τῑμάησθον	τῑμᾶσθον
Optativus	E. 1.	τῑμαοίην	τῑμῴην v. τῑμῷμι	τῑμαοίμην	τῑμῴμην
	2.	τῑμαοίης	τῑμῴης τῑμῷς	τῑμάοιο	τῑμῷο
	3.	τῑμαοίη	τῑμῴη τῑμῷ	τῑμάοιτο	τῑμῷτο
	T. 1.	τῑμάοιμεν	τῑμῷμεν τῑμῴημεν	τῑμαοίμεθα	τῑμῴμεθα
	2.	τῑμάοιτε	τῑμῷτε τῑμῴητε	τῑμάοισθε	τῑμῷσθε
	3.	τῑμάοιεν	τῑμῷεν (τῑμῴησαν)	τῑμάοιντο	τῑμῷντο
	K. 2.	τῑμάοιτον	τῑμῷτον τῑμῴητον	τῑμάοισθον	τῑμῷσθον
	3.	τῑμαοίτην	τῑμῴτην τῑμῳήτην	τῑμαοίσθην	τῑμῴσθην
Imperativus	E. 2.	τίμαε	τίμᾱ	τῑμάου	τῑμῶ
	3.	τῑμαέτω	τῑμάτω	τῑμαέσθω	τῑμάσθω
	T. 2.	τῑμάετε	τῑμᾶτε	τῑμάεσθε	τῑμᾶσθε
	3.	τῑμαόντων	τῑμώντων	τῑμαέσθων	τῑμάσθων
		v. -αέτωσαν	-ᾱτωσαν	v. -αέσθωσαν	-άσθωσαν
	K. 2.	τῑμάετον	τῑμᾶτον	τῑμάεσθον	τῑμᾶσθον
	3.	τῑμαέτων	τῑμᾱτων	τῑμαέσθων	τῑμᾶσθων
Infinit.		τῑμάειν	τῑμᾶν	τῑμάεσθαι	τῑμᾶσθαι
Partic.		τῑμάων	τῑμῶν, G. -ῶντος	τῑμαόμενος	τῑμώμενος
		τῑμάουσα	τῑμῶσα, -ώσης	τῑμαομένη	τῑμωμένη
		τῑμάον	τῑμῶν, -ῶντος	τῑμαόμενον	τῑμώμενον

B) Az έω-végű igék ragozása. Példa: ποιέω csinálok

		Activum		Med. és pass.	
Indic. praes. impf.	E. 1.	ποιέω	ποιῶ (vö. mone-o)	ποιέομαι	ποιοῦμαι
	2.	ποιέεις	ποιεῖς	ποιέῃ (-ει)	ποιῇ, (-ει)
	3.	ποιέει	ποιεῖ	ποιέεται	ποιεῖται
	T. 1.	ποιέομεν	ποιοῦμεν	ποιεόμεθα	ποιούμεθα
	2.	ποιέετε	ποιεῖτε	ποιέεσθε	ποιεῖσθε
	3.	ποιέουσι(ν)	ποιοῦσι(ν)	ποιέονται	ποιοῦνται
	K. 2.	ποιέετον	ποιεῖτον	ποιέεσθον	ποιεῖσθον
	3.	ποιέετον	ποιεῖτον	ποιέεσθον	ποιεῖσθον
Indic. praet. impf.	E. 1.	ἐποίεον	ἐποίουν	ἐποιεόμην	ἐποιούμην
	2.	ἐποίεες	ἐποίεις	ἐποιέου	ἐποιοῦ
	3.	ἐποίεε(ν)	ἐποίει	ἐποιέετο	ἐποιεῖτο
	T. 1.	ἐποιέομεν	ἐποιοῦμεν	ἐποιεόμεθα	ἐποιούμεθα
	2.	ἐποιέετε	ἐποιεῖτε	ἐποιέεσθε	ἐποιεῖσθε
	3.	ἐποίεον	ἐποίουν	ἐποιέοντο	ἐποιοῦντο
	K. 2.	ἐποιέετον	ἐποιεῖτον	ἐποιέεσθον	ἐποιεῖσθον
	3.	ἐποιεέτην	ἐποιείτην	ἐποιεέθην	ἐποιείσθην
Coniunctivus	E. 1.	ποιέω	ποιῶ	ποιέωμαι	ποιῶμαι
	2.	ποιέῃς	ποιῇς	ποιέῃ	ποιῇ
	3.	ποιέῃ	ποιῇ	ποιέηται	ποιῆται
	T. 1.	ποιέωμεν	ποιῶμεν	ποιεώμεθα	ποιώμεθα
	2.	ποιέητε	ποιῆτε	ποιέησθε	ποιῆσθε
	3.	ποιέωσι(ν)	ποιῶσι(ν)	ποιέωνται	ποιῶνται
	K. 2.	ποιέητον	ποιῆτον	ποιέησθον	ποιῆσθον
	3.	ποιέητον	ποιῆτον	ποιέησθον	ποιῆσθον
Optativus	E. 1.	ποιεοίην	ποιοίην v. ποιοῖμι	ποιεοίμην	ποιοίμην
	2.	ποιεοίης	ποιοίης ποιοῖς	ποιέοιο	ποιοῖο
	3.	ποιεοίη	ποιοίη ποιοῖ	ποιέοιτο	ποιοῖτο
	T. 1.	ποιέοιμεν	ποιοῖμεν ποιοίημεν	ποιεοίμεθα	ποιοίμεθα
	2.	ποιέοιτε	ποιοῖτε ποιοίητε	ποιέοισθε	ποιοῖσθε
	3.	ποιέοιεν	ποιοῖεν ποιοίησαν	ποιέοιντο	ποιοῖντο
	K. 2.	ποιέοιτον	ποιοῖτον ποιοίητον	ποιέοισθον	ποιοῖσθον
	3.	ποιεοίτην	ποιοίτην ποιοιήτην	ποιεοίσθην	ποιοίσθην
Imperativus	E. 2.	ποίεε	ποίει	ποιέου	ποιοῦ
	3.	ποιεέτω	ποιείτω	ποιεέσθω	ποιείσθω
	T. 2.	ποιέετε	ποιεῖτε	ποιέεσθε	ποιεῖσθε
	3.	ποιεόντων	ποιούντων	ποιεέσθων	ποιείσθων
		v. -εέτωσαν	-είτωσαν	v. -εέσθωσαν	-είσθωσαν
	K. 2.	ποιέετον	ποιεῖτον	ποιέεσθον	ποιεῖσθον
	3.	ποιεέτων	ποιείτων	ποιεέσθων	ποιείσθων
Infinit.		ποιέειν	ποιεῖν	ποιέεσθαι	ποιεῖσθαι
Partic-ip.		ποιέων	ποιῶν, -οῦντος	ποιεόμενος	ποιούμενος
		ποιέουσα	ποιοῦσα, -ούσης	ποιεομένη	ποιουμένη
		ποιέον	ποιοῦν, -οῦντος	ποιεόμενον	ποιούμενον

C) Az óω-végű igék ragozása. Példa: δουλόω leigázok

		Activum			Med. és pass.	
Indic. praes. impf.	E. 1.	δουλόω	δουλῶ		δουλόομαι	δουλοῦμαι
	2.	δουλόεις	δουλοῖς		δουλόῃ (-ει)	δουλοῖ
	3.	δουλόει	δουλοῖ		δουλόεται	δουλοῦται
	T. 1.	δουλόομεν	δουλοῦμεν		δουλοόμεθα	δουλούμεθα
	2.	δουλόετε	δουλοῦτε		δουλόεσθε	δουλοῦσθε
	3.	δουλόουσι(ν)	δουλοῦσι(ν)		δουλόονται	δουλοῦνται
	K. 2.	δουλόετον	δουλοῦτον		δουλόεσθον	δουλοῦσθον
	3.	δουλόετον	δουλοῦτον		δουλόεσθον	δουλοῦσθον
Indic. praet. impf.	E. 1.	ἐδούλοον	ἐδούλουν		ἐδουλοόμην	ἐδουλούμην
	2.	ἐδούλοες	ἐδούλους		ἐδουλόυο	ἐδουλοῦ
	3.	ἐδούλοε(ν)	ἐδούλου		ἐδουλόετο	ἐδουλοῦτο
	T. 1.	ἐδουλόομεν	ἐδουλοῦμεν		ἐδουλοόμεθα	ἐδουλούμεθα
	2.	ἐδουλόετε	ἐδουλοῦτε		ἐδουλόεσθε	ἐδουλοῦσθε
	3.	ἐδούλοον	ἐδούλουν		ἐδουλόοντο	ἐδουλοῦντο
	K. 2.	ἐδουλόετον	ἐδουλοῦτον		ἐδουλόεσθον	ἐδουλοῦσθον
	3.	ἐδουλοέτην	ἐδουλούτην		ἐδουλοέσθην	ἐδουλούσθην
Coniunctivus	E. 1.	δουλόω	δουλῶ		δουλόωμαι	δουλῶμαι
	2.	δουλόῃς	δουλοῖς		δουλόῃ	δουλοῖ
	3.	δουλόῃ	δουλοῖ		δουλόηται	δουλῶται
	T. 1.	δουλόωμεν	δουλῶμεν		δουλοώμεθα	δουλώμεθα
	2.	δουλόητε	δουλῶτε		δουλόησθε	δουλῶσθε
	3.	δουλόωσι(ν)	δουλῶσι(ν)		δουλόωνται	δουλῶνται
	K. 2.	δουλόητον	δουλῶτον		δουλόησθον	δουλῶσθον
	3.	δουλόητον	δουλῶτον		δουλόησθον	δουλῶσθον
Optativus	E. 1.	δουλοοίην	δουλοίην v.	δουλοῖμι	δουλοοίμην	δουλοίμην
	2.	δουλοοίης	δουλοίης	δουλοῖς	δουλόοιο	δουλοῖο
	3.	δουλοοίη	δουλοίη	δουλοῖ	δουλόοιτο	δουλοῖτο
	T. 1.	δουλόοιμεν	δουλοῖμεν	δουλοίημεν	δουλοοίμεθα	δουλοίμεθα
	2.	δουλόοιτε	δουλοῖτε	δουλοίητε	δουλόοισθε	δουλοῖσθε
	3.	δουλόοιεν	δουλοῖεν	(δουλοίησαν)	δουλόοιντο	δουλοῖντο
	K. 2.	δουλόοιτον	δουλοῖτον	δουλοίητον	δουλόοισθον	δουλοῖσθον
	3.	δουλοοίτην	δουλοίτην	δουλοιήτην	δουλοοίσθην	δουλοίσθην
Imperativus	E. 2.	δούλοε	δούλου		δουλόου	δουλοῦ
	3.	δουλοέτω	δουλούτω		δουλοέσθω	δουλούσθω
	T. 2.	δουλόετε	δουλοῦτε		δουλόεσθε	δουλοῦσθε
	3.	δουλοόντων	δουλούντων		δουλοέσθων	δουλούσθων
		v. -οέτωσαν	-ούτωσαν		v. οέσθωσαν	-ούσθωσαν
	K. 2.	δουλόετον	δουλοῦτον		δουλόεσθον	δουλοῦσθον
	3.	δουλοέτων	δουλούτων		δουλοέσθων	δουλούσθων
Infinit.		δουλόειν	δουλοῦν		δουλόεσθαι	δουλοῦσθαι
Partic.		δουλόων	δουλῶν, -οῦντος		δουλοόμενος	δουλούμενος
		δουλόουσα	δουλοῦσα, -ούσης		δουλοομένη	δουλουμένη
		δουλόον	δουλοῦν, -οῦντος		δουλοόμενον	δουλούμενον

2. Az instans actio alakjai

α) 88. §. Az aoristos és futurum activi és medii

Az act. és med. aoristos és futurum σ képzővel, a beálló, punktuális cselekvés képzőjével (l. 78. §. 1. c.) alakul az igetőből, melynek végső magánhangzója megtartja eredeti hosszúságát (l. 85. §. 2.);
tehát: παιδευσ-, θηρᾱσ-, τιμησ-, ποιησ-, δουλωσ-
de: χρησ-, ἀκροᾱσ- (vö. 87. §. 1. jegyz.).
Ezen actio természetéből folyik, hogy az ismertető jegyével (σ) ellátott igealakok csak a múltra vagy a jövőre vonatkoznak (lefekszem futurum jelentésű, mert a jelenben: fekszem; múltban: lefeküdtem).

A) Aoristos

Tő: παιδευσᾰ-		Activum		
	Indicativus	Conjunctivus	Optativus	Imperativus
E.1.	ἐ-παίδευσᾰ	παιδεύσ-ω	παιδεύσαι-μι	
2.	ἐ-παίδευσᾰ-ς	παιδεύσ-ῃς	παιδεύσαι-ς	παίδευσο-ν
			v. παιδεύσειας	
3.	ἐ-παίδευσε(ν)	παιδεύσ-ῃ	παιδεύσαι	παιδευσά́-τω
			v. παιδεύσειε(ν)	
T.1.	ἐ-παιδεύσᾰ-μεν	παιδεύσ-ω-μεν	παιδεύσαι-μεν	
2.	ἐ-παιδεύσα-τε	παιδεύσ-η-τε	παιδεύσαι-τε	παιδεύσᾰ-τε
3.	ἐ-παίδευσᾰ-ν	παιδεύσ-ωσι(ν)	παιδεύσαιε-ν	παιδευσά́-ντων
			v. παιδεύσειαν	v. -σά-τωσαν
K.2.	ἐ-παιδεύσᾰ-τον	παιδεύσ-η-τον	παιδεύσαι-τον	παιδεύσᾰ-τον
3.	ἐ-παιδευσά-την	παιδεύσ-η-τον	παιδευσαί-την	παιδευσά-των
Igenevek Infinitivus: παιδεῦσαι				
Participium: παιδεύσᾱς, παιδεύσᾱσᾰ, παιδεῦσᾰν (-σαντος)				

Tő: παιδευσᾰ-			Medium	
	Indicativus	Conjunctivus	Optativus	Imperativus
E.1.	ἐ-παιδευσά́-μην	παιδεύσ-ω-μαι	παιδευσαί-μην	
2.	ἐ-παιδεύσω	παιδεύσ-ῃ	παιδεύσαι-ο	παίδευσαι
3.	ἐ-παιδεύσᾰ-το	παιδεύσ-η-ται	παιδεύσαι-το	παιδευσά́-σθω
T.1.	ἐ-παιδευσά́-μεθα	παιδευσ-ώ-μεθα	παιδευσαί-μεθα	
2.	ἐ-παιδεύσα-σθε	παιδεύσ-η-σθε	παιδεύσαι-σθε	παιδεύσα-σθε
3.	ἐ-παιδεύσα-ντο	παιδεύσ-ω-νται	παιδεύσαι-ντο	παιδευσά́-σθων v. -σά́-σθωσαν
K.2.	ἐ-παιδεύσα-σθον	παιδεύσ-η-σθον	παιδεύσαι-σθον	παιδεύσα-σθον
3.	ἐ-παιδευσά́-σθην	παιδεύσ-η-σθον	παιδευσαί-σθην	παιδευσά́-σθων
Igenevek Infinitivus: παιδεύσα-σθαι Participium: παιδευσά́-μενος, παιδευσᾰ-μένη, παιδευσά́-μενον				

É s z r e v é t e l e k.

1. Az **aoristos** a σ képzővel, tehát gyengén (l. 78. §. 2.) képzett tőhöz ᾰ kötőhangzóval kapcsolja a ragokat; minden alakját tehát – a conjunctivuson kívül – a σα- szótag jellemzi. Használat 139. §. 2. 3. és 143. §. a) β. 1. Az egész ragozást jellemző α eredete az egyes szám 1. szem.-ben keresendő: ἐπαίδευσα < *e-paidew-s-m̥ (l. 25. §.). Innen terjedt el az összes alakokba.

A képzést illetően eredetileg athematikus, amit még megfigyelhetünk egyes homérosi alakoknál a mediumban (l. 200. §.). Az indicat. sing. 3. sz.-ben az ε voltaképp a perfectum személyragja.

2. Az aoristos indicativusa, mint a múltban beálló cselekvésnek kifejezője, augmentumot (l. 79. §.) és praeteritum-ragokat kap.

3. A conjunctivusnak kötőhangzói ω, η (l. 78. §. 4. a.). Ez a coniunctivus valójában a futurum coniunctivusa, mely azonban a futurumban nem használtatik (l. 88. §. B.).

4. Az optativus módjegye –ι- az α kötőhangzóval αι kettőshangzót alkot, mely az egész igeragozásban csakis itt hosszú (l. 78. §. 5.). Az activumnak egyes 2. és 3. személyében az -ειᾰς, -ειε(ν), valamint a többes 3-ikban az -ειᾰν végű, úgyn. aiol alakok szokottabbak.

5. Eltérő végződés a gyenge aoristosban három van; úm.
az act. imperat. egyes 2. sz. -σον végű: παίδευσον,
a med. imperat. egyes 2. sz. -σαι « παίδευσαι,
az act. infinitivus hasonlóképp -σαι « παιδεῦσαι.

A med. indicat. egyes 2. szem. ἐπαιδεύσω < *e-paidew-sa-so (l. 30. §. 2. c.).

6. A gyenge aoristosnak három αι-végű alakja van, melyek, főleg többtagú töveknél, hangsúlyuk által különböznek. Ezek:
az act. optat. egyes 3. sz. másodéles (αι hosszú!): παιδεύσαι,
az act. infinit. mindig a végelőtti szótagot ékezi: παιδεῦσαι,
a med. imperat. egy. 2. sz. harmadéles (főszabály!): παίδευσαι.
Különböztesd: παιδεῦσον (fut. part. seml.) és παίδευσον (aor. imper. 2. sz.).

B) Futurum

Tő: παιδευσ-			Activum	
	Indicativus	Optativus	Igenevek	
E.1.	παιδεύσ-ω	παιδεύσ-οι-μι	Inf.	παιδεύσ-ειν
2.	παιδεύσ-εις	παιδεύσ-οι-ς	Part.	παιδεύσ-ων, -οντος
3.	παιδεύσ-ει stb.	παιδεύσ-οι stb.		παιδεύσ-ουσα, -ούσης
	mint a praesens imperfectumban			παιδεῦσ-ον, -οντος
Medium				
E.1.	παιδεύσ-ο-μαι	παιδευσ-οί-μην	Inf.	παιδεύσ-ε-σθαι
2.	παιδεύσ-η (-ει)	παιδεύσ-οι-ο	Part.	παιδευσ-ό-μενος
3.	παιδεύσ-ε-ται stb.	παιδεύσ-οι-το stb.		παιδευσ-ο-μένη
	mint a praesens imperfectumban			παιδευσ-ό-μενον

É s z r e v é t e l e k.

A **futurum** képzésére nézve voltaképpen a σ-aoristos rövid kötőhangzós (pl. 198. §. 3.) coniunctivusa: az athematikus képzésnél ui. (l. 119. sk. §§.) a coni. jele eredetileg az ε|ο kötőhangzó (l. 122. §. 4.). Mivel az aor. σ-ja az instans actiót, a beálló cselekvést jelöli, a fut. is ilyen jelentésű; az ε|ο themavocalis jelenléte miatt azonban az –ω végű igék praes. impf.-ával is összefügg, tehát a jövőben folyamatos cselekvést is kifejezi (azaz: παιδεύσω

= fel fogok nevelni és: nevelni fogok). Az indicat.-ban teljesen a praes. impf. indicativusa, többi alakjában pedig az impf. actio megfelelő alakjai szerint ragoztatik, de **imperativusa nincsen**, coniunctivusa pedig mint az aoristos coniunctivusa használatos (l. 88. §. A. 3.).

Jegyzet. Sok *activ* igének *medialis* futuruma van, de activ jelentéssel. Ilyenek főleg, amelyek testi vagy szellemi működést, erőnyilvánulást jelentenek; pl. ἀκούω hallok, ἀκούσομαι; βοάω kiáltok, βοήσομαι stb. (Vö. 110. §. 1.).

β) 89. §. Az aoristos és futurum passivi

A passivum ragozása a mediumtól csakis az aor. és fut.-ban tér el (l. 78. §. 1. a.). Ezeknek alakjai ugyanis az ún. passivtőből származnak, mely a hosszú véghangzós igetőből (l. 85. §. 2.) –θη szótaggal, tehát gyengén képeztetik. Így:

igető: παιδευ-, θηρᾱ-, τιμη-, ποιη-, δουλω-,
passivtő: παιδευθη-, θηρᾱθη-, τιμηθη-, ποιηθη-, δουλωθη-.

Tő: παιδευθη-		**Aoristos passivi**	
	Indicativus	Conjunctivus	Optativus
E. 1.	ἐ-παιδεύθη-ν	παιδευθῶ	παιδευθείη-ν
2.	ἐ-παιδεύθη-ς	παιδευθῇς	παιδευθείη-ς
3.	ἐ-παιδεύθη	παιδευθῇ	παιδευθείη
T. 1.	ἐ-παιδεύθη-μεν	παιδευθῶ-μεν	παιδευθείη-μεν, -θεῖμεν
2.	ἐ-παιδεύθη-τε	παιδευθῆ-τε	παιδευθείη-τε, -θεῖτε
3.	ἐ-παιδεύθη-σαν	παιδευθῶσι(ν)	παιδευθείη-σαν, -θεῖεν
K. 2.	ἐ-παιδεύθη-τον	παιδευθῆ-τον	παιδευθείη-τον -θεῖτον
3.	ἐ-παιδευθή-την	παιδευθῆ-τον	παιδευθειή-την -θείτην
Impe-rativus	E.2. παιδεύθη-τι 3. παιδευθή-τω	T.2. παιδεύθη-τε 3. παιδευθέ-ντων v. -θή-τωσαν	K.2. παιδεύθη-τον 3. παιδευθή-των

Igenevek	Infinitivus: παιδευθῆ-ναι
	Participium: παιδευθείς, παιδευθεῖσα, παιδευθέν
	gen. παιδευθέ-ντ-ος, παιδευθείσης, παιδευθέ-ντ-ος

Tő: παιδευθησ-		**Futurum passivi**		
	Indicativus	Optativus		Igenevek
E.1.	παιδευθήσ-ο-μαι	παιδευθησ-οί-μην	Inf.	παιδευθήσ-ε-σθαι
2.	παιδευθήσ-η (-ει)	παιδευθήσ-οι-ο	Part.	παιδευθησ-ό-μενος
3.	παιδευθήσ-ε-τα	παιδευθήσ-οι-το		παιδευθησ-ο-μένη
	stb. mint a medialis futurumban			παιδευθησ-ό-μενον

É s z r e v é t e l e k.

1. A **passiv aoristos** mindenütt **activ** ragokat vesz fel, melyek **kötőhangzó nélkül**, közvetlenül járulnak a passivtőhöz. Ennek végső η-ja magánhangzó (conj., opt.) és ντ előtt megrövidül (l. 20. §. 2.). Az activ ragok az ún. erős passiv aoristosból származnak (l. 100. §. és 127. §.).

Jegyzet.

1. Az *indicativus* több. 3. sz. –σαν. (l. 78. §. 3. a.).

2. A *conjunctivusban* -θέ-ω, -θέ-ῃς stb. mindig összevonatnak: -θῶ, -θῇς stb.

3. Az *optativus* módjegye –ιη; de a többes- és kettősben az η nélküli alakok szokottabbak (l. 87. §. 3.). A hangsúly mindig a módjegyen van.

4. Az *imperat.* egyes 2. sz. -θι ragjából a megelőző θ miatt τι lesz (l. 29. §. 5. b.).

5. Az *infinitivus* ragja –ναι, hangsúlya mindig másodhajtott (l. 78. §. 5. c.).

6. A *participium* tövének képzője –ντ, mely előtt a passivtő véghangzója megrövidül: παιδευθε-ντ- (l. 20. §. 2.); nom. ς-val; hangsúlya végéles (Ragozás 50. §. c.).

2. A **passiv futurum** töve = passivtő + σ (a futurum képzője); tehát: παιδευθησ-, θηρᾱθησ-, τιμηθησ-, ποιηθησ-, δουλωθησ-. Ehhez járulnak a rendes ο és ε kötőhangzókkal a *medialis* ragok. A futurum passivum tehát παιδεύω-ból lesz: παιδευ-θή-σ-ο-μαι stb. A ragozás teljesen olyan, mint a medialis futurumban (vö. 88. §. B.).

3. A PERFECTA ACTIO ALAKJAI

α) 90. §. A praes., praet. és fut. perf. activi

A perfecta actio alakjainak töve a magánhangzós tövű igéknél (kivéve ἀκούω (l. 109. §. 4.) az activumban κ képzővel, tehát gyengén képeztetik a *reduplikált*, hosszú véghangzós igetőből (l. 85. §. 2.):

πεπαιδευκ-, τεθηρᾱκ-, τετῑμηκ-, πεποιηκ-, δεδουλωκ-.

A perfecta actio alakjainak jelentését s használatát illetőleg vö. 78. §. 1. c. és 143. §. a. γ.

	Tő: πεπαιδευκ-		Perfectum activi	
	Indicativus		Conjunctivus	Optativus
	Praesens perf.	Praeterit. perf.		
E.1.	πεπαίδευκ-α	ἐ-πεπαιδεύκ-ει-ν	πεπαιδεύκ-ω	πεπαιδεύκ-οι-μι
2.	πεπαίδευκ-ᾰ-ς	ἐ-πεπαιδεύκ-ει-ς	πεπαιδεύκ-ῃς	πεπαιδεύκ-οι-ς
3.	πεπαίδευκ-ε(ν)	ἐ-πεπαιδεύκ-ει	πεπαιδεύκ-ῃ	πεπαιδεύκ-οι
T.1.	πεπαιδεύκ-ᾰ-μεν	ἐ-πεπαιδεύκ-ει-μεν	stb. mint az imperfecta actióban;	
2.	πεπαιδεύκ-ᾰ-τε	ἐ-πεπαιδεύκ-ει-τε	gyakran azonban körülírva is:	
3.	πεπαιδεύκ-ᾱσι(ν)	ἐ-πεπαιδεύκ-ε-σαν	πεπαιδευκὼς	
K.2.	πεπαιδεύκ-ᾰ-τον	ἐ-πεπαιδεύκ-ει-τον	ὦ, ἦς, ἦ	εἴην, εἴης, εἴη
3.	πεπαιδεύκ-ᾰ-τον	ἐ-πεπαιδευκ-εί-την	stb.	stb.

Igenevek	Infinitivus:	πεπαιδευκ-έ-ναι
	Participium:	πεπαιδευκ-ώς, πεπαιδευκ-υῖα, πεπαιδευκ-ός
	gen.	πεπαιδευκ-ότ-ος, πεπαιδευκ-υί-ᾶς, πεπαιδευκ-ότ-ος

1. A **praes. perf.** indicativusában a ragok ᾰ kötőhangzóval járulnak a κ-képzős reduplikált tőhöz. Az egyes számnak végződései: -ᾰ, -ᾰς, a gyenge aoristos hatása alatt keletkeztek; az ᾰ a többes- és kettősbe is átment kötőhangzóul (l. 88. §. A. 1.); a több. 3. sz.-ben -ᾱσι eredeti -ᾰντι-ból lett (l. 30. §. 1. a.). A sing. 3. sz.-ben az ε a praes. perf. saját ragja (l. 88. §. A. 1.).

2. A **praet. perf.** a κ-képzős reduplikált tőhöz ει kötőhangzóval kapcsolja a praeteritum-ragokat (több. 3. sz. -ε-σαν!) Augmentumot csak akkor vesz fel, ha a reduplikált tő mássalhangzón kezdődik; így:

	παιδεύω	praes.	perf. πεπαίδευκᾰ	praet. perf.	ἐ-πεπαιδεύκ-ει-ν
de:	ζητέω	« «	ἐζήτηκ-ᾰ	« «	ἐζητήκ-ει-ν
	αἱρέω	« «	ᾕρηκ-ᾰ	« «	ᾑρήκ-ει-ν.

a) A conjunct. és optativus ragozása teljesen olyan, mint az impf. actióban;

b) az imperativus a perfecta actio activumában nincs használatban;

c) az infinitivus ragja –ναι, kötőhangzó ε, mindig másodéles (l. 78. §. 5. c.);

d) a participium töve –οτ végű; nom. -ώς, -υῖα, -ός; ragozás 49. §. 2. b.

3. A futurum perf. az activumban csakis körülírva képezhető, a participium perfectum és εἰμί (l. 129. §.) futurumával; így:

E.	πεπαιδευκ-ὼς	ἔσομαι,	ἔσῃ,	ἔσται,
T.	πεπαιδευκότες	ἐσόμεθα,	ἔσεσθε,	ἔσονται.

Jegyzet. A perfectum tövéből σ-val képezett fut. perf. csak kettő van: ἑστήξω állani fogok (ἕστηκ-α l. 125. §.), τεθνήξω holt leszek (τέθνηκ-α l. 114. §. 8.).

β) 91. §. A praes., praet. és fut. perf. medii és passivi

A perf. actio alakjainak töve a med.-pass.-ban = redupl. igető, melyhez **minden képző és kötőhangzó nélkül** járulnak a megfelelő ragok. A képzés módját tekintve tehát itt ún. erős képzéssel van dolgunk. Az igetőnek véghangzója megtartja eredeti hosszúságát (l. 85. §. 2.).

πεπαιδευ-, τεθηρᾱ-, τετῑμη-, πεποιη-, δεδουλω-.

	Tő: πεπαιδευ-		Perfectum med.-pass.	
	Indicativus		Conjunctivus	Optativus
	Praesens perf.	Praeterit. perf.		
E.1.	πεπαίδευ-μαι	ἐ-πεπαιδεύ-μην	πεπαιδευμένος	
2.	πεπαίδευ-σαι	ἐ-πεπαίδευ-σο	ὦ, ᾖς, ᾖ	εἴην, εἴης, εἴη
3.	πεπαίδευ-ται	ἐ-πεπαίδευ-το		
T.1.	πεπαιδεύ-μεθα	ἐ-πεπαιδεύ-μεθα	πεπαιδευμένοι	
2.	πεπαίδευ-σθε	ἐ-πεπαίδευ-σθε	ὦμεν, ἦτε,	εἴημεν, εἴητε,
3.	πεπαίδευ-νται	ἐ-πεπαίδευ-ντο	ὦσι(ν)	εἴησαν
K.2.	πεπαίδευ-σθον	ἐ-πεπαίδευ-σθον	πεπαιδευμένω	
3.	πεπαίδευ-σθον	ἐ-πεπαιδεύ-σθην	ἦτον, ἦτον	εἴητον, εἰήτην

Impe- rativus	E.2. πεπαίδευ-σο	T.2. πεπαίδευ-σθε	K.2. πεπαίδευ-σθον
	3. πεπαιδεύ-σθω	3. πεπαιδεύ-σθων	3. πεπαιδεύ-σθων
	v. -δεύ-σθωσαν		

Ige- nevek	Infinitivus: πεπαιδεῦ-σθαι
	Participium: πεπαιδευ-μένος, πεπαιδευ-μένη, πεπαιδευ-μένον

	Tő: πεπαιδευσ-		Futurum perf. passivi	
	Indicativus	Optativus	Igenevek	
E. 1.	πεπαιδεύσ-ο-μαι	πεπαιδευσ-οί-μην	Inf.	πεπαιδεύσ-ε-σθαι
2.	πεπαιδεύσ-ῃ	πεπαιδεύσ-οι-ο	Part.	πεπαιδευσ-ό-μενος
3.	πεπαιδεύσ-ε-ται	πεπαιδεύσ-οι-το		πεπαιδευσ-ο-μένη
	s így tovább, mint a med. futur.			πεπαιδευσ-ό-μενον

1. A **praesens perf.** med.-pass. indicativusában a praesens,

2. A **praeteritum perf.** med.-pass. a praeteritum-ragokat függeszti a reduplikált igetőhöz. Augmentum mint az activumban (vö. 90. §. 2.).

a) A conjunctivus és optativus itt mindig csak körülírással fejezhető ki;

b) az infinit. és particip. mindig a végelőtti szótagot hangsúlyozzák (l. 78. §. 5. d.).

3. A **futurum perf.** többnyire passiv jelentésű. Töve a redupl. igetőből σ-val, a futurum képzőjével alakul; lesz tehát: πεπαιδευσ-. Ehhez a tőhöz járulnak ο és ε kötőhangzókkal a

med.-pass. ragok. Ragozása tehát olyan, mint a medialis futurumé (l. 88. §. B.).

92. §. Az adjectivum verbale (igemelléknév)

1. A két adjectivum verbale -τός és –τέος képzőkkel képeztetik a hosszú véghangzós igetőből; mindkettő háromvégződésű; tehát:

παιδευ-τός, -τή, -τόν, τιμη-τός, -τή, -τόν,
παιδευ-τέος, -τέᾱ, -τέον, τιμη-τέος, -τέᾱ, -τέον.

2. Az adjectivum verbale jelentését illetőleg megjegyzendő (vö. 78. §. 1. f.).

a) a –τός végű, mely mindig végéles, kétfélét jelenthet, úm.: vagy bevégzettséget, mint a particip. perf. pass.: παιδευ-τός erudi-tus nevelt; vagy passiv lehetőséget: nevelhető, ami neveltethetik (vö. invictus győzhetetlen);

b) a –τέος végű, mely mindig másodéles és soha össze nem vonatik, *szükségességet* fejez ki, mint a lat. gerundivum: παιδευτέος erudiendus, nevelendő.

93. §. Néhány magánhangzós tőnek sajátosságai

A következő igék csak látszólag magánhangzós tövűek; valójában az ω előtt ι, σ vagy ϝ esett ki, és innen magyarázhatók a magánhangzós igéktől való eltérések. Az 1. és 2. alatt felsoroltakat a hangmásulás (ε: η; ŏ: ō jellemzi.

1. Némely igék tövük véghangzóját nemcsak a praes. és praet. impf.-ban, hanem másutt is megrövidítik. Nevezetesen a tőhangzó a futur. és aorist. act.-med.-en kívül mindenütt rövid ezeknél:

δέω kötök	δήσω ἔδησα	de: δέδεκα	δέδεμαι	ἐδέθην δετός
θῠ́ω áldozok	θῠ́σω ἔθῡσα	τέθῠκα	τέθῡμαι	ἐτῠ́θην (l. 29.§.5.b.)
λῠ́ω oldok	λῠ́σω ἔλῡσα	λέλῠκα	λέλῡμαι	ἐλῠ́θην λῡτός
δῠ́ω süllyesztek	δῠ́σω ἔδῡσα	δέδῠκα	de: δέδῡμαι	ἐδῠ́θην ἄδῡτος

2. καλέω hívok, két tőből (καλε- és κλη-; a köztük levő hangmásulásos viszonyra nézve l. 24. §. jegyz. 1.) képezi alak-

jait; így a καλε- tőből a fut. és aor. act. med.: καλέω (l. 7. pont), ἐκάλεσα – a κλη- tőből a többi alakot: κέκληκα, κέκλημαι, ἐκλήθην, κλητός.

3. a) Mindenütt rövid tőhangzót mutat αἰνέω (rendesen ἐπ-, παρ-: eredetileg σ-tövű); ἐπ-αινέω dicsérek, ἐπ-αινέσομαι, -ήνεσα, -ήνεκα, ῆνέθην, αἰνετός. b) A tőhangzó mindenütt rövid; de az inst. és perf. actio passivumában és az adj. verb.-ban μ, τ, θ előtt σ (passiv σ!) van ezekben:

γελάω	γελάσομαι	ἐγέλᾱσα	γεγέλακα	γελαστός
nevetek	γελασθήσομαι	ἐγελάσθην	γεγέλασμαι (∼ τὸ γέλασμα).	nevetséges
σπάω	σπάσω	ἔσπᾱσα	ἔσπᾱκα	σπαστός
húzok	σπασθήσομαι	ἐσπάσθην	ἔσπασμαι (∼ τὸ σπάσμα).	
τελέω	τελῶ (l. 7. p.)	ἐτέλεσα	τετέλεκα	τελεστός
bevégzek	τελεσθήσομαι	ἐτελέσθην	τετέλεσμαι (∼ τὸ τέλος).	
αἰδέομαι	αἰδέσομαι	ᾐδέσθην	ᾔδεσμαι (∼ ἀν-αιδής-, -ές).	αἰδεστός
vereor				
ἀρκέω	ἀρκέσω	ἤρκεσα	—	—
elégséges			(∼ τὸ ἄρκος).	
τρέω	τρέσω	ἔτρεσα	—	—
remegek			(∼ lat. terreo < terseo).	
(ἑλκυ- l. 108. §. 1.)		εἵλκῡσα	εἵλκῡκα	ἑλκυστέον
vonszolok	ἑλκυσθήσομαι	εἱλκύσθην	εἵλκυσμαι	

ἕλκω < *selkō. A σ-ás alakok a σ-tövek analogiájára, az -υ- bővítmény pedig ἐρύω mintájára.

4. Hosszú tőhangzó mellett is passiv σ-juk van ezeknek:

a) κελεύω κεκέλευσμαι ἐκελεύσθην κελευστός
parancsolok (analogikus képzés a σ-tövek szerint.)
σείω σέσεισμαι ἐσείσθην σειστός
rázok (∼ σεισμός; σεισ-άχθεια).
χράω κέχρηται ἐχρήσθη ——
(< χρέω < χρηιω; (l. 87. §. 4.) jósolok (∼ χρησμός).
b) κλείω (κλήω) κέκλειμαι ἐκλείσθην κλειστός
zárok
κρούω κέκρου(σ)μαι ἐκρούσθην κρουστός
taszítok
χράομαι κέχρημαι ἐχρήσθην χρηστός
élek vmivel
χρίῑω κέχρῑμαι ἐχρίσθην χρῑστός
(< χρισ-ιω) kenek (∼ τὸ χρῖσμα, ὁ χριστός).
c) παύω πέπαυμαι ἐπαύ(σ)θην ἄπαυστος
megszüntetek (∼ παυσωλή).

5. Néhány αυ-, ευ-végű tőnek υ-ja (ϝ) a praes. és praet. impf.-ban magánhangzó előtt kiesett (l. 30. §. 2. d.). Az impf.- és igető közötti különbség tehát itt is csak látszólagos. Ezek:

καΐ́ω (< *kawjō)	τő καυ-	καύσω	ἔκαυσα	κέκαυκα
égetek (l. 87. §. 4. j.)		καυθήσομαι	ἐκαύθην	κέκαυμαι
κλαΐ́ω (κλαίω < *klawjō)	κλαυ-	κλαύσομαι	ἔκλαυσα	κέκλαυκα
sírok (87. §. 4. j.)		κλαυσθήσομαι	ἐκλαύσθην	κέκλαυμαι
νέω	νευ-	νεύσομαι	ἔνευσα	νένευκα
(*newō) úszom				
πλέω	πλευ-	πλεύσομαι	ἔπλευσα	πέπλευκα
(πλεϝω) hajózom				
πνέω	πνευ-	πνεύσομαι	ἔπνευσα	πέπνευκα.
(πνεϝω) lehellek				

Vö. καῦ-μα hőség, κλαυ-θμός sírás, νεῦ-σις úszás, πνεῦμα lehellet.

6. Χέω öntök (ered. χεϝω; vö. χεῦ-μα öntet) tövei χεϝ- és χῠ̆-; (hangmásulás: φεύγω: ἔφυγον. l. 24. §. 2. b. β.)
a χεϝ-tőből van: fut. χέω; aor. ἔχεα (mindkettő σ képző nélkül);
a χῠ̆-tőből pedig: χῠ̆θήσομαι, ἐχύθην, κέχῠ̆κα, κέχῠ̆μαι, χῠ̆τός.

7. Futurum atticum. Néhány ige act. és med. futurumában az intervocalis σ kiesése után (l. 30. §. 2. c.) a hangzók összevonatnak. A futurumnak ezt az alakját főleg az attikai íróknál találjuk; innen a neve. A magánhangzós tövek közül a rendes alakok mellett futurum atticum-juk van a következőknek:

καλέω hívok; fut. καλέσω = καλῶ, -εῖς, -εῖ stb. mint a prae-
τελέω bevégzek; τελέσω = τελῶ, -εῖς, -εῖ stb. sens impf.

8. Futurum doricum. Az attikaiak néhány igének *medialis* futurumát puszta σ helyett, *dór* módra, σε szótaggal képezték, melynek ε-ját a kötőhangzókkal szabályszerűen összevonták. A magánhangzós tövek közül, a rendes mellett, dór futuruma is van ennek:
πλέω hajózom; fut. πλεύσομαι és πλευσοῦμαι, -σῇ, -σεῖται stb.
Így még: φεύγω futok: φεύξομαι és φευξοῦμαι;
πίπτω esem, csakis πεσοῦμαι.

A sing. 1. sz. -σέω végződése a -σω és az -έω végű típusok kombinációjából keletkezett.

B) Mássalhangzós tövek (verba impura)

94. §. Áttekintés

1. A mássalhangzós tövek legnagyobb részben olyan igék, melyeknek impf.- és igetöve nem egyenlő; csak kevés néma és nagyon kevés folyékony hangon végződő tőnél azonos az igető az impf.-tővel (l. 82. §. 2. és 3.).

2. Az igető végső mássalhangzója a legtöbb esetben változásokat szenved, midőn az egyes actiók (l. 78. §. c.) képzői hozzájárulnak (l. pl. 83. §., 96. §., 98. §., 101. §., 106. §.).

3. A mássalhangzós tövek közül a **t** hangúak képzése gyenge; a **k** és **p** hangú tövek perfectuma mindig, aoristosa pedig sok esetben erős képzésű (l. 98. §., 101. §., ill. 99–100. §§.); a folyékonyhangú tövek nagyobbára gyenge képzést tüntetnek fel, aoristosuk és perfectumuk azonban gyakran erős (l. 107. §.).

4. Az ún. erős alakokat vagy a tő végső hangzójának megváltozása (l. 101. §. 3. b.), vagy a hangmásulás (l. 99–102. és 106–107. §§.) jellemzi, de előfordul a két jellemző sajátság egy és ugyanazon igénél is (l. 101. §. 3. c.).

1. Némahangú tövek (verba muta)

95. §. Általános megjegyzések

1. Felosztás. A némahangú tövek T-, K-, P-hangra végződnek. Az 1. osztály igéit (l. 82. §.) már az impf.-tő végső hangzója eléggé jellemzi; a 2. osztályúak közül (l. 83. §.) pedig általában

a ζω-végűek (a hangot jelentők kivételével: 83.§.b) a T-hangú,

a ττω-végűek (és a hangot jelentő ζω-végűek) a K-hangú,

a πτω-végűek pedig a P-hangú tövekhez tartoznak.

Hogy az igető végén álló némahang kemény, lágy vagy hehezetese, az kivált a képzős alakoknál (a gyenge képzésben) teljesen közömbös, mert mássalhangzó előtt mindegyik fokú néma egyenlően változik.

2. Képzés. Az imperfecta actio alakjai mind az impf.-tőből képeztetnek, teljesen παιδεύω szerint; az instans és perfecta actio alakjai pedig mind az igetőből származnak, szintén ugyanazon a módon, ugyanazokkal a képzőkkel, módjegyekkel, kötőhangzókkal, ragokkal, mint παιδεύω-nál. Megjegyzendő mindazonáltal, hogy az **1. osztályú igék egy része** (l. 82. §. 3.) **az erős aoristos kivételével, ahol a rövid hangzós** (gyenge vagy Ø fokú, l. 24. §. 2. b. β.) **tő szerepel, minden alakot az erős fokú tőből képezi.**

α) 96. §. A T-hangú tövek

1. Az igető végén álló τ, δ, θ a hangtani törvények szerint

σ és κ előtt nyom nélkül kiesik (l. 30. §. 2. a.),

μ és másik T-hang előtt σ-vá lesz (l. 31. §. 1. és 29. §. 1.).

Az időképzés gyenge; csak πείθω-nak van erős perf.-a is (l. 101. §. 2.).

Példák:	πλάττω	γυμνάζω	πείθω
Tövek:	π λ ᾰ τ- alakítok	γ υ μ ν ᾰ δ- gyakorlok	πειθ-, πῐθ- rábeszélek
Act. fut.	πλᾰ́-σω	γυμνᾰ́-σω	πεί-σω
Act. aor.	ἔπλᾰ-σα	ἐγύμνᾰ-σα	ἔπει-σα
Act. praes. perf.	πέπλᾰ-κα	γεγύμνᾰ-κα	πέπει-κα
Pass. aor.	ἐπλᾰ́σ-θην	ἐγυμνᾰ́σ-θην	ἐπείσ-θην
M.-P. praes. perf.	πέπλᾰσ-μαι	γεγύμνᾰσ-μαι	πέπεισ-μαι
Adj. verb.	πλᾰσ-τός	γυμνᾰσ-τός	πεισ-τέον

2. σπένδω italáldozatot hozok, a kieső νδ helyett mindenütt pótlónyújtást kap: σπείσω, ἔσπεισα, ἔσπεικα, ἔσπεισμαι, ἐσπείσθην (l. 30. §. 1. c.).

3. σῴζω megmentek, alakjai a σῳδ- és σω- igetövekből erednek; a σῳδ- tőből csak: σέσῳσμαι meg vagyok mentve; minden egyéb alak a σω- tőből: σώσω, ἔσωσα, σέσωκα, ἐσώθην, σωθήσομαι.

4. A perfectum ragozása a medio-passivumban:

	Praes. perf.	**Praet. perf.**	**Imperativus**	**Igenevek**
E.1.	πέπεισ-μαι	ἐπεπείσ-μην		Infinitivus:
2.	πέπει-σαι	ἐπέπει-σο	πέπει-σο	πεπεῖ-σθαι
3.	πέπεισ-ται	ἐπέπεισ-το	πεπείσ-θω	Participium:
T.1.	πεπείσ-μεθα	ἐπεπείσ-μεθα		πεπεισ-μένος[3]
2.	πέπει-σθε	ἐπέπει-σθε	πέπει-σθε	
3.	πεπεισμένοι εἰσί(ν)	πεπεισμένοι ἦσαν	πεπείσ-θων v. -σθωσαν	**Futurum perf.** csak körülírva:
K.2.	πέπει-σθον	ἐπέπει-σθον	πέπει-σθον	πεπεισμένος[3]
3.	πέπει-σθον	ἐπεπείσ-θην	πεπείσ-θων	ἔσομαι

5. Az *indicativus* többes 3. sz. itt, miként az összes mássalhangzós töveknél, csak körülírva fejeztetik ki (de vö. 190. §. 2. c.).

97. §. Futurum atticum a T-hangú tövekből

1. Az ῐζω-végű (tő ῐδ-), de kettőnél több tagú igék act. és med. futurumát az attikaiak -ιῶ, -ιοῦμαι végződéssel használják

(l. 93. §. 7.). Eredetileg a σ kiesése után (l. 30. §. 2. c.) -ίω-nak kellett előállnia: κομιδ + σω = κομίω, de ez a liquida tövek -έω = ῶ-jának analogiájára (l. 104. §.) -ιέω = ιῶ lett (tehát a képző itt -σεσω > -έω > ῶ). A ragozás teljesen olyan, mint ποιέω praesens impf.-ában; így:

Act.	κομιῶ	opt.	κομιοίην	Med.	κομιοῦμαι	opt.	κομιοίμην
	κομιεῖς	inf.	κομιεῖν		κομιῇ (-εῖ)		κομιοῖο
	κομιεῖ	part.	κομιῶν,		κομιεῖται	inf.	κομιεῖσθαι
	stb.		-οῦσα, -οῦν		stb.	part.	κομιούμενος.

Így az összetett καθίζω leültetek; fut. καθιῶ (de pl. κτίζω csak: κτίσω).

2. Az άζω-végűek közül csakis βιβάζω menesztek, tő βιβᾰδ-, futurum: βιβᾰσω = βιβῶ, βιβᾷς, βιβᾷ, βιβῶμεν stb. mint τιμάω.

β) 98. §. A K- és P-hangú tövek

1. Ezeknek képzése csak abban tér el a magánhangzós törvekétől, hogy az *activ perfectum* valamennyinél, néhánynál pedig az *aoristos* is nem képzővel, hanem minden jel nélkül való, vagy pedig hangmásulás segítségével jön létre, tehát erős képzésű.

2. A tővégi mássalhangzók változásainak szabálya (l. 27. §.):

σ-val		a K-hangból	ξ,	a P-hangból	ψ	lesz;
μ előtt		«	γ,	«	μ	«
τ	«	«	κ,	«	π	«
θ	«	«	χ,	«	φ	«

3. A K- és P-hangú tövek időképzésének áttekintése:

Példák:	πρά̓ττω	δέχομαι	τρί̓βω	κρύ̓πτω
Tövek:	π ρ ᾱ γ-	δ ε χ-	τρῑβ-, τρῐ̓β-	κ ρ ῠ̓ φ-
	cselekszem	elfogadok	dörzsölök	elrejtek
Act. fut.	πρά̓ξω	δέξομαι	τρί̓ψω	κρύ̓ψω
Act. aor.	ἔπρᾱξα	ἐδεξάμην	ἔτρῑψα	ἔκρῠψα
Act. perf.	101. §. 3. b.	——	101. §. 3. b.	101. §. 1.
Pass. aor.	ἐπρά̓χ-θην	ἐδέχ-θην	100. §. 3.	ἐκρύ̓φ-θην
M.-P. perf.	πέπρᾱγ-μαι	δέδεγ-μαι	τέτρῑμ-μαι	κέκρῠμ-μαι
Adj. verb.	πρᾱκ-τός	δεκ-τός	τρῑπ-τός	κρῠπ-τός

99. §. Erős, ún. kötőhangzós aoristos activi és medii

Sz.	Tő: λῐπ- A c t i v u m elhagytam				
Sz.	Indicativus	Conjunctiv.	Optativus	Imperativus	Igenevek
E.1.	ἔ-λῐπ-ο-ν	λί̓π-ω	λί̓π-οι-μι		Infinit.
2.	ἔ-λῐπ-ε-ς	λί̓π-ῃς	λί̓π-οι-ς	λί̓π-ε	λῐπ-εῖν
3.	ἔ-λῐπ-ε(ν)	λί̓π-ῃ	λί̓π-οι	λῐπ-έ-τω	Particip.
T.1.	ἐ-λί̓π-ο-μεν	λί̓π-ω-μεν	λί̓π-οι-μεν		λῐπ-ών
2.	ἐ-λί̓π-ε-τε	λί̓π-η-τε	λί̓π-οι-τε	λί̓π-ε-τε	-ό-ντ-ος
3.	ἔ-λῐπ-ο-ν	λί̓π-ωσι(ν)	λί̓π-οιε-ν	λῐπ-ό-ντων	λῐπ-οῦσα
		v. -έ-τωσαν			-ούσης
K.2.	ἐ-λί̓π-ε-τον	λί̓π-η-τον	λί̓π-οι-τον	λί̓π-ε-τον	λῐπ-όν
3.	ἐ-λῐπ-έ-την	λῐπ-η-τον	λῐπ-οί-την	λῐπ-έ-των	-ό-ντ-ος
	M e d i u m				
E.1.	ἐ-λῐπ-ό-μην	λί̓π-ω-μαι	λῐπ-οί-μην		
2.	ἐ-λίπ-ου	λίπ-η	λίπ-οι-ο	λῐπ-οῦ	Infinit.
3.	ἐ-λίπ-ε-το	λίπ-η-ται	λίπ-οι-το	λιπ-έ-σθω	λῐπ-έ-σθαι
T.1.	ἐ-λιπ-ό-μεθα	λιπ-ώ-μεθα	λιπ-οί-μεθα		
2.	ἐ-λίπ-ε-σθε	λίπ-η-σθε	λίπ-οι-σθε	λίπ-ε-σθε	
3.	ἐ-λίπ-ο-ντο	λίπ-ω-νται	λίπ-οι-ντο	λιπ-έ-σθων	Particip.
				v. -έ-σθωσαν	λῐπ-ό-μενος
K.2.	ἐ-λίπ-ε-σθον	λίπ-η-σθον	λίπ-οι-σθον	λίπ-ε-σθον	-ο-μένη
3.	ἐ-λιπ-έ-σθην	λίπ-η-σθον	λιπ-οί-σθην	λιπ-έ-σθων	-ό-μενον

1. A praeteritum-ragok képző nélkül ο, ε kötőhangzókkal járulnak az igetőhöz (a 82. §. 3. igéknél a rövidhangzós tőhöz; l. 95. §. 2.). Nem tekintve tehát a tőbeli különbséget, ez az erős aoristos és a praeteritum imperf. formailag teljesen azonos, és csak jelentésében különbözik: ἔφευγον = futottam, ἔφυγον = elfutottam stb. Ez az aoristos tehát olyan praet. impf., melyhez a praes. impf. azonos hangalkatú tőből nincs meg.

A többi alak is olyan, mint az imperf. actio megfelelő alakjai.

2. **Hangsúly** tekintetében eltér, és a kötőhangzót ékezi négy alak, úm. az activumban az infinitivus: (λιπέεν) λιπεῖν – a participium: λιπών, λιπ-ό-ντος; a mediumban az infinitivus: λιπ-έ-σθαι – az imperat. egy. 2. sz.: (λιπέσο) λιποῦ. Így az összetettekben is: καταλιπεῖν, καταλιπών stb. 14. §. 5. ellenére.

3. A némahangú tövek közül az 1., 2. igeosztályban erős aoristosuk csak ezeknek van:

λείπω elhagyok	ἔ-λῐπ-ον	φεύγω futok	ἔ-φῠγ-ον
κρᾱ́ζω kiáltok	(ἀν)έ-κρᾰγ-ον	τίκτω szülök	ἔ-τεκ-ον

továbbá:

τρέπομαι fordulok, hangmásulással; ἐ-τρᾰπ-όμην megfordultam. ἄγω vezetek, reduplicatióval; ἦγ-ᾰγ-ον (ἀγάγ-ω, ἀγάγ-οιμι stb.)

Jegyzet. Az activ τρέπω aoristosa ἔτρεψα, melyből a medium transitiv jelentésű: ἐτρεψάμην magamtól elfordítottam, megszalasztottam (ellenséget). A 3–6. igeosztályban igen sok az erős aor. act és med. (l. 113–116. §§.) Ugyanott sok a kötőhangzó nélküli képzés is: l. 127. §. A.

100. §. Erős aoristos és futurum passivi

A passivtő több némahangú igéből úgy származik, hogy az igetőhöz csupán η járul; így: γρᾰ́φ-ω írok, passivtő γρᾰφη-.

Sz.	Tő: γρᾰφη-		Aoristos passivi		
sz.	Indicativus	Conjunct.	Optativus	Imperat.	Igenevek
E.1.	ἐ-γρᾰ́φη-ν	γρᾰφῶ	γρᾰφείη-ν		Infinit.
2.	ἐ-γρᾰ́φη-ς	γρᾰφῇς	γρᾰφείη-ς	γρᾰ́φη-θι	γρᾰφῆ-ναι
3.	ἐ-γρᾰ́φη	γρᾰφῇ	γρᾰφείη	γρᾰφή-τω	Particip.
s így tovább, mint a gyenge passiv aoristosban					γρᾰφείς[3]

Sz.	Tő: γρᾰφησ-	Futurum passivi	íratni fogok
sz.	Indicativus	Optativus	Igenevek
E. 1.	γρᾰφήσ-ο-μαι	γρᾰφησ-οί-μην	Inf. γρᾰφήσ-ε-σθαι
2.	γρᾰφήσ-ῃ (-ει)	γρᾰφήσ-οι-ο	
3.	γρᾰφήσ-ε-ται	γρᾰφήσ-οι-το	Part. γρᾰφησ-ό-μενος[3]
s így tovább, mint a medialis futurumban			

1. Az erős **pass. aor.** keletkezésére és az activ személyragok használatára nézve l. 127. §. a. Ragozása mindenben megegyezik a gyenge passiv aoristoséval (l. 89. §.); csakhogy az imperativus egyes 2. személyének –θι ragja most nem változik, mert nem előzi meg θ.

2. Az erős **pass. fut.** töve itt is = passivtő + σ; tehát: γρᾰφησ-. Ragozása teljesen olyan, mint a medialis futurumé.

Az erős **pass. aor.** és **fut.**-ban a képzés 1) hangmásulással, 2) hangmásulás nélkül történik (l. 3., 4. ill. 5. pont).

3. Az 1. osztályú igék egy része (l. 82. §. 3.) a rövidhangzós tövet mutatja:

σήπω	(σᾰπ- rothasztok)	ἐσᾰ́πην	πνί́γω	(πνῐγ- fojtok)	ἐπνί́γην
τήκω	(τᾰκ- olvasztok)	ἐτᾰ́κην	τρί́βω	(τρῐβ- dörzsölök)	ἐτρί́βην
		ἐκ-, κατα-πλήττω	(rémítek)	ἐξ-, κατ-επλᾰ́γην;	
de az egyszerű	πλήττω		(ütök)	ἐπλήγην.	

4. Az egytagú tövek e-jének kiesése következtében keletkezett sonans liquida-ra nézve (l. 25. §.) megjegyzendő: $\underset{\circ}{\text{l}} > \lambda\alpha$, $\underset{\circ}{\text{r}} > \rho\alpha$ lesz (l. 25. §.).

κλέπτω	(κλεπ- lopok)	ἐκλᾰ́πην	τρέπω	(τρεπ- fordítok)	ἐτρᾰ́πην
στρέφω	(στρεφ- fordítok)	ἐστρᾰ́φην	τρέφω	(τρεφ- táplálok)	ἐτρᾰ́φην

csak συλ-λέγω gyűjtök, tő λεγ-, van hangmásulás nélkül: συνε-λέγ-ην.

5. Az attikai prózában erős pass. aoristosuk van még ezeknek:

ἀλλάττω	(ἀλλᾰγ- másítok)	ἠλλάγην	κόπτω	(κοπ- ütök)	ἐκόπην
βλάπτω	(βλᾰβ- károsítok)	ἐβλάβην	σκάπτω	(σκᾰφ- ások)	ἐσκάφην
θάπτω	(τᾰφ- temetek)	ἐτάφην	σφάττω	(σφᾰγ- leölök)	ἐσφάγην.

6. Jelentésére nézve az erős passiv aoristos gyakran intransitiv; így:

ἐτράπην	megfordultam	ἐσάπη	megrothadt
ἐπνίγην	megfulladtam	ἐτάκη	elolvadt (l. 110. §. 6.).

101. §. Erős perfectum

Sz.sz.	Praes. perf.	Praet. perf.	Conjunctivus	Optativus
E.1.	γέγρᾰφ-α	ἐγεγρᾰ́φ-ει-ν	γεγρᾰ́φ-ω	γεγρᾰ́φ-οι-μι
2.	γέγρᾰφ-α-ς	ἐγεγρᾰ́φ-ει-ς	γεγρᾰ́φ-ῃς	γεγρᾰ́φ-οι-ς
3.	γέγρᾰφ-ε(ν) stb.	ἐγεγρᾰ́φ-ει stb.	γεγρᾰ́φ-ῃ stb.	γεγρᾰ́φ-οι stb.

Igenevek	Infinitivus:	γεγρᾰφ-έ-ναι
	Participium:	γεγρᾰφ-ώς, -υῖα, -ός (gen. -ότ-ος, -υίᾱς)

1. Ha K- és P-hangú töveknek perfectuma van, az mindig erős képzésű, azaz a ragok a praes. perf.-ban ᾰ, a praet. perf.-ban pedig ει kötőhangzóval közvetlenül a reduplikált igetőhöz járulnak.

γρᾰ́φω írok; praes. perf. γέγρᾰφ-α praet. perf. ἐγεγρᾰ́φ-ει-ν
κρῠ́πτω rejtek; « « κέκρῠφ-α « « ἐκεκρῠ́φ-ει-ν.
A ragozás teljesen olyan, mint a κ-ás, gyenge perfectumé (l. 90. §.).

2. Sok 1. osztályú igénél (l. 82. §. 3.) az erős perfectum a hosszúhangzós tőből képeztetik, de az ει kettőshangzóból hangmásulás folytán (l. 24. §. 2. a.) οι lesz; így:

σήπω	(σηπ- rothasztok)	σέσηπα)	κράζω	(κραγ- kiáltok)	κέκραγα
τήκω	(τηκ- olvasztok)	τέτηκα)	πλήττω	(πληγ- ütök)	πέπληγα
φεύγω	(φευγ- futok)	πέφευγα)	λείπω	(λειπ- hagyok)	λέλοιπα

Így a T-hangú πείθω is (l. 96. §. 1.) πέποιθα. Jelentését l. 110. §. 6.

3. A többi még használatos erős perfectumban az igetőnek vagy magán-, vagy mássalhangzója szenved változást (utóbbi: hangmásulás).

a) a magánhangzónak változása abban áll, hogy az igetőnek ε-jából qualitativ hangmásulással (l. 24. §. 2. a.) mindig o lesz (vö. sprech-en, gesprochen);

στρέφω	fordítok,	tő	στρεφ-	praes.	perf.	ἔστροφα
τρέφω	táplálok,	«	τρεφ-	«	«	τέτροφα.

b) a mássalhangzó annyiban változik, hogy a tővégi K-, P-hang, kivált ha rövid magánhangzó előzi meg, hehezetessé válik; így:

ἄγω	(ἀγ- vezetek)	ἦχα	τάττω	(τᾰγ- rendezek)	τέτᾰχα
ἀλλάττω	(ἀλλᾰγ- másítok)	ἤλλᾰχα	φυλάττω	(φυλᾰκ- őrzök)	πεφύλᾰχα
βλάπτω	(βλᾰβ- károsítok)	βέβλᾰφα	πράττω	(πρᾰγ- teszek)	πέπρᾰχα
κόπτω	(κοπ- ütök)	κέκοφα	τρίβω	(τρῐβ- dörzsölök)	τέτρῐφα

c) mind magán-, mind mássalhangzóváltozást szenvednek:

κλέπτω	lopok,	tő	κλεπ-	praes.	perf.	κέκλοφα
πέμπω	küldök,	«	πεμπ-	«	«	πέπομφα.

Jegyzet. 1. Jelentésére nézve az erős perfectum gyakran *intransitiv*; így pl.

σέσηπε(ν) rothadt, melyhez a praes. impf.: σήπεται rothad
τέτηκε(ν) olvadt, « « « τήκεται olvad
πέποιθα bízom (de a gyenge πέπεικα = rábeszéltem; l. 110.§. 6.).

2. Egyéb κ képző és kötőhangzó nélküli alakok: 127. §. B.

4. A perfectum ragozása a medio-passivumban:

	Praes. perf.	Praet. perf.	Imperativus	Igenevek
E.1.	πέπρᾱγ-μαι	ἐπεπρά́γ-μην		Infinitivus:
2.	πέπρᾱξαι	ἐπέπρᾱξο	πέπρᾱξο	πεπρᾶχ-θαι
3.	πέπρᾱκ-ται	ἐπέπρᾱκ-το	πεπρά́χ-θω	Participium:
T.1.	πεπρά́γ-μεθα	ἐπεπρά́γ-μεθα		πεπρᾱγ-μένος[3]
2.	πέπρᾱχ-θε	ἐπέπρᾱχ-θε	πέπρᾱχ-θε	
3.	πεπρᾱγμένοι εἰσί(ν)	πεπρᾱγμένοι ἦσαν	πεπρά́χ-θων v. -θωσαν	**Futurum perf.**
K.2.	πέπρᾱχ-θον	ἐπέπρᾱχ-θον	πέπρᾱχ-θον	πεπρά́ξομαι
3.	πέπρᾱχ-θον	ἐπεπρά́χ-θην	πεπρά́χ-θων	
E.1.	κέκρῠμ-μαι	ἐκεκρῠ́μ-μην		Infinitivus:
2.	κέκρῠψαι	ἐκέκρῠψο	κέκρῠψο	κεκρῠ́φ-θαι
3.	κέκρῠπ-ται	ἐκέκρῠπ-το	κεκρῠ́φ-θω	Participium:
T.1.	κεκρῠ́μ-μεθα	ἐκεκρῠ́μ-μεθα		κεκρυμ-μένος[3]
2.	κέκρῠφ-θε	ἐκέκρῠφ-θε	κέκρῠφ-θε	
3.	κεκρῠμμένοι εἰσί(ν)	κεκρῠμμένοι ἦσαν	κεκρῠ́φ-θων v. -θωσαν	**Futurum perf.**
K.2.	κέκρῠφ-θον	ἐκέκρῠφ-θον	κέκρῠφ-θον	κεκρῠ́ψομαι
3.	κέκρῠφ-θον	ἐκεκρῠ́φ-θην	κεκρῠ́φ-θων	

Jegyzet. 1. A hangváltozásokra nézve l. 98. §. 2.

2. A σθ-val kezdődő ragok σ-ja mássalhangzók közt kiesik; az indicat. többes 3. sz. az attikai nyelvjárásban csak körülírva használatos.

3. a tő ε-jának a pass. perf. tövében való kiesése ρα szótagot eredményez (l. 25. §.).

τρέπω fordítok	τρέφω táplálok	στρέφω fordítok
τέτραμμαι	τέθραμμαι (l. 29. §. 7.)	ἔστραμμαι.

4. Ha tővégi μμ vagy γγ kerül össze a pass. perf. ragjainak μ-jével, akkor az egyik μ v. γ elmarad (tehát: -μμ-μαι, -γγ-μαι helyett csak -μ-μαι, -γ-μαι); így:
πέμπω küldök; pass. perf. πέπεμ-μαι, πέπεμψαι, πέπεμπ-ται stb. inf. πεπέμφ-θαι – part. πεπεμ-μένος
ἐλέγχω rábizonyítok; pass. perf. ἐλήλεγ-μαι, ἐλήλεγξαι, ἐλήλεγκ-ται stb. (l. 109. §. 4.) inf. ἐληλέγχ-θαι – part. ἐληλεγ-μένος.

102. §. Néhány némahangú tő sajátságai

A következő három igénél, melyek közül ἔχω különösen gyakran fordul elő, a mássalhangzók változásai (s > h, t > s stb.) és a hangmásulás következtében látszólagos rendhagyó alakok jönnek létre, melyek azonban a hangtörvények segítségével könnyen magyarázhatók. Mind a három ige egyébként az 1. igeosztályba tartozik (l. 82. §. 3.).

Praesens impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. perf.
1. ἕπομαι követek	ἑπ- σπ-	ἕψομαι	ἐσπόμην (erős hehezettel)	——

Megjegyzések.

ἑπ- < *sek^{w}- > lat. sequor, σπ- < *sk^{w}- (hm.: ε: Ø). A kezdő σ-ból erős hehezet lett; vö. 30. §. 2. c. – Az aor. hehezete a praes. szerint;

praet. imperf.: εἱπόμην l. 108. §. 1., akit: τινί.

Az aoristos módjai és igenevei: conj. σπῶμαι opt. σποίμην, σποῖο imp. σποῦ inf. σπέσθαι part. σπόμενος.

Az összetettek a conjunct., optat. és imperat.-ban is előre vonják a hangsúlyt; tehát: ἐπίσπωμαι, ἐπίσποιτο, ἐπίσπου, ἐπισπέσθαι, ἐπισπόμενος.

Praesens impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. pf.
2. ἔχω bírok, tartok med.	ἐχ-, ἑχ- σχ- és σχη-	ἕξω vagy σχήσω ἕξομαι, σχήσομαι	ἔσχον imp. σχές ἐσχόμην	ἔσχηκα ἔσχημαι

ἔχω < *hek^{h}- < *seg^{h}-, σχ- < *sg^{h}- vö. 29. §. 5. hm.: ε: Ø

Praet. imperf. εἶχον l. 108. §. 1.

Aor. Imperat. l. 127. §. A. 14. Aor. conj. σχῶ, opt. σχοίην, imp. σχές, inf. σχεῖν, part. σχών, medium σχῶμαι, σχοίμην, σχοῦ, σχέσθαι, σχόμενος.

Összetételek:

Praesens impf.	Futurum	Aoristos	Praes. pf.
παρέχω nyújtok m. a maga- méból adok	παρ-έξω v. παρα-σχήσω παρ-έξομαι παρασχήσομαι	παρ-έσχον παρ-εσχόμην	παρ-έσχηκα παρ-έσχημαι

Az aoristos módjai és igenevei:
παρά-σχω παρά-σχοιμι παρά-σχες παρα-σχεῖν παρα-σχών παρά-σχωμαι παρά-σχοιτο παρά-σχου παρα-σχέσθαι -σχόμενος.

Mellékalakja a praesensben (ἴσχω < σι-σεχ-ω); ebből származik:

Praesens impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. pf.
ὑπ-ισχ-νέ-ομαι ígérek	ἰσχ-, σχ-, σχ-η	ὑπο- σχήσομαι	ὑπ-εσχόμην	ὑπ-έσχημαι

Az imperfectumhoz v.ö. ἰκ-νέ-ομαι l. 113. §. 9. alatt.

Az aoristos módjai és igenevei:
ὑπό-σχωμαι ὑπό-σχοιτο ὑπό-σχου ὑπο-σχέσθαι ὑπο-σχόμενος.
Vö. ἔχ-μα tartó; Ἔκ-τωρ fenntartó; σχῆ-μα tartás; ἰσχ-ῡρός erős, tartós stb.

Praes. impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. pf.
3. πίπτω esem	πετ-, πτ-, πτω-	πεσοῦμαι fut. dor. 93. §. 8.	ἔπεσον (ἔπετον-ból)	πέπτωκα

πίπτω < *pi-pt-ō (hm.: ε: Ø), gyök *pet- röpül, zuhan, esik, vö. lat. peto, im-pet-us; τὸ πτῶ-μα eset. Perf. πέπτωκα vö. πέτομαι aor. ἔπτην röpül.

2. Folyékonyhangú tövek (verba liquida)

103. §. Általános megjegyzések

1. A folyékony mássalhangzón (λ, μ, ν, ρ) végződő tövek a 94. §. szerint csekély részben az 1. (l. 82. §. 3.), legnagyobbrészt a 2. osztályba (l. 83. §. c., d.) tartoznak. Ez utóbbiaknál az igetövet úgy találjuk meg, ha

a) a λλ-végű impf.-tövekből az egyik λ-t elhagyjuk;

βάλλ-ω dobok, tő βαλ- | στέλλ-ω küldök, tő στελ-;

b) a ν, ρ-végű impf.-tövekből a végszótag kettőshangzójának ι-ját elhagyjuk, vagy pedig a hosszú ῑ-t, ῡ-t megrövidítjük; így pl.

φαίν-ω	mutatok,	tő φᾰν-	κρίν-ω	ítélek,	tő κρῐν-
φθείρ-ω	rontok,	tő φτερ-	ἀμύν-ω	elhárítok,	tő ἀμῠν-.

2. A képzés csak ott tér el a magánhangzós tövekétől, ahol ezeknek σ képzőjük van, melyet a folyékony hang nemigen tűr meg maga mellett (vö. 30. §. 1. b.). Eltérő tehát a folyékony hangú tövek képzése csak az **act. és med. futurumban** és a **gyenge aoristosban**.

104. §. A folyékonyhangú tövek ún. futurum contractumának ragozása

Tő: stel-es-	Activum		Medium	
Sz.,sz.	Indicativus	Optativus	Indicativus	Optativus
E.1.	στελ-ῶ	στελ-οίη-ν	στελ-οῦ-μαι	στελ-οί-μην
2.	στελ-εῖς	στελ-οίη-ς	στελ-ῇ (-εῖ)	στελ-οῖ-ο
3.	στελ-εῖ	στελ-οίη	στελ-εῖ-ται	στελ-οῖ-το
T.1.	στελ-οῦ-μεν	στελ-οῖ-μεν	στελ-ού-μεθα	στελ-οί-μεθα
2.	στελ-εῖ-τε	στελ-οῖ-τε	στελ-εῖ-σθε	στελ-οῖ-σθε
3.	στελ-οῦσιν	στελ-οῖε-ν	στελ-οῦ-νται	στελ-οῖ-ντο
K.2.	στελ-εῖ-τον	στελ-οῖ-τον	στελ-εῖ-σθον	στελ-οῖ-σθον
3.	στελ-εῖ-τον	στελ-οί-την	στελ-εῖ-σθον	στελ-οί-σθην
Ige-nevek	Infin.	στελ-εῖν	στελ-εῖ-σθαι	
	Part.	στελ-ῶν, -οῦσα, -ον	στελ-ού-μενος, -μένη, -μενον	
	gen.	στελ-οῦντος, -ούσης		

Az act. és med. **futurum** képzésében a folyékonyhangú igék a tő és a σ képző közé ε-t tűznek; így: -έ-σ-ω, -έ-σ-ομαι. A most már intervocalis σ kiesése után (l. 30. §. 2. c.) a magánhangzók teljesen ποιέω szerint összevonatnak (l. 87. §. 2.). Ezért ennek **futurum contractum** a neve. Így: στέλλω küldök, tő στελ-; fut. stelésō > στελῶ, -εῖς, -εῖ stb.

105. §. A σ nélküli, pótlónyújtású gyenge aoristos ragozása

Tő: στειλᾰ-	A c t i v u m elküldöttem			
	Indicativus	Conjunctivus	Optativus	Imperativus
E.1.	ἔ-στειλᾰ	στείλ-ω	στείλαι-μι	
2.	ἔ-στειλα-ς	στείλ-ῃς	στείλαι-ς v. -ειᾰς	στεῖλ-ον
3.	ἔ-στειλε-(ν)	στείλ-ῃ	στείλαι v. -ειε(ν)	στειλά-τω
T.1.	ἐ-στείλα-μεν	στείλ-ω-μεν	στείλαι-μεν	
2.	ἐ-στείλα-τε	στείλ-η-τε	στείλαι-τε	στείλα-τε
3.	ἔ-στειλα-ν	στείλ-ωσι(ν)	στείλαιε-ν v. -ειᾰν	στειλά-ντων v. -τωσαν
K.2.	ἐ-στείλα-τον	στείλ-η-τον	στείλαι-τον	στείλα-τον
3.	ἐ-στειλά-την	στείλ-η-τον	στειλαί-την	στειλά-των

Igenevek Infinit. στεῖλαι – Particip. στείλᾱς, στείλᾱσα, στεῖλαν
ἀγγεῖλαι gen. στείλα-ντ-ος, στειλάσης

M e d i u m				
E. 1.	ἐ-στειλά́-μην	στείλ-ω-μαι	στειλαί-μην	
2.	ἐ-στείλω	στείλ-η	στείλαι-ο	στεῖλαι
3.	ἐ-στείλα-το	στείλ-η-ται	στείλαι-το	στειλά-σθω
T. 1.	ἐ-στειλά-μεθα	στειλ-ώ-μεθα	στειλαί-μεθα	
2.	ἐ-στείλα-σθε	στείλ-η-σθε	στείλαι-σθε	στείλα-σθε
3.	ἐ-στείλα-ντο	στείλ-ω-νται	στείλαι-ντο v. -σθωσαν	στειλά-σθων
K. 2.	ἐ-στείλα-σθον	στείλ-η-σθον	στείλαι-σθον	στείλα-σθον
3.	ἐ-στειλά-σθην	στείλ-η-σθον	στειλαί-σθην	στειλά-σθων

Igenevek: Infinit. στείλα-σθαι – Particip. στειλά́-μενος[3]

1. A gyenge **aoristosban** az igetőhöz σ járulván, -λσ-, -μσ-, -νσ-, -ρσ- mássalhangzó-csoportok keletkeztek, melyekből a σ-nak az előtte álló mássalhangzóhoz való assimilatiója után -λλ-, -μμ-, -νν-, -ρρ- csoportok származtak. A második (tehát σ-ból

keletkezett) hang kiesése után a tőbeli magánhangzó pótlólag megnyúlik (l. 30. §. 1. b.) és lesz:

			tő	fut.	aor.
ᾰ pur. > ᾱ:	μιαίνω	szennyezek	μιᾰν-	μιᾰνῶ	ἐμίᾱνα
	περαίνω	bevégzek	περᾰν-	περᾰνῶ	ἐπέρᾱνα
ᾰ imp. > η:	φαίνω	mutatok	φᾰν-	φᾰνῶ	ἔφηνα
	καθαίρω	tisztítok	καθᾰρ-	καθᾰρῶ	ἐκάθηρα
ε-ból ει:	στέλλω	küldök	στελ-	στελῶ	ἔστειλα
	φθείρω	rontok	φθερ-	φθερῶ	ἔφθειρα
ῐ̆-ból ῑ:	κρῐ́νω	ítélek	κρῐ̆ν-	κρῐ̆νῶ	ἔκρῑνα
ῠ̆-ból ῡ:	ἀμῠ́νω	elhárítok	ἀμῠ̆ν-	ἀμῠ̆νῶ	ἤμῡνα.

2. κερδαίνω nyerek, tő κερδᾰν-, aor. ἐκέρδᾱνα (kivételesen ᾱ-val η helyett); csak az indicativusban van η az augmentum miatt, különben pedig ᾱ, ezeknél:

		tő	aor.
ἅλλομαι	sal-io	ἁλ-,	ἡλάμην (de: ἅλασθαι, ἁλάμενος stb.)
αἴρω	emelek	ᾱρ-,	ἦρα (de: ἄρω, ἄραιμι, ἆραι, ἄρᾱς).

106. §. A folyékonyhangú tövek többi alakjai

1. Az activ és medio-passiv perfectum, a passiv aoristos és a futurum, úgyszintén az adjectivum verbale a folyékonyhangú tövekből is egészen παιδεύω szerint képeztetik az igetőből; de a tő végén álló ν-ből κ előtt γ (l. 27. §. 5.), μ előtt σ lesz (l. 31. §. 2.).

Példák:	tő:	act. perf.	m.-p. perf.	pass. aor.	adj. verb.
ἀγγέλλω hirdetek	ἀγγελ-	ἤγγελκα	ἤγγελμαι	ἠγγέλθην	ἀγγελτός
φαίνω mutatok	φᾰν-	πέφαγκα	πέφασμαι	ἐφάνθην	φαντός.

2. Az egytagú ε-os tövek hangmásulást mutatnak (ε: Ø; ̥ρ, ̥λ > αρ, αλ. l. 24. §. 2. b. β. és 25. §.).

		tő:	act. perf.	m.-p. perf.	pass. aor.	adj. verb.
δέρω	nyúzok	δερ-	δέδαρκα	δέδαρμαι	107. §. 2.	δαρτός
σπείρω	hintek	σπερ-	ἔσπαρκα	ἔσπαρμαι	«	σπαρτός
στέλλω	küldök	στελ-	ἔσταλκα	ἔσταλμαι	«	σταλτός
φθείρω	rontok	φθερ-	ἔφθαρκα	ἔφθαρμαι	«	φθαρτός

3. Három ige a tő végén álló ν-t elveti; ezek:

		tő:	act. perf.	m.-p. perf.	pass. aor.	adj. verb.
κλίνω	hajlítok	κλῑν-	κέκλῐκα	κέκλῐμαι	ἐκλίθην	κλῑτός
κρίνω	ítélek	κρῑν-	κέκρῐκα	κέκρῐμαι	ἐκρίθην	κρῑτός
τείνω	feszítek	τεν-	τέτᾰκα	τέτᾰμαι	ἐτάθην	τᾰτός

A τείνω alakjaiban hangmásulás figyelhető meg, l. 2: n̥ > α, *tn̥tós > τᾰτός; l. 25. §.).

4. Hangmásulás van itt is:
βάλλω dobok βαλ-/βλη- βέβληκα βέβλημαι ἐβλήθην βλητός.
(Vö. καλέω hívok καλε-/κλη-, l. 24. §. jegyz. 1. és 111. §. 7.)

5. A perfectum ragozása a medio-passivumban:

		Praesens perfectum		Praeteritum perfectum	
Indicativus	E.1.	πέφασ-μαι	ἤγγελ-μαι	ἐπεφάσ-μην	ἠγγέλ-μην
	2.	πέφαν-σαι	ἤγγελ-σαι	ἐπέφαν-σο	ἤγγελ-σο
	3.	πέφαν-ται	ἤγγελ-ται	ἐπέφαν-το	ἤγγελ-το
	T.1.	πεφάσ-μεθα	ἠγγέλ-μεθα	ἐπεφάσ-μεθα	ἠγγέλ-μεθα
	2.	πέφαν-θε	ἤγγελ-θε	ἐπέφαν-θε	ἤγγελ-θε
	3.	πεφασμένοι εἰσί(ν)	ἠγγελμένοι εἰσί(ν)	πεφασμένοι ἦσαν	ἠγγελμένοι ἦσαν
	K.2.	πέφαν-θον	ἤγγελ-θον	ἐπέφαν-θον	ἤγγελ-θον
	3.	πέφαν-θον	ἤγγελ-θον	ἐπεφάν-θην	ἠγγέλ-θην
Imperativus	E.2.	πέφαν-σο	ἤγγελ-σο	**Infinitivus**	
	3.	πεφάν-θω	ἠγγέλ-θω	πεφάν-θαι	ἠγγέλ-θαι
	T.2.	πέφαν-θε	ἤγγελ-θε	**Participium**	
	3.	πεφάν-θων	ἠγγέλ-θων	πεφασ-μένος[3]	ἠγγελ-μένος[3]
		v. -θωσαν	v. -θωσαν		
	K.2.	πέφαν-θον	ἤγγελ-θον	**Futurum perfectum**	
	3.	πεφάν-θων	ἠγγέλ-θων	nem fordul elő.	

Jegyzet. A σθ kezdetű ragok σ-ja s a több. 3. sz. iránt vö. 101. §. 4. jz. 2.

107. §. Erős képzésű alakok a folyékonyhangú tövekből

Miként a némahangú igék közt, úgy a folyékonyhangúak közt is vannak néhányan, melyek vagy az activ és medialis aoristost, vagy a passiv aoristost és a futurumot, vagy az activ perfectum alakjait erősen képezik, azaz képző nélkül közvetlenül az igetőből. A ragozás teljesen olyan, mint a némahangú tövek megfelelő alakjaiban (l. 99–101. §§.).

1. **Act. és med. erős aoristosa** a folyékonyhangú igék közül csak háromnak van; ezek a következők:

βάλλω	dobok	tő βᾰλ-	aor. ἔ-βᾰλ-ον	
κατα-καίνω	megölök	κᾰν-	κατ-έ-κᾰν-ον	
ὀφείλω	tartozom	ὀφελ-	ὤφελ-ον	

(L. 115. §. 15.; 83. §. c.; utinam; vö. 139. §. 1. jz. b.)

2. **Passiv erős aoristosa és futuruma** is csak kevésnek van. Ezek közül az egytagú ε-os tövek hangmásulást tüntetnek fel (ε: Ø, αρ, αλ; l. 24. §. 2. b. β. és 25. §.).

		tő	aor.	fut.
δέρω	nyúzok	δερ-	ἐδᾰ́ρην	δᾰρήσομαι
μαίνομαι	dühöngök	μᾰν-	ἐμᾰ́νην	l. 110. §. 3.
σπείρω	hintek	σπερ-	ἐσπᾰ́ρην	σπᾰρήσομαι
στέλλω	küldök	στελ-	ἐστᾰ́λην	στᾰλήσομαι
σφάλλω	fallo	σφᾰλ-	ἐσφᾰ́λην	σφᾰλήσομαι
φαίνομαι	mutatkozom	φᾰν-	ἐφᾰ́νην	φᾰνήσομαι
φθείρω	elrontok	φθερ-	ἐφθᾰ́ρην	φθᾰρήσομαι.

3. **Activ erős perfectuma** a folyékonyhangú igék közül négynek van. Az igetőnek hangzója itt is hangmásulást mutat (l. 24. §. 2. b. γ.), amennyiben ᾰ-ból η, ε-ból pedig ο lesz (uo. 2. a.); tehát:

		tő	perf.	
μαίνομαι	dühöngök	μᾰν-	μέμηνα	őrült vagyok
φαίνομαι	mutatkozom	φᾰν-	πέφηνα	látható vagyok
ἀπο-κτείνω	megölök	κτεν-	ἀπ-έκτονα	
ἐγείρω	felébresztek	ἐγερ-	ἐγρήγορα (redupl. 109. §. 4.)	ébren vagyok

Az erős perfectum intransitiv jelentését illetőleg l. 110. §. 6.

4. φαίνω (mutatok) erős képzésű alakjai mind intransitiv jelentésűek; tehát:
ἐφάνην mutatkoztam, πέφηνα látható vagyok (praes. φαίνομαι); de: ἐφάνθην mutattatám, πέφαγκα mutattam, transitiv; vö. 110. §. 6. A *medialis* összetetteknek, pl. ἀποφαίνομαι kijelentek, időképzése egészen rendes;
így: fut. ἀποφανοῦμαι aor. ἀπεφηνάμην perf. ἀποπέφασμαι.

Az első két osztály igéinek némely sajátosságai

108. §. Az augmentum sajátosságai (vö. 79. §.)

1. Kilenc ε-on kezdődő ige az augmentatio- és reduplicatiónál a kezdő ε-t nem η-ba, hanem ει-be nyújtja; ezek:

ἐάω	engedek	ἕλκω	húzok	ἕρπω	mászok
ἐθίζω	szoktatok	ἕπομαι	követek	ἑστιάω	vendégelek
ἐλίσσω	hengerítek	ἐργάζομαι	dolgozom	ἔχω	nekem van.

(ἕλκω-ból csak εἷλκον és fut. ἕλξω, a többi időalak a ἑλκυ(σ)-tőből vö. 93. §. 3. b.) Tehát: εἱπόμην, εἷρπον, εἶχον – εἱστίᾱσα, εἰργασᾰμην, εἱλκύσθην, εἴᾱκα, εἴθισμαι, εἵλιγμαι stb.

Jegyzet. A kilenc ige augmentatiója csak látszólag szabálytalan; ezek ugyanis eredetileg mind mássalhangzón (w, s) kezdődtek, tehát szótagos augmentumot kaptak, mely a rá következő mássalhangzó kiesése után (l. 30. §. 2. c., d.) a tő ε-jával összevonatott. A mássalhangzós kezdet majd mindnél kimutatható; így:

ἐθίζω	< *swet^{h}-	sue-sco	ἕπομαι	< *sek^{w}o-	sequ-or
ἑλίσσω	< *wel-ik-jō	vol-vo	ἕρπω	*serpō	serpo
ἐργάζομαι	< werg-	Werk	ἐάω	*ewājō	vānus
ἑστιάω	< ?	?Vesta	ἕχω	*seg^{h}ō	l. 102. §. 2.

2. Eredetileg szintén ϝ-án kezdődött, s ezért szótagos augmentumot (és reduplicatiót) vesz fel ez a két ige:

		praet.	aor.	perf.
ὠθέω	taszítok	ἐ-ώθουν	ἔωσα	ἔωσμαι (l. 115. §. 3.)
ὠνέομαι	vásárlok	ἐ-ωνούμην	ἐωνήθην	ἐώνημαι.

Így még a hiányos perfectum ἔοικα hasonló vagyok (tő *weik): praet. perf. ἐᾴκειν (augm. belül); inf. ἐοικέναι, part. ἐοικώς. A part. semlegese: εἰκός ἐστι természetes, méltányos; adv. εἰκότως.

3. Kettős, azaz mind szótagos, mind idői augmentumuk van e két, eredetileg mássalhangzóval kezdődő igének:

		praet.	aor.	perf.
ἀν-οίγω	kinyitok	ἀν-έ-ῳγον	ἀν-έ-ῳξα	ἀν-έ-ῳχα (l. 101. §. 3. b.)
ὁράω	látok	ἑ-ώρων	——	ἑ-ώρᾱκα (l. 116. §. 4.).

4. Néhány összetett igében a praeverbium jelentése elmosódott; ezek tehát egyszerűeknek tekintetvén, az igekötőt augmentálják:

ἐν-αντιόομαι	ellenszegülök	ἠναντιούμην	aor. ἠναντιώθην
καθ-έζομαι	leülök, ülök	ἐκαθεζόμην	
καθ-ίζω	leültetek, leülök	ἐκάθιζον	aor. ἐκάθῐσα
καθ-εύδω	alszom	ἐκάθευδον (de: καθηῦδον is).	

5. Mind a praeverbiumot, mind az igét augmentálják a következők: ἀν-έχομαι elviselek praet. impf. ἠν-ειχόμην, aor. ἠν-ε-σχόμην (l. 102. §. 2.); ἐν-οχλέω terhére vagyok ἠνώχλουν.

6. Nem összetettek, következőleg a szó elején veszik fel az augmentumot és a reduplicatiót a következő igék:

ἀναγκάζω	kényszerítek	ἠνάγκαζον	ἀπιστέω	nem bízom	ἠπίστησα
ἀνιάω	búsítok	ἠνίων	ἀπορέω	habozok	ἠπόρησα
ἀπατάω	ámítok	ἠπατήθην	ἐπείγω	siettetek	ἠπείχθην
ἀπειλέω	fenyegetek	ἠπείληκα	καθαίρω	tisztítok	κεκάθαρμαι.

109. §. A reduplicatio sajátosságai (vö. 80. §.)

1. A γν-vel kezdődő tövek, noha ez a két mássalhangzó néma és folyékony, (a 80. §. 1. ellenére) csak puszta ε-t vesznek fel reduplicatio gyanánt; így γνω-, reduplikálva = ἐ-γνω- (nem γε-γνω-); tehát: γνωρίζω megismerek, tő γνωρῐδ-, praes. perf. ἐγνώ-ρῐκα ismerek.

2. A κτη- és μνη- tövek viszont (praesens imperf. κτάομαι, μιμνῄσκω), noha nem kezdődnek néma és folyékony mássalhangzón, teljes reduplicatiót kapnak; tehát:

κτάομαι	szerzek	gyök: κτη-	praes. perf.	κέ-κτη-μαι	bírok
μιμνῄσκω	emlékeztetek	μνη-	« «	μέ-μνη-μαι	emlékezem.

Jegyzet. Ez a két ige még abban is eltérést mutat, hogy a med.-pass.-ban a perfecta actiónak conjunctivusát és optativusát körülírás nélkül is képezheti, közvetlenül a reduplikált tőből; így:

conj.	κεκτῶμαι, -ῇ, -ῆται stb.	μεμνῶμαι, -ῇ, -ῆται stb.
opt.	κεκτῴμην, -ῷο, -ῷτο stb.	μεμνῴμην, -ῷο, -ῷτο stb.
v.	κεκτῄμην, -ῇο, -ῇτο stb.	μεμνῄμην, -ῇο, -ῇτο, stb.

3. Néhány, folyékony mássalhangzón kezdődő ige ει szótagot vesz fel a reduplicatio helyett (az εἴληφα < *se-slag$^{w(h)}$-a mintájára l. 113. §. 16.); ezek:

δια-λέγομαι	beszélgetek	perf.	δι-είλεγμαι	(de aor.	δι-ελέχθην!)
συλ-λέγω	összegyűjtök	«	συν-είλοχα, συν-είλεγμαι.		

Így még két hiányos, csak a perfecta actióban előforduló ige, t. i. tő ᾠθ- (< *swēt^{h}-) perf. εἴ-ωθα (< *se-swōt^{h}-a) szoktam, εἰώθειν (vö. sue-sco, hm. 24. §. 2. a. szerint); tő μερ- (< *smer-) perf. εἶ-μαρται (< *se-smr̥-toj) a sorstól el van végezve, ἡ εἱμαρμένη (t. i. μοῖρα) sors, végzet (hm. 25. §. szerint).

4. Attikai reduplicatio. Néhány ᾰ, ε, ο kezdetű ige úgy veszi fel a reduplicatiót, hogy az első magán- és mássalhangzót a tő elé teszi s a második szótagot megnyújtja. A praet. perf.-ban csak az α és ο kezdetűek kapnak augmentumot. Ezek:

		tő	perf.	praet. perf.
ἀκούω	hallok	ἀκου-	ἀκήκοα	ἠκηκόειν (ἀκηκοϝ-ból 30.§.2.d.)
ἐγείρω	ébresztek	ἐγερ-	ἐγρήγορα	ἐγρηγόρειν (intr. 110. §. 6.)
ἐλέγχω	cáfolok	ἐλεγχ-	ἐλήλεγμαι	ἐληλέγμην (l. 101. §. 4. jz. 4.)
ὀρύττω	ások	ὀρυχ-	ὀρώρυχα	ὠρωρύκειν.

110. §. A jelentés sajátosságai

a) Medialis futurum activ és passiv jelentéssel

1. Sok activ igének, főleg azoknak, melyek testi v. szellemi erőnyilvánulást jelentenek, medialis futurumuk van, activ jelentéssel; ilyenek a már említetteken (l. 88. §. B. jz. és 93. §.) és még említendőkön (l. különösen 113. §. jegyz.) kívül:

ἀπαντάω	találkozom	ἀπαντήσομαι	θαυμάζω	csodálok	θαυμάσομαι
ἀπολαύω	élvezek	ἀπολαύσομαι	κλέπτω	lopok	κλέψομαι
ἁρπάζω	elrablok	ἁρπάσομαι	οἰμώζω	jajgatok	οἰμώξομαι
βαδίζω	lépek	βαδιοῦμαι	σιγάω	hallgatok,	σιγήσομαι
βιόω	élek	βιώσομαι	σιωπάω	nem szólok	σιωπήσομαι
διώκω	üldözök	διώξομαι	τίκτω	szülök	τέξομαι.

2. Néhány activ igének medialis futuruma meg passiv jelentésű:

ἀδικέω	sértek	fut. ἀδικήσομαι	sértetni fogok
ζημιόω	büntetek	ζημιώσομαι és ζημιωθήσομαι	
οἰκέω	kormányzok	οἰκήσομαι	kormányoztatni fogok
ταράττω	zavarok	ταράξομαι	zavartatni fogok
τρέφω	táplálok	θρέψομαι	tápláltatni fogok
φυλάττω	őrzök	φυλάξομαι	őriztetni fogok.

b) Verba deponentia passiva (DP)

3. Több deponens igének (l. 78. §. 1. a. jegyz.) futuruma rendesen medialis, de aoristosa csak passiv alakú, activ jelentéssel; ilyenek:

αἰδέομαι (93.§.3.b)	tisztelve félek	fut. αἰδέσομαι	aor. ᾐδέσθην
διαλέγομαι	beszélgetek	διαλέξομαι	διελέχθην
ἐναντιόομαι	ellenszegülök	ἐναντιώσομαι	ἠναντιώθην
ἥδομαι	örvendek	ἡσ**θή**σομαι	ἥσθην
ἡττάομαι	gyengébb vagyok	ἡττη**θή**σομαι	ἡττήθην
ἐνθῡμέομαι	meggondolok	ἐνθυμήσομαι	ἐνεθυμήθην
μαίνομαι	őrjöngök	μανοῦμαι	ἐμάνην
δια-, ἐν-νοέομαι	megfontolok	-νοήσομαι	-ενοήθην
πειράομαι	megkísérlek	πειράσομαι	ἐπειράθην.

Jegyzet. A deponens igék nagy része érzelmet, vagy lelki működést fejez ki.

c) Verba medio-passiva (MP)

4. Több activ *transitiv* ige a mediumban *intransitiv* jelentésű; legtöbbjének medialis futuruma, de passiv aoristosa van. Ilyenek:

		med.	aor. pass.
αἰσχῡ́νω	szégyenítek	szégyenkezem	ᾐσχῡ́νθην
εὐφραίνω	örvendeztetek	örvendek	εὐφράνθην
κατακλῑ́νω	lefektetek	lefekszem	κατεκλῑ́θην
κινέω	mozdítok	mozdulok	ἐκῑνήθην
κοιμάω	elaltatok	elalszom	ἐκοιμήθην
λῡπέω	búsítok	búsulok	ἐλῡπήθην
ὀργῑ́ζω	haragítok	haragszom	ὠργῑ́σθην
ὁρμάω	indítok	indulok	ὡρμήθην
πείθω	ráveszek	ráállok	ἐπείσθην
πορεύω	szállítok	vonulok	ἐπορεύθην
φοβέω	ijesztek	félek	ἐφοβήθην.

5. A mediumhoz passiv futurumuk és aoristosuk van ezeknek:

		med.	fut.	aor.
διαλλάττω	kibékítek	kibékülök	διαλλᾰγήσομαι	διηλλᾰ́γην
ἐκπλήττω	rémítek	rémülök	ἐκπλᾰγήσομαι	ἐξεπλᾰ́γην
σήπω	rothasztok	rothadok	σᾰπήσομαι	ἐσᾰ́πην
στρέφω	fordítok	fordulok	στρᾰφήσομαι	ἐστρᾰ́φην
σφάλλω	csalok	csalódom	σφᾰλήσομαι	ἐσφᾰ́λην
σῴζω	megmentek	menekülök	σωθήσομαι	ἐσώθην
τήκω	olvasztok	olvadok	τᾰκήσομαι	ἐτᾰ́κην
ψεύδω	csalok	csalódom	ψευσθήσομαι	ἐψεύσθην.

Jegyzet. Med. aor. ἐσωσάμην megmenték magamnak; ἐψευσάμην hazudtam.

d) Transitiv és intransitiv jelentés

6. A transitiv és intransitiv jelentés között ingadozó igéknél a gyenge aoristos és perfectum transitiv,
az erős aoristos és perfectum intransitiv jelentésű. (Vö. ném. erschreck-t-e megijesztek, erschrak megijedék.) Így:

φαίνω:	ἐφάνθην	megmutattattam, de:	ἐφάνην	megmutatkozám
	πέφαγκα	mutattam,	πέφηνα	látható vagyok
πείθω:	πέπεικα	rábeszéltem,	πέποιθα	bízom
τρέπω:	ἐτρεψάμην	megszalasztottam,	ἐτραπόμην	megfordultam.

Ha ily igének csak egyféle perfectuma van, az rendesen intransitiv:

ἐγείρω	ébresztek	med. ébredek,	ἐγρήγορα	ébren vagyok
σήπει	rothaszt	rothad,	σέσηπε(ν)	rothadt (3. szem.)
τήκει	olvaszt	olvad,	τέτηκε(ν)	olvadt (3. szem.).

Az ω-végű ige (1–2. oszt.) alakjai képzésének áttekintése. 111. §.

a) Magánhangzós tövek (verba pura)

Praes. impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. perf.	Adj. verb.
1. παιδεύω nevelek	παιδευ-	παιδεύσω	ἐπαίδευσα ἐπαιδεύθην	πεπαίδευκα πεπαίδευμαι	παιδευτός
2. θηράω vadászok	θηρᾱ-	θηράσω	ἐθήρᾱσα ἐθηρᾰ́θην	τεθήρᾱκα τεθήρᾱμαι	θηρᾱτός
3. τῑμάω tisztelek	τῑμη-	τῑμήσω	ἐτίμησα ἐτῑμήθην	τετίμηκα τετίμημαι	τῑμητός
4. ποιέω csinálok	ποιη-	ποιήσω	ἐποίησα ἐποιήθην	πεποίηκα πεποίημαι	ποιητός
5. δουλόω leigázok	δουλω-	δουλώσω	ἐδούλωσα ἐδουλώθην	δεδούλωκα δεδούλωμαι	δουλωτός
6. δέω kötök	δη-, δε-	δήσω	ἔδησα ἐδέθην	δέδεκα δέδεμαι	δετός l. 93.§. 1.
7. καλέω hívok	καλε-, κλη-	καλῶ, -εῖς l. 93.§. 2.	ἐκάλεσα ἐκλήθην	κέκληκα κέκλημαι	κλητός l. 93.§. 2.
8. σπάω húzok	σπα(σ)-	σπᾰ́σω	ἔσπᾱσα ἐσπάσθην	ἔσπᾱκα ἔσπασμαι	σπαστός l. 93.§. 3.b.
9. χράομαι élek vmivel	χρη(σ)-	χρήσομαι	ἐχρησάμην ἐχρήσθην p.	κέχρημαι ——	χρηστός l. 93.§. 4.b.
10. τελέω bevégzek	τελε(σ)-	τελῶ, -εῖς l. 93.§. 7.	ἐτέλεσα ἐτελέσθην	τετέλεκα τετέλεσμαι	τελεστός l. 93.§. 3.b.
11. κελεύω parancsolok	κελευ(σ)-	κελεύσω	ἐκέλευσα ἐκελεύσθην	κεκέλευκα κεκέλευσμαι	κελευστός l. 93.§. 4.a.
12. ἀκούω hallok	ἀκου(σ)-	ἀκού- σομαι	ἤκουσα	ἀκήκοα 109. §. 4.	ἀκουστός
13. κᾰ́ω (καίω) égetek	καυ(σ)-	καύσω l. 93.§. 5.	ἔκαυσα ἐκαύθην	κέκαυκα κέκαυμαι	καυ(σ)τός
14. πλέω hajózom	πλευ-	πλεύ- σομαι	ἔπλευσα	πέπλευκα	vö. 93.§.5.
15. χέω öntök	χεϝ-, χῡ-	χέω 93.§. 6.	ἔχεα, ἐχύθην	κέχῠ-κα κέχῠμαι	χῠτός

b) Némahangú tövek (verba muta)

Praes. impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. perf.	Adj. verb.
16. ψεύδω	ψευδ-	ψεύσω	ἔψευσα	——	ψευστός
m. hazudom		ψεύσομαι	ἐψευσάμην	ἔψευσμαι	
mp.csalódom		ψευσθήσομαι	ἐψεύσθην	ἔψευσμαι	
17. πείθω	πειθ-	πείσω	ἔπεισα	πέπεικα πέποιθα 101.§.2	πειστέον
ráveszek	πῐθ-				
mp. engedelmeskedem		πείσομαι	ἐπείσθην	πέπεισμαι	
18. κομίζω	κομῐδ-	κομιῶ, -εῖς	ἐκόμῐσα	κεκόμῐκα	κομιστός
hozok		l. 97. §.	ἐκομίσθην	κεκόμισμαι	
19. σπένδω	σπενδ-	σπείσω	ἔσπεισα	ἔσπεικα	vö. 96. §. 2.
áldozok			ἐσπείσθην	ἔσπεισμαι	
20. σῴζω	σῳδ-	σώσω	ἔσωσα	σέσωκα	vö. 96. §. 3.
megmentek	σω-		ἐσώθην	σέσῳσμαι	
21. πρᾰ́ττω	πρᾱγ-	πρᾰ́ξω	ἔπρᾱξα	πέπρᾱχα	πρᾱκτός
cselekszem			ἐπρᾰ́χθην	πέπρᾱγμαι	l. 98. §. 3.
22. ἄγω	ἀγ-	ἄξω	ἤγᾰγον 99.§	ἦχα 101.§.3.b	ἀκτός
vezetek			ἤχθην	ἦγμαι	
23. φεύγω	φευγ-	φεύξομαι	ἔφυγον	πέφευγα	φευκτός
futok	φυγ-				
24. ὀρύττω	ὀρυχ-	ὀρύξω	ὤρυξα	ὀρώρῠχα	ὀρυκτός
ások			ὠρύχθην	ὀρώρυγμαι	vö. 109.§.4.
25. συλλέγω	λεγ-	συλλέξω	συνέλεξα	συνείλοχα	συλλεκτός
gyűjtök			συνελέγην	συνείλεγμαι	vö. 109.§.3.
26. τήκω	τηκ-, τᾰκ-	τήξω	ἔτηξα	τέτηκα	τηκτός
olvasztok, mp. olvadok		τακήσομαι	ἐτᾰ́κην	l. 110. §. 6.	
27. γρᾰφω	γρᾰφ-	γράψω	ἔγραψα	γέγρᾰφα	γραπτός
írok			ἐγρᾰ́φην 100.§	γέγραμμαι	
28. λείπω	λειπ-	λείψω	ἔλῐπον	λέλοιπα	λειπτός
elhagyok	λῐπ-		ἐλείφθην	λέλειμμαι	vö. 101.§.2.
29. πέμπω	πεμπ-	πέμψω	ἔπεμψα	πέπομφα	πεμπτός
küldök			ἐπέμφθην	πέπεμμαι	v.ö.101.§. 4.jz.4.
30. θάπτω	τᾰφ-	θάψω	ἔθαψα	——	θαπτός
temetek		l. 29. §. 7.	ἐτᾰ́φην	τέθαμμαι	
31. τρέφω	τρεφ-	θρέψω	ἔθρεψα	τέτροφα	θρεπτός
táplálok		θρέψομαι	ἐτρᾰ́φην	τέθραμμαι	v.ö.101.§. 4.jz.3.
		l. 29. §. 7.			

c) Folyékonyhangú tövek (verba liquida)

Praes. impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. perf.	Adj. verb.
32. ἀγγέλλω hirdetek	ἀγγελ-	ἀγγελλῶ, -εῖς 104. §.	ἤγγειλα ἠγγέλθην	ἤγγελκα ἤγγελμαι	ἀγγελτός
33. φαίνω mutatok	φᾰν-	φανῶ, -εῖς	ἔφηνα ἐφάνθην	πέφαγκα πέφασμαι	ᾰ́-φαντος v.ö.107.§.3.
mp. mutatkozom		φανοῦμαι	ἐφᾰ́νην	πέφηνα	v.ö.110.§.6.
34. σπείρω magot vetek	σπερ-	σπερῶ, -εῖς	ἔσπειρα ἐσπάρην	ἔσπαρκα ἔσπαρμαι	σπαρτός v.ö.106.§.2.
35. κτείνω ölök	κτεν-	ἀπο-κτενῶ	ἀπ-έκτεινα	ἀπ-έκτονα	v.ö.107.§.3.
36. αἴρω emelek	ᾱρ-	ἀρῶ, -εῖς	ἦρα inf. ἆραι ἤρθην	ἦρκα ἦρμαι	ἀρτέον v.ö.105.§.2.
37. βάλλω dobok	βᾰλ-, βλη-	βαλῶ, -εῖς	ἔβαλον ἐβλήθην	βέβληκα βέβλημαι	βλητός v.ö.106.§.4.
38. ἐγείρω ébresztek	ἐγερ-	ἐγερῶ, -εῖς	ἔγειρα ἠγέρθην	ἐγρήγορα l. 109. §. 4.	— v.ö.110.§.6.
39. κρῑ́νω ítélek	κρῐ(ν)-	κρῐνῶ, -εῖς	ἔκρῑνα ἐκρῑ́θην	κέκρῐκα κέκρῐμαι	κρῐτός v.ö.106.§.3.
40. τείνω feszítek	τεν-, τᾰ-	τενῶ, -εῖς	ἔτεινα ἐτᾰ́θην	τέτᾰκα τέτᾰμαι	τᾰτός v.ö.106.§.2.3.

d) Megjegyzendők még

ἔπομαι 102. §. 1. – ἔχω 102. §. 2. – πίπτω 102. §. 3.

Az első igeragozás úgynevezett rendhagyó igéi

112. §. Általános megjegyzések

A görög ige rendhagyása nem az alakok szabálytalan képzésén, hanem az impf.-tőnek az eddigi osztályoktól (l. 82–83. §§.) eltérő erősödésén és a gyakori hangmásuláson alapszik; van azonban néhány oly ige is, melyeknek alakjai több, lényegesen

különböző tőből származnak; ezek az ún. verba suppletiva (l. 116. §.).

113. §. A HARMADIK, VAGY ORRHANGÚ IGÉK OSZTÁLYA

Ide azok az igék tartoznak, melyeknek igetöve orrhanggal bővülve lesz impf.-tővé. (Vö. lat.: li-n-o, sper-n-o, po-n-o, fra-n-go, tő frag-, cu-m-bo, tő cub-). Ha az igének kétféle, vagyis hosszú- és rövidhangzós igetöve van, akkor az impf.-tő bővítménye mindig csak a rövidhangzós igetőhöz járul. Az erősödés vagy puszta ν, vagy pedig ν valamely magánhangzóval;

a) puszta ν erősödése van az 1–6 alatt felsorolt igéknek:

τί-ν-ω lakolok; igető τῑ-, τῐ- vö. τί-σις bűnhődés
κάμ-ν-ω fáradok; « καμ- « κάμ-ατος fáradalom
metathesissel « κμη- « κμη-τός kidolgozott;

b) -νι, -νυ, -νε szótaggal erősödik az impf.-tő ezeknél (7–9):

βαίν-ω (=βα-νι-ω) lépek; igető βᾰ- vö. βᾰ́-σις menés
ἐλαύν-ω (=ἐλα-νυ-ω) hajtok; « ἐλᾰ- « ἐλᾰ-τήρ kocsis
ἀφ-ικ-νέ-ομαι megérkezem; « ἱκ- « ἄφ-ιξις érkezés;

c) –αν szótaggal erősödnek a 10–15 alatt felsorolt igék; így: αὐξ-άν-ω nagyobbítok; igető αὐξ- m. a. αΰξ-ω aug-eo;

d) –αν-nal és a tőben is orrhanggal erősödnek a 16–21 alattiak:

λα-ν-θ-άν-ω rejlem; igető λᾰθ- vö. lat-eo. (λαγχάνω és τυγχάνω γ-jára nézve l. 27. §. 5.)

Jegyzet. A legtöbb ide tartozó igének erős aoristosa van; a megfelelő futurum és perfectum ilyenkor egy η-val bővült tőből képeztetik. A futurum sok esetben mediális alakú (l. 88. §. B. és 110. §. 1.).

Praes. impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. perf.	Megjegyzések
1. δάκ-ν-ω	δᾰκ-	δήξομαι	ἔδᾰκον	——	δήκ-της,
harapok,	δηκ-	l. 110. §. 1.	ἐδήχθην	δέδηγμαι	τὸ δάκ-ος
marok	24. §. 2. b. γ.				vö. 117. §. b.
2. κάμνω	κᾰμ-	καμοῦμαι,	ἔκᾰμον	κέκμηκα	κάματος, κμητός
fáradok	κμη-	-εῖ			24. §. 1. jz.

Praes. impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. perf.	Megjegyzések
3. τέμ-ν-ω	τεμ-	τεμῶ, -εῖς	ἔτεμον	τέτμηκα	τόμ-ος,
metszek	τμη- 24.§.1.jz.		ἐτμήθην	τέτμημαι	τμῆ-σις
4. τί́νω	τῐ-, τῑ-	τί́σω	ἔτῑσα	τέτῑκα	amiért: τὶ,
lakolok		τί́σομαι	ἐτισάμην	——	akin: τινά
m. bosszút állok					
5. πί́νω	πῐ-, πῑ-,	πί́ομαι	ἔπῐον	πέπωκα	πῖθι 127. §. 14.
iszom	πω-		ἐπόθην	πέπομαι	vö. pō-to
A futurum tulajdonképpen futurum-értelmű coniunctivus impf. rövid kötőhangzóval (l. 88. §. B.) Vö. még ποτόν po-tio; πῶμα po-tus; ποτήριον po-culum, po-hár stb.					
6. φθᾰ́-ν-ω	φθη-	φθήσομαι	ἔφθην 127.§.3.		vkit vmiben
megelőzök	φθᾰ-	l. 110. §. 1.	v. ἔφθᾰσα	ἔφθᾰκα	τινὰ ποιῶν τι
7. βαίνω	βᾰ-	βήσομαι	ἔβην	βέβηκα	βάσις
megyek	βη-		127.§.1.		vö. 117. §. a.
8. ἐλαύνω	ἐλᾰ-	ἐλῶ, -ᾷς	ἤλᾰσα	ἐλήλᾰκα	attikai redupl.
hajtok, űzök		l. 93. §. 7.	ἠλᾰ́θην	ἐλήλᾰμαι	109. §. 4. ἐλατής
9. ἀφ-ικνέομαι	ἱκ-	ἀφ-ίξομαι	ἀφ-ῑκόμην	ἀφ-ῖγμαι	ahol, ahova:
megérkezem			ἀφ-ῑκέσθαι	hangs.78.§.5	εἰς stb. acc.
10. αἰσθ-ά́ν-ομαι	αἰσθ-η	αἰσθήσομαι	ᾐσθόμην	ᾔσθημαι	vmit τινός v. τὶ
észreveszek		vö. 117. §. c.			αἴσθη-σις érzék
11. ἁμαρτ-άν-ω	ἁμαρτ-η	ἁμαρτήσομαι	ἥμαρτον	ἡμάρτηκα	ἁμάρτη-μα hiba
hibázok, vétek		l. 110. §. 1.	ἡμαρτήθην	ἡμάρτημαι	vö. 117. §. c.
12. αὐξ-άν-ω	αὐξ-η	αὐξήσω	ηὔξησα	ηὔξηκα	αὔξη-σις növés;
gyarapítok		αὐξήσομαι p.	ηὐξήθην	ηὔξημαι	fut. l. 110. §. 2.
13. δαρθάνω	δαρθ-η	l. 115. §. 8.	ἔδαρθον	δεδάρθηκα	rendesen
alszom					κατα-
14. ἀπ-εχθάνομαι	ἐχθ-η	ἀπ-εχθήσομαι	ἀπηχθόμην	ἀπήχθημαι	vö. ἐχθρ-ός,
gyűlöltetem		vö. 117. §. c.			de: ἐχθ-ίων
15. ὀφλ-ισκ-άν-ω	ὀφλ-η	ὀφλήσω	ὤφλον	ὤφληκα	vö. 117. §. a.
tartozom vmivel		vö. 117. §. c.			és 115. §. 15.

Praes. impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. perf.	Megjegyzések
16. λα-μ-β-άν-ω	λᾰβ-	λήψομαι	ἔλᾰβον	εἴληφα	λαβέ 78. §. 5. b.
veszek, fogok	ληβ-	l. 110. §. 1.	ἐλήφθην	εἴλημμαι	redupl. 109. §. 3.
17. λανθάνω	λᾰθ-	λήσω	ἔλᾰθον	λέληθα	aki előtt τινά;
rejlem	ληθ-				vö. lateo alqm
ἐπι-λανθάνομαι		ἐπι-λήσομαι	ἐπ-ελαθόμην	ἐπι-λέλησμαι	ἡ λήθ-η feledés;
elfelejtek			vö. 117. §. b.		amit: τινός
18. λαγχάνω	λᾰχ-	λήξομαι	ἔλᾰχον	εἴληχα	amit: τινός;
sorstól nyerek	ληχ-	l. 110. §. 1.	vö. 117. §. b.	redupl.109.§.3.	τὸ λᾰ́χος jutalék
19. μανθάνω	μᾰθ-η	μαθήσομαι	ἔμᾰθον	μεμᾰ́θηκα	
tanulok					
20. πυνθάνομαι	πῠθ-	πεύσομαι	ἐπῠθόμην	πέπυσμαι	vkitől vmit:
tudakolok	πευθ-		vö. 117. §. b.		τινός τι 149.§.8.
21. τυγχάνω	τῠχ-η	τεύξομαι	ἔτῠχον	τετῠ́χηκα	amit: τινός;
találok	τευχ-	l. 110. §. 1.	vö. 117. §. b.	vö. 117. §. c.	ἡ τῠ́χη sors

114. §. A NEGYEDIK, VAGY KEZDŐ IGÉK OSZTÁLYA

Az impf.-tő erősödése -σκ-. (Vö. lat.: no-sc-o, sen-e-sc-o, pac-i-sc-or; tövek: no-, sen-, pac- stb.) Magánhangzós tövekhez a σκ erősödés közvetetlenül járul; így: γηρά-σκ-ω öregszem; igető γηρα-; vö. γῆρα-ς öregség; mássalhangzós igetövekhez pedig a σκ impf.-erősödés

a) vagy ι-val járul (5–7); így: εὑρ-ί-σκ-ω találok; igető εὑρ-; vö. εὕρ-η-μα lelet;

b) vagy az igető végmássalhangzója a σκ előtt kiesik (8–11); διδά-σκ-ω így: tanítok; igető διδαχ-; vö. διδαχ-ή tanítás; πάσχω $<$ *pat^{h}-skō $\sim$ πάθος. Többnek ez igék közül még ι-ás imperfecta-reduplicatiója is van.

a) Imperfecta-reduplicatio nélkül

Praes. impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. perf.	Megjegyzések
1. ἀρέ-σκ-ω tetszem	ἀρε(σ)- l.93.§.3.b.	ἀρέσω	ἤρεσα	——	ἀρεσ-τός kedves, tetszetős
2. γηρά-σκ-ω öregszem	γηρᾱ-	γηράσομαι l. 110. §. 1.	ἐγήρᾱσα	γεγήρᾱκα öreg vagyok	mell.al. γηράω vö. τὸ γῆρας
3. ἡβά-σκ-ω felserdülök	ἡβη- ἡβᾰ-	ἡβήσω	ἥβησα	(παρ-ήβηκα ifjúkoron túl v.)	mell.al. ἡβάω ifjú vagyok
4. μεθύσκω részegít, m. le	l.93.§.3.b.	——	ἐμέθῡσα	——	mell.al. μεθύω részegszem ittas vagyok
		——	ἐμεθύσθην	——	
5. ἁλ-ίσκ-ομαι elfogatom	ἁλ-ω	ἁλώσομαι	ἑᾰ́λων v. ἥλων127.9.	ἑάλωκα v. ἥλωκα	ered. ϝαλ- augm. l. 108.§.2.
6. ἀνᾱλ-ίσκ-ω elköltök	ἀνᾱλ-ω	ἀνᾱλώσω	ἀνήλωσα ἀνηλώθην	ἀνήλωκα ἀνήλωμαι	mellékal. ἀνᾱλόω
7. εὑρ-ίσκ-ω találok	εὑρ-η εὑρ-ε	εὑρήσω	εὗρον εὑρέθην	εὕρηκα εὕρημαι	εὑρέ l. 78.§.5.b augm. ηὑ- is
8. ἀποθνῄσκω meghalok	θᾰν- θνη-	ἀποθανοῦμαι -εῖ, -εῖται	ἀπέθᾰνον fut. perf. τεθνήξω 90.§.3.	τέθνηκα 127.§.B.1	θάνατος, θνητός
9. ἱλάσκομαι kiengesztelek	ἱλᾰ(σ)- l. 93.§.3.b.	ἱλάσομαι	ἱλᾰσάμην ——	—— ——	v.ö. ἵλᾱσος = ἵλεως l. 46. §.
10. χάσκω < *k^{h}an-skō tátongok	χᾰν-	χάνοῦμαι	ἔχᾰνον	κέχηνα (gähnen)	mellékal. χαίνω
11. πάσχω szenvedek	πᾰθ- < *pn̥t^{h}- πενθ-, πονθ-	πείσομαι < *pént^{h}-s-	ἔπᾰθον	πέπονθα	*pat^{h}-skō vö. pat-ior

b) Imperfecta-reduplicatióval

Praes. impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. perf.	Megjegyzések
12. γι-γνώ-σκω	γνω(σ)-	γνώσομαι	ἔγνων 127.§.8	ἔγνωκα novi	redupl.l.109.§.1
megismerek	l. 93.§.4.	γνωσθήσομαι	ἐγνώσθην	ἔγνωσμαι	vö. co-gno-sco
13. ἀπο-διδράσκω	δρᾱ-	ἀποδρᾰ́σομαι	ἀπ-έδρᾱν	ἀποδέδρᾱκα	akitől: τινά;
megszököm		l. 110. §. 1.	l. 127. §. 2.		ἀπόδρᾱσις szökés
14. μι-μνή-σκω	μνη-	ἀνα-μνήσω	ἀν-έμνησα	——	rend. ἀνα-, ὑπο-;
emlékeztetek					vkit vmire:
mp. μιμνήσκομαι	μνη(σ)-	μνησθήσομαι	ἐμνήσθην	μέμνημαι	τινά τινος v. τι;
megemlékezem	l. 93.§.4.	meg fogok		emlékezem	perf.
vmiről τινός		emlékezni	fut. perf. μεμνήσομαι		l. 109. §. 2.
				emlékezni fogok	vö. memini.
15. πι-πρά-σκω	πρᾱ-	ἀποδώσομαι	ἀπ-εδόμην	πέπρᾱκα	kiegészíti:
eladok			ἐπρᾰ́θην	πέπρᾱμαι	ἀποδίδομαι m.
16. τι-τρώ-σκω	τρω-	τρώσω	ἔτρωσα	τέτρωκα	ión m.a. τρώω
megsebesítek		τρωθήσομαι	ἐτρώθην	τέτρωμαι	vö. τρῶ-μα
17. διδάσκω < *di-dn̥s-sk-		διδάξω	ἐδίδαξα	δεδίδᾰχα	vkit vmire:
tanítok	διδᾰχ-	——	ἐδιδάχθην	δεδίδαγμαι	τινά τι, két acc.
m. taníttatok		διδάξομαι	ἐδιδαξάμην	——	doceo alqm alqd
(az imperfecta redupl. és a K-hang átment az igetőbe)					

115. §. Az ötödik, vagy E-osztály

Az ide tartozó igéknél az impf.- és igető közötti különböztető az E-hang (ε, η), mégpedig magánhangzó előtt ε, mássalhangzó előtt pedig η, (csak ritkán ε). (Vö. mone-o, de: mon-ui; move-o, de: mov-i; mane-o, de: man-si stb.) Itt két csoportot különböztetünk meg, aszerint amint

a) az impf.-tő az erősödött tő (1–3); ilyen például:

γαμ-έ-ω nősülök; igető γαμ-; vö. γάμ-ος házasság;

b) az igetőhöz járul az erősödés (kivéve az erős aoristost 4–19);

így: βούλ-ομαι akarok; igető βουλ-η-; vö. βούλη-μα akarat.

a) A bővült tő az impf.-tő

Praes. impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. perf.	Megjegyzések
1. γαμ-έ-ω fele-	γαμ-ε	γαμῶ, -εῖς	ἔγημα	γεγάμηκα	duco τινά
ségül veszek	γαμ-η	(vö. 93. §. 7.)		házas vagyok	γάμος házasság
m. férjhez m.		γαμοῦμαι, -εῖ	ἐγημάμην	γεγάμημαι	nubo τινί
2. δοκ-έ-ω vé-	δοκ-ε	δόξω	ἔδοξα	határoztatott:	δοκεῖ videtur;
lek; látszom			ἔδοξε placuit	δέδοκται	vö. τὸ δόγ-μα
3. ὠθ-έ-ω	ὠθ-ε	ὤσω	ἔωσα	ἔωκα	< *wōt^{h}-;
taszítok		ὠσθήσομαι	ἐώσθην	ἔωσμαι	augm. l. 108.§.2.

b) A rövidebb tő az impf.-tő

Praes. impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. perf.	Megjegyzések
4. ἄχθ-ομαι dp. bosszankodom	ἀχθ-ε(σ) l.93.§.3.b.	ἀχθέσομαι	ἠχθέσθην l. 110. §. 3.	——	amin, mi fölött τινί v. ἐπί τινι
5. βούλ-ομαι dp. akarok	βουλ-η	βουλήσομαι	ἐβουλήθην l. 110. §. 3.	βεβούλημαι	βούλει l.86.§.3. vö. βουλή
augm. (79.§.1.j.) az ἠθέλησα analogiájára.					
6. δεῖ μοί τινος δέομαί τινος dp. szükségem van	δε-η	δεήσει δεήσομαι	ἐδέησε(ν) ἐδεήθην l. 110. §. 3.	δεδέηκε(ν) δεδέημαι	δεῖ = oportet; δέομαί τινός τι kérek vkitől vmit
7. (ἐρωτάω) kérdek	ἐρ-η	ἐρήσομαι	ἠρόμην	——	l. τινά τι 155. 6.
8. καθεύδω alszom	εὑδ-η	καθ-ευδήσω	l. 113. §. 13.	l. 113. §. 13.	augm. l. 108.§.6.
9. ἐθέλω akarok	ἐθελ-η	ἐθελήσω	ἠθέλησα	ἠθέληκα	mell.al. θέλω
10. μάχ-ομαι harcolok	μαχ-ε(σ) μαχ-η	μαχοῦμαι, -εῖ l. 93. §. 7.	ἐμαχεσάμην	μεμάχημαι	vkivel, v. ellen: τινί l. 154.§.1.a.
11. μέλει μοι v. ἐπιμέλομαι dp. gondom van	μελ-η	μελήσει μελήσομαι	ἐμέλησε(ν) ἐπεμελήθην l. 110. §. 3.	μεμέληκε(ν) μεμέλημαι	amire: τινός; a praes. így is: ἐπιμελ-έ-ομαι
12. μέλλω készülök	μελλ-η	μελλήσω	ἐμέλλησα	——	augm. 79.§.1.j.
λλ analogia útján az összes alakokban					
13. νέμ-ω ki- v. felosztok	νεμ-η	νεμῶ, -εῖς ——	ἔνειμα ἐνεμήθην	νενέμηκα νενέμημαι	med. = lakni: legelni
14. οἴ-ομαι dp. vélek	οἰ-η	οἰήσομαι	ᾠήθην l. 110. §. 3.	——	1. sz. οἶμαι is; οἴει l. 86. §. 3.
15. ὀφείλ-ω debeo, tartozom	ὀφειλ-η ὀφελ-	ὀφειλήσω	ὠφείλησα ὤφελον 107.§. 1.	ὠφείληκα	vö. 113. §. 15. és 139. §. 1. b.
16. ῥέ-ω folyok	ῥυ-η hm.: ῥευ-: ῥυ- (l.24.§.2.b.β.)	ῥυήσομαι	ἐῤῥύην l. 127. §. A. 6.	ἐῤῥύηκα	< *srew- 93.§.6.
17. γί-γν-ομαι leszek	γεν-η és γεν-,γον-,γν- (24.§.2.b.β.)	γενήσομαι	ἐγενόμην	γεγένημαι γέγονα vagyok	vö. gi-gn-o, de: gen-ui
18. πέτομαι repülök	π(ε)τ-η hm.:πετ-: πτ- (l.24.§.2.b.β.)	πτήσομαι	ἐπτόμην	——	vö. 127.§.A.13.
19. χαίρ-ω örülök	χαιρ-η χᾱρ-η	χαιρήσω (ι analogikus a fut.-ban)	ἐχάρην l. 127. §. A. 5.	κεχάρηκα örvendek	aminek: τινί, vagy ἐπί τινι vö. 117. §. a.

116. §. A hatodik, vagy a vegyestövűek osztálya, verba suppletiva

Ide azokat az igéket soroljuk, melyeknek alakjai különféle tövekből származnak. (Vö. lat.: fer-o, tul-i, lat-um; magy.: vagyok, valék, voltam, leszek.) Ilyen pl.

praes.	ὁρά-ω	látok a	ὁρα-	tőből vö.	ὅρᾱ-μα látvány
fut.	ὄψομαι	az	ὀπ-	«	ὀπ-τικός optikai, látási
aor.	εἶδ-ον	a	ϝιδ-	«	ἰδ-έα eszmény.

Hasonló jelenség az, melyet a melléknevek rendhagyó fokozásában láttunk (l. 65. §.). Miként ott különféle, de rokonértelmű melléknevek tövei csoportosulnak egy fogalom körül, úgy itt is a tövek, melyek egy ige fogalmának kiegészítésére egyesülnek, rokonértelműek, s egymástól leginkább csak actio tekintetében különböző igék maradványai. Ebből érthető az is, hogy miért szolgál egyik vagy másik tő kizárólag az imperfecta vagy instans actio jelölésére. (Vö. magy.: nézni és megpillantani; beszélni és megszólalni stb. (l. még 78. §. 1. c.)

Praes. impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. perf.	Megjegyzések
1. αἱρέω veszek	αἱρη-	αἱρήσω	εἷλον	ᾕρηκα	augm.
m. választok	ἑλ-	αἱρήσομαι	εἱλόμην	ᾕρημαι	l. 108. §. 2.
pass.	αἱρε-	αἱρεθήσομαι	ᾑρέθην	ᾕρημαι	adj. verb. αἱρετός
Vö. ἡ αἵρε-σις elfoglalás, bevétel; választás; τὸ ἕλ-ωρ zsákmány, martalék.					
2. ἔρχομαι megyek, jövök	ἐλ(ε)ϋθ-	εἶμι l. 131. §.	ἦλθον	ἐλήλϋθα	attikai redupl.
	ἐλθ-	költ.	ἐλθέ	ἥκω	l. 109. §. 4.
		ἐλεύσομαι	l. 78. §. 5. b.	megjöttem	
ἔρχομαι többnyire csak az indicativus praes. impf.-ában fordul elő; a praesensnek többi alakját, a praeteritum imperf.-ot és futurumot εἶμι pótolja. ἥκω perfectum-értelmű praesens imperf.; jelentése: megjöttem, itt vagyok.					

Praes. impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. perf.	Megjegyzések
3. ἐσθίω	ἐδ-ε(σ)	ἔδομαι	ἔφᾰγον	(ἐδήδοκα)	attikai redupl.
eszem;					l. 109. §. 4.
fölemésztek	φᾰγ-	képző nélkül	(ἠδέσθην)	(ἐδήδεσμαι)	
A futurum tulajdonképpen futurum-értelmű praesens impf. coniunctivusi rövid kötőhangzóval l. 88. §. B. (πίομαι 113. §. 5.)					
Kiegészíti: βι-βρώ-σκω eszem; tő βρω-; aor. pass. κατ-εβρώθην; perf. βέβρωκα, βέβρωμαι					
Vö. Hom. ἔδ-ω lat. ēd-o; ἐδ-ωδ-ή, ἐδη-τύς, βρῶ-μα étel; ἀνθρωπο-φάγ-ος emberevő stb.					
4. ὁράω	ὁρᾰ-	ὄψομαι	εἶδον	ἑώρᾰκα	aor. ἔ-ϝιδ-ον
látok	ϝιδ-	2.sz. ὄψει	ἰδέ	ἑώρᾱμαι	l.még
Praet.		86.3.	78.§.5.b.	és	127§.B.3.
ἑώρων 108. 3.	ὀπ-	ὀφθήσομαι	ὤφθην	ὦμμαι	perf. ὅπωπα is.
Vö. ὅρᾱ-σις látás; ὄμ-μα, ὀφ-θαλμός oc-ulus, szem; ἰδ-έα eszmény; εἶδ-ος alak stb.					
5. τρέχω	τρεχ-	δραμοῦμαι	ἔδρᾰμον	δεδράμηκα	τροχ-ός kerék
futok	δρᾰμ-η				δρόμ-ος futás
6. φέρω viszek	φερ-	οἴσω	ἤνεγχον, -κα	ἐνήνοχα	attikai redupl.
m. magammal «	ἐνεγκ-	οἴσομαι	ἠνεγκάμην		l. 109. §. 4.
p. vitetem; esem,	ἐνεκ-	ἐνεχθήσομαι	ἠνέχθην	ἐνήνεγμαι	vö. fer-o
rohanok, sietek	οἰ-		adj. verb. =	οἰστέον	φόρ-τος teher
Az erős aoristos mellett még σ képző nélkül való gyenge aor. is van: ἤνεγκα; a gyengéből főleg ind. ἤνεγκας, ἠνέγκατε, imp. ἐνεγκάτω és az egész medium, az erősből kivált imp. ἔνεγκε, inf. ἐνεγκεῖν, part. ἐνεγκών szokottabb; a többi alak mind a két képzés szerint egyaránt használatos.					
7. a «mondani»	ϝεπ-	ἐρῶ, -εῖς, -εῖ	εἶπον, εἶπα	εἴρηκα <	τὸ ἔπ-ος szó;
fogalomhoz tar-	ϝερ-		εἰπέ 78.§.5.b.	*we-wer-ē-ka	vö. ver-bum;
toznak a követ-	ϝερη-	ῥηθήσομαι	ἐῤῥήθην	εἴρημαι	ῥή-τωρ szónok;
kező tövek:	ῥη-		fut. perf. =	εἰρήσεται	adj.verb. ῥη-τός.
A praesens φημί, λέγω és főleg az összetételekben: ἀγορεύω; pl. ἀπαγορεύω tiltok, megtagadok; fut. ἀπερῶ, aor. ἀπεῖπον, perf. ἀπείρηκα.					
Az act. aor. reduplicatióval van (vö. ἤγ-αγ-ον) a ϝεπ- tőből ϝέ-ϝεπ-ον = ἔεπον = εἶπον; az ει tehát az aor. többi alakjában is megmarad: εἶπω, εἴποιμι, εἰπεῖν, εἰπών.					
A σ képző nélküli gyenge aoristosból az indicat. εἶπας, imperat. εἰπάτω és εἴπατε használatosabbak, mint az erős aoristosnak megfelelő alakjai.					

117. §. Több osztályhoz is tartozó igék

Az egyes igeosztályok igéi igen gyakran érintkeznek más osztályokkal. Így pl.

a) néha többféle impf.-erősödés van ugyanazon igében;

	igető	impf.-tő	
βαίνω	βα-	βα-ι-ν-	a 2. és 3. oszt. szerint
ὀφλισκάνω	ὀφλ-	ὀφλ-ισκ-αν-	a 3. és 4. « «
χαίρω	χαρ-η-	χα-ι-ρ-	a 2. és 5. « «

b) a tőhangzó az erős aor.-ban rövid, másutt hosszú (1. oszt. l. 82. §. 3.), pl.:

λανθάνω igető λᾰθ-, ληθ-; aor. ἔ-λᾰθ-ον, fut. λήθ-σω
τυγχάνω « τῠχ-, τευχ-; « ἔ-τῠχ-ον « τεύξομαι;

c) az igető mássalhangzó előtt gyakran E-hanggal bővül (5. oszt.)

μανθάνω tő μᾰθ-; aor. ἔ-μαθ-ον, de: μαθή-σομαι, με-μάθη-κα
εὑρίσκω « εὑρ-; « εὗρ-ον de: εὑρή-σω; εὑρέ-θην stb.

d) l. még pl. 120. §. 2., 122. §. 6., 124. §. 3. stb.

Az ω-végű ige ragozásának áttekintése

118. §. 1. Activum

Figyelmeztetés. Az activ erős aoristos és perfectum alakjait lásd 99. és 101. §.

2. Medium

Figyelmeztetés. A medialis erős aoristos alakjait l. 99. §.

118. §. 1. Activum					
Actio	Tempus	Szám / Személy	Indicativus		Conjunctivus
			praesens	praeteritum	
Imperfecta	Praesens és praeterit.	E. 1.	παιδεύ-ω	ἐ-παίδευ-ο-ν	παιδεύ-ω
		2.	παιδεύ-εις	ἐ-παίδευ-ε-ς	παιδεύ-ῃς
		3.	παιδεύ-ει	ἐ-παίδευ-ε(ν)	παιδεύ-ῃ
		T. 1.	παιδεύ-ο-μεν	ἐ-παιδεύ-ο-μεν	παιδεύ-ω-μεν
		2.	παιδεύ-ε-τε	ἐ-παιδεύ-ε-τε	παιδεύ-η-τε
		3.	παιδεύ-ουσι(ν)	ἐ-παίδευ-ο-ν	παιδεύ-ωσι(ν)
		K. 2.	παιδεύ-ε-τον	ἐ-παιδεύ-ε-τον	παιδεύ-η-τον
		3.	παιδεύ-ε-τον	ἐ-παιδευ-έ-την	παιδεύ-η-τον
Instans	Futurum	E. 1.	παιδεύσ-ω		
		2.	παιδεύσ-εις		
		3.	παιδεύσ-ει		
		T. 1.	παιδεύσ-ο-μεν		
		2.	παιδεύσ-ε-τε		
		3.	παιδεύσ-ουσι(ν)		
		K. 2.	παιδεύσ-ε-τον		
		3.	παιδεύσ-ε-τον		
	Aoristos	E. 1.		ἐ-παίδευσᾰ	παιδεύσ-ω
		2.		ἐ-παίδευσα-ς	παιδεύσ-ῃς
		3.		ἐ-παίδευσε(ν)	παιδεύσ-ῃ
		T. 1.		ἐ-παιδεύσα-μεν	παιδεύσ-ω-μεν
		2.		ἐ-παιδεύσα-τε	παιδεύσ-η-τε
		3.		ἐ-παίδευσα-ν	παιδεύσ-ωσι(ν)
		K. 2.		ἐ-παιδεύσα-τον	παιδεύσ-η-τον
		3.		ἐ-παιδευσά-την	παιδεύσ-η-τον
Perfecta	Praes. és praeterit.	E. 1.	πεπαίδευκ-α	ἐ-πεπαιδεύκ-ει-ν	πεπαιδεύκ-ω
		2.	πεπαίδευκ-α-ς	ἐ-πεπαιδεύκ-ει-ς	πεπαιδεύκ-ῃ-ς
		3.	πεπαίδευκ-ε(ν)	ἐ-πεπαιδεύκ-ει	πεπαιδεύκ-ῃ stb.
		T. 1.	πεπαιδεύκ-α-μεν	ἐ-πεπαιδεύκ-ει-μεν	mint a praes.
		2.	πεπαιδεύκ-α-τε	ἐ-πεπαιδεύκ-ει-τε	impf.; vagy:
		3.	πεπαιδεύκ-ᾱσι(ν)	ἐ-πεπαιδεύκ-ε-σαν	πεπαιδευκὼς
		K. 2.	πεπαιδεύκ-α-τον	ἐ-πεπαιδεύκ-ει-τον	ὦ, ᾖς, ᾖ stb.
		3.	πεπαιδεύκ-α-τον	ἐ-πεπαιδευκ-εί-την	

A c t i v u m		
Optativus	Imperativus	Igenevek
παιδεύ-οι-μι παιδεύ-οι-ς παιδεύ-οι παιδεύ-οι-μεν παιδεύ-οι-τε παιδεύ-οιε-ν παιδεύ-οι-τον παιδευ-οί-την	 παίδευ-ε παιδευ-έ-τω παιδεύ-ε-τε παιδευ-ό-ντων v. -έ-τωσαν παιδεύ-ε-τον παιδευ-έ-των	Inf. παιδεύ-ειν Participium: παιδεύ-ων, -οντος παιδεύ-ουσα, -ούσης παιδεῦ-ον, -οντος
παιδεύσ-οι-μι παιδεύσ-οι-ς παιδεύσ-οι παιδεύσ-οι-μεν παιδεύσ-οι-τε παιδεύσ-οιε-ν παιδεύσ-οι-τον παιδευσ-οί-την		Inf. παιδεύσ-ειν Participium: παιδεύσ-ων, -οντος παιδεύσ-ουσα, -ούσης παιδεῦσ-ον, -οντος
παιδεύσαι-μι παιδεύσαι-ς, v. -σειας παιδεύσαι, v. -σειε(ν) παιδεύσαι-μεν παιδεύσαι-τε παιδεύσαιε-ν, v. -σειαν παιδεύσαι-τον παιδευσαί-την	 παίδευσον παιδευσά-τω παιδεύσα-τε παιδευσά-ντων v. -σά-τωσαν παιδεύσα-τον παιδευσά-των	Inf. παιδεῦσαι Participium: παιδεύσᾱς, -ᾰντος παιδεύσᾱσα, -άσης παιδεῦσᾰν, -αντος
πεπαιδεύκ-οι-μι πεπαιδεύκ-οι-ς πεπαιδεύκ-οι stb. mint a praes. impf.; vagy: πεπαιδευκὼς εἴην, εἴης, εἴη stb.		Inf. πεπαιδευκ-έ-ναι Participium: πεπαιδευκ-ώς, -ότος πεπαιδευκ-υῖα, -υίᾱς πεπαιδευκ-ός, -ότος

118. §. 2. Medium

Actio	Tempus	Szám / Személy	Indicativus		Conjunctivus
			praesens	praeteritum	
Imperfecta	Praes. és praeterit.	E. 1.	παιδεύ-ο-μαι	ἐ-παιδευ-ό-μην	παιδεύ-ω-μαι
		2.	παιδεύ-ῃ (-ει)	ἐ-παιδεύ-ου	παιδεύ-ῃ
		3.	παιδεύ-ε-ται	ἐ-παιδεύ-ε-το	παιδεύ-η-ται
		T. 1.	παιδευ-ό-μεθα	ἐ-παιδευ-ό-μεθα	παιδευ-ώ-μεθα
		2.	παιδεύ-ε-σθε	ἐ-παιδεύ-ε-σθε	παιδεύ-η-σθε
		3.	παιδεύ-ο-νται	ἐ-παιδεύ-ο-ντο	παιδεύ-ω-νται
		K. 2.	παιδεύ-ε-σθον	ἐ-παιδεύ-ε-σθον	παιδεύ-η-σθον
		3.	παιδεύ-ε-σθον	ἐ-παιδευ-έ-σθην	παιδεύ-η-σθον
Instans	Futurum	E. 1.	παιδεύσ-ο-μαι		
		2.	παιδεύσ-ῃ (-ει)		
		3.	παιδεύσ-ε-ται		
		T. 1.	παιδευσ-ό-μεθα		
		2.	παιδεύσ-ε-σθε		
		3.	παιδεύσ-ο-νται		
		K. 2.	παιδεύσ-ε-σθον		
		3.	παιδεύσ-ε-σθον		
	Aoristos	E. 1.		ἐ-παιδευσά-μην	παιδεύσ-ω-μαι
		2.		ἐ-παιδεύσω	παιδεύσ-ῃ
		3.		ἐ-παιδεύσα-το	παιδεύσ-η-ται
		T. 1.		ἐ-παιδευσά-μεθα	παιδευσ-ώ-μεθα
		2.		ἐ-παιδεύσα-σθε	παιδεύσ-η-σθε
		3.		ἐ-παιδεύσα-ντο	παιδεύσ-ω-νται
		K. 2.		ἐ-παιδεύσα-σθον	παιδεύσ-η-σθον
		3.		ἐ-παιδευσά-σθην	παιδεύσ-η-σθον
Perfecta	Praes. és praeterit.	E. 1.	πεπαίδευ-μαι	ἐ-πεπαιδεύ-μην	πεπαιδευμένος[3] ὦ
		2.	πεπαίδευ-σαι	ἐ-πεπαίδευ-σο	« ᾖς
		3.	πεπαίδευ-ται	ἐ-πεπαίδευ-το	« ᾖ
		T. 1.	πεπαιδεύ-μεθα	ἐ-πεπαιδεύ-μεθα	πεπαιδευμένοι[3] ὦμεν
		2.	πεπαίδευ-σθε	ἐ-πεπαίδευ-σθε	« ἦτε
		3.	πεπαίδευ-νται	ἐ-πεπαίδευ-ντο	« ὦσι(ν)
		K. 2.	πεπαίδευ-σθον	ἐ-πεπαίδευ-σθον	πεπαιδευμένω ἦτον
		3.	πεπαίδευ-σθον	ἐ-πεπαιδεύ-σθην	« ἦτον

M e d i u m		
Optativus	Imperativus	Igenevek
παιδευ-οί-μην παιδεύ-οι-ο παιδεύ-οι-το παιδευ-οί-μεθα	 παιδεύ-ου παιδευ-έ-σθω	Inf. παιδεύ-ε-σθαι
παιδεύ-οι-σθε παιδεύ-οι-ντο παιδεύ-οι-σθον παιδευ-οί-σθην	παιδεύ-ε-σθε παιδευ-έ-σθων v. -έ-σθωσαν παιδεύ-ε-σθον παιδευ-έ-σθων	Participium: παιδευ-ό-μενος παιδευ-ο-μένη παιδευ-ό-μενον
παιδευσ-οί-μην παιδεύσ-οι-ο παιδεύσ-οι-το παιδευσ-οί-μεθα παιδεύσ-οι-σθε παιδεύσ-οι-ντο παιδεύσ-οι-σθον παιδευσ-οί-σθην		Inf. παιδεύσ-ε-σθαι Participium: παιδευσ-ό-μενος παιδευσ-ο-μένη παιδευσ-ό-μενον
παιδευσαί-μην παιδεύσαι-ο παιδεύσαι-το παιδευσαί-μεθα	 παίδευ-σαι παιδευσά-σθω	Inf. παιδεύσα-σθαι
παιδεύσαι-σθε παιδεύσαι-ντο παιδεύσαι-σθον παιδευσαί-σθην	παιδεύσα-σθε παιδευσά-σθων v. -σά-σθωσαν παιδεύσα-σθον παιδευσά-σθων	Participium: παιδευσά-μενος παιδευσα-μένη παιδευσά-μενον
πεπαιδευμένος[3] εἴην πεπαιδευμένος[3] εἴης πεπαιδευμένος[3] εἴη πεπαιδευμένοι[3] εἴημεν	 πεπαίδευ-σο πεπαιδεύ-σθω	Infinitivus πεπαιδεῦ-σθαι
πεπαιδευμένοι[3] εἴητε πεπαιδευμένοι[3] εἴησαν πεπαιδευμένω εἴητον πεπαιδευμένω εἰήτην	πεπαίδευ-σθε πεπαιδεύ-σθων v. -δεύ-σθωσαν πεπαίδευ-σθον πεπαιδεύ-σθων	Participium: πεπαιδευ-μένος πεπαιδευ-μένη πεπαιδευ-μένον

118. §. 3. Passivum					
Actio	Tempus	Szám Személy	Indicativus		Conjunctivus
			praesens	praeteritum	
Imperfecta	Praes. s praet.	E. 1.	παιδεύ-ο-μαι	ἐ-παιδευ-ό-μην	παιδεύ-ω-μαι
		2.	παιδεύ-ῃ (-ει)	ἐ-παιδεύ-ου	παιδεύ-ῃ
		3.	παιδεύ-ε-ται	ἐ-παιδεύ-ε-το	παιδεύ-η-ται
			stb.	stb.	stb.
			mint a medium	mint a medium	mint a medium
Instans	Futurum	E. 1.	παιδευθήσ-ο-μαι		
		2.	παιδευθήσ-ῃ (-ει)		
		3.	παιδευθήσ-ε-ται		
		T. 1.	παιδευθησ-ό-μεθα		
		2.	παιδευθήσ-ε-σθε		
		3.	παιδευθήσ-ο-νται		
		K. 2.	παιδευθήσ-ε-σθον		
		3.	παιδευθήσ-ε-σθον		
	Aoristos	E. 1.		ἐ-παιδεύθη-ν	παιδευθῶ
		2.		ἐ-παιδεύθη-ς	παιδευθῇς
		3.		ἐ-παιδεύθη	παιδευθῇ
		T. 1.		ἐ-παιδεύθη-μεν	παιδευθῶ-μεν
		2.		ἐ-παιδεύθη-τε	παιδευθῆ-τε
		3.		ἐ-παιδεύθη-σαν	παιδευθῶσι(ν)
		K. 2.		ἐ-παιδεύθη-τον	παιδευθῆ-τον
		3.		ἐ-παιδευθή-την	παιδευθῆ-τον
Perfecta	Praes. s praet.	E. 1.	πεπαίδευ-μαι	ἐ-πεπαιδεύ-μην	πεπαιδευμένος[3] ὦ
		2.	πεπαίδευ-σαι	ἐ-πεπαίδευ-σο	« ᾖς
		3.	πεπαίδευ-ται	ἐ-πεπαίδευ-το	« ᾖ
			stb.	stb.	stb.
			mint a medium	mint a medium	mint a medium
	Futurum	E. 1.	πεπαιδεύσ-ο-μαι		
		2.	πεπαιδεύσ-ῃ		
		3.	πεπαιδεύσ-ε-ται		
			stb.		
			mint a med. fut.		
Adjectiva verbalia: 1. παιδευ-τός, -τή, -τόν;					

Passivum		
Optativus	Imperativus	Igenevek
παιδευ-οί-μην παιδεύ-οι-ο	παιδεύ-ου	Inf. παιδεύ-ε-σθαι
παιδεύ-οι-το stb. mint a medium	παιδευ-έ-σθω stb. mint a medium	Participium παιδευ-ό-μενος[3]
παιδευθησ-οί-μην παιδευθήσ-οι-ο παιδευθήσ-οι-το		Inf. παιδευθήσ-ε-σθαι
παιδευθησ-οί-μεθα παιδευθήσ-οι-σθε παιδευθήσ-οι-ντο παιδευθήσ-οι-σθον παιδευθησ-οί-σθην		Participium: παιδευθησ-ό-μενος παιδευθησ-ο-μένη παιδευθησ-ό-μενον
παιδευθείη-ν παιδευθείη-ς παιδευθείη παιδευθείη-μεν, -θεῖμεν	παιδεύθη-τι παιδευθή-τω	Inf. παιδευθῆ-ναι
παιδευθείη-τε, -θεῖτε παιδευθείη-σαν, -θεῖεν παιδευθείη-τον, -θεῖτον παιδευθειή-την, -θείτην	παιδεύθη-τε παιδευθέ-ντων v. θή-τωσαν παιδεύθη-τον παιδευθή-των	Participium: παιδευθείς, -έντος παιδευθεῖσα, -είσης παιδευθέν, -έντος
πεπαιδευμένος[3] εἴην πεπαιδευμένος[3] εἴης	πεπαίδευ-σο	Inf. πεπαιδεῦ-σθαι
πεπαιδευμένος[3] εἴη stb. mint a medium	πεπαιδεύ-σθω stb. mint a medium	Participium πεπαιδευ-μένος[3]
πεπαιδευσ-οί-μην πεπαιδεύσ-οι-ο		Inf. πεπαιδεύσ-ε-σθαι
πεπαιδεύσ-οι-το stb. mint a med. fut.		Participium πεπαιδευσ-ό-μενος[3]
2. παιδευ-τέος, -τέα, -τέον		

Második igeragozás, vagyis a μι-végű igék

119. §. Általános megjegyzések

1. A μι-végű igék ragozása az ω-végűekétől abban tér el, hogy az act.-med. **praesens és praeteritum imperfectum**, valamint az **erős aoristos** alakjaiban (amennyiben ilyeneket képeznek) szabályszerű hangmásulás van, és a ragok közvetetlenül, **kötőhangzó nélkül** járulnak a tőhöz (l. 78. §. 6. b.). A μι-végű igéket a magyar ikes igékhez hasonlíthatjuk, melyek szintén csak néhány időalaknak egyes számában térnek el az iktelenektől.

2. Az impf.-tő többnyire gyarapodást mutat; ez kétféle, úm.
a) -νῡ (magánhangzós és σ-ás igetöveknél -ννῡ) szótag; pl.:

igetövek: δεικ- στρω- ζωσ-
impf.-tövek: δεικ-νῡ- στρω-ννῡ- ζων-νῡ (a σ hasonult!)

b) impf.-reduplicatio (l. 80. §. 5.); pl.:

igetövek: θη- ἡ- δω- στη-
impf.-tövek: τι-θη- (l.29.§.5.a.) ἱ-η-, δι-δω-, ἱ-στη- (l.30.§.2.c.β.)

3. A tő véghangzója a praes. és praet. impf. és erős aor.-nak csakis activ indicativusának egyes számában hosszú; mihelyt e három kellék közül bármelyik is hiányzik, a tő véghangzója megrövidül. Pl. a

δεικνῡ- τι-θη- ἱ-η- δι-δω- ἱ-στη- tövekből
a hangmásulás törvényei szerint (l. 24. §. 2. b. β.)
δεικνῠ- τι-θε- ἱ-ε- δι-δο- ἱ-στᾰ- lesz.

4. A ragokra nézve megjegyzendő:
a) az ind. praes. impf. egyes 1. sz. –μι, 2. sz. –ς (voltaképp praeterit.-rag; vö. 3. sz. –σι (l.29.§.2.) többes 3. sz. -ᾱσι(ν), eredeti -ᾰντι-ból;
b) az ind. praet. impf. és erős aoristos többes 3. sz. ragja –σαν;
c) az infinitivus képzője –ναι (hangsúly a végelőtti szótagon! l.78.§.5.c.);
d) a participium képzője –ντ, a nominativus mindig ς-ás. (Vö.

50.§.1.a.).
A medium ragjai mindenütt ugyanazok, mint az ω-végűeknél.

5. A **hangsúly** itt is lehetőleg távozik a szó végétől (l. 78. §. 5.). Az activ impf. és az erős aoristos participiuma végéles ékezetű; így:

	δεικνύς	τιθείς	εἵς	δούς	στάς
gen.	δεικνύντ-ος	τιθέντ-ος	ἕντ-ος	δόντ-ος	στάντ-ος.

Az egytagúak gen. és dat.-ának hangsúlyát illetőleg l. 47. §. 7. a.

6. Felosztás. A μι-végű igék három csoportra oszlanak; olyanokra,
a) melyeknek impf.-töve -νῡ szótaggal erősödik (νῡμι-végű igék): δείκνῡμι mutatok; igető δεικ-, impf.-tő δεικνῡ-; (l. 120–121. §§.),
b) melyek az impf.-tőben imperfecta-reduplicatiót kapnak, mint pl. τί-θη-μι (l. 122–126. §§.),
c) melyeknek az impf.-töve bővítmény nélkül való:

φημί	mondok; igető	φη-,	φᾰ-,	impf.-tő	φη-, φᾰ-
εἶμι	«	εἰ-,	ι-,	«	εἰ-, ι-
εἰμί	«	ἐσ-,	σ-,	«	ἐσ-, σ- stb.

Ezek alkotják az ún. jeltelen igék osztályát (l. 128–133. §§.).

120. §. A μι-végű igék első csoportja

1. Ide a νῡμι-végű igék tartoznak (l. 119. §. 6. a.), melyek azonban a μι-végűek ragozását **csakis az impf.-tőben** követik, amennyiben, az egy σβέννυμι (oltok) kivételével, **erős aoristosuk nincsen**.
Példa: δείκνῡμι mutatok; igető δεικ-, impf.-tő δείκνῡ- és δεικνῠ.

	Activum		Medium és passivum	
	Indicativus		Indicativus	
	Praes. imperf.	Praet. imperf.	Praes. imperf.	Praet. imperf.
E.1.	δείκ-νῡ-μι	ἐ-δείκ-νῡ-ν	δείκ-νῦ-μαι	ἐ-δεικ-νύ́-μην
2.	δείκ-νῡ-ς	ἐ-δείκ-νῡ-ς	δείκ-νῦ-σαι	ἐ-δείκ-νῦ-σο
3.	δείκ-νῡ-σι(ν)	ἐ-δείκ-νῡ	δείκ-νῦ-ται	ἐ-δείκ-νῦ-το
T.1.	δείκ-νῦ-μεν	ἐ-δείκ-νῦ-μεν	δεικ-νύ́-μεθα	ἐ-δεικ-νύ́-μεθα
2.	δείκ-νῦ-τε	ἐ-δείκ-νῦ-τε	δείκ-νῦ-σθε	ἐ-δείκ-νῦ-σθε
3.	δεικ-νύ́-ᾱσι(ν)	ἐ-δείκ-νῦ-σαν	δείκ-νῦ-νται	ἐ-δείκ-νῦ-ντο
K.2.	δείκ-νῦ-τον	ἐ-δείκ-νῦ-τον	δείκ-νῦ-σθον	ἐ-δείκ-νῦ-σθον
3.	δείκ-νῦ-τον	ἐ-δεικ-νῦ-την	δείκ-νῦ-σθον	ἐ-δεικ-νῦ-σθην
	Conjunctivus	Optativus	Conjunctivus	Optativus
E.1.	δεικ-νύ́-ω	δεικ-νύ́-οι-μι	δεικ-νύ́-ωμαι	δεικ-νῡ-οί-μην
2.	δεικ-νύ́-ῃς stb.	δεικ-νύ́-οι-ς stb.	δεικ-νύ́-ῃ stb.	δεικ-νύ́-οι-ο stb.
	Imperativus	Igenevek	Imperativus	Igenevek
E.2.	δείκ-νῡ	Infinitivus:	δείκ-νῦ-σο	Infinitivus:
3.	δεικ-νύ́-τω	δεικ-νύ́-ναι	δεικ-νύ́-σθω	δείκ-νῦ-σθαι
T.2.	δείκ-νῦ-τε	Participium:	δείκ-νῦ-σθε	
3.	δεικ-νύ́-ντων	δεικ-νύ́ς,	δεικ-νύ́-σθων	Participium:
	v. -νύ́-τωσαν	δεικ-νύ́-ντος	v. -νύ́-σθωσαν	δεικ-νύ́-μενος
K.2.	δείκ-νῦ-τον	δεικ-νῦσα,	δείκ-νῦ-σθον	δεικ-νῦ-μένη
3.	δεικ-νύ́-των	δεικ-νύ́σης	δεικ-νύ́-σθων	δεικ-νύ́-μενον
		δεικ-νύ́ν		

Futurum	Act.	δείξω	Med.	δείξομαι	Pass.	δειχ-θήσομαι
Aoristos	«	ἔ-δειξα	«	ἐ-δειξάμην	«	ἐ-δείχ-θην
Perfectum	«	δέ-δειχ-α	«	δέ-δειγ-μαι	«	δέ-δειγ-μαι
Adj. verb.	δεικ-τός, -τή, -τόν – δεικ-τέος, -τέα, -τέον					

2. A νῡμι-végű igék ragozása több tekintetben átment az ω-végűek ragozásába. Mindig az ω-végűek szerint ragoztatik:

a) a conjunct. és optat.; így: δεικνύ-ω, -ῃς stb., δεικνύ-οιμι, -οις stb.

b) az act. imperat. egyes 2. sz.: δείκνῡ (ebből δείκνῦε, azért ῡ).

Némely alakok mind a kétféle ragozás szerint is előfordulnak; ilyenek: δεικνύᾱσι és gyakrabban δεικνύουσι; ἐδείκνῡ és ἐδείκνυε; δεικνύς és δεικνύων stb., sőt vannak egyes ω-végű igék, melyeknek μι-végű mellékalakjuk is van; ilyenek: ἀνοίγω és ἀνοίγνυμι kinyitok l. 108. §. 3.; εἴργω és εἴργνυμι bezárok stb.

3. A *mediumban* a -σαι és –σο ragok σ-ja (a conj. és opt. kívül) mindenütt megmarad; tehát: δείκνῡσαι, δείκνῡσο, ἐδείκνῡσο.

121. §. A μι-végűek első csoportjának többi igéi

a) Magánhangzós és sigmás tövek

Praes. impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. perf.	Megjegyzések
1. κεράννῡμι	κερᾰ(σ)-	κερῶ, -᾽ς	ἐκέρᾱσα	—	ὁ κρᾱ-τήρ
vegyítek, τινί	κρᾱ-	l. 93. §. 7.	ἐκράθην	κέκρᾱμαι	vegyítő edény
2. κρεμάννῡμι	κρεμᾰ(σ)-	κρεμῶ, -᾽ς	ἐκρέμᾰσα	— [függ	vmire: ἔκ τινος
függesztek		—	ἐκρεμάσθην	κρέμᾰμαι	v.ö. 126. §. 7.
3. πετάννῡμι	πετᾰ(σ)-	πετῶ, -᾽ς	ἐπέτᾰσα	—	rendesen ἀνα-
kiterjesztek	πτᾰ-	—	ἐπετάσθην	πέπτᾰμαι	vö. pat-eo
4. σκεδάννῡμι	σκεδᾰ(σ)-	σκεδῶ, -᾽ς	ἐσκέδᾰσα	—	ἡ σκέδᾰ-σις
szétszórok		—	ἐσκεδάσθην	ἐσκέδασμαι	szétszórás
5. ἀμφι-έννῡμι	ἑσ- (ϝεσ-)	ἀμφιῶ, -εῖς	ἠμφίεσα	—	kiegészíti az ἐν-
felöltöztetek	ves-tio	—	augm. 108.§.6.	ἠμφίεσμαι	δύω 127.§.A) 11
6. σβέννῡμι ol-	σβεσ-	σβέσω	ἔσβεσα	—	ἄ-σβεσ-τος
tok (ἀπο-, κατα-)		—	ἐσβέσθην	ἔσβεσμαι	olthatatlan;
m. kialszom	σβη-	σβήσομαι	ἔσβην intr. 127.§.A) 7.	ἔσβηκα intr.	
7. ζώννῡμι	ζω(σ)-	ζώσω	ἔζωσα	—	ζώ-νη, ζωσ-τήρ
övezek		—	—	ἔζωσμαι	öv, tüsző
8. ῥώννῡμι	ῥω(σ)-	ῥώσω	ἔῤῥωσα	—	ῥώ-μη, rō-bur;
erősítek		—	ἐῤῥώσθην	ἔῤῥωμαι	ἐῤῥωμένος erős
9. στρώννῡμι	στρω-	στρώσω	ἔστρωσα	—	τὸ στρῶ-μα
kiterítek		—	ἐστρώθην	ἔστρωμαι	szőnyeg;
így is: στόρ-νῡμι	στορ-ε-	στορῶ, -εῖς	ἐστόρεσα	—	vö. ster-no

b) Néma és folyékonyhangú tövek

Praes. impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. perf.	Megjegyzések
10. κατ-άγνῡμι	ϝᾱγ-	κατ-ᾰ́ξω	κατ-έᾱξα	κατ-έᾱγα intr.	augm. 108.§.2.
török, zúzok	ϝᾰγ-		κατ-εά́γην intr.	el vagyok törve	
11. ζεύγνῡμι	ζευγ-	ζεύξω	ἔζευξα	—	ζεῦγ-μα kötés;
összekötök	ζῠγ-	—	ἐζῠ́γην, ἐζεύχθην	ἔζευγμαι	ζῠγ-όν jug-um
12. μίγνῡμι	μῑγ-	μί́ξω	ἔμῑξα	—	praes. μίσγ-ω is
keverek, τινί	μῐγ-	—	ἐμί́γην, ἐμί́χθην	μέμῑγμαι	vö. misc-eo
13. πήγνῡμι	πηγ-	πήξω	ἔπηξα	πέπηγα intr.	pāx, pă-n-g-o;
szilárdítok	πᾰγ-	πᾰγήσομαι	ἐπά́γην intr.	szilárdan állok	ὁ πᾰγ-ος fagy
14. ῥήγνῡμι	ῥηγ-	ῥήξω	ἔῤῥηξα	ἔῤῥωγα intr.	medio-passiv.
szakítok	hm. l. 24.§.2.a.b.β.				
	ῥᾰγ-	ῥᾰγήσομαι	ἐῤῥά́γην intr.	el v. szakítva	l. 110. §. 5.
15. ἀπ-όλλῡμι	ὀλ-ε-	ἀπ-ολῶ, -εῖς	ἀπ-ώλεσα	ἀπ-ολώλεκα	
tönkreteszek	(ὀλ +			ἀπωλωλέκειν	redupl.109.§.4.
m. elveszni	νυ-μι)	ἀπ-ολοῦμαι	ἀπ-ωλόμην	ἀπ-όλωλα	vö. 110.§.6.
16. ὄμνῡμι	ὀμ-ο-	ὀμοῦμαι, -εῖ	ὤμοσα	ὀμώμοκα	redupl.109.§.4.
esküszöm		—	—	ὠμωμόκειν	amire: acc.

122. §. A μι-végű igék második csoportja (l. 119. §. 6. b.)

Bevezetés

1. Ezek az impf.-tőben az impf.-reduplicatióval ellátott igetőhöz függesztik a ragokat; a μι-végűeknek sajátszerű ragozását pedig nemcsak az impf.-tőben, hanem az erős aoristosban is követik (l. 123. §. b. és d.).

2. Iótás impf.-reduplicatiója a már 119. §. 2. b. alatt említett négyen (τί-θημι, ἵ-ημι, δί-δωμι, ἵ-στημι) kívül, még ezeknek van:

ὀνίνημι (l.126.§.1.) igető ὀνη-, impf.-tő ὀ-νι-νη- (redupl. a tőben)
πίμπλημι (l.126.§.2.) « πλη- « πι-μ-πλη- betoldott μ-vel.
πίμπρημι (l.126.§.3.) « πρη- « πι-μ-πρη- « «

Ez utóbbi kettőnek ἐν- és σύν-nel való összetételeiben, amikor a praepositio ν-je is μ-vé lesz, a tő μ-je elmaradhat; tehát:

ἐμπί(μ)πρημι, συμπί(μ)πλημι; de a praeteritum impf.-ban mindig csak: ἐνεπί-μ-πρην, συνεπί-μ-πλην.

3. A tő véghangzójának időmennyisége 119. §. 3. szerint. Eltérő ἵστημι, mely a στη- tövet az act. erős aoristos indicat. és imperat.-ában is végig megtartja. (l. 123. §. A στᾰ- tő csak magánhangzó és ντ előtt!)

4. A conjunctivust itt is a hosszú kötőhangzók (ω, η) jellemzik, melyekkel a tő véghangzói (ᾰ, ε, ο) szabályszerűen összevonatnak; de αη (αῃ)-ból mindig η (ῃ) – οη (οῃ)-ból mindig ω (ῳ) lesz. A hangsúly a conjunctivusban mindig az összevont szótagon van.

Eredetileg a rövid kötőhangzó volt itt a coni. jele, mint mindenütt, ahol az indicat. alakjai kötőhangzó nélkül valók (l. 88. §. B.) s így formailag egyenlő a coni. a thematikus igék indicativusával; pl. hom. ἴομεν = ἴωμεν = menjünk; stb. A hosszú kötőhangzó az ω végűek analogiájára van.

5. Az *optativus* módjegye az act.-ban -ιη-, a med.-ban csak -ι-; így: τιθείην, több.: τιθείημεν v. τιθεῖμεν (l. 89. §. jz. 3.); med. τιθείμην. A hangsúly az optativusban mindig a módjegyen van.

Az ιη és ι között hangmásulásos viszony van. (ιη erős, ι pedig Ø fok; l. 24. §. 2. b. β) vö. a régi latin coni.-alakokkal: siem = sim, sies = sīs stb.)

6. A személyragokat illetőleg l. 119. §. 4.; de jegyezd meg, hogy

a) az act. praes. imperat. egyes 2. sz. az ω-végűek szerint van; tehát: τίθει, ἵει (ε-ε > ει), δίδου (ο-ε > ου), ἵσθη (α-ε > η, l. 4. pont).

b) az activ erős aor. imperat. egyes 2. sz. ragja -θι vagy -ς; ha a tő véghangzója hosszú, -θι: στῆ-θι-; ha rövid, -ς: θέ-ς, ἔ-ς, δό-ς.

c) a med. -σαι, -σο ragjainak σ-ja az impf.-tőben (kiv. conj., opt.) megmarad, de az erős aoristosban mindenütt kiesik (kiv. εἶσο indic.) és az összekerülő magánhangzók összevonatnak; tehát:

impf.-tő: ἐτίθεσο, ἵεσο, ἐδίδοσο, δίδοσο, ἵστᾰσο,
de aor.: ἔθου, οὗ, ἔδου, δοῦ. —

d) az activ infinitivus képzője –ναι, mely az erős aoristosban ε kötőhangzóval járul a tőhöz; hangsúly a végelőtti szótagon (l. 119. §. 4. c); így:

praes.: τιθέναι, ἱέναι, διδόναι, ἱστάναι,
aor.: θεῖναι, εἶναι, δοῦναι, στῆναι (α-ε = η).

7. A μι-végűek valamennyi sajátos alakja csakis e négy igében van meg: τίθημι helyezek, ἵημι küldök, δίδωμι adok, ἵστημι állítok (utóbbi ebből: σι-στη-μι; l. 30. §. 2. c), β).

123. §. a) Az impf.-tő ragozása az activumban				
	Tő: τι-θη- és τι-θε-	ἰ-η- és ἰ-ε-	δι-δω- és δι-δο-	ἱ-στη- és ἱ-στᾰ-
Indic. praes. impf.	τί-θη-μι	ἵ-η-μι	δί-δω-μι	ἵ-στη-μι
	τί-θη-ς	ἵ-η-ς	δί-δω-ς	ἵ-στη-ς
	τί-θη-σι(ν)	ἵ-η-σι(ν)	δί-δω-σι(ν)	ἵ-στη-σι(ν)
	τί-θε-μεν	ἵ-ε-μεν	δί-δο-μεν	ἵ-στᾰ-μεν
	τί-θετε	ἵ-ε-τε	δί-δο-τε	ἵ-στᾰ-τε
	τι-θέ-ᾱσι(ν)	ἱ-ᾶσι(ν)	δι-δό-ᾱσι(ν)	ἵ-στᾶσι(ν)
	τί-θε-τον	ἵ-ε-τον	δί-δο-τον	ἵ-στᾰ-τον
	τί-θε-τον	ἵ-ε-τον	δί-δο-τον	ἵ-στᾰ-τον
Indic. praet. impf.	ἐ-τί-θη-ν	ἵ-ει-ν	ἐ-δί-δου-ν	ἵ-στη-ν
	ἐ-τί-θει-ς l.124.	ἵ-ει-ς l. 124.	ἐ-δί-δου-ς l.124.	ἵ-στη-ς
	ἐ-τί-θει §.3.	ἵ-ει §.3.	ἐ-δί-δου §.3.	ἵ-στη
	ἐ-τί-θε-μεν	ἵ-ε-μεν	ἐ-δί-δο-μεν	ἵ-στᾰ-μεν
	ἐ-τί-θε-τε	ἵ-ε-τε	ἐ-δί-δο-τε	ἵ-στᾰ-τε
	ἐ-τί-θε-σαν	ἵ-ε-σαν	ἐ-δί-δο-σαν	ἵ-στᾰ-σαν
	ἐ-τί-θε-τον	ἵ-ε-τον	ἐ-δί-δο-τον	ἵ-στᾰ-τον
	ἐ-τι-θέ-την	ἵ-έ-την	ἐ-δι-δό-την	ἵ-στά́-την
Coniunctivus	τι-θῶ (τι-θέ-ω-ból)	ἱ-ῶ (ἱ-έ-ω-ból)	δι-δῶ (δι-δό-ω-ból)	ἱ-στῶ (ἱ-στᾰ-ω-ból)
	τι-θῇς	ἱ-ῇς	δι-δῷς	ἱ-στῇς
	τι-θῇ	ἱ-ῇ	δι-δῷ	ἱ-στῇ
	τι-θῶ-μεν	ἱ-ῶ-μεν	δι-δῶ-μεν	ἱ-στῶ-μεν
	τι-θῆ-τε	ἱ-ῆ-τε	δι-δῶ-τε	ἱ-στῆ-τε
	τι-θῶσι(ν)	ἱ-ῶσι(ν)	δι-δῶσι(ν)	ἱ-στῶσι(ν)
	τι-θῆ-τον	ἱ-ῆ-τον	δι-δῶ-τον	ἱ-στῆ-τον
	τι-θῆ-τον	ἱ-ῆ-τον	δι-δῶ-τον	ἱ-στῆ-τον
Optativus	τι-θείη-ν	ἱ-είη-ν	δι-δοίη-ν	ἱ-σταίη-ν
	τι-θείη-ς	ἱ-είη-ς	δι-δοίη-ς	ἱ-σταίη-ς
	τι-θείη	ἱ-είη	δι-δοίη	ἱ-σταίη
	τι-θείη-μεν, -θεῖμεν	ἱ-είη-μεν, -εῖμεν	δι-δοίη-μεν, -δοῖμεν	ἱ-σταίη-μεν, -σταῖμεν
	τι-θείη-τε, -θεῖτε	ἱ-είη-τε, -εῖτε	δι-δοίη-τε, -δοῖτε	ἱ-σταίη-τε, -σταῖτε
	τι-θείη-σαν, -θεῖεν	ἱ-είη-σαν, -εῖεν	δι-δοίη-σαν, -δοῖεν	ἱ-σταίη-σαν, -σταῖεν
	τι-θείη-τον, -θεῖτον	ἱ-είη-τον, -εῖτον	δι-δοίη-τον, -δοῖτον	ἱ-σταίη-τον, -σταῖτον
	τι-θειή-την, -θείτην	ἱ-ειή-την, -είτην	δι-δοιή-την, -δοίτην	ἱ-σταιή-την, -σταίτην
Imperativus	τί-θει	ἵ-ει	δί-δου	ἵ-στη
	τι-θέ-τω	ἱ-έ-τω	δι-δό-τω	ἱ-στά́-τω
	τί-θε-τε	ἵ-ε-τε	δί-δο-τε	ἵ-στᾰ-τε
	τι-θέ-ντων	ἱ-έ-ντων	δι-δό-ντων	ἱ-στά́-ντων
	v. -τωσαν	v. -τωσαν	v. -τωσαν	v. -τωσαν
	τί-θε-τον	ἵ-ε-τον	δί-δο-τον	ἵ-στᾰ-τον
	τι-θέ-των	ἱ-έ-των	δι-δό-των	ἱ-στά́-των
Inf.	τι-θέ-ναι	ἱ-έ-ναι	δι-δό-ναι	ἱ-στά́-ναι
Part.	τι-θείς, τιθέντος	ἱ-είς, ἱέντος	δι-δούς, διδόντος	ἱ-στά́ς, g. ἱστά́ντος
	τι-θεῖσα, τιθείσης	ἱ-εῖσα, ἱείσης	δι-δοῦσα, διδούσης	ἱ-στᾶσα, ἱστά́σης
	τιθέν, τιθέντος	ἱ-έν, ἱέντος	δι-δόν, διδόντος	ἱ-στά́ν, ἱστά́ντος

b) Az erős aoristos ragozása az activumban				
Tövek: θη- és θε-		ἡ- és ἑ-	δω- és δο-	στη- és στᾰ-
Indicativus	ἔ-θη-κ-α	ἧ-κ-α	ἔ-δω-κ-α	ἔ-στη-ν
	ἔ-θη-κ-α-ς	ἧ-κ-α-ς	ἔ-δω-κ-α-ς	ἔ-στη-ς
	ἔ-θη-κ-ε(ν)	ἧ-κ-ε(ν)	ἔ-δω-κ-ε(ν)	ἔ-στη
	ἔ-θε-μεν	εἷ-μεν	ἔ-δο-μεν	ἔ-στη-μεν
	ἔ-θε-τε	εἷ-τε	ἔ-δο-τε	ἔ-στη-τε
	ἔ-θε-σαν	εἷ-σαν	ἔ-δο-σαν	ἔ-στη-σαν
	ἔ-θε-τον	εἷ-τον	ἔ-δο-τον	ἔ-στη-τον
	ἐ-θέ-την	εἵ-την	ἐ-δό-την	ἐ-στή-την
Coniunctivus	θῶ (θέ-ω-ból)	ὦ (ἔ-ω-ból)	δῶ (δό-ω-ból)	στῶ (στᾰ́-ω-ból)
	θῇς	ἧς	δῷς	στῇς
	θῇ	ἧ	δῷ	στῇ
	θῶ-μεν	ὦ-μεν	δῶ-μεν	στῶ-μεν
	θῆ-τε	ἦ-τε	δῶ-τε	στῆ-τε
	θῶσι(ν)	ὦσι(ν)	δῶσι(ν)	στῶσι(ν)
	θῆ-τον	ἧ-τον	δῶ-τον	στῆ-τον
	θῆ-τον	ἧ-τον	δῶ-τον	στῆ-τον
Optativus	θείη-ν	εἴη-ν	δοίη-ν	σταίη-ν
	θείη-ς	εἴη-ς	δοίη-ς	σταίη-ς
	θείη	εἴη	δοίη	σταίη
	θείη-μεν, θεῖ-μεν	εἴη-μεν, εἶ-μεν	δοίη-μεν, δοῖ-μεν	σταίη-μεν, σταῖ-μεν
	θείη-τε, θεῖ-τε	εἴη-τε, εἶ-τε	δοίη-τε, δοῖ-τε	σταίη-τε, σταῖ-τε
	θείη-σαν, θεῖε-ν	εἴη-σαν, εἶε-ν	δοίη-σαν, δοῖε-ν	σταίη-σαν, σταῖε-ν
	θείη-τον, θεῖ-τον	εἴη-τον, εἶ-τον	δοίη-τον, δοῖ-τον	σταίη-τον, σταῖ-τον
	θειή-την, θεί-την	εἰή-την, εἴ-την	δοιή-την, δοί-την	σταιή-την, σταί-την
Imperativus	θέ-ς	ἕ-ς	δό-ς	στῆ-θι
	θέ-τω	ἕ-τω	δό-τω	στή-τω
	θέ-τε	ἕ-τε	δό-τε	στῆ-τε
	θέ-ντων	ἕ-ντων	δό-ντων	στᾰ́-ντων
	v. -τωσαν	v. -τωσαν	v. -τωσαν	v. στή-τωσαν
	θέ-τον	ἕ-τον	δό-τον	στῆ-τον
	θέ-των	ἕ-των	δό-των	στή-των
Inf.	θεῖ-ναι	εἶναι	δοῦ-ναι	στῆ-ναι
Part.	θείς, θέντος	εἵς, ἕντος	δούς, δόντος	στᾰ́ς, στᾰ́ντος
	θεῖσα, θείσης	εἶσα, εἵσης	δοῦσα, δούσης	στᾶσα, στᾰ́σης
	θέν, θέντος	ἕν, ἕντος	δόν, δόντος	στᾰ́ν, στᾰ́ντος

c) Az impf.-tő ragozása a medio-passivumban					
Tövek:		τι-θε-	ἰ-ε-	δι-δο-	ἱ-στᾰ-
Indic. praes. impf.	E.1.	τί-θε-μαι	ἵ-ε-μαι	δί-δο-μαι	ἵ-στᾰ-μαι
	2.	τί-θε-σαι	ἵ-ε-σαι	δί-δο-σαι	ἵ-στᾰ-σαι
	3.	τί-θε-ται	ἵ-ε-ται	δί-δο-ται	ἵ-στᾰ-ται
	T.1.	τι-θέ-μεθα	ἱ-έ-μεθα	δι-δό-μεθα	ἱ-στά́-μεθα
	2.	τί-θε-σθε	ἵ-ε-σθε	δί-δο-σθε	ἵ-στᾰ-σθε
	3.	τί-θε-νται	ἵ-ε-νται	δί-δο-νται	ἵ-στᾰ-νται
	K.2.	τί-θε-σθον	ἵ-ε-σθον	δί-δο-σθον	ἵ-στᾰ-σθον
	3.	τί-θε-σθον	ἵ-ε-σθον	δί-δο-σθον	ἵ-στᾰ-σθον
Indic. praet. impf.	E.1.	ἐ-τι-θέ-μην	ἱ-έ-μην	ἐ-δι-δό-μην	ἱ-στά́-μην
	2.	ἐ-τί-θε-σο	ἵ-ε-σο	ἐ-δί-δο-σο	ἵ-στᾰ-σο
	3.	ἐ-τί-θε-το	ἵ-ε-το	ἐ-δί-δο-το	ἵ-στᾰ-το
	T.1.	ἐ-τι-θέ-μεθα	ἱ-έ-μεθα	ἐ-δι-δό-μεθα	ἱ-στά́-μεθα
	2.	ἐ-τί-θε-σθε	ἵ-ε-σθε	ἐ-δί-δο-σθε	ἵ-στᾰ-σθε
	3.	ἐ-τί-θε-ντο	ἵ-ε-ντο	ἐ-δί-δο-ντο	ἵ-στᾰ-ντο
	K.2.	ἐ-τί-θε-σθον	ἵ-ε-σθον	ἐ-δί-δο-σθον	ἵ-στᾰ-σθον
	3.	ἐ-τι-θέ-σθην	ἱ-έ-σθην	ἐ-δι-δό-σθην	ἱ-στά́-σθην
Coniunctivus	E.1.	τι-θῶ-μαι	ἱ-ῶ-μαι	δι-δῶ-μαι	ἱ-στῶ-μαι
	2.	τι-θῇ	ἱ-ῇ	δι-δῷ	ἱ-στῇ
	3.	τι-θῆ-ται	ἱ-ῆ-ται	δι-δῶ-ται	ἱ-στῆ-ται
	T.1.	τι-θώ-μεθα	ἱ-ώ-μεθα	δι-δώ-μεθα	ἱ-στώ-μεθα
	2.	τι-θῆ-σθε	ἱ-ῆ-σθε	δι-δῶ-σθε	ἱ-στῆ-σθε
	3.	τι-θῶ-νται	ἱ-ῶ-νται	δι-δῶ-νται	ἱ-στῶ-νται
	K.2.	τι-θῆ-σθον	ἱ-ῆ-σθον	δι-δῶ-σθον	ἱ-στῆ-σθον
	3.	τι-θῆ-σθον	ἱ-ῆ-σθον	δι-δῶ-σθον	ἱ-στῆ-σθον
Optativus	E.1.	τι-θεί-μην	ἱ-εί-μην	δι-δοί-μην	ἱ-σταί-μην
	2.	τι-θεῖ-ο	ἱ-εῖ-ο	δι-δοῖ-ο	ἱ-σταῖ-ο
	3.	τι-θεῖ-το	ἱ-εῖ-το	δι-δοῖ-το	ἱ-σταῖ-το
	T.1.	τι-θεί-μεθα	ἱ-εί-μεθα	δι-δοί-μεθα	ἱ-σταί-μεθα
	2.	τι-θεῖ-σθε	ἱ-εῖ-σθε	δι-δοῖ-σθε	ἱ-σταῖ-σθε
	3.	τι-θεῖ-ντο	ἱ-εῖ-ντο	δι-δοῖ-ντο	ἱ-σταῖ-ντο
	K.2.	τι-θεῖ-σθον	ἱ-εῖ-σθον	δι-δοῖ-σθον	ἱ-σταῖ-σθον
	3.	τι-θεί-σθην	ἱ-εί-σθην	δι-δοί-σθην	ἱ-σταί-σθην
Imperativus	E.2.	τί-θε-σο	ἵ-ε-σο	δί-δο-σο	ἵ-στᾰ-σο
	3.	τι-θέ-σθω	ἱ-έ-σθω	δι-δό-σθω	ἱ-στά́-σθω
	T.2.	τί-θε-σθε	ἵ-ε-σθε	δί-δο-σθε	ἵ-στᾰ-σθε
	3.	τι-θέ-σθων	ἱ-έ-σθων	δι-δό-σθων	ἱ-στά́-σθων
		v. -σθωσαν	v. -σθωσαν	v. -σθωσαν	v. -σθωσαν
	K.2.	τί-θε-σθον	ἵ-ε-σθον	δί-δο-σθον	ἵ-στᾰ-σθον
	3.	τι-θέ-σθων	ἱ-έ-σθων	δι-δό-σθων	ἱ-στά́-σθων
Infinit.		τί-θε-σθαι	ἵ-ε-σθαι	δί-δο-σθαι	ἵ-στᾰ-σθαι
Particip.		τι-θέ-μενος	ἱ-έ-μενος	δι-δό-μενος	ἱ-στά́-μενος
		τι-θε-μένη	ἱ-ε-μένη	δι-δο-μένη	ἱ-στᾰ-μένη
		τι-θέ-μενον	ἱ-έ-μενον	δι-δό-μενον	ἱ-στά́-μενον

d) Az erős aoristos ragozása a mediumban				
Tövek:		θε-	ἑ-	δο-
Indicativus	E. 1.	ἐ-θέ-μην	εἵ-μην	ἐ-δό-μην
	2.	ἔ-θου (< *ἔθεσο)	εἷ-σο (122.§.6.c.)	ἔ-δου (< *ἔδοσο)
	3.	ἔ-θε-το	εἷ-το	ἔ-δο-το
	T. 1.	ἐ-θέ-μεθα	εἵ-μεθα	ἐ-δό-μεθα
	2.	ἔ-θε-σθε	εἷ-σθε	ἔ-δο-σθε
	3.	ἔ-θε-ντο	εἷ-ντο	ἔ-δο-ντο
	K. 2.	ἔ-θε-σθον	εἷ-σθον	ἔ-δο-σθον
	3.	ἐ-θέ-σθην	εἵ-σθην	ἐ-δό-σθην
Coniunctivus	E. 1.	θῶ-μαι	ὦ-μαι	δῶ-μαι
	2.	θῇ	ᾖ	δῷ
	3.	θῆ-ται	ἧ-ται	δῶ-ται
	T. 1.	θώ-μεθα	ὦ-μεθα	δώ-μεθα
	2.	θῆ-σθε	ἦ-σθε	δῶ-σθε
	3.	θῶ-νται	ὦ-νται	δῶ-νται
	K. 2.	θῆ-σθον	ἦ-σθον	δῶ-σθον
	3.	θῆ-σθον	ἦ-σθον	δῶ-σθον
Optativus	E. 1.	θεί-μην	εἵ-μην	δοί-μην
	2.	θεῖ-ο	εἷ-ο	δοῖ-ο
	3.	θεῖ-το	εἷ-το	δοῖ-το
	T. 1.	θεί-μεθα	εἵ-μεθα	δοί-μεθα
	2.	θεῖ-σθε	εἷ-σθε	δοῖ-σθε
	3.	θεῖ-ντο	εἷ-ντο	δοῖ-ντο
	K. 2.	θεῖ-σθον	εἷ-σθον	δοῖ-σθον
	3.	θεί-σθην	εἵ-σθην	δοί-σθην
Imperativus	E. 2.	θοῦ (< *θέσο)	οὗ (< *ἕσο)	δοῦ (< *δόσο)
	3.	θέ-σθω	ἕ-σθω	δό-σθω
	T. 2.	θέ-σθε	ἕ-σθε	δό-σθε
	3.	θέ-σθων	ἕ-σθων	δό-σθων
		v. -σθωσαν	v. -σθωσαν	v. -σθωσαν
	K. 2.	θέ-σθον	ἕ-σθον	δό-σθον
	3.	θέ-σθων	ἕ-σθων	δό-σθων
Infinit.		θέ-σθαι	ἕ-σθαι	δό-σθαι
Particip.		θέ-μενος	ἕ-μενος	δό-μενος
		θε-μένη	ἑ-μένη	δο-μένη
		θέ-μενον	ἕ-μενον	δό-μενον

ἵστημι-nek med. erős aoristosa nincsen. Ennek jelentését „állítottam magamat, azaz: oda állottam v. léptem” az activ erős aoristos (ἔστην) fejezi ki, amely intransitiv jelentésű. Vö. különben 125. §. 2.

124. §. Észrevételek

1. ἵημι és ἵστημι act. ind. praes. impf. több. 3. sz. ἵᾱσι(ν) és ἱστᾱσι(ν), összevonva ezekből: ἱέ-ᾱσι(ν), ἱστά́-ᾱσι(ν).

2. A ἑ-tőnek szótagos augmentuma van: εἷμεν, ebből: ἕ-ε-μεν.

3. τίθημι, ἵημι, δίδωμι-ból az act. imperat. praes. egyes 2. sz. kívül még egyéb alakok is az ω-végűek szerint képeztetnek; így:

a) az act. praet. impf. egyes száma rendesen: ἐτίθεις, ἐτίθει, és mindig ἵειν, ἵεις, ἵει – ἐδίδουν, ἐδίδους, ἐδίδου (l. 87. §. szerint);

b) ritkán az optativusok: τιθοῖτο, προοῖντο stb. (néha τίθοιτο, πρόοιντο).

4. τίθημι, ἵημι, δίδωμι act. indicat. aor. egyes számában a szabályos ἔθην, ἧν, ἔδων helyett kizárólag a κ-ás alakok: ἔθηκα, ἧκα, ἔδωκα használatosak, melyekből a költőknél többes számú alakok is előfordulnak, főleg a 3. sz.: ἔθηκαν, ἧκαν, ἔδωκαν. A κ itt voltaképp a tőhöz tartozik; vö. lat. facio: fēc-ī ∼ gör. ἔ-θηκ-α.

5. **Hangsúly** tekintetében az összetettek az egyszerűeket követik; tehát: ἀπο-θῶ, ἀπο-θεῖμεν, ἀπο-θεῖναι, ἀπο-θείς, ἀπο-θέσθαι stb. csak az erős aor. imperat.-ában megy a hangsúly a praepositióra, ha egytagú; így: ἔνθες, ἄφετε, ἄφεσθε, ἀπόστηθι; de: ἀπόδος, παρένθες. l. 14. §. 5.

A med. erős aor. imperat. egyes 2. sz., ha egytagú praepositióval van összetéve, megmarad véghajtottnak: προ-θοῦ, ἀφ-οῦ; de: περί-θου, ἀπό-δου stb.

125. §. A többi alak

1. Ezeknek a képzése s ragozása egészen a magánhangzós tövekét követi, de a tőnek véghangzója a passivumban rövid (hangmásulás!).

Fut. act.	θή-σω	ἥ-σω	δώ-σω	στή-σω
« med.	θή-σομαι	ἥ-σομαι	δώ-σομαι	στή-σομαι
Perf. act.	τέ-θη-κα	εἶ-κα	δέ-δω-κα	ἕ-στη-κα (l. 2. jegyz.)
« m.-p.	(κεῖμαι)*	εἶ-μαι (ἕ-ε-μαι)	δέ-δο-μαι	(σέ-στηκα l. 30. §. 2. c. β.)
Aor. pass.	ἐ-τέ-θην (l. 29. §. 5.)	εἵ-θην	ἐ-δό-θην	ἐ-στά́-θην
Fut. «	τε-θήσομαι	ἑ-θήσομαι	δο-θήσομαι	στᾰ-θήσομαι
Adj. verb.	θε-τός, -τέος	ἑ-τός, -τέος	δο-τός, -τέος	στᾰ-τός, -τέος

*τέθειμαι helyett rendesen κεῖμαι (fekszem) használatos: l. 132. §.

2. ἵστημι-nek az intr. erős aoristoson (ἔστην oda álltam) kívül még transitiv jelentésű gyenge activ és medialis aoristosa is van: ἔ-στη-σα állítottam, ἐ-στη-σάμην állítottam a magam számára; a perfecta actiónak alakjai pedig mind intransitiv jelentésűek; így

praes. ἕ-στηκα (l. jegyz.) praet. εἱστήκειν, fut. ἑστήξω (l. 90. §. 3. j.)
állok, állottam, állani fogok.

Ezek egyúttal a passivumnak megfelelő alakjait is pótolják. Med. fut. στήσομαι = trans. állítani fogok magamnak; intrans. oda fogok állani.

Jegyzet. ἕστηκα rendes alakjai mellett a ἑστᾰ-tőből vannak (vö. 127. §. B. 1–3.):

ind. T.	ἕστᾰ-μεν	conj.	ἑστῶμεν	inf.	ἑστά́-ναι
	ἕστᾰ-τε		ἑστῶσι(ν)	part.	ἑστώς gen. -ῶτος
	ἑστᾶσι(ν)	opt.	ἑσταίη-ν stb.		ἑστῶσα « -ώσης
K.	ἕστᾰ-τον	imp.	ἕστᾰ-θι stb.		ἑστώς (ἑσταός-ból)

A praet. perf.-ből a több. 3. sz.: ἕστᾰ-σαν.

126. §. A ἵστημι ragozását követő igék

A praes. és praet. impf.-ban ἵστημι szerint ragoztatnak és szabályszerű hangmásulást (l. 24. §. 2. b. β.) mutatnak:

Praes. impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. perf.	Megjegyzések
1. ὀ-νί-νημι	ὀνη-	ὀνήσω	ὤνησα	–	akinek: τινά
hasznot teszek	ὀνᾰ-		ὠνήθην és		redupl. 122. §. 2.
m. hasznot húzok		ὀνήσομαι	ὠνήμην	–	aor. opt. jegyz. b.
2. πί-μ-πλημι	πλη-	πλήσω	ἔπλησα	πέπληκα	redupl. 122. §. 2.
megtöltök τινός	πλᾰ-	πλησθήσομαι	ἐπλήσθην	πέπλησμαι	mell. al. πλήθω
3. πί-μ-πρημι	πρη-	πρήσω	ἔπρησα	–	redupl. 122. §. 2.
égetek (ἐμ-)	πρᾰ-	πρησθήσομαι	ἐπρήσθην	πέπρησμαι	mell. al. πρήθω
4. ἄγᾰμαι DP.	ἀγα(σ)-	ἀγάσομαι	ἠγάσθην	– τινά τινος 152. §. a. 1.	
csodálok					adj. v. ἀγαστός
5. δύνᾰμαι DP.	δῠνη-	δυνήσομαι	ἐδυνήθην v.	δεδύνημαι	ἡ δύνᾰ-μις
-hatok, képes v.	δῠνᾰ-		ἠδυνήθην		augm. 79. §. 1. j.
6. ἐπίστᾰμαι DP.	ἐπιστη-	ἐπιστήσομαι	ἠπιστήθην	–	ἡ ἐπιστή-μη
értek, tudok	ἐπιστᾰ-				vö. ver-steh-en
7. κρέμᾰμαι DP.	κρεμη-	κρεμήσομαι	–	–	amin: ἔκ τινος
függök	κρεμᾰ-				vö. 121. §. 2.

Jegyzet. A 3 utolsó (és ἐπριάμην l. 127. §. A. 4.) abban tér el ἵσταμαι-tól, hogy

a) a praes. imperat. és praet. impf. –σο ragjából a σ el is maradhat; tehát: imperat. ἐπίστω, (πρίω) – praet. impf. ἐδύνω, ἠπίστω, ἐκρέμω, (ἐπρίω);

b) a conj. és opt. hangsúlya, az összevonás dacára, lehetőleg előre megy; így δύνωμαι, ἐπίστωμαι, (πρίωμαι) – δύναιο, ἐπίσταιο, κρέμαιο, (πρίαιο); szintígy, ὀνίναμαι, aor. opt. ὄναιο, ὄναιτο, ὄναισθε, ὄναιντο – inf. ὄνασθαι.

127. §. Erős aoristosok és perfectumok a μι-végűek szerint (kötőhangzó nélkül) ω-végű igékből

A) Gyökéraoristosok

Néhány ω-végű igéből az act. és med. erős aoristos a μι-végűek szerint, tehát kötőhangzó nélkül ragoztatik. A ragozás teljesen ἔστην szerint megy; a tő véghangzója csak magánhangzók és ντ előtt rövidül meg (l. 20. §. 2.), különben mindig hosszú (l. 119. §. 3.). ἔστην intransitiv jelentésű activ aor.; az ún. erős

pass. aor. ennek és pl. ἔσβην mintájára keletkezett, minthogy az intrans. jelentés igen közel áll a passiv jelentéshez. Innen magyarázhatók az erős pass. aor. activ személyragjai, melyek aztán átmentek a gyenge pass. aor. alakjaira is (l. 89. §.).

a) Az ᾱ v. η – ᾰ-végű tövek:

1. βαίνω megyek (l. 113. §. 7.); igető βη-, βᾰ-; erős aoristos ἔ-βη-ν. ind. ἔβην, ἔβης, ἔβη – ἔβημεν, ἔβητε, ἔβησαν – ἔβητον, ἐβήτην; conj. βῶ (βάω-ból) βῇς stb. – opt. βαίην stb. – imp. βῆθι stb. inf. βῆναι – particip. βᾰ́ς, βᾶσα, βᾰ́ν, gen. βᾰ́ντος, βᾰ́σης.

2. ἀπο-διδράσκω elfutok (l. 114. §. 13.); tő δρᾰ-, δρᾰ̆-; aor. ἀπ-έ-δρᾰ-ν.

3. φθάνω megelőzök (l. 113. §. 6.); igető φθη-, φθᾰ̆-; aor. ἔ-φθη-ν.

4. ἐ-πριᾰ́-μην vásárlék; tő πριᾰ̆- (Csak aor.; praes. ὠνέομαι l. 108. §. 2.), ind. ἐπριάμην, ἐπρίω, ἐπρίατο stb. mint δύναμαι l. 126. §. 5. jz., conj. πρίωμαι, πρίῃ, πρίηται stb. – opt. πριαίμην, πρίαιο stb., imp. πρίω, πριάσθω stb. – inf. πρίασθαι – part. πριάμενος.

b) Az η – ε-végű tövek:

5. χαίρω örülök (l. 115. §. 19.); tő χᾰ̈ρη-, χαρε-; aor. ἐχᾰ́ρην, -ης, -η stb., conj. χαρῶ (-έ-ω-ból), χαρῇς stb. – opt. χαρείην – imp. χάρηθι, inf. χαρῆναι – part. χαρείς, χαρεῖσα, χαρέν, gen. χαρέντος.

6. ῥέω folyok (l. 115. §. 16.); igető ῥυη-, ῥυε-; aor. ἐῤ-ῥύη-ν – inf. ῥυῆναι.

7. σβέννῡμαι kialszom; igető σβη-, σβε-; aor. ἔ-σβη-ν (l. 121. §. 6.).

c) Az ω – o-végű tövek:

8. γιγνώσκω nosco (l. 114. §. 12.); tő γνω-, γνο-; aor. ἔ-γνω-ν, ἔ-γνω-ς stb., conj. γνῶ (γνόω-ból), γνῷς stb. – opt. γνοίην – imp. γνῶθι, inf. γνῶναι – part. γνούς, γνοῦσα, γνόν, gen. γνόντος, γνούσης.

9. ἁλίσκομαι elfogatom (l. 114. §. 5.); igető ἁλω-, ἁλο-; aor. ἑ-ᾰ́λω-ν.

10. (βιόω) ζάω élek (l. 87. §. 4.); igető βιω-, βιο-; aor. ἐ-βίω-ν.

d) Az ῡ – ŭ-végű tövek:

11. δύομαι merülök (l. 93. §. 1.); tő δῡ-, δŭ-; aor. ἔ-δῡ-ν, ἔδῡς, ἔδῡ stb., conj. δύ̆ω, δύ̆ῃς stb. – opt. nincs; – imp. δῦθι, δύ̆τω stb., inf. δῦναι – part. δύ̆ς, δῦσα, δύ̆ν, gen. δύ̆ντος, δύ̆σης.

12. φύομαι leszek (lat. fīo); tő φῡ-, φῠ̆-; aor. ἔ-φῡ-ν, ἔφῡς, ἔφῡ stb.

Jegyzet. E kettőnek activuma transitiv: δύω merítek, φύω termesztek; ezekből az aoristos gyenge képzésű: ἔδῡσα, ἔφῡσα. Vö. 110. §. 6. ἔστησα is így!

13. Költőknél s későbbi prózaíróknál még több ily erős aor. találkozik; ilyenek:

ἔπτην repülék (πέτομαι l. 115. §. 18.); tő πτη-, πτᾰ̆-; – πτῶ, πταίην, πτῆναι, πτᾰ́ς;

ἔτλην eltűrék (praesens nélkül); tő τλη-, τλᾰ̆-; – τλῶ, τλαίην, τλῆθι, τλῆναι, τλᾰ́ς.

14. Csak egyes alakok: inf. γηρᾶναι (l. 114. §. 2.), imper. σχές (l. 102. §. 2.), πῖθι (l. 113. §. 5.).

Mindez aoristosok mellett mediális fut. és gyenge perf. áll:

ἔβην	∼	βήσομαι	βέβηκα
ἐῤῥύην	∼	ῥυήσεται	ἐῤῥύηκε(ν)
ἔγνων	∼	γνώσομαι	ἔγνωκα
ἔφῡν	∼	φῠ́σομαι	πέφῡκα stb.

B) Erős perfectumok

Néhány ige activ perfectumának szabályos alakjai mellett gyakran oly rövidebb alakok is találhatók, melyekben a ragok képző és kötőhangzó nélkül járulnak közvetlenül a reduplikált tőhöz (vö. az ω-végű igék kötőhangzó nélküli erős aoristosával: fent.). Az indicativusban a rövidebb alakok csakis a többes és kettős számban fordulnak elő. A szokottabbak: ἕστᾰ̆-μεν (l. 125. §. jz.) és

1. τέθνηκα holt vagyok (l. 114. §. 8.); emellett a τεθνᾰ̆- tőből (hangmásulás; l. 24. §. jz. 1.):

ind. T.	τέθνᾰ-μεν	conj. τεθνήκω stb.	inf. τεθνᾰ́-ναι
	τέθνᾰ-τε	szabályosan	part. τεθνεώς gen. -εῶτος
	τεθνᾶσι(ν)	opt. τεθναίη-ν	τεθνεῶσα, -εώσης
K.	τέθνᾰ-τον	imp. τέθνᾰ-θι	τεθνεός, -εῶτος.

A praet. perf.-ból csak a többes 3. sz. ἐ-τέθνᾰ-σαν.

2. δέδοικα félek; tő δοι-, δει-, δῐ-, (a hangmásulásra nézve vö.: λείπω, λέλοιπα, ἔλιπον, 24. §.), költői praes. δείδω, aor. ἔδεισα. A szabályos δέδοικα mellett van még egy perfectum a δῐ- tőből is: δέ-δῐ-α, melyből a következő rövidebb alakok használatosak:

ind. δέδια, – δέδιε(ν)	conj. δεδίω, opt. δεδιείην, imp. δέδῐθι
δέδῐμεν, δέδῐτε, δεδίᾱσι(ν)	inf. δεδιέναι, part. δεδιώς, -υῖα, -ός,
praet. perf. több. 3. ἐδέδῐσαν	gen. δεδιότος, -υίᾱς.

3. οἶδα tudok; hiányos perf. a ϝειδ-ε, ϝῐ̆δ- tőből (l. 116. §. 4.); tulajdonképpeni jelentése: láttam (aor. εἶδον, vö. vid-eo). Ragozása:

Praesens perf.	Praeteritum perf.	Módok és igenevek
οἶδ-α	ᾔδ-ει-ν ᾔδη	Conj. εἰδῶ, εἰδῇς, εἰδῇ stb.
οἶ-σθα <*oid-t^{h}a	ᾔδ-ει-ς ᾔδεισθα	Opt. εἰδείην, εἰδείης, εἰδείη stb.
οἶδ-ε(ν)	ᾔδ-ει	mindkettő az εἰδε- tőből
ἴσ-μεν (l. 31.§.1)	ᾖδ-ει-μεν ᾖσ-μεν	Imp. ἴσ-θι, ἴσ-τε, ἴσ-τον
ἴσ-τε (l. 29. §. 1.)	ᾖδ-ει-τε ᾖσ-τε	ἴσ-τω, ἴσ-τωσαν, ἴσ-των
ἴσᾱσι(ν)	ᾖδ-ε-σαν ᾖ-σαν	Inf. εἰδ-έ-ναι
ἴσ-τον	ᾖδ-ει-τον ᾖσ-τον	Part. εἰδ-ώς, εἰδ-υῖα, εἰδ-ός
ἴσ-τον	ᾐδ-εί-την ᾔσ-την	gen. εἰδ-ότος εἰδ-υίᾱς εἰδ-ότος
Futurum εἴσομαι, εἴσῃ, εἴσεται stb.		Adj. verb. ἰσ-τέον

A hangmásulást illetőleg: εἰδ-ώς, ἴσ-μεν, οἶδ-α tő εἰδ-, ἰδ-, οἰδ-,
hasonlítsd össze: λείπ-ω, ἔλ-ῐπ-ον, λέ-λοιπ-α tő λειπ-, λῐπ-, λοιπ-.

Az indic. praes. perf. sing. 2. sz. ragja az eredeti –θα, mely előtt a δ dissimilatio útján > σ. A –θα rag szerepel még az εἰμί, εἶμι, φημί igék ugyanez alakjában (l. 128–129. és 131. §§.).

A μι-végű igék harmadik csoportja (116. §. c.); jeltelen igék

128. §. φημί mondok, állítok; tő φη-, φᾰ- (lat. fā-ri); m. a. φά-σκω

Indic. praes.	Indic. praet.	Conjunctivus	Optativus	Imperativus	Igenevek
φη-μί	ἔ-φη-ν	φῶ	φαίη-ν		Inf. φά́-ναι
φή-ς (φῄς)	ἔ-φη-σθα	φῇς	φαίη-ς	φά́-θι	Part. φάσκων[3]
φη-σί(ν)	ἔ-φη	φῇ	φαίη	φά́-τω	(φάς költői)
φᾰ-μέν	ἔ-φᾰ-μεν	φῶ-μεν	φαῖ-μεν		Futurum:
φᾰ-τέ	ἔ-φᾰ-τε	φῆ-τε	φαῖ-τε	φά́-τε	φή-σω
φᾱσί(ν)	ἔ-φᾰ-σαν	φῶσι(ν)	φαῖε-ν	φά́-ντων	Aoristos:
φᾰ-τόν	ἔ-φᾰ-τον	φῆ-τον	φαῖ-τον	φά́-τον	ἔ-φη-σα
φᾰ-τόν	ἐ-φά́-την	φῆ-τον	φαί-την	φά́-των	

Jegyzet. a) Az indicat. alakjaiban szabályszerű hangmásulás van (l. 119. §. 3.).

b) Az indic. praes. impf. minden kéttagú alakja simuló (l. 16. §. 3.);

c) A praet. impf. egyes 2. sz. ragja –θα, (vö. οἶσθα < οἶδ+θα), a σ pedig az ἦσθα, οἶσθα analogiájára jutott ide (l. 129. §.)

ἠμί mondok; tő ἠ- (lat. a-io). Hiányos ige, melyből a társalgási nyelvben leginkább a praet. imp. egyes 1. és 3. személye használatos e szólásokban: ἦ-ν δ’ ἐγώ azt mondám, mondok; ἦ δ’ ὅς (ἤ) úgymond, azt mondá (vö. 73. §. jz.).

129. §. εἰμί vagyok; erős tő ἐσ- (vö. lat. es-se), gyenge tő σ- (hangmás.: ε: Ø)

Indic. praes.	Indic. praet.	Conjunctivus	Optativus	Imperativus
εἰ-μί	ἦν (ἦ)	ὦ	εἴη-ν	
εἶ	ἦ-σθα	ἦ-ς	εἴη-ς	ἴσ-θι
ἐσ-τί(ν)	ἦν	ἦ	εἴη	ἔσ-τω
ἐσ-μέν	ἦ-μεν	ὦ-μεν	εἴη-μεν, εἶ-μεν	
ἐσ-τέ	ἦ(σ)-τε	ἦ-τε	εἴη-τε	ἔσ-τε
εἰσί(ν)	ἦ-σαν	ὦσι(ν)	εἴη-σαν, εἶε-ν	ἔσ-των
				ἔσ-τωσαν
ἐσ-τόν	ἦσ-τον	ἦ-τον	εἴη-τον εἶ-τον	ἔσ-τον
ἐσ-τόν	ἤσ-την	ἦ-τον	εἰή-την εἴ-την	ἔσ-των

Igenevek:		Futurum:	
Infinit.	εἶ-ναι	Indic.	ἔσομαι, ἔσῃ, (ἔσει), ἔσται stb.
Particip.	ὤν, οὖσα, ὄν	Optat.	ἐσοίμην, ἔσοιο, ἔσοιτο stb.
gen.	ὄντος, οὔσης, ὄντος	Inf.	ἔσεσθαι – Part. ἐσόμενος

a) Az egyes alakoknak keletkezését illetőleg megjegyzendő, hogy az indic. praes. egyes 1. sz. eredetileg ἐσ-μι, melyből a σ kiesése okozta pótlónyújtás folytán jött létre εἰ-μί. (l. 30. §. 1. b.) Az egyes 2. sz. eredeti alakja a Homérosnál még meglevő ἐσ-σι, melyből *ἐσι, majd εἶ lett. (Így lett az εἰ-μί-nél is eredeti *εἶ-σι-ből εἶ.) A pluralisban is az ἐσ- tő (nem σ-, vö. lat. sunt, sumus, és ennek analogiájára: sum) használatos a sing. analogiája szerint. Az 1. sz. ἐσ-μεν σ-val a többi ἐσ-en kezdődő alak hatásából. A 3. sz.: σεντι > ἐντι > ἐντί (így a dór dial.-ban) > εἰσι. – Az indic. praet. impf. sing. 2. sz. ebből: ἦσ-θα (vö. 127. §. B. 3.). – A conj. és optat. a tő σ-jának kihagyása s a magánhangzók összevonása által származtak az eredeti ἔσω, ἐσίην alakokból. Az inf. εἶ-ναι < ἐσ-ναι (l. 119. §. 4. c.). – A participium ered. ἐσών, az ω-végű igék szerint; ebből keletkezett a homérosi ἐών, seml. ἐόν, az attikai ὤν, ὄν, tő ὀντ- rövid hangzóval. – A futurum egyes 3. sz. ἔσται, a homérosi ἔσ-σεται vagy ἔσεται-ból; azért az összetettek hangsúlya is παρέσται, ἐξέσται, noha πάρειμι, ἔξεστι.

b) Az indic. praesens minden kéttagú alakja, ha pusztán csak segédige, mindig simuló (l. 16. §. 3.); így: οἱ θεοὶ ἀθάνατοί εἰσιν az istenek halhatatlanok; de ha magában teljes értelmű állítmányt tesz, azaz ha létezést fejez ki, akkor mindig hangsúlyos, mint a magyarban is; tehát θεοὶ εἰσίν vannak istenek.

c) Az indicat. praesens egyes 3. személye (ἐστί) előre vonja hangsúlyát és ἔστι lesz, ha a mondatot kezdi: ἔστι τοῦ σοφοῦ sapientis est, a bölcsnek sajátja;
ha létezést jelent: θεὸς ἔστιν van isten; es gibt einen Gott;
ha ἔξεστιν (szabad, lehet) helyett áll: ἔστιν ἀκοῦσαι hallható;
ha εἰ, καί, ὡς, vagy ἀλλ' és τοῦτ' után áll: οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἔστιν.

130. §. χρή kell, szükséges

Χρή (ti. ἐστίν) voltaképpen ragozhatatlan főnév (vö. opus est), mely az εἰμί-vel összeolvadva több új alakot ad. Ezek:
Praes. ind. χρή, conj. χρῇ, opt. χρείη, inf. χρῆναι, part. τὸ χρεών, ezekből: χρὴ ᾖ χρὴ εἴη χρὴ εἶναι, χρὴ ὄν l. 22. §.
Praet. impf. χρῆν (= χρὴ ἦν) vagy ἐ-χρῆν.

Jegyzet. Az ἐ-χρῆν alak augmentuma úgy magyarázandó, hogy a nyelvérzékben elhalványult ez alak χρή + ἦν összetett voltának tudata (mint pl. a magyarban: ezt-et, nálad-nál stb.).

131. §. εἶμι megyek; erős tő εἰ- gyenge tő ἰ- (vö. lat. ī-re, de: ĭ-ter)

Indic. praes.	Indic. praet.	Conjunctivus	Optativus	Imperativus
εἶ-μι	ᾖ-α v. ᾗ-ει-ν	ἴ-ω	ἴ-οι-μι v. ἰ-οίην	
εἶ < εἶ-σι	ᾖ-ει-ς ᾗ-ει-σθα	ἴ-ῃς	ἴ-οι-ς	ἶ-θι
εἶ-σι(ν)	ᾖ-ει ᾗ-ει-ν	ἴ-ῃ	ἴ-οι	ἴ-τω
ἴ-μεν	ᾖ-μεν ᾗ-ει-μεν	ἴ-ω-μεν	ἴ-οι-μεν	
ἴ-τε	ᾖ-τε ᾗ-ει-τε	ἴ-η-τε	ἴ-οι-τε	ἴ-τε
ἴ-ᾱσι(ν)	ᾖ-σαν ᾗ-ε-σαν	ἴ-ωσι(ν)	ἴ-οιε-ν	ἰ-όντων v. ἴ-τωσαν
ἴ-τον	ᾖ-τον	ἴ-η-τον	ἴ-οι-τον	ἴ-τον
ἴ-τον	ᾔ-την	ἴ-η-τον	ἰ-οί-την	ἴ-των

Infinit. ἰ-έ-ναι	Particip. ἰ-ών, ἰοῦσα, ἰ-όν gen. ἰ-όντος, ἰούσης, ἰ-όντος	Adj. verb. ἰ-τέον

Az indicativus praesensnek mindig futurum jelentése van: menni fogok; a többi alak (opt., inf., part.) majd praesens, majd futurum jelentésű.

132. §. κεῖμαι fekszem; tő κει-

Indic. praes.	Indic. praet.	Imperativus	Igenevek	Futurum
κεῖ-μαι	ἐ-κεί-μην			κεί-σομαι
κεῖ-σαι	ἔ-κει-σο	κεῖ-σο	Inf. κεῖ-σθαι	κεί-σῃ
κεῖ-ται stb.	ἔ-κει-το stb.	κεί-σθω stb.	Part. κεί-μενος[3]	κεί-σεται stb.

a) A conjunctivus (κέηται, κέωνται) és optativus (κέοιτο, κέοιντο) ritka.
b) Az összetételek hangsúlya l. 14. §. 5. szerint: ὑπόκειμαι; de az inf. ὑποκεῖσθαι.
c) κεῖμαι pótolja τίθημι-nek pass. perfectumát, főleg az összetételekben (l. 125. §. 1. *.).
ὑποτίθημι alapul teszek, de: ὑπόκειται alapul (van téve) szolgál; νόμους τιθέναι törvényt hozni, de: νόμοι κεῖνται törvények vannak; τὰ ὅπλα θέσθαι a fegyv. letenni, de: τὰ ὅπλα κεῖται le vannak téve.

133. §. ἧμαι (prózában κάθημαι) ülök; tő ἡσ- (καθησ-)

Indic. praes.	Indic. praet.	Imperativus	Igenevek
κάθη-μαι	ἐ-καθή-μην v. καθή-μην		Inf. καθῆ-σθαι
κάθη-σαι	ἐ-κάθη-σο καθῆ-σο	κάθη-σο	Participium:
κάθη-ται stb.	ἐ-κάθη-το stb. καθῆσ-το	καθή-σθω	καθή-μενος[3]

a) conjunctivus (καθώμεθα) és optativus (καθῄμην v. καθοίμην) ritka; ezeket, valamint a hiányzó futurumot is καθέζομαι (leülök, ülök) pótolja; ennek töve καθεδ- (egyszerűen ἑδ-, vö. sed-eo), fut. καθεδοῦμαι, ebből: καθεδ-έ-σ-ομαι.

b) κάθημαι is tulajdonképpen καθέζομαι-nak perfectuma; a tő δ-ja rendesen kiesik, csak a τ előtt marad meg olykor, mint σ; így: καθῆσ-το.

VII. A szóképzéstan vázlata

A) Egyszerű szók (simplicia) képzése

134. §. Általános megjegyzések

1. A szóképzésnél bizonyos szótagok, ún. képzők járulnak a gyökérhez. Így: ὁ κρῐ-τής bíró; ἡ κρῐ́-σις ítélés; τὸ κρῐ-τήριον ítélőszék.

2. A gyökér végmássalhangzója a mássalhangzón kezdődő képző előtt éppúgy változik, mint a név- és igeragozásban (vö. 26–30. §§.). Az igékből származott szóknál ezenkívül igen gyakori még a gyökér magánhangzójának megrövidülése vagy megváltozása. Így lesz:

πράττω-ból: πρᾶγ-μα tett – πρᾶξις cselekvés – πρακ-τήρ tevő;
δικάζω-ból : δικασ-τής bíró – δικασ-μός jogszolgáltatás;
κρῑ́νω-ból: κρῐ-τής ítélő – κρῐ́-σις ítélés (vö. 106. §. 3.);
σπένδω-ból: σπεῖ-σις áldozás – σπονδ-ή italáldozat (l. 96. §. 2.);
χέω-ból: χεῦ-μα öntet – χῠ́-σις öntés – χο-ή áldozat (l. 93. §. 6.);
φεύγω-ból: φῠ́γ-ή menekülés; – βαίνω-ból: βᾰ́-σις lépés;
λέγω-ból: λόγ-ος beszéd; – στρέφω-ból: στροφ-ή fordulat;
λείπω-ból: ἐλ-λῐπ-ής hiányos – λοιπ-ός hátralevő (vö. 101. §. 2.).

135. §. a) Nevezetesebb főnévképzők

1. Cselekvő személyt jelentő főnevek (nomina agentis) képzői:

hímneműek:			nőneműek:	
-εύ- (végéles):	βασιλ-εύ-ς	király	-ειᾰ (ered. -εϝιᾰ, harmadéles):	
	ἱερ-εύ-ς	pap	βᾰσίλ-ειᾰ, ἱέρ-ειᾰ	
-τήρ (végéles):	σω-τήρ	mentő	-τειρᾰ:	σώ-τειρα mentőnő
-τορ (nom. -τωρ):	ῥή-τωρ	szónok	-τρια:	ποιή-τρια költőnő
-τᾱ- (nom. -της):	πολί-της	polgár	-τιδ-:	πολῖ-τις polgárnő.

2. A cselekvés fogalmát jelentő főnevek (nom. actionis) képzői:
-τι-, -σι-, σίᾱ (valamennyi nőnemű és tompahangú; l. 14. §. 3.); így:
πίσ-τι-ς hitel; λύ-σι-ς oldás; θυ-σίᾱ áldozás;
-είᾱ (az εύω-végű igékből): παιδ-είᾱ nevelés; βασιλ-είᾱ uralkodás;
-μό- (hímnemű és végéles): διωγ-μό-ς üldözés; σει-σ-μό-ς rengés.

3. A cselekvés eredményét (nomina rei actae) jelentő képzők:
-μᾰτ- (-μα, seml. tompahangú): πρᾶγ-μα tett; βῆ-μα lépés; ῥῆ-μα szó;
-εσ- (-ος, « «): ψεῦδ-ος hazugság; γέν-ος nemzedék.

4. Tulajdonságot jelentő főneveket (nomina qualitatis) képeznek:
-τητ- (nőnemű) : ταχύ-της celeri-tās; νεό-της iuven-tūs;
-σύνη («) : δικαιο-σύνη igazságosság; σωφρο-σύνη józanság;
-ίᾱ («) : σοφ-ίᾱ sapient-ia; κακ-ίᾱ gonoszság; εὐδαιμον-ίᾱ;
-ιᾰ («) : harmadéles, főleg ς-tövű melléknevekből; ered.: εσια: ἀλήθε-ια igazság (ἀληθεσ-); εὐσέβε-ια jámborság (εὐσεβεσ-); εὔκλε-ια jóhír; εὔνο-ια jóindulat (εὐνο(ο)-; vö. 63. §. 4. b.);
-εσ- (seml.; főleg υ-, ρο-tövű melléknevekből; az υ, ρο kiesik; l. 64. §.):
βάρ-ος súly (βαρ-ύς); εὖρ-ος szélesség (εὐρ-ύς);
αἶσχ-ος rútság (αἰσχ-ρό-ς); ἔχθ-ος gyűlölség (ἐχθ-ρό-ς);

5. Eszközt jelentő főneveket (nomina instrumenti) képez:
-τρο- (seml.) : ἄρο-τρο-ν ara-trum; κέν-τρο-ν ösztöke; πλῆκ-τρο-ν húrverő.

6. Helyet jelentő főnevek (nomina loci) képzői:
-τήριο- (seml.) : βουλευ-τήριο-ν tanácsház; δεσμω-τήριο-ν börtön;
-εῖο- («) : ᾠδ-εῖο-ν ének- és zenecsarnok; Μουσ-εῖο-ν múzsalak.

7. Kicsinyítő főneveket (nomina deminutiva) képeznek ezek:
-ίσκο- (hímn.) : παιδ-ίσκο-ς fiúcska; στεφαν-ίσκο-ς koszorúcska;
-ίο-, -άριο-, -ίδιο-, -ύλλιο- (valamennyi semleges és tompahangú):
παιδ-ίο-ν, παιδ-άριο-ν (παῖς) kis gyermek, puerulus; θυρ-ίδιο-ν (θύρα) ajtócska; εἰδ-ύλλιο-ν (εἶδος) képecske.

8. Származást jelentők (család-, nemzetségnevek, patronymica):
-(ί)δᾱ (hímn.) : Κρον-ί-δης Kronos fia; Αἰνειά-δης Aeneas ivadéka;
-ίδ- (nőnemű) : Νηρη-ίς Nereus leánya; Τανταλ-ίς Tantalos leánya, Niobé;
-ίων (hímn.) : Κρον-ίων Kronos fia, Zeus; Πηλείων Peleus fia.

9. Népnevek, a szülőföld megjelölésére (nomina gentilia):

hímneműek:			nőneműek:		
-εύ-:	Μεγαρ-εύ-ς	Megarensis	-άδ-:	Δηλι-άς	delosi nő
-ιο-:	Κορίνθ-ιο-ς	Corinth-iu-s	-ίδ-:	Μεγαρ-ίς	megarai nő
-τᾱ-:	Σπαρτιά-τη-ς	Spartia-tēs	-τιδ-:	Σπαρτιᾶ-τις	spártai nő.

b) Nevezetesebb melléknévképzők

1. A tőbeli főnévhez való viszonyt egészen általánosan jelöli az -ιο- (harmadéles): οὐράν-ιο-ς égi; ἑσπέρ-ιο-ς esti; δίκα-ιο-ς jogos; (másodhajtott): αἰδοῖος szemérmes; οἰκεῖος házi, családi.

2. Az anyagot, melyből valami van vagy készült, jelölik ezek:
-εο-: χρύσ-εο-ς (-οῦς) aur-eu-s; ἀργύρ-εο-ς (-οῦς) argent-eu-s;
-ῐνο-: λίθ-ῐνο-ς kőből való; ξύλ-ῐνο-ς fából való; vö. fag-ĭnu-s. Az ῐνο- képző időt jelentő mellékneveket is alkot, de ezek végélesek; így: ἐαρ-ινό-ς tavaszi, vernus; νυκτερ-ινό-ς éji, nocturnus.

3. Arravalóságot, képességet, sajátságot fejez ki a
-κό- többnyire ι segédhanggal kapcsolva: -ι-κό-; mindig végéles: πρᾱκ-τι-κό-ς tettre alkalmas; πολεμ-ικό-ς harcra termett; φυσικό-ς természetes; βασιλ-ικό-ς királyi. Sok ilyen melléknévnek a nőneme (mert τέχνη értendő hozzá) főnévként használatos; így: ἡ μουσική zene, γραμματική nyelvtan, γυμναστική tornázás.

4. Bőséget, valamiben való bővelkedést fejez ki az
-εντ- (ered. -ϝεντ-): ἀνεμό-εις szeles; ὑλή-εις erdős; χαρί-εις bájos.

5. Valamire való hajlandóságot jelöl a
-μον (-μων): μνή-μων emlékező; ἐπιλήσ-μων feledékeny.

6. Kevésbé határozott jelentésük van a következőknek:
-νό- (végéles); többny. pass.: δει-νό-ς félelmes; σεμ-νό-ς tiszteletre méltó;
-λό- (többny. végéles); act.: δει-λό-ς félénk; ἀπατη-λό-ς csalárd;
-ρό- (végéles); act. és pass.: ἐχθ-ρό-ς ellenséges; gyűlölő és gyűlölt;
-ῐμο-, -σῐμο-; majd act.: μάχ-ιμο-ς harcias; στά-σιμο-ς állhatatos; majd pass.: ἀοίδ-ιμο-ς megénekelt; χρή-σιμο-ς hasznos;
-εσ- (többny. végéles; majdnem mindig csak összetett szókban); így: ψευδ-ής hazug; ἀ-βλαβ-ής sértetlen; εὐ-σεβ-ής jámbor.

c) Határozók képzése

Nemcsak melléknevekből (l. 66. §.), hanem főnevekből s igékből is származnak határozók. Ezeknek képzői:
-δόν (végéles) ἀγελη-δόν nyájankint; ἀνα-φαν-δόν nyilván (φαίνω);
-δην v. –άδην: κρύβ-δην titkon; σπορ-άδην szórványosan (σπείρω);
-τί (végéles) ἑλληνισ-τί görögül; ὀνομασ-τί névleg, nomina-tim.

d) Igeképzés

A névszók töveiből származó igék végződéseik szerint:
1. -άω: τιμ-άω tisztelek (τιμή) ἐρυθρι-άω pirulok (ἐρυθρός)
2. -έω: πον-έω dolgozom (πόνος) φιλ-έω szeretek (φίλος)
3. -όω: δουλ-όω leigázok (δοῦλος) ζημι-όω büntetek (ζημία)
4. -εύω: παιδ-εύω nevelek (παῖς) βασιλ-εύω uralkodom (-εύς)
5. -άζω: δικ-άζω ítélek (δίκ-η) ὀνομ-άζω nevezek (ὄνομα)
6. -ίζω: ἐλπ-ίζω remélek (ἐλπίς) ὀργ-ίζω haragítok (ὀργή)
7. -αίνω: σημ-αίνω jelzek (σῆμα) λευκ-αίνω fehérítek (λευκός)
8. -ύνω: αἰσχ-ύνω szégyenítek (αἶσχος) βαρ-ύνω terhelek (βαρύς).

E képzők közül néhánynak többé-kevésbé határozott jelentése van; így:

-έω, -εύω gyakran állapotot jelöl: εὐτυχέω szerencsés, δουλεύω szolga vagyok;
-όω, -αίνω, -ύνω vmivé tevést « δουλόω szolgává, ἐλευθερόω szabaddá teszek, αὐαίνω szárítok (αὖος száraz), ἡδύνω édesítek (ἡδύς édes).

B) Összetett szók (composita) képzése

e) Összetett fő- és melléknevek

1. **Alakjára** nézve az összetétel kétféle, amennyiben a tövek vagy változatlanok; λογο-γράφο-ς beszédíró; ἀστυ-γείτων szomszéd; vagy pedig némi változást szenvednek. Ezek a változások:

a) az előtag végéről az α, ο magánhangzó előtt gyakran elmarad; így: χωρ-άρχης országúra (χώρα); μόν-αρχος egyeduralkodó (μόνο-ς); de megmarad az α, ο, ha az utótag eredetileg ϝ vagy σ-val kezdődött; így: κακοῦργος gonosztevő (κακο-ϝεργός); ῥαβδοῦχος pálcavivő (ῥάβδος és σέχω).

b) az α-, mássalhangzós és ι-, υ-tövű előtaghoz a mássalhangzón kezdődő utótag rendesen o kötőhangzóval járul; az α kiesik; így:
χωρ-ο-γράφος (χώρα) földleíró; σωματ-ο-φύλαξ testőr;
φυσι-ο-λόγος természettudós; ἰχθυ-ο-φάγος halevő;

c) az utótagnak rövid kezdő magánhangzója gyakran megnyúlik; így: στρατ-ηγός hadvezér (ἄγω); ἀν-ώνυμος névtelen (ὄνομα).

2. Jelentésére nézve az összetétel háromféle lehet; úgymint:

a) jelzői, midőn az előtag az utótagnak jelzőjéül szolgál; ilyenek:
ἀκρό-πολις felső város (ἄκρα πόλις); μεσ-ημβρία dél (μέση ἡμέρα); de: μακρό-χειρ hosszúkezű (μακρὰς χεῖρας ἔχων; nem: hosszú kéz); ἀργυρό-τοξος ezüstíjú (ἀργυροῦν τόξον φέρων; nem: ezüst íj);

b) tárgyi, midőn az egyik tag a másiknak mondattani vonzata:

λογο-γράφος = λόγους γράφων; ἀξιό-λογος = λόγου ἄξιος; ἰσό-θεος = ἴσος θεῷ; χειρο-ποιητός = χερσὶ ποιητός;

c) határozói, midőn az előtag az utótagnak határozójaként áll; így:
ὀψί-γονος későnszülött; ὁμο-γενής családbeli, rokon.

3. Az ἀν-, ἀ- (alpha privativum, fosztó ἀ, lat. in-, ném. un-) számos összetételt alkot, s valami nélkül valót jelent; ilyenek:
ἀν-αιδής szemtelen; ἄ-πειρος járatlan, im-peritus, un-kundig; de: ἀ-εργός = ἀργός tétlen (mert: ἀ-ϝεργός; vö. 1. a. jz.).

4. A δυσ- (ellentéte εὖ) vmi rosszat, bajosat, szerencsétlent jelent:
δυσ-τυχία balsors; δυσ-άλωτος nehezen bevehető; δυσ-κλεής rosszhírű.

f) Összetett igék

Igék alakjuknak változása nélkül csakis praepositiókkal tehetők össze; így: ἀπο-βάλλω, ἐμ-βάλλω, περι-βάλλω stb.

Egyéb összetételek már összetett névszóból (főleg nom. agentis) származnak; így: εὐ-εργετέω (εὐ-εργέτης), ναυ-μαχέω (ναυ-μάχος).

Harmadik rész: Mondattan

I. Az egyszerű mondat

Bevezetés

136. §. Beszédünk nem elszigetelt szavakból áll: csak ritkán fejezünk ki egyetlen szóval teljes gondolatot. Ehhez rendszerint több szó szükséges, melyek összefüggő szócsoportokat, az ún. mondatot alkotják. A mondat nem egyéb, mint egy gondolatnak szavakban való kifejezése. Megkülönböztetünk egyszerű és összetett mondatokat.

137. §. Az egyszerű mondat három faja: 1. a kijelentő-, 2. a kívánó- (óhajtó-, felszólító- és parancsoló mondat), és 3. a kérdő mondat.

Az egyes típusok között, minthogy azok sok tekintetben érintkeznek egymással, határozott, éles választóvonalat nem lehet húzni. A kijelentő mondat pl. akárhányszor felszólító, parancsoló értelmű (vö. most leülsz, és megírod a leckét), a kérdő mondat is sokszor fejez ki parancsot (nem tanulod meg a leckét azonnal?) stb. Hogy mégis az említett három fajtát különböztetjük meg, ez tisztán célszerűségi szempontokból történik.

138. §. A) A kijelentő mondat

a) 1. A kijelentő mondat legszokottabb alakja a feltétlen kijelentő; Κῦρος λέγει (ἔλεγεν, εἶπε, εἴρηκε, λέξει) τάδε. Az ilyen kijelentő mondat állítmánya indicativusban van. Az indicativus ui. a tényleg való, létező cselekvés vagy állapot kijelentésére szolgál, tehát **modus realis** (l. 78. §. 1. b.). Önállóan megjelöli úgy az actiót, mint a tempust. **Tagadása οὐ.**

Használata egészben véve olyan, mint a latin- vagy magyarban; áll tehát a határozottan kijelentő mondatokban; így:
Τῆς ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν.

b) A feltételesen kijelentő mondat állítmányának módja
1. az ún. **modus potentialis** (optativus ἄν-nal, l. 139. §. 1.) a

jelenre nézve, mely azt fejezi ki, hogy vmi megtörténhetik, miért is gyakran az egyéni nézet szerény kifejezésére szolgál; **tagadás οὐ.** Így:
τοῦτο γένοιτο ἄν ez megtörténhetik v. talán, alighanem megtörténik;
τοῦτο οὐκ ἂν γένοιτο ez nem történhetik meg v. aligha történik meg;
οὐκ ἂν λέγοιμι nem mondanám, nem merném állítani (szerény kifejezés).

Οὐκ ἂν δύναιο μὴ καμὼν εὐδαιμονεῖν.
A múltnak potentialisa az irrealis = indic. praet. ἄν-nal (l. 2. pont).

2. az indic. praeterituma és ἄν (esetleg, talán), az ún. **modus irrealis**, mely azt fejezi ki, hogy valami megtörténnék (impf.), megtörtént v. megtörténhetett volna (aor.), ha vmi közbe nem jő; **tagadás οὐ**; így:
ἔλεγον ἄν mondanám (ha tudnám!);
ἀπέθανον ἄν meghaltam volna;
εἶδες ἄν láthattad volna;
ἔγνω ἄν τις tapasztalhatta volna az ember.

Τίς ἂν ᾠήθη ταῦτα γενέσθαι.

Jegyzet. Az ἄν rendesen az ige után áll; de ha adverbium, tagadó vagy kérdő szó van a mondatban, akkor ezekhez csatlakozik; καὶ és ἄν-ból κἄν lesz.

Az indicat. praeteritumait ἄν nélkül is irrealisként használja a görög, de csak amikor azt akarja kifejezni, hogy vminek meg kellene v. kellett volna történnie, de az tényleg meg nem történt (ún. indicativus hypotheticus, magy. feltételes mód); tehát pl. ily kifejezésekben: kellene, illő v. szükséges volna (mint a latinban);

így: ἔδει, ἐχρῆν oportebat, προσῆκεν decebat, ἀναγκαῖον ἦν –ndum erat, kellene; ἄξιον ἦν méltó volna, προαιρετέον ἦν inkább kellene v. kellett volna választani.

Τί σιγᾷς; οὐκ ἐχρῆν σιγᾶν, τέκνον nem kellene hallgatnod.

139. §. B) A kívánó mondat

1. Az óhajtó mondat állítmányának módja az **optativus** (∼ optare), egyúttal a lehetőség kifejezője. A tempust nem határozza meg (l. 78. §. 1. d.), csak a függő beszédben jelöli a futurum optativusa (mely másutt nem is fordul elő) a jövőre vonatkozó cselekvést. Az optativus áll ἄν nélkül a lehetőnek gondolt óhajtás kifejezésére; **tagadás μή**.

Ὦ παῖ, γένοιο πατρὸς εὐτυχέστερος.

Μή μοι ἀνὴρ εἴη γλώττῃ φίλος, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ.

A lehetetlen óhajtás kifejezője a) az indicativus praetérituma (l. 138. §. 2.); b) és csak ritkábban az optat., pl. εἴθ' ὡς ἡβώοιμι βίη τέ μοι ἔμπεδος εἴη, ὡς ὁπότ'... bár olyan fiatal volnék, és olyan erővel rendelkezném, mint amikor... stb.

εἴθε, εἰ γάρ (vajha, bárcsak) után, a teljesülhetetlen óhajtás kifejezésére, gyakran ὤφελον áll (l. 107. §. 1.) infinitivussal körülírva; ekkor a **tagadás μή**; így:

a)-hoz: Εἴθ' ἦσθα δυνατός bár képes volnál (kellene, de nem vagy).

b)-hez: Μὴ ὤφελες ἐλθεῖν bár ne jöttél volna (nem kellett volna jönnöd).

2. A felszólító mondat állítmánya **coniunctivus**ban (∼ coniungere) áll. A conjunctivus ui. az akarás módja, azért **tagadása μή**. Kifejezi a felszólítást és szándékot. A tempust ez a mód sem határozza meg, csakis az actiót (l. 78. §. 1. d.). Főmondatokban áll mint

1. conj. hortativus az 1. személyben (a 2. és 3. sz. imperat.!); így:

Ἴωμεν Eamus, Menjünk! Μὴ φεύγωμεν Ne fussunk.

2. conj. prohibitivus az aoristosban μή-vel a tiltás kifejezésére:

Μὴ ποιήσῃς Ne tedd! Μηδεὶς ποιήσῃ Senki se tegye!

Jegyzet. A conjunctivus jelentésére nézve közel jár a futurumhoz (vö. gör. coni. φέρητε ∼ lat. coni. ferētis etc.), melyet Homérosnál gyakran helyettesít (pl. οὐ γάρ πω τοίους ἴδον ἀνέρας οὐδὲ ἴδωμαι. Il. 1, 262. οὐκ ἐνθ' οὗτος ἀνὴρ διερὸς βροτός, οὐδὲ γένηται, Od. 6, 201.). Futurum jelentésű az attikaiaknál is, de

csak ἄν-nal, mint **modus eventualis**, amikor is a valószínűleg bekövetkező cselekvést fejezi ki a feltételes értelmű mellékmondatokban; vö. 166. §. 3. a. és 167. §. 2.

3. A parancsoló mondat állítmányának módja a 2. és 3. személyre nézve az imperativus (imperare); **tagadása μή** (μηδείς, μηδέ stb.). Áll pedig

1. impf. imperat.-ban a mindenkorra szóló, általános parancsokban; így:

Τοὺς μὲν θεοὺς φοβοῦ, τοὺς δὲ γονέας τίμα, (mindig!)

Αἰσχρόν γε μηδὲν πρᾶττε, μηδὲ μάνθανε, (soha!)

2. *aoristosban* vmely egyes, éppen szóbanforgó esetre vonatkozólag:

Ὅτῳ δοκεῖ ταῦτα, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα.

Jegyzet. A **tiltás** kifejezője a μή (ne) vagy ennek valamely összetétele, és vagy az **imperat.** impf.: μὴ φεῦγε ne fuss; – μηδεὶς φευγέτω senki se fusson, vagy az **aoristos conjunct.**: μὴ φύγῃς ne fuss el; – μηδεὶς φύγῃ senki se fusson el; a 3. személyben igen gyakran az aor. imperat is: μηδεὶς φυγέτω.

Imperativus helyett állhat **infinitivus** is, főleg költőknél és a közbeszédben (vö. figyelni! = figyeljetek!): θαρσῶν νῦν, Διόμηδες, ἐπὶ Τρώεσσι μάχεσθαι Il. 5, 124 = D. bátran harcolj most a trójaiak ellen!

140. §. C) A kérdő mondat

A kérdő mondatban kifejezett kérdés lehet:

1. feltétlen, amikor is az állítmány módja az **indicativus**, **tagadása οὐ**. Az ilyen kérdés, ha kérdőszócska nincs benne, a feltétlen kijelentéstől csak a hanghordozásban különbözik: ἡ ψυχὴ ἀθάνατος φαίνεται οὖσα ∼ ἡ ψυχὴ ἀθάνατος φαίνεται οὖσα; – οὐκ ἤκουσαν αὐτοῦ φωνήσαντος;

Kérdőszóval: Ποῦ διατρίβεις καὶ τί ποιεῖς;

2. *feltételes*, módja

a) a *coni. dubitativus*, kétkedő kérdésekben, csak 1. szem.: Ποῖ τράπωμαι; quo me vertam? Τί ποιῶμεν; mit tegyünk?

Tagadása: μή: πότερον βίαν φῶμεν ἢ μὴ φῶμεν εἶναι;

b) a modus irrealis (l. 138. §. 2.);

c) a potentialis (l. 138. §. 1. b.).

3. A kérdő mondatokat nagyon gyakran **kérdő névmások** (l. 74. §.) vagy **kérdő szók** vezetik be. Az egyenes kérdésben használatos kérdőszók lehetnek egyesek (egytagú kérdésekben):

ἆρα, ἦ lat. -ne? magy. -e? A felelet lehet igen v. nem;

ἆρ' οὐ, οὐκοῦν, οὐ, ἄλλο τι ἤ nonne? nemde? Felelet: igen;

ἆρα μή, μῶν (= μὴ οὖν), μή num? tán csak nem? Felelet: nem;

párosak (két v. többtagú kérdésekben): πότερον (v. πότερα) – ἤ utrum – an; vajon – vagy. ἤ – ἤ ~ ne – an; – ~ ἤ – an.

A módok használata

1. *Jegyzet*. **Összefoglalás.** A módok használata tehát a következő:

1. **kijelentő** és ezeknek megfelelő **kérdő** mondatokban:

a határozott állítás, tény, való: indicativus (m. realis); tag. οὐ,

a jelen lehetőség, szerény állítás: optat. ἄν (potentialis); tag. οὐ,

a múlt lehetőség, v. jelenben

a tényleg nem való, lehetetlen ind. praet. ἄν (irrealis); tag. οὐ.

2. a **kívánó** (felszólító, kétkedően kérdő, óhajtó) mondatokban ἄν nélkül:

a határozott kívánság, parancs: imperativus; tag. μή,

a szándék (felszólítás, kétely) ....coniunctivus; tag. μή,

a lehetőnek gondolt óhajtás.....optativus; tagad. μή,

a teljesülhetetlen óhajtás.....indic. praet.; tag. μή.

A tagadás kifejezése

2. *Jegyzet* a 137–140. §§.-hoz. A **tagadás** kifejezésére szolgálnak a **tagadó szók**.

1. A görög tagadó szók οὐ és μή s ezeknek összetettei;

οὐ (οὔτε, οὐδέ stb.) a ténynek valóságát tagadja, így tehát általában a kijelentő értelmű mondatokban van helye;

μή (μήτε, μηδέ stb.) a beszélőnek akaratát, feltevését tagadja, tehát a kívánó, célzó, feltételes mondatokban áll.

Jegyzet. Ha csak *egy szóra* vonatkozik a tagadás, akkor a tagadó szó mindig οὐ, még a kívánó mondatban is; így: Μήποτε πρᾶττε οὐ καλὸν (= αἰσχρὸν) ἔργον.

2. Két vagy több ugyanazon tőből való tagadó szó a tagadást erősbíti, ha az összetett tagadószó követi az egyszerűt; ennélfogva: Οὐκ ἔστιν οὐδὲν κρεῖττον ἢ νόμοι πόλει (semmi sem jobb...) *megszünteti* (tehát állít), ha az összetett megelőzi az egyszerűt; tehát: Οὐδεὶς ἀνθρώπων ἀδικῶν τίσιν οὐκ ἀποδώσει (mindenki lakol...)

3. Οὐ μή és conjunct. aoristi v. indicat. futuri jövőre vonatkozó nyomatékos tagadást fejez ki: bizony nem, semmiképpen sem; így: Εὖ ἴσθι, ὅτι οὐ μή σοι ξυγχωρήσω.

Jegyzet. Μὴ οὐ az inf. mellett 6. jz.; – óhajtó mondatban l. 168. §. 4.

4. Az infinitivus tagadása μή; ha azonban az infinitivus kijelentő mondat helyett áll, akkor tagadása οὐ; így: Χάριν μὴ ἀποδιδόναι αἰσχρόν a hálát le nem róni, rút dolog; de: Ἔφασαν οὐκ ἰέναι azt mondták, hogy nem mennek (οὐκ ἴμεν).

Jegyzet. A görög a tiltás, akadályozás, tagadás, ellentmondás igéitől függő infinitivus elé is rendesen tagadó szót tesz; ha pedig ezek az igék maguk is tagadva vannak, úgyszintén egyéb tagadó értelmű kifejezések után is, milyenek: οὐ δύναμαι, οὐχ οἷός τέ εἰμι, ἀδύνατον, αἰσχρόν (= οὐ καλόν), αἰσχύνη ἐστίν stb. az infinitivus előtt rendesen **μὴ οὐ** áll (vö. a latinban: non prohibeo quin); így:

Οἱ τριάκοντα τῷ Σωκράτει ἀπεῖπον μὴ διαλέγεσθαι τοῖς νέοις. Αἰσχρόν ἐστι σοφίαν μὴ οὐ προτιμᾶν πάντων.

5. A participium tagadása rendesen οὐ; de ha feltételes értelmű, akkor μή: ὁ οὐ πιστεύων aki nem hisz; ὁ μὴ πιστεύων ha valaki nem hisz.

II. A mondatrészek

141. §. A mondat részei 1. az állítmány, 2. az állítmányi kiegészítő, 3. az alany, 4. a tárgy, 5. a határozó, 6. a jelző.

A) Az állítmány (praedicatum)

142. §. A mondat állítmánya lehet a) verbalis, b) nominalis és c) nomino-verbalis állítmány.

143. §. a) A *verbalis állítmány* alakja, amely valami történésnek az elmondására szolgál, rendesen a verbum finitum. Az ilyen állítmánnyal bíró mondatot igemondatnak nevezzük. Tudva azt, hogy időt csakis az indicativus fejez ki (l. 78. §. 1. d.), a tempusok használatára nézve megjegyzendő:

α) Az imperfecta actio tempusai (az impf.-tő alakjai) közül

1. A **praesens impf.** jelöli a most folyó v. ismétlődő cselekvést; élénkebb előadásban a múlt helyett is áll (praes. historicum); így: Ἱκετεύομέν σε πάντες. Χάρις χάριν τίκτει. Παρυσάτιδος παῖδες γίγνονται δύο.

2. A **praeteritum impf.** jelöli a múltban folyó v. ismétlődő cselekvést; azért kivált a főcselekvénnyel egyidejűleg történő mellékcselekvények elbeszélésére, vagy állapotok leírására használtatik; így: Σωκράτης ὥσπερ ἐγίγνωσκεν, οὕτως ἔλεγεν úgy szokott beszélni. Τὸ μὲν βαρβαρικὸν στράτευμα προσῄει, τὸ δὲ Ἑλληνικὸν συνετάττετο.

Jegyzet. Az imperfecta actio tempusai, mint a latinban, úgy a görögben is gyakran csak a megkísérlett, de tényleg végre nem hajtott cselekvést fejezik ki. Ez az úgynevezett **imperfectum conatus** (a magyarban: igyekezni, akarni stb.); ezzel szemben a cselekvésnek tényleges megtörténtét az aoristos fejezi ki; így: Ἔπειθον αὐτούς, καὶ οὓς ἔπεισα, τούτους ἔχων ἐπορευόμην Igyekeztem őket rábeszélni, s akiket sikerült rávennem, azokat magammal vittem.

β) Az instans actio (aoristos és futurum) alakjai közül

1. Az **aoristos** (= praeteritum instans) tulajdonképpen a múltban beálló cselekvésnek kifejezője (a magyarban többnyire igekötős igealakkal fejezzük ki).

Ez a jelentése legszembetűnőbb oly igéknél, melyeknek praes. impf.-a állapotot jelöl; ezeknél az aoristos ennek az állapotnak a beállását, kezdetét, az abba való jutását fejezi ki (ezt a magyar többnyire igekötővel szokta jelölni); így:

ἐβασίλευσα királlyá lettem ἐνόσησα megbetegedtem
ἐσίγησα, ἐσιώπησα elhallgattam ἔσχον megkaptam, elnyertem.

E jelentésénél fogva jelöli az aor. a pusztán megtörtént cselekvést is, magában, minden viszonyítás nélkül; használtatik pedig

a) főleg a történeti tények elbeszélésére (lat. perf. historicum); ἦλθον, εἶδον, ἐνίκησα veni, vidi, vici.

Jegyzet. A mondás, parancsolás igéi aoristos helyett igen gyakran praeteritum imperf.-ben állanak: ἔλεγεν, ἔφη azt mondta; ἐκέλευεν meghagyta stb.

b) tapasztalati mondatokban (gnómákban) az egyszer történt, de hasonló körülmények közt mindig ismétlődő cselekvés kifejezésére. Ez az ún. aoristos gnomicus (magy. praes. impf., v. „szokott"); így: Οὐδεὶς ἐπλούτησε ταχέως δίκαιος ὤν Egy igaz ember sem gazdagszik meg v. szokott meggazdagodni hirtelen.

2. A **futurum** jelölheti úgy a jövőben beálló, mint folyó cselekvést; tehát: βασιλεύσω = királlyá leszek, v. uralkodni fogok.

Jegyzet. Μέλλω és a praes. v. futur. infinitivusa megfelel a latin conjugatio periphrastica-nak; jelentése: azon vagyok, szándékozom, készülök stb.; így: Μέλλω ὑμᾶς ἄγειν (ἄξειν) εἰς Ἀσίαν in Asiam vos ducturus sum.

γ) A perfecta actio tempusai (a reduplikált, azaz perf.-tő alakjai) közül

1. **praesens perf.** a bevégzett cselekvés jelene, vagyis a jelen állapotot fejezi ki (lat. perf. praes. v. logicum, soha historicum!); így:

εὕρηκα megvan ἕστηκα állok πέπτωκα elestem (fekszem)
κέκλημαι nevem κέκτημαι bírok τέθαπται el van temetve;

az indulat igéinél gyakran csak a praesens impf. jelentésének erősítése: τεθαύμακα, πεφόβημαι csodálattal, félelemmel vagyok eltelve.

2. A **praeteritum perf.** a bevégzett cselekvés múltja, vagyis a múlt állapotot fejezi ki, más folyó v. beálló múlttal szemben; így: Βασιλεὺς ἦλθεν εἰς Περσέπολιν, ἔνθα ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐτέθαπτο.

3. A **futurum perf.** a bevégzett cselekvés jövője, vagyis a jövő állapotot fejezi ki; csakis főmondatokban fordul elő; így:
Φράζε καὶ πεπράξεται Szólj, és meglesz (nem: meg fog tétetni).

b) a *nominalis állítmányt* valaminek a megnevezésére vagy megjelölésére szokás használni; a verbum finitum szerepét itt valamilyen nomen, legtöbbször egy adiectivum semleges nemű alakja tölti be. Pl.
Ἀθάνατον ἡ ψυχή. Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη.

c) A *nomino-verbalis állítmány* két részből áll: egy igei részből: ez a tulajdonképpeni állítmány, és egy névszói részből, mely az állítmány kiegészítésére szolgál: ez az ún. **állítmányi kiegészítő**. Pl. Κῦρος βασιλεὺς ἦν Cyrus rex erat.
Ὁ βίος ἐστὶ βραχύς Vita brevis est.
Ez a kiegészítő 1. főnévi vagy 2. melléknévi.

1. α) **Subjectum praedicativum.** Miként a latinban, úgy a görögben is az állítmány értelmének kiegészítésére valamely nominativusban álló névszó (magy. *–vá, -nak* ragos véghatározó) járul névelő nélkül (állítm. meghatározások névelő nélkül állnak: 175. §. jz. 2.) azokhoz az igékhez, melyeknek jelentése:
vmivé lenni, válni: γίγνομαι, καθίσταμαι, ἔφῡν – ἐκβαίνω (evado)
vminek látszani, tartani: δοκέω, φαίνομαι – νομίζομαι, κρίνομαι
neveztetni, választatni: καλέομαι, ὀνομάζομαι – αἱρέομαι, ἀποδείκνυμαι.
Κακοῖς ὁμῑλῶν καὐτὸς ἐκβήσῃ κακός. Κῦρος στρατηγὸς ᾑρέθη.

β) **Objectum praedicativum**. A tárgyon kívül a *nevezést, választást, tartást, vmivé tevést* jelentő activ igék még egy névelőtlen accusativust vesznek maguk mellé (mint a lat.). Ez az ún. állítmányi tárgy, magyarban véghatározó; így:
Οἱ Πέρσαι Κῦρον εἵλοντο βασιλέα.

2. α) A görög (és latin) a hely-, idő-, szám- és kedélyállapotra vonatkozó meghatározásokat gyakran melléknévvel fejezi ki, mely ilyenkor állítmányi jelző (ún. **attributum praedicativum**) s rendesen határozóval fordítandó:

Κατέβαινον εἰς τὰς κώμας ἤδη σκοταῖοι sötétben mentek...

Vö. Ibant obscuri. Aen. 6, 268.

Az ilyen állítmányi jelző megegyezik az alannyal nemben, számban és esetben.

β) Az **alanyra** vonatkozólag áll és azzal egyezik a participium

a) a lét igéinél, hol a lét módozatait jelöli meg közelebbről. A fordításnál a participiumból személyes állítmány, az állítmányból pedig rendesen határozó lesz. Így mondjuk:

φθάνω ποιῶν hamarább teszek; τυγχάνω παρών esetleg itt vagyok; διάγω (vagy διαγίγνομαι, διαμένω, διατελέω) μανθάνων folyton tanulok;

φαίνομαι (φανερός, δῆλός εἰμι) εὖ ποιῶν nyilván jót teszek; világos, hogy...

de φαίνομαι és infinitivus = úgy látszik, hogy én...

Ἡ ψυχὴ ἀθάνατος φαίνεται οὖσα.

b) a kezdés, megszűnés – kitartás, belefáradás igéinél; így:

ἄρχομαι ποιῶν τι kezdek vmit tenni παύομαι, λήγω megszűnöm

ἀνέχομαι, καρτερέω kitartó vagyok κάμνω, ἀπαγορεύω belefáradok.

Ἐγὼ μισῶν (gyűlölni) κακοὺς οὐδέποτε παύσομαι.

Jegyzet. ἄρχομαι λέγων megkezdem beszédemet (a kezdés van kiemelve); de: ἄρχομαι λέγειν beszélni kezdek (a cselekvés van hangsúlyozva).

c) ezeknél: felülmúlni – alább állani vmely cselekvésben, helyesen – helytelenül tenni (abban), hogy...

νικάω, περιγίγνομαι felülmúlok ἡττάομαι, λείπομαί τινος mögötte maradok εὖ, καλῶς ποιέω helyesen teszek ἀδικέω, ἁμαρτάνω vétkezem abban, hogy...

Πάντας πειρᾶσθε νικᾶν εὖ ποιοῦντες (a jótevésben).

d) a kedélyhangulat igéinél (de ezek után ὅτι v. εἰ is l. 166. §.):
ἥδομαι, χαίρω örvendek, hogy... ἀγανακτέω, ἄχθομαι bosszankodom, hogy... αἰσχύνομαι szégyenlem, hogy... χαλεπῶς φέρω zokon veszem, hogy...

Τιμώμενοι σύμπαντες ἥδονται βροτοί.

Jegyezd meg: Αἰσχύνομαι λέγων szégyenkezve mondom (de mégis mondom); holott: αἰσχύνομαι λέγειν szégyenlem mondani (tehát nem mondom).

γ) Az **alanyra** v. **tárgyra** vonatkozik (amint ti. pass. v. act. a szerkesztés) s eszerint nom.-ban v. acc.-ban áll a participium

a) az érzéki v. szellemi észrevevés és tudás igéinél (de ὅτι is!):
ὁράω látom, hogy... ἀκούω hallom, hogy... αἰσθάνομαι észreveszem, hogy... οἶδα tudom, hogy... μέμνημαι emlékszem, hogy... ἐπιλανθάνομαι elfelejtem, hogy... σύνοιδα ἐμαυτῷ tudom magamról, hogy... (a part. v. nom.-ban v. dat.-ban áll).

Vö. a latinban: Catonem vidi sedentem. – Socratem audivi disputantem.

Οἶδα θνητὸς ὤν (= ἐμαυτὸν θνητὸν ὄντα).

Σωκράτης συνήδει ἑαυτῷ οὐδὲν ἐπιστάμενος (v. ἐπισταμένῳ).

Jegyezd meg ἀκούω, (αἰσθάνομαι, πυνθάνομαι) szerkesztéséről (vö. 149. §. 8.):
ἀκούω és part. gen. = közvetlenül hallom a tényt, pl. σοῦ λέγοντος;
ἀκούω és part. acc. = mástól hallok vmit mint tényt (aki tudja!);
ἀκούω és acc. c. inf. = nem bizonyos hír gyanánt hallok (állítólag!).

b) az észrevevést v. tudást eszközlő igéknél (de itt ὅτι is!):
δείκνυμι, δηλόω, (ἀπο)φαίνω τινὰ ἀγαθὸν ὄντα megmutatom, hogy valaki jó; ἀγγέλλω τι ὄν való tény gyanánt hirdetek vmit; (ha bizonytalan, akkor εἶναι!) Τισσαφέρνης Κῦρον ἐπιστρατεύοντα πρῶτος ἤγγειλεν (tudta!).

3. Az észrevevés igéi közül több inf.-sal is áll, de más jelentésben; így:

	participiummal:	infinitivussal:
γιγνώσκω	belátom	hogy vmi elhatározom hogy vmi
μέμνημαι	emlékszem	van; gondom van legyen;
μανθάνω	megtudom	tanulok vmit l. 146. §. jz.

tehát: Μέμνησο ἄνθρωπος ὤν (= ὅτι ἄ. εἶ) Gondold meg, hogy ember vagy;

de: Μέμνησο ἄνθρωπος εἶναι Legyen gondod rá, hogy ember légy.

B) Az alany (subiectum)

144. §. Az alanynak, azaz az igéhez tartozó megnevező mondatrésznek esete a **nominativus**: Κῦρος ἔλεγε τάδε. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέστειλαν τὰς ἑκατὸν ναῦς περὶ Πελοπόννησον. Mint alany áll az infinitivus, valahányszor ilyen s hasonló személytelen kifejezések állanak a mondatban állítmányul: ἔστι lehet, δεῖ, χρή kell, συμφέρει hasznos, δυνατόν, καλόν, ἀναγκαῖον, δίκαιον, αἰσχρόν ἐστιν; νόμος ἐστι törvény, ὥρα ἐστίν ideje stb. Ha a személy is ki van téve, az dat. v. acc.-ban (δεῖ, χρή után csak acc.-ban) áll. Οὐκ ἔστιν εὑρεῖν βίον ἄλυπον οὐδενί.

Jegyzet. **Prolepsis.** A görög a mellékmondat alanyát gyakran átviszi a főmondatba, és ennek igéjétől teszi függővé (πρόληψις, előrevonás). Ez főleg a mondás, észrevevés, tudás igéi után fordul elő, mikor is a mellékmondat alanya a főmondatnak tárgyává lesz; így: Κῦρος ᾔδει βασιλέα, ὅτι μέσον ἔχοι τοῦ Περσικοῦ στρατεύματος e h. ᾔδει, ὅτι βασιλεύς stb. tudta, hogy a király a sereg közepén van. (Vö. a magyarban is: Mutatván az útat, hol Budára tér el).

145. §. Az állítmány egyezése az alannyal

1. Az ige mint állítmány a maga alanyával számban és személyben egyezik (mint a latinban); azonban többes semleges alany mellett rendesen egyes számban áll, minthogy a görög az egynemű tárgyak összességét nagyobb egységnek tekinti (l. 35. §. 1. a.); így: Τὰ μεγάλα δῶρα τῆς τύχης ἔχει φόβον a sze-

rencsének nagy ajándékai félelemmel járnak (constructio κατὰ σύνεσιν, mint 2–5. is).

2. Kettős számú, vagy két egyes számú alany mellett az igeállítmány és az alanyra vonatkozó névszók többesben is állhatnak: Ἐγελασάτην ἄμφω βλέψαντες εἰς ἀλλήλους.

Jegyezd meg: Δύο ἄνδρες vagy δύο ἄνδρε, de csakis: ἄμφω τὼ ἄνδρε.

3. Az igeállítmányt kiegészítő melléknév megegyezik a mondat alanyával nemben, számban és esetben (mint a latinban).

4. Ha infinitivus a mondat alanya, akkor az állítmánykiegészítő melléknév, főleg pedig a –τέος végű adjectivum verbale, gyakran többesben áll; így: Τὴν μοῖραν ἀδύνατά ἐστιν ἀποφυγεῖν.

5. Sing.-ban álló állítmányra plur.-ban levő alany következik az ilyenekben: ἔστιν, οἵ... vannak, akik...:
ἔστιν ἐν ταῖς πόλεσιν ἄρχοντες vannak az államban vezetők.

C) A tárgy (obiectum)

146. §. A mondat tárgyának esete, az accusativus, azt a tárgyat jelöli, melyre az állítmány cselekvése kihat. Ez lehet

a) külső tárgy, melyre a cselekvés irányul: νικάω τοὺς πολεμίους legyőzöm az ellenséget;

b) belső tárgy, mely a cselekvés által jő létre: μάχην μάχομαι harcot harcolok.

a) A **külső tárgy** accusativusa csak transitiv igéknél áll. A görögben transitiv igék és acc.-sal járnak azok is, melyeknek jelentése

1. szóval vagy tettel használni, ártani valakinek; ilyenek: ὀνίνημι, ὠφελέω τινά használok vkinek; βλάπτω ártok, ἀδικέω jogtalanul bánok; εὖ ποιέω, εὐεργετέω jót teszek vkivel; κακῶς ποιέω, κακουργέω rosszat teszek; de: βοηθέω segítek, λυσιτελέω használok, συμφέρει használ, dativussal állanak.

Γονέας σὺ τίμα καὶ φίλους εὐεργέτει.

2. futni vkitől, helytállani vkinek, esküdni vkire; ilyenek: φεύγω τινά fugio alqm; ἀμύνομαι védekezem; ὑπομένω helytál-

lok; ὄμνυμι θεόν esküszöm; λανθάνω, λήθω lateo alqm; ἐπιορκέω hamisan esküszöm. Felkiáltásokban ὄμνυμι el is marad: Μὰ τὸν Δία bizony Zeusra (esküszöm).

Οὐδεὶς ποιῶν πονηρὰ λανθάνει θεόν.

3. félek, szégyenlem magam, óvakodom vkitől; ilyenek: φοβέομαι, δέδοικά τινα timeo alqm; αἰδέομαι, αἰσχύνομαι tisztelve félek; ἐκ-, καταπλήττομαι megijedek vkitől φυλάττομαι, εὐλαβέομαι óvakodom.

Τοὺς μὲν θεοὺς φοβοῦ, τοὺς δὲ φίλους αἰσχύνου.

4. Olykor intransitiv igéknek is van külső tárgyuk; így főleg a mozgás igéi, kivált praepositiókkal összetéve, azt a tért, melyen a mozgás történik, tárgy gyanánt vehetik maguk mellé; például: πλέω hajózom; de: πλεῖν θάλατταν a tengeren hajózni; διαβαίνω ποταμόν flumen transeo; ὑποδύομαι πόνον laborem subeo; Vö. a magyarban: járni, de: bejárni valamit.

b) A **belső tárgy** accusativusa állhat transitiv, intransitiv és passiv igék mellett. Ez lehet

1. az igével rokon tövű, vagy rokon jelentésű jelzős főnév; így: βαρεῖαν νόσον νοσέω (vagy κάμνω), ἥδιστον βίον βιόω (vagy ζάω). Vö. Claram pugnam pugnare. – Éli már ő a mennyei életét.

2. oly főnév, semleges melléknév v. névmás, mely az elhagyott tulajdonképpeni belső tárgynak jelzője volna; így: Ὀλύμπια νικᾶν e h. Ὀλυμπίων νίκην v. az ol. játékokon győzni; ἡδὺ γελᾶν e h. ἡδὺν γέλωτα γελᾶν dulce ridere, kedvesen nevetni stb.

Jegyzet. Tárgy lehet infinitivus is

a) a látszás, vélekedés, mondás igéinél, úgy mint latinban; így: Φίλους ἔχων νόμιζε θησαυροὺς ἔχειν.

b) az akarás, óhajtás, buzdítás, megengedés, tiltás, akadályozás, a tanulás, tudás, gyakorlás, szoktatás, kieszközlés igéinél; így: Κέρδος πονηρὸν μηδέποτε βούλου λαβεῖν. Ὀργή σε πολλὰ δρᾶν ἀναγκάζει κακά.

D) A határozók

147. §. A határozók a cselekvés, történés különféle körülményeinek (hely, idő, állapot, mód, ok, cél stb.) kifejezői. Határozókul használja a görög a) a névszók puszta eseteit, b) praepositióval ellátott eseteket és c) az adverbiumokat (utóbbiakat l. 66. §. A.).

a) Helyhatározók

148. §. Az összes határozók között a legrégibb eredetűek a helyhatározók, melyek aztán mint képes- vagy átvitt értelmű határozók az idő, állapot stb. megjelölésére is szolgáltak. (Vö. a magyarban a helyhatározó ragok elterjedését a legkülönfélébb határozókban.)

1. a) A hol? kérdésre felelő helyhatározó (locativus) esete a **puszta dativus**, mely néhány **locativus** alakban és adverbiumban maradt fenn: Μαραθῶνι, Ἀθήνησιν stb., és: κύκλῳ körben; οἴκοι domi; χαμαί humi; τῇδε, ταύτῃ itt; ᾗ ahol. Különben csak költőknél fordulnak elő ilyenek: αἰθέρι ναίων aetherben lakó; τόξ' ὤμοισιν ἔχων íjjal a vállán.

b) Leggyakrabban **praepositiók** segítségével fejezzük ki ezt a helyhatározót. Ezek között legközönségesebbek a dat.-sal állók, de más esettel sem ritkák.

α) Praepositiók dat.-sal:

ἐν: ἐν Ἀθήναις A-ben; ἐν τοῖς φίλοις barátok között; ἐν τοῖς ἄριστος a legeslegjobb (ἐν τοῖς a felsőfok nyomósítója); ἐν χερσὶ τιθέναι in manibus ponere.

ἐπί: ἐπὶ τῇ πυρᾷ a máglya tetején (vö. gen.-sal is, lent, β). ἐπὶ τῇ θαλάττῃ a tenger mellett; ἐπὶ δεξιῷ κέρατι a jobb szárnyon; οἱ ἐπὶ ταῖς ναυσίν a hajók parancsnokai (vö. gen.).

παρά: παρὰ βασιλεῖ a királynál; παρὰ τῷ ποταμῷ a folyó mellett; παρὰ τοῖς θεοῖς καὶ ἀνθρώποις az istenek és emberek előtt.

ὑπό: ὑπὸ τῷ δένδῳ a fa alatt; ὑπὸ τῇ Αἴτνῃ az Aetna tövében.

ἀμφί: csak költőknél: ἀμφ' ὤμοισιν vállai körül; ἀμφὶ πυρί a tűz körül.
περί: leginkább költőknél, prózában ritkán: θώρακα εἶχε περὶ τοῖς στέρνοις páncél volt a melle körül.
ἀνά: szintén költőknél: χρυσέῳ ἀνὰ σκήπτρῳ... botján fent.
μετά: költőknél: μετὰ χερσίν kezei között; μετὰ πρώτοισι μάχεσθαι az elsők között harcolni.

β) Más esetekkel álló praepositiók:

ἐπί: + gen.: ἐφ' ἅρματος kocsin.
πρός + gen.: πρὸς ἑσπέρας nyugat felől (ered.: honnan?); εἶναι, γίγνεσθαι πρός τινος vkinek a részén, pártján lenni; δίκαιον πρὸς θεῶν καὶ ἀνθρώπων isten és ember előtt.
πρό + gen.: πρὸ θυρῶν az ajtó előtt; πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν szem előtt.
ὑπέρ + gen.: ὁ ἥλιος ὑπὲρ ἡμῶν πορεύεται a nap fölöttünk jár.
κατά + gen.: κατὰ γῆς a föld alatt.
ὑπό + gen.: ὑπὸ γῆς a föld alatt.
ἀμφί + acc.: ἀμφὶ τὰ ὅρια a határok körül; οἱ ἀμφί τινα a környezet.
κατά + acc.: καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν terra marique.
μετά + acc.: καθίστασθαι μετά τινα vki mögött (utána) felállni.
περί + acc.: περὶ τὰ ὅρια a határok körül; οἱ περὶ Ξενοφῶντα X. és környezete.
εἰς, ἐς: παρῆσαν εἰς Σάρδεις megjelentek Sardeisben.

2. a) A hová? mennyire? milyen messze? kérdésű helyhatározó esete

α) a **puszta accusativus**: ἔρχεσθον κλισίην menjetek a sátorba; τῆς Ἑλλάδος μύρια στάδια ἀπεῖχον 10.000 stadiumnyira voltak Hellastól.

β) a **dat. directionis** (puszta dat.): θεοῖσι δὲ χεῖρας ἀνέσχον az istenekhez emelték kezeiket; πλησιάζω τοῖς πολεμίοις közeledem az ellenséghez. A prózában gyakori az ἐν, σύν, ἐπί, πρός, παρά, περί, ὑπό-val összetett igék mellett: ἐν-, συν-, ἐπι-, παρα-, περι-τυγχάνω τινί találkozom valakivel, rábukkanok vkire stb.

b) Ez a helyhatározó kifejezhető még a következő acc.-sal járó **praepositiókkal** is:

εἰς, ἐς: εἰς τὴν πόλιν a városba; εἰς τοὺς πολεμίους az ellenség közé.

ἀνά: ἀνὰ ποταμόν a folyón felfelé; ἀνὰ ῥοῦν az ár ellen; ἀνὰ πᾶσαν τὴν χώραν az egész vidéken végig (felfelé).

ὡς (csak személynevek mellett): αἰεὶ γὰρ τὸν ὅμοιον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὅμοιον Isten a hasonlót mindig a hasonlóhoz vezeti.

κατά: κατὰ τὸν ποταμόν a folyó mentében lefelé; κατὰ ῥοῦν az árral; κατὰ πᾶσαν τὴν χώραν az egész vidéken végig (lefelé).

ὑπέρ: ὑπὲρ Ἡρακλέους στήλας H. oszlopain (a határon) túl.

ἐπί: ὁδὸς ἐπὶ Σοῦσα φέρουσα S. felé vezető út; ἰέναι, πορεύεσθαι, πέμπειν ἐπί τινα vkihez menni, küldeni; ἀναβαίνειν ἐφ' ἵππον lóra ülni; στρατεύειν ἐπὶ τὸν βασιλέα a király ellen hadat indítani.

παρά: πρέσβεις πέμπειν παρὰ βασιλέα... a királyhoz; παρὰ τὴν θάλατταν πορεύεσθαι a tenger hosszában, mentén menni.

πρός: πρὸς βορῥᾶν észak felé; πρὸς βασιλέα a királyhoz v. ellen.

ὑπό: ὑπὸ τὴν γῆν a föld alá; ὑπὸ τὰ τείχη a falak alá.

N. B.: ἐπὶ Σάμου πλεῖν S. felé hajózni.

διὰ τῆς πόλεως a városon át; διὰ χίονος a havon át.

κατὰ γῆς δῦναι a föld alá süllyedni.

3. a) A honnan? kérdésű helyhatározót, a tulajdonképpeni ablativust költők **puszta gen.**-sal fejezik ki: így: Ὀδυσῆα διώκετο οἷο δόμοιο Odysseust kiűzte a saját házából.

Ide tartozik a gen. separationis (lat. abl.). Ez mint hely-, átvitten eredethatározó áll oly igék, melléknevek és határozószók mellett, melyek eltávolítást, elválasztást, megszabadítást, akadályozást, kímélést, abbahagyást jelentenek; mint: ἄπειμι, ἀπέχω, διέχω távol vagyok vmitől; ἀπέχομαί τινος tartózkodom vmitől; φείδομαί τινος kímélek vkit; ἐλευθερόω, λύω, ἀπαλλάττω megszabadítok; παύω τινά τινος abbanhagyatok; παύομαι, λήγω τινός felhagyok vmivel; ἐλεύθερός τινός ment, szabad vmitől; ἔρημος, κενός τινος üres vmitől.

Ἄρης οὐκ ἀγαθῶν φείδεται, ἀλλὰ κακῶν. Ἔργων πονηρῶν χεῖρ' ἐλευθέραν ἔχε.

b) **Praepositiós** kifejezésmódok:

ἀπό: ἀπ' Ἀθηνῶν A-től; ἀφ' ἅρματος μάχεσθαι szekérről harcolni; ἀπὸ στόματος λέγειν könyv nélkül mondani; ἀπὸ τύχης esetleg; ἀφ' ἑαυτοῦ magától; ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου önként, véletlenül.

ἐκ, ἐξ: ἐξ Ἀθηνῶν φεύγει A-ből fut; ἐξ δεξιᾶς jobbról; δεῖν, κρέμασαι, κρέμασθαι ἔκ τινος. N. B.: δέω, ἀνάπτω τι ἔκ τινος kötök, függesztek vmit vmihez v. vmire.

παρά: οἱ παρὰ βασιλέως πρέσβεις a perzsa királytól jövő követek.

κατά: κατὰ τῶν πετρῶν ῥίπτειν αὐτόν a szikláról leugrani. Átvitten: λέγειν κατά τινος vki ellen beszélni, leszólni.

πρός: πρὸς ἑσπέρας nyugat felől; πρὸς ἡμῶν részünkről.

ὑπό: λύειν ὑπὸ ζυγοῦ járomból kifogni.

149. §. b) Eredethatározók

Az **eredethatározó** gyanánt többféleképpen áll a **genitivus**; így: 1. a) Gen. originis (lat. abl.) a származás jelölésére ily igéknél: εἶναι, γίγνεσθαι, φῦναί τινος eredni vhonnan.

Παυσανίας γένους τοῦ βασιλείου ἦν.

b) **Praepositióval**:

ἀπό: Ἐσθλῶν ἀπ' ἀνδρῶν ἐσθλὰ γίγνεται τέκνα.

ἐκ v. ἐξ: ἐκ θεῶν γεγονότες istenek szülöttei; ἐκ πλουσίου πένητα γενέσθαι gazdagból szegénnyé lenni. Pass. ige mellett: αἱ πόλεις ἐκ βασιλέως δεδομέναι a királytól adott városok.

παρά: ταῦτα παρὰ σοῦ ἐμάθομεν... tőled tanultuk.

ὑπό + gen. fejezi ki az eredethatározót a szenvedő szerkezetű mondatokban: ἡ πόλις ἑάλω ὑπὸ τῶν Περσῶν... bevétetett a perzsáktól; vö. πολλοὶ ἀπέθανον ὑφ' Ἕκτορος... megölettek Hektórtól; ἡ τῶν Μήδων ἀρχὴ ὑπὸ τῶν Περσῶν κατελύθη stb.

2. a) Gen. materiae az anyag jelölésére, melyből vmi készül, van; így: Οἱ στέφανοι οὐκ ἴων ἦ ῥόδων ἦσαν, ἀλλὰ χρυσίου.

b) **Praepositióval**:
ἐκ v. ἐξ: τὰ ἐκ ξύλων πλοῖα fából készült hajók.

3. Gen. copiae et inopiae (lat. abl.) jelöli azt a dolgot, amelyben bővelkedünk vagy szűkölködünk (melyből a bőség vagy a szükség ered) a bővelkedést, szűkölködést, megtöltést, megfosztást jelentő igék, melléknevek és határozók mellett; ilyenek például: γέμω, πλήθω τινός tele vagyok; δέομαι, δεῖ μοί τινος szükségem van vmire; ἐμπίμπλημι, πληρόω megtöltök; ἀποστερέω τινά τινος megfosztok vmitől; μεστός, ἔμπλεως, πλήρης plenus; πλούσιος gazdag, ἐνδεής szegény vmiben.

Πολλῶν γε μεστόν ἐστι τὸ ζῆν φροντίδων.

Jegyezd meg: πολλοῦ (ὀλίγου) δεῖ és inf. = sok (kevés) a híja, hogy… személyesen: πολλοῦ δέω és inf. = távol vagyok attól, hogy… míg: δέομαί τινός τι = kérek valakitől valamit.

4. Gen. comparationis (lat. abl.) jelöli azt a személyt vagy tárgyat, amellyel egy másikat összehasonlítunk. Így áll a genitivus

a) középfok mellett ἤ (mint, quam) és acc. v. nom. helyett; így: Φιλεῖ δ' ἑαυτοῦ μᾶλλον οὐδεὶς οὐδένα (ἢ ἑαυτόν magánál).

b) középfok értelmű igék és melléknevek mellett, milyenek főleg a felsőbbséget, uralkodást, vezérlést, különbözést jelentők; ilyenek: κρατέω (= κρείττων εἰμί) uralkodom; ἡττάομαι (= ἥττων εἰμί) legyőzetem; ἄρχω, βασιλεύω = ἄρχων, βασιλεύς εἰμι; ἡγέομαι, στρατηγέω = στρατηγός εἰμι; διαφέρω τινός különbözöm vkitől; διάφορός τινος különböző vmitől; δεύτερος, ὕστερός τινος inferior; ἕτερος, ἀλλότριός τινος más, elütő.

Ἄρχων ἀγαθὸς οὐδὲν διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ.

Ἕτερον τὸ ἡδὺ τοῦ ἀγαθοῦ (más a kellemes, más a jó).

Jegyezd meg: κρατέω τινά = legyőzök valakit; pl. τοὺς πολεμίους az ellenséget; ἡγέομαί τινι = kalauzolok vkit; pl. τῷ τυφλῷ a vakot.

c) Kifejezhető az összehasonlítás praepositiós esetekkel is:
πρό: πρὸ πολλοῦ ποιεῖσθαι sokra, nagyra becsülni; πρὸ πολλῶν αἱρεῖσθαί τι sok másnak elébe tenni.
περί: περὶ πολλοῦ (οὐδενὸς) ποιεῖσθαι sokra (semmire) becsülni.

κατά + acc.: μείζων ἢ κατ' ἄνθρωπον emberfeletti nagyságú.
παρά + acc.: μεῖζόν τι παρὰ τοῦτο (mellé téve) nagyobb valami.
παρ' ὀλίγον (οὐδὲν) ποιεῖσθαι kevésre (semmire) becsülni.

5. Gen. memoriae et studii (a latinban szintén genitivus) áll:

a) az emlékezést, gondoskodást, képességet, jártasságot, vagy ezek ellenkezőjét jelentő igék és melléknevek mellett; ilyenek: μιμνῄσκομαί τινος reminiscor; ἐπιλανθάνομαί τινος obliviscor alcis rei; ἐπιμέλομαι, φροντίζω gondoskodom; ἀμελέω, ὀλιγωρέω τινός elhanyagolok; ἔμπειρος peritus; ἄπειρος imperitus; ἐπιστήμων gnarus, értő; μνήμων memor; ἀμνήμων immemor; ἐπιλήσμων megfeledkező.

Ἄνθρωπος ὢν μέμνησο τῆς κοινῆς τύχης.

b) a vágyakozást, törekvést, célzást, a célnak elérését, vagy ezeknek ellenkezőjét jelentő igék mellett; ilyenek például: ἐπιθυμέω, ἐράω τινός vágyódom vmire; ὀρέγομαι, ἐφίεμαί τινος törekszem; στοχάζομαί τινος célzok vmire; τυγχάνω, ἐφικνέομαι találok, elnyerek; ἀποτυγχάνω, ἁμαρτάνω elhibázok; ψεύδομαι, σφάλλομαι csalódom vmiben.

Μακάριος ὅστις ἔτυχε γενναίου φίλου.

6. Gen. pretii (lat. gen. és abl.) jelöli az értéket, vagy az árt, az adás, vevés, becsülés igéinél vagy mellékneveinél; ilyenek: ἀγοράζω τι πολλοῦ drágán vásárlok; ἀξιόω τινά τινος méltatok vkit vmire; μισθοῦ ἐργάζεσθαι mercede laborare; ἀργυρίου διδάσκειν pénzért tanítani; ἄξιος ἐπαίνου laude dignus; ἀντάξιος felérő vmivel; ὤνιος χρυσίου auro venalis.

Τῶν πόνων πωλοῦσιν (adnak el) ἡμῖν πάντα τἀγάθ' οἱ θεοί.

Praepositióval:

ἀπό: ἀπὸ τῶν χρημάτων συνέλεξε στράτευμα a pénzen sereget gyűjtött.

ἀντί: ἀντὶ θνητοῦ σώματος ἀθάνατον δόξαν ἀλλάξασθαι a halandó testért halhatatlan hírnevet cserélni; αἱρεῖσθαι τὸ χεῖρον ἀντὶ τοῦ βελτίονος... a jobb helyett.

7. Gen. partitivus az egészet jelöli annak részével szemben a részesítést, részesülést, élvezést, érintést, megkísérlést, belekezdést, vagy ezeknek ellenkezőjét jelentő igék- s melléknevek-

nél; ilyenek: μεταδίδωμί τινί τινος részesítek vmiben; μετέχω, κοινωνέω τινός részesülök; ψαύω, ἅπτομαί τινος érintek vmit; ἔχομαι ragaszkodom, határos vagyok; ἄρχω, ἄρχομαι belekezdek vmibe; πειράομαί τινος megpróbálok vmit; μέτοχος particeps; ἄμοιρος expers; ἄγευστός τινος aki vmit nem ízlelt.

Σὺν τοῖς θεοῖς ἄρχεσθε παντὸς ἔργου.

Jegyezd meg: Πίνω τοῦ οἴνου iszom a bor-ból; de: πίνω τὸν οἶνον megiszom a bort.

8. Az észrevevés igéinél eredethatározó genitivusként áll a személy, mely az észrevevést okozta; így állhat a dolog is; ez azonban többnyire accusativusban fordul elő. Áll tehát: a személy csak gen.-ban: ἀκούω τοῦ ῥήτορος hallom, hallgatom a szónokot; a dolog acc. v. gen.-ban: ἀκούω θόρυβον vagy θορύβου zajt hallok; gen.-ban főleg akkor, ha ἀκούω = ráhallgatok, figyelek, ügyelek vmire; a személy és dolog csakis így: ἀκούω τινός τι hallok vkitől vmit; így: αἰσθάνομαί τινος vagy τι észreveszek vmit; pl. τῶν πολεμίων προσιόντων; πυνθάνομαι, μανθάνω τινός τι tudakolok, kérdezek, megtudok vkitől vmit.

Ὑμεῖς ἐμοῦ (tőlem) ἀκούσεσθε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν.

9. Eredethatározóként áll még a genitivus sok oly ige mellett, melyek genitivussal járó praepositióval vannak összetéve, milyenek főleg ezek: ἀπό, ἐκ, πρό, ὑπέρ és ellenséges értelemben κατά. Tehát: ἀποτρέπω τινός elfordítok vmitől; καταγελάω τινός kinevetek vkit; ἐκβάλλω τινός kiűzök vmiből; καταφρονέω τινός megvetek vkit; προίσταμαί τινος élére állok vminek; καταγιγνώσκω τινὸς θάνατον halálra ítélek vkit (vö. 152. §. 2. j.); ὑπεροράω τινός lenézek vkit.

Πολλοῖς ἡ γλῶττα προτρέχει (megelőzi) τῆς διανοίας.

150. §. c) Időhatározók

1. a) Mint **időhatározó** a **genitivus** általában jelöli azt az időegészet, melynek egy részében a cselekvés végbemegy (tulajdonképpen tehát genitivus partitivus); megfelel e kérdésre: mikor? Így: ἡμέρας nappal; νυκτός éjjel; θέρους aestate; χειμῶνος hieme; de: τῆς ἡμέρας a mondott napon; τοῦ μηνός havonkint.

Ἡ οἰκία χειμῶνος μὲν εὐήλιός ἐστι, τοῦ δὲ θέρους εὔσκιος.
Βασιλεὺς οὐ μαχεῖται δέκα ἡμερῶν tíz napon belül.

b) **Praepositióval** kifejezett ilyen időhatározók:

α) gen.-sal:

πρό: πρὸ ἡμέρας virradat előtt; πρὸ τῆς μάχης csata előtt.
διά: διὰ νυκτός éjen át; διὰ τρίτου ἔτους minden 3. évben.
ἐπί: ἐπὶ Κροίσου ἄρχοντος Kr. uralkodása alatt, idejében; ἐπ' ἐμοῦ az én időmben; οἱ ἐφ' ἡμῶν kortársaink (l. β alatt).

β) acc.-sal:

περί: περὶ μέσας νύκτας; περὶ τοῦτον τὸν χρόνον... tájban.
ἀνά: ἀνὰ νύκτα éjen át.
κατά: κατ' εἰρήνην béke idejében; οἱ καθ' ἡμᾶς kortársaink (l. α alatt).
μετά: μετὰ τὴν μάχην a csata után; μετὰ ταῦτα ezután.
ἀμφί: ἀμφὶ δείλην este felé; ἀμφὶ μέσας νύκτας éjfél tájban.
πρός: πρὸς ἑσπέραν este felé; πρὸς ἡμέραν reggel felé.
ὑπό: ὑπὸ νύκτα sub noctem; ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς χρόνους... tájban.

Jegyzet. E kérdésre **mióta?** a gen. temporis mellett ἀπό v. ἐξ praep. áll; így: ἀφ' οὗ, ἐξ οὗ (ti. χρόνου) amióta; ἐκ πολλοῦ régóta.

2. Mint időhatározó e kérdésre: mikor? áll a **dat.** (lat. abl.) a jelzővel meghatározott időpont, vagy az ünnepek jelölésére; így: τῇ ὑστεραίᾳ (ἡμέρᾳ) másnap; τῷ ἐπιόντι μηνί a jövő hóban; τῷ τετάρτῳ ἔτει a 4. évben; Διονῡσίοις Dionysos ünnepén.

Jegyzet. Az időtartam, mely alatt valami történik, ἐν-nel áll dativusban; így: ἐν θέρει nyárnak idején; ἐν τούτῳ (τῷ χρόνῳ) ezalatt; ἐν ᾧ amíg; ἐν ὀλίγαις ἡμέραις néhány nap alatt; ἐν καιρῷ jókor; továbbá: ἐπί: ἐπὶ τρίτῳ σημείῳ mindjárt a 3. jelre; ἐπὶ τοῦτοις erre, ezután.

3. a) Mint időhatározó e kérdésre: meddig? mily sokáig? áll az **accusativus** az időtartam kifejezésére (= latin); így: Ψευδόμενος οὐδεὶς λανθάνει πολὺν χρόνον.

Így áll γεγονώς (natus, éves) mellett az évek száma accusativusban: Παῖς δέκα ἔτη γεγονώς decem annos natus.

b) Kifejezhető ez az időhatározó a következő praepositiós acc.-sal is:

ἐς v. εἰς: εἰς τήνδε τὴν ἡμέραν egészen a mai napig; mikorra?: εἰς τὴν ὑστεραίαν másnapra; εἰς καιρόν jókor.

ἀνά: ἀνὰ πᾶσαν τὴν ἡμέραν egész nap.

ὑπέρ: ὑπὲρ τριάκοντα ἡμέρας 30 napon felül, túl.

ἐπί: ἐπὶ πολὺν χρόνον sok időre; ὡς ἐπὶ τὸ πολύ többnyire.

παρά: παρ' ὅλον τὸν βίον per totam vitam.

Jegyzet. E kérdésre: mióta? mennyi ideje? a sorszámok névelőtlen accusativusa áll, beleszámítva a folyó napot vagy évet is (úgy mint a latinban); így: Ἑβδόμην ἡμέραν ἐτετελευτήκει hat napja (v. hetedik napja), hogy meghalt.

Praepositiós gen. is állhat ilyen értelemben:

ἀπό: ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ama nap óta.

ἐκ v. ἐξ: ἐκ παίδων a pueris; ἐκ τούτου ettől fogva, ezután.

151. §. d) Módhatározók

1. a) A **dativus modi** (lat. abl.) azt jelöli meg, hogy hogyan, miféle körülmények közt történik valami. Ilyen dativusok a következők: βίᾳ vi, erőszakkal; σιγῇ csendben, hallgatva; σπουδῇ buzgón; ἔργῳ tettel, tényleg; λόγῳ szóval, állítólag; τῷ ὄντι valóban; ταύτῃ (τῇ ὁδῷ) így; δημοσίᾳ, κοινῇ publice ἰδίᾳ privatim; τούτῳ τῷ τρόπῳ hoc modo, ily módon; παντὶ σθένει omni vi, minden erővel.

Οἱ βάρβαροι οὐ κραυγῇ, ἀλλὰ σιγῇ καὶ ἡσυχῇ προσῆσαν.

b) **Praepositiók** segítségével kifejezett módhatározók:

α) dat.-sal:

σύν v. ξύν: σὺν κραυγῇ lármásan; σὺν νόμῳ törvény szerint; σὺν τῷ δικαίῳ = δικαίως joggal (l. lent κατά).

β) gen.-sal:

μετά: μετὰ δακρύων könnyek között, könnyesen.

ἐπί: osztólag: ἐπὶ τρίων hármasával.

διά: διὰ τάχους sietséggel.

γ) acc.-sal:

ἀνά: ἀνὰ κράτος teljes erővel; ἀνὰ λόγον arány szerint; osztólag is: ἀνὰ τέτταρες négyenkint, négyesével (l. κατά).
κατά: κατὰ δύναμιν erőmhöz képest; κατὰ τοὺς νόμους a törvények szerint; osztólag (szokottabb, mint ἀνά; l. fent): κατὰ τρεῖς hármasával; καθ' ἡμέρας naponkint.
ὑπέρ: ὑπὲρ δύναμιν erőn felül (ellentéte κατὰ δ.); ὑπὲρ ἄνθρωπον φρονεῖν elbizakodni, fennhéjázni.
παρά: παρὰ τοὺς νόμους a törvények ellenére (ellentéte: κατά); παρὰ τὴν δόξαν, ἐλπίδα praeter opinionem, spem.
εἰς v. ἐς: εἰς δύναμιν erőmhöz képest.

2. A dativus mensurae v. differentiae (lat. abl.) összehasonlításban a mértéket v. különbséget jelöli, e kérdésre: mennyivel? Így: πολλῷ (ὀλίγῳ) μείζων multo maior; ὅσῳ – τοσούτῳ quo – eo; δέκα ἔτεσι πρὸ τῆς ἐν Σαλαμῖνι μάχης tíz évvel a sal. csata előtt; διαφέρειν τινὸς φρονήσει értelem tekintetében különbözni valakitől.

Jegyzet. Πολλῷ, ὀλίγῳ helyett πολύ, ὀλίγον acc. resp. is állhat (l. 155. §. 4. jz.); de csakis τί; τὶ, οὐδέν. Így: Τί διαφέρει; miben különbözik? Οὐδὲν διαφέρει.

152. §. e) Okhatározók

Mint okhatározó áll a **genitivus** így:

1. a) Gen. causae (lat. abl.) néhány indulatot jelentő igénél az indító ok jelölésére (de vö. lent 3. b.); ilyenek: θαυμάζω, ἄγαμαί τινά τινος csodálok vkit vmiért; ζηλόω τινά τινος, φρονέω τινί τινος irígykedek vkire vmiért; εὐδαιμονίζω τινά τινος magasztalok; μακαρίζω boldognak mondok; οἰκτίρω, ἐλεέω τινά τινος szánok; ὀργίζομαί τινί τινος haragszom vmiért.

Πολλάκις σε εὐδαιμόνισα τοῦ τρόπου.

b) Praepositióval:

ἀπό: ἀπὸ τούτου τοῦ τολμήματος e merénylet következtében; ἀπ' ἀρετῆς προτιμᾶται.
ἐκ, ἐξ: ἐκ τραύματος ἀποθανεῖν sebe következtében meghalni; ἐκ τῶν ὁμολογουμένων a megegyezés folytán, következtében.

ὑπέρ: ὑπέρ τινος φοβεῖσθαι, λέγειν, πονεῖν vkiért aggódni stb. ὑπὲρ τῆς πατρίδος μάχεσθαι a hazáért harcolni.
πρό: πρὸ παίδων μάχεσθαι a gyermekekért harcolni.
ὑπό: ὑπὸ λιμοῦ ἀπόλλυσθαι éhen veszni; ὑπὸ λύπης bánatból.

2. Gen. criminis (lat. szintén gen.) a bűn vagy vétség jelölésére a törvénykezési eljárás igéinél s mellékneveinél; ilyenek: γράφομαί τινά τινος vádolok vmivel; δικάζω, κρίνω τινός elítélek vmiért; αἱρέω τινά τινος rábizonyítok; ἁλίσκομαί τινος rám bizonyul vmi; φεύγω τινός vádolva vagyok vmivel; ἀποφεύγω τινός fölmentetem vmi alól; αἴτιός τινος reus, bűnös, oka vminek; ἀναίτιός τινος bűntelen vmiben.

Ἀπέφυγε δώρων fölmentetett a vesztegetés vádja alól.

Πολλῶν τὰ χρήματ' αἴτι' κακῶν.

Jegyzet. A κατά-val összetett igék mellett a személynév áll genitivusban, a bűn v. büntetés pedig accusativusban (passiv szerkesztésnél nominativusban); így: καταγιγνώσκειν, – καταδικάζειν, – καταψηφίζεσθαί τινος θάνατον v. φυγή vkit halálra v. számkivetésre ítélni; – pass. θάνατος κατέγνωσταί τινος.

3. a) dat. causae (lat. abl.) az indító ok jelölésére, főleg az érzelem, indulat igéinél (verba affectuum); ezeknél gyakran ἐπί-vel; így: λιμῷ ἀποθνῄσκειν éhség miatt, éhen halni; ῥίγει ἀπόλλυσθαι hidegtől elveszni; φόβῳ, ἀνάγκῃ ποιεῖν τι félelemből, szükségből tenni (= ὑπὸ λιμοῦ, φόβου stb.); χαίρω, ἥδομαι (ἐπί) τινι örvendek vminek; ἄχθομαι (ἐπί) τινι bosszankodom vmin.

Πολλάκις ἀγνοίᾳ (tudatlanságból) ἁμαρτάνομεν.

b) Praepositióval:

διά + acc.: miatt; által: διὰ τὴν νόσον betegség miatt; διὰ τοῦτο ezért, emiatt; δικαιοσύνη δι' ἑαυτὴν τὸν ἔχοντα ὀνίνησιν... önmaga által. ἐκεῖ διὰ καῦμα οὐ δύνανται οἰκεῖν ἄνθρωποι ott a hőség miatt nem lakhatnak emberek.

ἐπί + dat.: χαίρω, ἄχθομαι, μέγα φρονέω ἐπί τινι; ἐπὶ μισθῷ díj fejében; ἐπὶ τούτῳ eme feltétel alatt.

περί + dat.: δεδιέναι, φοβεῖσθαι περί τινι félni, aggódni vki miatt.

153. §. f) Célhatározók

1. Kifejezésére **praepositiós kitételek** szolgálnak, főleg
εἰς, ἐς: χρήσιμον εἰς τὸν πόλεμον hasznos a háborúra;
ἐπί: + acc.: ἴτω τις ἐφ' ὕδωρ menjen vki vízért.
ἐπί: + dat.: ἐπὶ παιδείᾳ μανθάνειν művelődés végett tanulni.
πρός + acc.: πρὸς φυλακήν őrizetre; πρὸς τί; mi célból?

2. Mint **célhatározó** áll az infinitivus (inf. finalis; rendesen activumban) az átadás, átvevés, választás, kijelölés igéinél; (lat. gerundivum, v. gerundium és ad; de a költőknél inf. is) így: Κῦρος τὴν χώραν ἐπέτρεψε διαρπάσαι τοῖς Ἕλλησιν agros diripiendos v. ad diripiendum.

154. §. g) Társ- és eszközhatározók

1. A dativus sociativus jelöli a személyt vagy tárgyat, mely egy másikkal vmi közösségben, együttműködésben van. Áll tehát

a) mindazon igék, melléknevek és határozószók mellett, melyek közösséget, megegyezést, hasonlóságot, ellenséges vagy barátságos találkozást jelentenek; ezeknél tehát a dativus = vkivel, vkihez, vki ellen; ilyenek: κεράννυμι, μίγνυμί τί τινι keverek, vegyítek vmit vmivel; κοινωνέω, μετέχω τινί τινος (l. 149. §. 7.) részesülök vkivel vmiben; ὁμῑλέω τινί társalgok vkivel; διαφέρομαι, ἐρίζω τινί viszálykodom; μάχομαι, πολεμέω τινί harcolok; ὁμοιόω, ἰσόω hasonlóvá teszek vmihez; ἴδιος, οἰκεῖος, κοινός l. 157. §. 3. a.; ὅμοιος, παραπλήσιός τινι hasonló; διάφορός τινι ellenséges (de 149. §. 4. b.); ἴσος, ὁ αὐτός τινι egyenlő vmivel; ἅμα együtt (egy időben, simul); ὁμοῦ együtt (egy helyen, unā).

Σοφοῖς ὁμῑλῶν καὐτὸς ἐκβήσῃ σοφός. Sù eἶk' ἀνάγκῃ καὶ θεοῖσι μὴ μάχου.

Jegyezd meg: μάχεσθαι σύν τινι = vkivel szövetkezve, vele együtt harcolni; ναῦς αὐτοῖς ἀνδράσιν = a hajó az emberekkel együtt, emberestül.

b) a hadi kifejezésekben a sereg vagy katonai kíséret szintén dativusban szokott állani σύν nélkül (a latinban is puszta ablativus); így: ὀλίγῳ στρατεύματι ἐφέπεσθαι parvā manu sequi.

Jegyzet. Ezt a dativust, valamint egyébkor is a társhatározót, a görög szereti ἄγων, ἔχων, λαβών, φέρων participiumokkal körülírni (magy. csak –val, -vel); így: στόλον ἄγων v. στράτευμα λαβὼν ἔρχεται hajóhaddal v. sereggel közeledik.

c) a σύν, ἐν, ἐπί, πρός, ritkábban a παρά, περί és ὑπό praeverbiumokkal összetett igék mellett szintén dativus sociativus áll; így: συμπονέω τινί együtt fáradok vkivel; ἐπιβουλεύω τινί leselkedem vkire; ἔνειμί τινι benne vagyok vmiben; προστρέχω τινί odafutok vkihez.

Φίλος φίλῳ γὰρ συμπονῶν αὐτῷ πονεῖ.

d) **Praepositióval**:

σύν v. ξύν: inkább csak költői: Λεωνίδας καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τριακόσιοι L. és háromszáz társa; σὺν τοῖς θεοῖς az istenek segítségével.

Ennél szokottabb kifejezője a társhatározónak prózában μετά és genitivus: μετὰ τῶν συμμάχων a szövetségesekkel, azok társaságában; οἱ μετὰ Λεωνίδου L. és társai; μετὰ θεῶν az istenek segítségével.

2. a) A dativus instrumenti (lat. abl.) jelöli az eszközt, mellyel, vagy melynek segítségével a cselekvést végbevisszük; így mondjuk: βάλλειν τινὰ λίθῳ kővel megdobni; τιτρώσκειν παλθῷ kopjával sebesíteni; ὀφθαλμοῖς ὁρᾶν szemekkel látni; ζημιοῦν θανάτῳ halállal büntetni; χρῆσθαι τῷ καιρῷ occasione uti; χρώμενος gyakran csak: -val, -vel rag.

Οὐδεὶς ἔπαινον ἡδοναῖς ἐκτήσατο gyönyörök által nem nyert…

b) Praepositióval:

διά: δι’ ὀφθαλμῶν ὁρᾶν szemmel látni; δι’ ἑρμηνέως tolmács által.

155. §. h) Véghatározók

1. A dativus commodi jelöli a személyt vagy dolgot, melynek számára, érdekében történik v. van vmi (= lat., magy.); így: Πᾶς ἀνὴρ αὑτῷ πονεῖ minden ember magának dolgozik.

a) Részeshatározó áll, a magyartól eltérőleg, ezeknél az igéknél: βοηθέω, ἀμύνω segítek; πιστεύω, πέποιθα bízom; ὀργίζομαι haragszom; ἕπομαι, ἀκολουθέω követek; ἀπιστέω τινί nem bízom; χαλεπαίνω neheztelek; πλησιάζω τινί közeledem; ἀπειλέω τινί fenyegetek φθονέω τινί irígykedem; γαμέομαί τινι nubo alicui; λοιδορέομαί τινι szidok; πρέπει, προσήκει illik.

Πλούτῳ πεποιθὼς ἄδικα μὴ πειρῶ ποιεῖν.

Τὸ μηδὲν ἀδικεῖν πᾶσιν ἀνθρώποις πρέπει.

b) a felsorolt igékkel rokon jelentésű mellékneveknél; ilyenek: χρήσιμος, ὠφέλιμός τινι hasznos vkinek; βλαβερός, κακός káros, rossz vkinek; φίλος τινί kedves, barátságos vki iránt; ἐναντίος, ἐχθρός τινι ellenséges; πιστός τινι hű vkihez, megbízható; ἄπιστός τινι hűtlen, megbízhatatlan.

Οὐκ ἔστιν οὐδεὶς ὅστις οὐχ αὑτῷ φίλος.

2. A dativus ethicus, rendesen személyes névmás, jelöli a cselekvés iránt érdeklődő személyt (mint olykor a magyarban is); így: Μή μοι θορυβήσητε, ὦ ἄνδρες nekem ne zajongjatok.

Jegyzet. Ide tartozik még a participium dat.-ának sajátságos használata a) ilyen szólásokban: γίγνεταί τί μοι βουλομένῳ, ἡδομένῳ, ἀχθομένῳ stb. akaratom szerint, örömömre, bosszúságomra történik vmi; vö. lat.: fit mihi volenti stb.

b) az álláspont megjelölésére (magyarban mellékmondattal: ha az ember...); ἡ διαβάντι τὸν ποταμὸν πρὸς ἑσπέραν ὁδός a nyugat felé menő út, ha az ember a folyón átkelt. Vö. Est urbe egressis tumulus: Verg. Aen. 2, 713.

3. Átvitt értelemben használtatik a dativus commodi mint dat. auctoris (a latinban is) a működő alany jelölésére; kizárólag csak ez áll a –τέος végű adjectivum verbale mellett; így: Ἀσκητέα πᾶσιν ἡ ἀρετή virtus omnibus colenda est; de előfordul a passiv perfectumnál is ὑπό és genitivus helyett; így: Τοσαῦτα μοι εἰρήσθω haec satis sint dicta nobis.

4. a) Mint **véghatározó** többféleképpen állhat az accusativus: Accusativus respectivus e kérdésre: mire nézve? (A latinban = ablativus limitationis; de költőknél accusat. is; így: fractus membra; omnia Mercurio similis). Ilyenek: (τὸ) ὄνομα, γένος, εἶδος névre, származásra, alakra nézve; (τὸ) μέγεθος, εὖρος, πλῆθος nagyság-, szélesség-, számra nézve; κάμνω τὴν κεφαλήν capite laboro, fejfájásban szenvedek; Βέλτιόν ἐστι σῶμά γ' ἢ ψυχὴν νοσεῖν.

b) Praepositióval:

πρός + gen.: πρὸς πατρὸς ἐλεύθερός ἐστι atyai részről szabad.
πρός + acc.: διαφέρειν πρὸς ἀρετήν vitézség tekintetében különbözni.

Jegyzet. Ebből magyarázhatók az ilyen és hasonló adverbialis accusativusok: τοῦτον τὸν τρόπον ily módon; (τὰ) πάντα mindenképpen; οὐδέν semmiképpen; τὴν ταχίστην (ti. ὁδόν) a leggyorsabban; πολύ sok tekintetben; τέλος végre stb.

5. Accusativus absolutus. Véghatározó a participiumnak egyes semleges accusativusa is (gyakran ὡς, ὥσπερ mintha, kíséretében), de csak ilyen s hasonló személytelen kifejezésekben: δέον, προσῆκον szükséges, illő lévén; tekintve azt, hogy szükséges, illő; ἐξόν, παρόν mikor hát szabad (volt); δόξαν, δεδογμένον el lévén határozva; δυνατόν, δίκαιον, ἄδηλον ὄν lehetséges, jogos, bizonytalan lévén stb.

Οὐδεὶς ἐξὸν εἰρήνην ἄγειν πόλεμον αἱρήσεται.

6. **Kettős accusativus** ti. a mondattárgynak és a véghatározónak accusativusa áll a görögben (úm. a latinban is) sok activ ige mellett; a passiv szerkesztésben a tárgynak accusativusából nominativus lesz, de a véghatározó megmarad accusativusban. Így áll

a) a személy mint tárgy, a dolog mint véghatározó ezeknél: αἰτέω τινά τι posco alqm alqd; διδάσκω τινά τι doceo alqm alqd; ἀμφιέννυμι, ἐνδύω felruházok; κρύπτω τινά τι titkolok vki előtt vmit; ἐρωτάω τινά τι kérdezek vkitől vmit; πράττομαί τινά τι követelek vkitől vmit; ὑπο-, ἀναμιμνῄσκω τινά τι emlékeztetek

vkit vmire (de így is: τινά τινος); ἀγαθὸν (κακὸν) ποιέω v. λέγω τινά jót teszek vkivel, v. jót mondok vkiről stb.

Οἱ Πέρσαι διδάσκουσι τοὺς παῖδας σωφροσύνην.

Passive: Οἱ παῖδες διδάσκονται σωφροσύνην.

b) sok transitiv igénél a belső tárgy accusativusa (vö. 146. §. b.) szolgál véghatározó gyanánt; így mondjuk: μεγίστην ζημίαν ζημιοῦν τινα a legnagyobb büntetéssel illetni vkit; μεγάλα (= μεγάλην βλάβην) βλάπτειν τινά vkinek nagy kárt okozni; ἅπαντα ἔνειμαν πέντε μέρη az egészet fölosztották öt részre stb.

Σωκράτης ἕκαστον εὐεργέτει τὴν μεγίστην εὐεργεσίαν.

Pass. Ἕκαστος εὐεργετεῖτο τὴν μεγίστην εὐεργεσίαν.

7. Véghatározó áll még a barátságos és ellenséges irányzat, érzelem jelölésére és pedig πρός + acc.-sal: ἡδέως ἔχε πρὸς ἅπαντας légy nyájas mindenki iránt.

8. Mint **véghatározó** áll az **infinitivus**, még pedig rendesen activumban, az olyan melléknevek mellett, melyeknek jelentése alkalmas, képes, méltó, könnyű, kellemes, vagy ezeknek ellenkezője; (lat. sup. –u v. gerund. ad; de vö. maiorque videri; Aen. 6, 49.); így: δεινὸς λέγειν ügyes szónok; ἱκανός, ἕτοιμος ἀρήγειν képes, kész segíteni; φοβερὸς ὁρᾶν horribilis visu; ῥᾴδιον, χαλεπὸν εὑρεῖν difficile inventu; ἀδύνατος σιγᾶν képtelen hallgatni; ἄξιος ἐπαινέσαι dignus, qui laudetur; főleg: οἷός τέ εἰμι képes vagyok; pl. οὐχ οἷός τέ εἰμι ἀμύνειν megvédeni.

Ἡ εὔκλεια, ὅσῳ ἂν πλείων ᾖ, τοσούτῳ κουφοτέρα φέρειν γίγνεται.

Jegyzet. Így áll az infinitivus mint accusativus respectivus (l. 4. pont) gyakran ὡς (hogy) szócskával több szólásmódban, milyenek: ὡς ἐμοὶ δοκεῖν nézetem szerint; ἑκὼν εἶναι önként, magától; τὸ νῦν εἶναι mostanra, egyelőre; ὀλίγου δεῖν csaknem, kicsi híján; ὡς εἰπεῖν v. ὡς ἔπος εἰπεῖν úgyszólván, jóformán (vö. ném. so zu sagen); ὡς συνελόντι v. συντόμως εἰπεῖν hogy röviden mondjam, röviden szólva; τὸ κατ' ἐμὲ v. ἐπ' ἐμοὶ εἶναι amennyiben tőlem függ, én tőlem, én miattam.

156. §. i) Állapothatározók és képeshatározók

Az állapothatározók és képeshatározók a görögben **praepositiós kitételek**. Néhány jellemző példa eléggé megvilágítja ezek funkcióját:

πρό: βούλου γονεῖς πρὸ παντὸς ἐν τιμαῖς ἔχειν... mindenek felett...; a védelem jelölésére: πρὸ τῆς πατρίδος ἀποθνήσκειν pro patria mori.

ἐν: γονεῖς ἐν τιμαῖς ἔχειν; – ἔν σοί ἐστιν rajtad áll, tőled függ, hatalmadban van; ἐν φόβῳ εἶναι félni.

εἰς, ἐς: ἡ γλῶσσα πολλοὺς εἰς ὄλεθρον ἤγαγεν a nyelv sokakat veszélybe vitt; φιλία, ἔχθρα εἴς τινα barátság, gyűlölség vki iránt; mérték és szám határának jelölésére: εἰς διακοσίους 200 körül, ad ducentos.

μετά: ἄριστος ἀνὴρ μετὰ Λαοδάμαντα L. után a legderekabb.

ὑπέρ: ἐγὼ ὑπὲρ σοῦ ἀποκρινοῦμαι nevedben én fogok felelni; ὑπὲρ τῆς πατρίδος μάχομαι (l. πρό).

ἀμφί: διατρίβω, ἔχω, εἰμί ἀμφί τι foglalatoskodom vmi körül; ἀμφὶ τὰ ἑξήκοντα στάδια 60 st. körül = körülbelül 60 st.

ἐπί: οἱ ἐπὶ τῶν πραγμάτων az ügyek élén állók, a hatóságok; ὁ ἐπὶ τῶν νομισμάτων aki a pénzügy élén áll; ἐπ' ἐμοί ἐστιν tőlem függ; ἐπὶ βασιλεῖ hatalmában.

κατά: ellenséges értelemben: Δημοσθένους αἱ κατὰ Φιλίππου δημηγορίαι D.-nek F. ellen tartott beszédei.

περί: λέγω, ἀκούω, βουλεύομαι περί τινος beszélek... stb. vkiről, -felől; σπουδάζω, διατρίβω, εἰμὶ περί τι buzgólkodom vmi körül.

πρός: πρὸς τῇ φιλοσοφίᾳ διατρίβω bölcselkedéssel foglalkozom; τὰ πρὸς τὸν πόλεμον a háborút illető dolgok; οὐδὲν τὰ χρήματα πρὸς τὴν σοφίαν... bölcsességgel szemben; εἶναι πρὸς πράγματι munkánál lenni; esküformában: πρὸς θεῶν az istenekre! (de: ὀμνύναι θεόν l. 146. §. a. 2.).

ὑπό: ὑπό τινί εἰμι, γίγνομαι vkinek hatalma alatt állok, hatalmába jutok; ὑφ' ἑαυτῷ ποιεῖσθαι a maga hatalma alá hajtani.

157. §. E) A jelző és értelmező

I. A jelző

a) A melléknévi és számnévi jelző megegyezik a jelzett mondatrésszel nemben, számban és esetben.

b) Jelzőként állhat bármilyen szófajta, ha jelzői szórendben áll a jelzett szó mellett (l. 175. §. 2. a.): ὁ ἐν Μαραθῶνι μάχη; οἱ νῦν ἄνθρωποι v. οἱ ἄ. οἱ νῦν stb.

c) A főnévi jelző esete a **genitivus**. A jelző genitivusnak a görögben, úgy, mint a latinban, s jórészt a magyarban is, következő fajai vannak:

1. Gen. explicativus: Ἰλίου πτολίεθρον Ilion városa (vö. flos rosae).

2. Gen. originis v. auctoris: Σωκράτης ὁ Σωφρονίσκου (υἱός). A υἱός el is maradhat, mint a latinban is: Faustus Sullae (filius).

3. Gen. possessivus: ἡ τοῦ πατρὸς οἰκία (szórend l. 175. §. 2. a. β.). Ez a szó „ház" el is maradhat: ἐν Ἅιδου (ti. οἴκῳ) az alvilágban; ventum erat ad Vestae (ti. aedes). Genitivus possessivus szokott állani a görögben (és latinban)

a) a hozzátartozás mellékneveinél (de dativus is; vö. 154. §. 1. a.): ἴδιος, οἰκεῖος proprius; κοινός közös; ἱερός vkinek szentelt; így Ἱερὸς ὁ χῶρος τῆς Ἀρτέμιδος.

b) εἶναι, γίγνεσθαι mellett; a magyarban –é, vagy: birtoka; így: Κλεπτῶν μὲν ἡ νύξ, τῆς δ' ἀληθείας τὸ φῶς (ti. ἐστιν).

c) infinitivus-alanynál = sajátja, kötelessége, feladata, dolga stb.; így: Δὶς ἐξαμαρτεῖν ταὐτὸν οὐκ ἀνδρὸς σοφοῦ (non est sapientis).

Jegyzet. Ha a gen. possessivus mellől a jelzett név el van hagyva, akkor

a) a hímnemű többes névelő hozzátartozókat, rokonokat, alattvalókat jelent; így: Οἱ τοῦ Κύρου K. emberei, katonái. – Πρὸς τοὺς ἐμαυτοῦ enyéimhez;

b) a semleges névelő pedig különféle fogalmakat fejezhet ki; így mondjuk: Τὸ τοῦ Σόλωνος mondása. – Τὰ τῶν Ἀθηναίων ügyei, dolgai, érdekei stb.

4. Gen. quantitatis számneveknél a kor és nagyság jelölésére; így: Παῖς δέκα ἐτῶν decem annorum. – Μισθὸς δυοῖν μηνοῖν kéthavi zsold.

Jegyzet. A latin gen. v. abl. qualitatist a görögben acc. respect. fejezi ki; így: Vir mirā pulchritudine = ἀνὴρ θαυμάσιος τὸ κάλλος. (Vö. 155. §. 4. a.).

5. Gen. pretii: Οἰκία εἴκοσι μνῶν.

6. Gen. materiae: Τεῖχος λίθου kőfal. – Πυρὸς ποταμός tűzfolyó.

7. Gen. partitivus; magyarban: -ból, közül. (Szórend l. 175. §. 2. b. a.) Ez áll a mennyiséget jelentő főnevek, melléknevek (főleg közép- és felsőfokban), névmások, számnevek és határozószók mellett; így: μέδιμνος κριθῶν medimnus hordei, egy véka árpa, azaz: az árpából; οἱ χρηστοὶ τῶν ἀνθρώπων az emberek közül v. között a jelesek; πάντων ἄριστος – οὐδεὶς ἡμῶν – τίς, πότερος τῶν ἀδελφῶν; εἰς τοῦτο ἀνοίας ἦλθον eo vecordiae, az esztelenség ama fokáig; ποῦ γῆς; ubi terrarum? – πηνίκα τῆς ἡμέρας; mely órában? stb. Ide tartoznak az ilyenek is: Θῆβαι τῆς Βοιωτίας Thébai B.-ban; stb.

Jegyzet. a) A latintól eltérő: τί νεώτερον; quid novi? καινόν τι alqd novi; οὐδὲν ἀγαθόν nihil boni (vagyis a semleges melléknév nem áll genitivusban);

b) a melléknév nemre nézve gyakran a genitivussal egyezik meg; így pl. ὁ λοιπὸς (e h. τὸ λοιπὸν) τοῦ χρόνου az idő hátralevő része; ἡ πλείστη τῆς χώρας stb.

8. Gen. subjectivus: ὁ τῶν πολεμίων φόβος az ellenség félelme, azaz: az ellenség fél.

9. Gen. objectivus: a magyarban való, iránt, ellen stb. névutók; így: ὁ τῶν πολεμίων φόβος az ellenségtől való félelem (én, mi félünk). A gen. subi. és obi. esetében a birtok (a főnév) történést tartalmaz, melyhez a gen.-ban álló főnév alanyi vagy tárgyi viszonyban van.

10. Jelző még a genitivus az ún. praepositionalis adverbiumok mellett is: ἄνευ, ἕνεκα, ἔμπροσθεν, ὄπισθεν, πλήν stb. (l. 66. §. B. 5.): Τῆς ἀρετῆς ἔμπροσθεν οἱ θεοὶ ἱδρῶτα ἔθεσαν.

II. Az értelmező

Az értelmező a görögben teljesen úgy viselkedik, miként a latinban. Pl. Κῦρος ὁ Δαρείου παῖς, βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἦν. – Jegyezd meg: ἡμεις, οἱ Ἕλληνες, –; ἐγώ, ὁ τλήμων, –; Σωκράτης, ὁ Ἀθηναῖος. (Vö. 175. §. jz. 1.)

III. Az összetett mondat

158. §. A primitív ember gondolatait rövid, egyszerű mondatokban fejezte ki; gyermekek és egyszerű emberek szintén ilyen mondatok segítségével közlik vagy cserélik ki gondolataikat. Magasabbfokú értelmiségre és műveltségre vall az, amikor gondolatcsoportokat alkotunk, és ezek kifejezésére a beszédben a mondatokat, mondatcsoportokat egymással valamiképpen kapcsolatba hozzuk, összefűzzük. Az ilyen, két vagy több mondat az összetett mondat.

A mondatok összefűzésének ősi formája az, amikor az összetartozó mondatokat minden külső jel – kötőszó – nélkül, tehát asyndeton útján helyezzük egymás mellé, mint pl.: veni, vidi, vici; ἐωθοῦντο, ἐμάχοντο, ἀπέκτεινον, ἀπέθνῃσκον. Később mind több módja keletkezik a mondatok összefűzésének, amikor ui. bizonyos szavakat – partikulákat – használ a beszélő, amelyek az egyes mondatok összetartozandóságának kifejezői. E szavak segítségével, melyeket közönségesen kötőszóknak nevezünk, a mondatokat vagy lazábban vagy szorosabban fűzzük össze összetett mondattá.

Jegyzet. A kötőszók eredetére nézve megjegyzendő, hogy azok vagy névszók megmerevedett esetei: ἄλλα > ἀλλά, vagy névmási alakok, melyeknek eredeti jelentése feledésbe merült: πότερον – ἦ esetében a πότερον jelentése voltaképpen: melyik a kettő közül? (l. 75. §. vö. lat. utrum < uter[3]?).

Leggyakrabban szerepelnek a névmásokból eredő kötőszók őseiként az interrogativa és indefinita (pl. τὲ: ὥς τε, ἵνα τε; ποθί, ποῦ (= ered. valahol: ποῦ locativus), később: hol? stb.); nagyon gyakoriak a demonstrativa (ὁ μέν – ὁ δέ; ὡς = mint; ὅ = hogy és ὅτι < ὅ τι; τότε; τέως; τόφρα; τηνίκα); egyéb névmások (pl. εἰ, αἰ és ἠ; ἐπεί < ἐπ-εἰ ~ ἔπ-ειτα; ἵνα egy ἰ- tőből, mely megvan a homérosi μὶν, νὶν alakokban, l. 188. §.) stb.

A) A mellérendelés (parataxis)

159. §. A mellérendelés esetében az összetett mondatot alkotó egyszerű mondatok csak igen lazán függnek össze egymással úgy, hogy az ilyen összetétel tagjait önálló mondatoknak érezzük, melyek közül egyik sem szerves része, kiegészítője a másiknak. Amennyiben kötőszók segítségével hozzuk közelebb az ilyen mondatokat egymáshoz, azok elhagyásával egymástól független mondatokat kapunk. Mégis azzal, hogy egy mondattá foglaljuk össze őket, azt akarjuk kifejezésre juttatni, hogy bár nem szorosan, de mégis valamiképpen összetartoznak.

A primitív beszéd nagyon szereti a parataxist, melynek jelölésére a következő kötőszók szolgálnak (melyek közül a *-gal jelöltek nem kezdhetik a mondatot):

a) Kapcsolók

καί = és, is; ha több tagot kapcsol, mindegyik előtt kiteendő; fokozólag = sőt, még pedig, még... is; καὶ μάλιστα vel maxime; a hasonlóság fogalmai után = mint; ὁμοίως καί = aeque ac. καί – καί = et – et; ἤδη – καί = iam – cum; καί... δέ = és még... is; καὶ δὴ καί = és v. sőt még... is; καὶ ἔτι καὶ νῦν = és még most is;

*τέ simuló = és, lat. –que; τέ – καί (ritkább τέ – τέ) = et – et; ἄλλοι τε – καί = cum alii – tum; ἄλλως τε καί = főleg, kivált, különösen.

οὐδέ és μηδέ = sem, és nem, neque; tagadást köt tagadáshoz állításhoz a tagadást καὶ οὔ és nem (felszólításban καὶ μή) köti. fokozólag: még – sem, ne – quidem; ἀλλ' οὐδέ = de még nem is; οὐδ' ὥς, οὐδ' οὕτως = még így sem; οὐδ' εἰ = még akkor sem, ha; l. 171. §.

οὔτε – οὔτε, μήτε – μήτε = sem nem – sem nem, neque – neque; οὔτε (μήτε) – τέ = neque – et; tagadáshoz állítást kapcsol.

b) Elválasztók

ἤ = vagy, -ve, vel, aut; ἤ – ἤ = aut – aut; (kérdő l. 140. §. 3.).

εἴτε – εἴτε, ἐάντε – ἐάντε = akár – akár, sive – sive.

c) Ellentétesek

ἀλλά = de, azonban, at, sed; megelőző tagadásnál = hanem; ellenvetésekben = hiszen, de hát; felszólításban sürgető = hát; οὐ μόνον (v. μὴ ὅτι) – ἀλλὰ καί = non solum – sed v. verum etiam.

ἀτάρ v. αὐτάρ = de, azonban Homérosnál; prózában ritka.

*αὖ v. αὖτε meg, viszont, ismét, másrészt meg, ellenben.

*δέ = de, pedig, autem; gyengébb, mint az előbbiek; olykor = és; rendesen *μέν előzi meg; *μέν – *δέ = (ugyan) – pedig; μᾶλλον δέ = vagyis inkább, vel potius; ὁ μέν – ὁ δέ stb. l. 72. §. a magyar „de nem, nem pedig" görögül: ἀλλ' οὐ, μέντοι (nem οὐ δέ).

καίτοι = pedig hát, már pedig, holott, atqui; megengedő értelmű.

*μήν és μέντοι = mégis, mindazonáltal, vero; vö. 66. §. A. jz. ἀλλὰ μήν = ámde, at vero, atqui; καὶ μήν = és hát valóban, et vero.

ὅμως v. ἀλλ' ὅμως = mindazáltal, mégis, tamen; megengedő.

d) Következtetők

*ἄρα (költ. ᾆρα is) = tehát, következőleg, természetesen, igitur, ergo; εἰ ἄρα = ha ugyan, ha hát; εἰ μὴ ἄρα = hacsak talán nem, nisi forte.

*δή = hát, tehát, ennélfogva; δῆλον δὴ ὅτι = világos tehát, hogy…

*νύν simuló (gyengített νῦν most) = hangsúlytalan hát.

*τοίνυν (erősített νύν) = így hát, ennélfogva, tehát, következőleg.

*οὖν = így tehát, ennélfogva, igitur; erősebb az előbbieknél; mint nyomósító = bizonyára, valóban; relativumoknál = -cunque l. 71. §. 5.

οὐκοῦν (erősebb οὖν) = következőleg, így tehát; (kérdő l. 140. §. 3.).

οὔκουν (erősebb οὐκ) = tehát nem, bizonyára nem, non igitur.

τοίγαρ, erősítve τοιγαροῦν, τοιγάρτοι = így tehát, ennélfogva tehát.

e) Magyarázó

*γάρ = mert, hiszen, nam; – ugyanis, tudniillik, enim; élénkebb kérdésben = ugyan; így: τί γάρ; = ugyan miért? feleletekben = hiszen hát; pl. Ἀγωνιστέον ἄρα; Ἀνάγκη γάρ. ἀλλὰ γάρ = de hiszen, at enim; καὶ γάρ = etenim; εἰ γάρ l. 139. §. 1. b.

B) Az alárendelés (hypotaxis)

160. §. Az alárendelés minden nyelvben a mellérendelésből fejlődött ki az egyes mondatok szorosabb összefüggésének kifejezésére: a legrégibb időkben az ún. mellékmondatok ismeretlenek voltak. Az ősi forma itt is a kötőszó nélkül való összefűzése a mondatoknak, csak a köztük alkalmazott nagyon rövid beszédszünet jelzi ilyenkor, hogy mégis szorosan egybetartoznak, mint pl.: ἀλλ' ἄγε νῦν ἰθὺς κίε Νέστορος ἱπποδάμοιο· εἴδομεν ἥν τινα μῆτιν ἐνὶ στήθεσσι κέκευθε (Od. 3, 17.); δείδω, μή τι πάθῃσιν, stb. A mellérendelésből való kialakulást szemléltetik a következő példák:

ὁρᾷς, ἀδικεῖ. > ὁρᾷς, ὡς (őτι) ἀδικεῖ vagy ὡς ὁρᾷς, ἀδικεῖ.
ποῖ τράπηται; ἀπορεῖ. > ἀπορεῖ, ποῖ (ὅποι) τράπηται.
εἰπέ· τίνα γνώμην ἔχεις; > εἰπέ, τίνα γνώμην ἔχεις.

Vö. lat.: vincere scis, victoria uti nescis ∼ v. sc., sed v. u. n., vagy: v. sc., tamen v. u. n.; vagy: quamquam v. sc., v. u. n.; vagy: cum (licet, quamvis) v. scias, v. u. n. stb.

Az alárendelés bonyolultabb szellemi munkát követel, mint a mellérendelés, épp ezért az egyszerű, tanulatlan ember ma sem fejezi ki gondolatait alárendelt mondatokban, hanem inkább a mellérendeléshez fordul. Az alárendelésnél az egyik mondat, az ún. **mellékmondat** függ a másiktól, kiegészíti azt, tehát szerves része annak, amelyet azért **főmondatnak** szokás nevezni. Az elnevezésnél tisztán ez a grammatikai szempont játszik szerepet, mert a valóságban nagyon gyakran a mellékmondat fejezi ki a fő gondolatot, melyhez képest a főmondat tartalma csak másodrendű. – A mellékmondatoknak aztán lehetnek újabb mel-

lékmondataik is; ilyenkor első-, másod- stb. rendű mellékmondatról beszélünk.

161. §. Az alárendelés ismertetőjelei

1. különleges **kötőszók**, melyek legnagyobbrészben a vonatkozó névmások töveiből származnak (bár sok esetben a kötőszó el is marad);

2. főmondatok között hosszabb **szünetet** tart a beszélő, mint fő- és mellékmondatok között;

3. az oratio recta-val szemben az oratio obliqua-ban **személyeltolódás** van: κτήματα δὲ... πάντ' ἐθέλω δόμεναι καὶ ἔτ' οἴκοθεν ἄλλ' ἐπιθεῖναι (Il. 7, 363.) ~ κτήματα μὲν... πάντ' ἐθέλει δόμεναι καὶ οἴκοθεν ἄλλ' ἐπιθεῖναι.

4. a **modus eltolódása**, az ún. **consecutio modorum**, mely abban áll, hogy

a) optativust (tehát praeteritum-ragokkal alkotott igemódot) találunk a mellékmondatban a főmondatbeli praeteritum-idők után azon esetekben, melyekben praesensek után coniunctivus állna, tehát célhatározó mondatokban (l. 168. §.), a verba timendi után (uo.), függő kérdésekben (l. 165. §.), feltételes és időhatározó mondatokban (l. 170., 169. §§.);

b) optativust találunk akkor, midőn praesensek után indicativus állna: οὗτοι ἔλεγον, ὅτι... Ἀριαῖος πεφευγὼς ἐν τῷ σταθμῷ εἴη.

Jegyzet. Optativusnak kell állnia az ἄν-nal való coniunctivus helyett a vonatkozó-, időhatározó- és feltételes mondatokban a történés megismétlődésének, gyakoriságának jelölésére; a főmondatban csak praet. imperf. (vagy a múltra vonatkozó potentialis) állhat, mert csak ez jelzi a cselekvés gyakoriságát. Ez az optat. az ún. **optativus iterativus** (l. 169. §. 3. b.).

Optativus áll**hat** az oratio obliqua-ban praeteritum idők után:
1. coniunctivus helyett a 4. a) esetében,
2. indicativus helyett kijelentő és kérdő mellékmondatokban. Ez az ún. **optativus obliquus**.

162. §. Az alárendelt- vagy mellékmondatok, mint a főmondat részei (l. 160. §.) nem egyebek, mint egész mondat alakjában kifejezett mondatrészek; eszerint annyiféle mellékmondat van, ahány mondatrész.

A következőkben az oratio obliqua után az alanyi és tárgyi (l. 164–165. §§.), majd a határozói (l. 166–171. §§.) és a jelzői (l. 172. §.) mellékmondatokról szólunk, végül pedig a mellékmondatok rövidítését tárgyaljuk (l. 173. §.).

a) Oratio obliqua

163. §. 1. Főmondatok az oratio obliqua-ban, vagyis ha vmely érzést v. nyilatkozást jelentő igétől tétetnek függővé, így alakulnak:

a) kijelentő főmondatból alanyi v. tárgyi mellékmondat lesz ὅτι, ὡς kötőszóval, vagy acc. (nom.) c. inf. szerkesztés (l. 164., 173. §. 2.)

Oratio recta: Ἡ ψυχὴ ἀθάνατός ἐστιν.

Or. obliqua: Πυθαγόρας πρῶτος ἔλεγεν, ὅτι ἡ ψυχὴ ἀθάνατός ἐστιν (v. εἴη), vagy: τὴν ψυχὴν ἀθάνατον εἶναι.

b) kívánó főmondatból (l. 139. §.) acc. (nom.) cum inf. lesz; így:

Or. recta: Μηδεὶς κινείσθω ἐκ τῆς τάξεως így alakul:

Or. obl.: Κῦρος παρήγγειλε μηδένα κινεῖσθαι ἐκ τῆς τάξεως.

c) kérdő főmondatok a függő kérdés alakját veszik fel (l. 165. §.).

2. **Mellékmondatok** függése az oratio obliqua-ban csakis akkor jelölhető meg, ha a főmondatnak igéje praeteritumban van; tehát:

praesens után az oratio recta módjainak meg **kell** maradniuk;

praeteritum után az or. recta módjainak meg **lehet** maradniuk; azonban az indicativus praesenseit, valamint a conjunctivusokat rendesen az optativus obliquus (ἄν nélkül) helyettesíti.

Jegyzet. Minthogy a múlt cselekvést csakis augmentált igealak fejezheti ki, azért a praeteritumok indicativusa világosság kedvéért még praeteritum után is változatlan marad; tehát: Οἱ

στρατηγοὶ οἴκαδε ἔπλεον oratio obliqua-ban lesz: Ἔλεγεν, ὅτι οἱ στρατηγοὶ οἴκαδε ἔπλεον. (ὅτι πλέοιεν azt is jelenthetné: hogy most hajóznak; or. recta volna: πλέουσιν.) Ebből érthető, hogy az irrealis miért marad meg szintén változatlanul.

Κῦρος ὑπέσχετο ἀνδρὶ ἑκάστῳ δώσειν πέντε ἀργυρίου μνᾶς, ἐπὰν εἰς Βαβυλῶνα ἥκωσιν (v. ἐπεὶ ἥκοιεν.) Xen. An. 1, 4, 13.

Ὁ Σωκράτης οὐκ ἔφη τοῖς θεοῖς καλῶς ἔχειν, εἰ ταῖς μεγάλαις θυσίαις μᾶλλον ἢ ταῖς μικραῖς ἔχαιρον. Xen. Mem. 1, 3, 3. (or. recta: οὐκ [ἂν] καλῶς εἶχεν, εἰ ἔχαιρον irrealis l. 170. §. 4.).

3. A görög nem igen szereti az oratio obliqua-t szigorúan keresztülvinni; gyakran előfordul ugyanis, hogy a ὅτι v. ὡς-szal kezdett függő beszédet infinitivussal, az infinitivussal kezdettet pedig optativus obliquus-szal folytatja tovább (pl. Xen. An. 7, 3, 13.); igen sokszor pedig az oratio obliqua-ból egészen váratlanul átcsap az oratio recta-ba (pl. Xen. An. 1, 2, 21. – 1, 3, 14. 16. 20. stb.) Vö. még az ilyent is: Πρόξενος εἶπεν, ὅτι αὐτός εἰμι, ὃν ζητεῖς.

b) Alanyi és tárgyi kijelentő mellékmondatok

164. §. 1. Ezek vagy személytelen kifejezéstől (vö. 144. §.), vagy pedig a mondás, érzés, akarás igéitől (vö. 146. §. b. jz.) függenek. Kötőszók ὅτι, ὡς = hogy; a tagadás οὐ.

2. Módok: Praesens után a kijelentő mondatok módjai (l. 138. §.), praeteritum után pedig rendesen optativus áll (l. 161. §. 4.), de állhat indicativus is.

Δῆλον, ὅτι κοινὰ τὰ φίλων ἐστίν a jóbarátok mindene közös.

Ἔλεγον, ὅτι Κῦρος μὲν τέθνηκεν, Ἀριαῖος δὲ ἐν τῷ σταθμῷ εἴη.

c) Alanyi és tárgyi kérdő mondatok (függő kérdések)

165. §. Ezek kötőszó nélkül (mint a latinban) közvetlenül az egyszerű vagy összetett kérdő névmásokkal és határozókkal (l. 74., 76. §§.), vagy kérdő szókkal (l. 140. §. 3.) kapcsoltatnak a főmondathoz.

Praesens után a **módok** ugyanazok, mint az egyenes kérdésben; praeteritum után azonban a határozott kérdésnek indicativusa, valamint a kétkedő kérdésnek (l. 140. §: 2.) conjunctivusa helyett rendesen optativus obliquus áll (l. 161. §. 4.).

Εἰπέ μοι, τίς εἶ; – Ἠρώτων αὐτούς, τίνες εἶεν (v. εἰσίν); Οὐκ οἶδα, ὅπως εἴπω. – Οὐκ ᾔδειν, ὅπως εἴποιμι (v. εἴπω).

A függő kérdésben egyszerű kérdő: εἰ vajon; kétkedve: nemde? párosak: πότερον (v. πότερα) – ἤ, εἰ – ἤ, εἴτε – εἴτε vajon – vagy.

Az alanyi kérdő mellékmondatok a tárgyi kérdő mellékmondatoktól csak a kérdésben különböznek; pl. ἠγγέλθη, τίς ἐστιν (v. εἴη) ὁ ξένος.

d) Hely- (A) és időhatározó (B) mellékmondatok

166. §. A) 1. **Kötőszók**: ὅθεν, ἔνθεν = unde, οὗ, ᾗ, ὅπῃ, ἔνθα és ἵνα (költőknél) = ubi, οἷ, ὅποι, ᾗ, ὅπῃ = quo.

2. **Módok.** Tény esetében indicativus; tagadás οὐ: ὅπου βία πάρεστιν, οὐδὲν ἰσχύει νόμος. A feltételes mellékmondatokhoz közelálló általános jelentésű mondatokban az állítmány coniunctivusban van (ἄν-nal), melyet praeteritum után optativus obliquus válthat fel: Ὅπῃ ἂν ὁ λόγος ὥσπερ πνεῦμα φέρῃ, ταύτῃ ἰτέον. – Ἐθήρα, ὅπουπερ ἐπιτυγχανοίη θηρίους.

B) 1. **Kötőszók**: ὅτε, ὁπότε, ἡνίκα, ὡς midőn, mikor, quum; ἐπεί, ἐπειδή miután; – ἐπεὶ πρῶτον v. τάχιστα mihelyt; ἀφ' οὗ, ἐξ οὗ amióta, ex quo; – ἐν ᾧ míg, mialatt, dum; ἕως, ἔστε, μέχρι amíg, quoad; – πρίν mielőtt, míg nem.

2. **Módok.** Ha az időhatározó mondatban tényről, valóban megtörtént eseményről van szó, akkor igéje indicativusban áll; tagadás οὐ.

Ἀνδρείως ἐμάχοντο, ἕως οἱ σύμμαχοι ἦλθον.

Jegyzet. Πρίν állítmánya csak tagadó főmondat után áll indicativusban, állító főmondat után állítmánya mindig infinitivusban van, különböző alanyoknál pedig acc. c. inf. szerkesztés használatos; a tagadás μή.

Λυκοῦργος οὐ πρότερον ἀπέδωκε τῷ πλήθει τοὺς νόμους, πρὶν ἐπήρετο τὸν θεόν. Εἰσὶν οἵτινες πρὶν μὲν πεινῆν ἐσθίουσι, πρὶν δὲ διψῆν πίνουσι. Ἔπαυσαν τὴν ἔριν, πρὶν πόλεμον γενέσθαι.

3. Ha az időhatározó mondat feltételes vagy általános jelentésű, azaz oly cselekvést fejez ki, mely csak esetleg következhetik be, vagy bizonyos feltételek alatt rendesen ismétlődik, akkor, mint a megfelelő feltételes mondatokban (l. 170. §. 2.) a tagadás μή, a módok:

a) jövőre vonatkozólag (praes. után) coniunctivus ἄν-nal (l. 139. §. 2. 2. jz.) (az ἄν a kötőszóhoz csatlakozik: ὅταν, ὁπόταν, ἐπειδάν, ἕως ἄν stb.); Μαινόμεθα πάντες, ὁπόταν (amikor, hogyha, valahányszor) ὀργιζώμεθα.

b) múltra vonatkozólag (praet. után) optativus ἄν nélkül (iterativus): Ἀγησίλαος, ὁπότε εὐτυχοίη, θεοῖς χάριν ᾔδει.

4. Rövidítés. a) Particip. absolut.; – Particip. coniunct. (l. 173. §. 1. b.), melyekhez olykor ἅμα egyúttal, μεταξύ közben, αὐτίκα, εὐθύς tüstént stb. járul. a) Πεισιστράτου τελευτήσαντος Ἱππίας ἔσχε τὴν ἀρχήν. b) Καὶ ζῶν ὁ φαῦλος καὶ θανὼν κολάζεται.

Hasonlító mellékmondatok

1. **Kötőszók**: ὡς, ὥσπερ, ὅπως, mint, valamint, amint (a főmondatban gyakran οὕτως, ὧδε).

2. **Módok**: minthogy a hasonlító mellékmondatok kijelentő mondatok, az igemódok használata ez utóbbiakkal egyező. Amennyiben feltételes értelműek, vagy ismétlődő cselekvést fejtenek ki, conjunctivus az állítmányuk ἄν-nal, mely helyett múlt idők után optat. obl. is állhat (a tagadószó ilyenkor μή).

Σωκράτης ὥσπερ ἐγίγνωσκεν, οὕτως ἔλεγεν.

Ἐρῶ ταῦτα, ὡς ἂν δύνωμαι διὰ βραχυτάτων.

Ἦλθον πάντες οὕτω ταξάμενοι, ὡς ἂν ἄριστοι εἶεν μάχεσθαι.

e) Feltételes mellékmondatok

167. §. **Kötőszók**: εἰ ha; ἐάν (így is: ἤν, ἄν = εἰ ἄν) ha esetleg. Az előtag (πρότᾰσις) a feltételt tartalmazza; tagadása mindig μή.

Az utótag (ἀπόδοσις) a feltételből folyó következményt foglalja magában, s a kifejezendő gondolathoz képest felveheti az önálló mondatok bármely alakját (l. 140. §. 1. jz. 1.); eszerint tagadása is vagy οὐ, vagy μή. A feltételes körmondatoknak négy főalakja van, úgymint:

1. **Realis eset.** A feltételt valónak veszem (nem tekintve, hogy csakugyan az-e); tehát a következménynek is valónak kell lennie. Alak: az előtagban εἰ és az indicativusnak bármely ideje, az utótagban indicativus vagy imperativus.

Εἰ βούλει, δύνασαι si vis, potes.

Εἰ μὴ φυλάττεις μίκρ', ἀπολεῖς τὰ μείζονα.

2. **Eventualis eset.** A feltétel nem bizonyos ugyan, de valószínű; fel is tesszük, hogy teljesül, amikor aztán a következmény bizonyos. Alak: az előtagban ἐάν és coniunct. (= eventualis; l. 139. §. 2. 2. jz.) az utótagban indicat. (többny. futur.), vagy imperat.

Ἐὰν βούλῃ (βουληθῇς), δυνήσῃ si voles (volueris), poteris.

A feltételes mondatoknak ez az alakja legtöbbnyire általános érvényű, vagyis azt fejezi ki, hogy a cselekvés az adott feltételek alatt mindannyiszor ismétlődik; azért leginkább a törvényekben és gnómákban fordul elő.

Ἐάν τις μὴ τρέφῃ τοὺς γονέας, ἄτῑμος ἔστω (törvény).

Ἐάν δ' ἔχωμεν χρήμαθ', ἕξομεν φίλους. (gnóma).

Jegyzet. Ha azt kell kifejezni, hogy a cselekvés a múltban mindannyiszor ismétlődött, valahányszor a feltétel beállott, akkor úgy, mint a megfelelő időhatározó mondatokban (l. 166. §. 3.), a feltételező ἄν elmarad, és a mondatnak alakja: az előtagban εἰ és optativus (ún. optativus iterativus), az utótagban praeteritum indicativusa, többny. praet. impf. Σωκράτης οὐκ ἔπῑνεν, εἰ μὴ διψῴη.

3. **Potentialis eset.** A feltétel és következmény a beszélő nézete szerint lehetséges; tehát: Tegyük fel, hogy...; ha például... Alak: az előtagban εἰ és optativus (lat. si és coni. praes.), az utótagban optativus ἄν-nal (= potentialis).

Εἰ βούλοιο, δύναιο ἄν si velis, possis.

4. **Irrealis eset.** A feltétel határozottan nem való, tehát a belőle vont következtetés sem felel meg a valóságnak. Alak: az előtagban εἰ és praet. indicativusa (lat. coni. praet.), az utótagban praeterit. indicativusa ἄν-nal (= irrealis).

Εἰ ἐβούλου, ἐδύνω ἄν si velles, posses (sed non vis!).

Εἰ ἠβουλήθης, ἠδυνήθης ἄν si voluisses, potuisses.

5. Ha a kifejezendő gondolat úgy kívánja, a négy főalak vegyesen is előfordulhat, ti. az egyiknek előtagja a másiknak utótagjával; így:

Ἐὰν ἐμὲ ἕλησθε, οὐκ ἂν θαυμάσαιμι (event. – potent.).

Ἐγὼ ἄν, εἰ ἔχοιμι, (tudnék), ὅπλα ἐποιούμην (potent. – irreal.).

6. **Rövidítés.** a) Particip. absolut.; – b) particip. conjunct. (l. 173. §. 1. b.).

a) Θεοῦ διδόντος οὐδὲν ἰσχύει φθόνος, καὶ μὴ διδόντος οὐδὲν ἰσχύει πόνος.

b) Οὐκ ἂν δύναιο μὴ καμὼν (ha nem fáradozol) εὐδαιμονεῖν.

f) Megengedő mellékmondatok

168.§. A megengedő mondatok voltaképpen feltételes mondatok, melyekhez tartozó főmondat azt fejezi ki, hogy éppen az ellenkezője történik annak, ami a föltétel természetes következménye lenne.

1. Kötőszók: εἰ καί, ἐὰν καί ha – is, noha, ámbár, etsi; καὶ εἰ (κεἰ), καὶ ἐάν (κἄν) ha mindjárt, habár,

tagadólag: οὐδ' εἰ, οὐδ' ἐάν ha nem is; akkor sem, ha.

2. A megengedő mondatok idő és mód tekintetében egészen a feltételes mondatok szerint alakulnak; tagadásuk is μή.

Εἰ καὶ βασιλεὺς πέφῡκας, ὡς θνητὸς ἄκουσον.

Ἀνὴρ πονηρὸς δυστυχεῖ κἄν εὐτυχῇ.

3. **Rövidítés.** a) Particip. absolut.; – b) particip. conjunct. (l. 173. §. 1. b.), melyekhez gyakran καίπερ v. καί (noha, jóllehet, bár) járul.

a) Ἀποπλεῖ οἴκαδε, καίπερ μέσου χειμῶνος ὄντος (noha tél dereka volt).

b) Τὸ ὕδωρ εὐωνότατόν ἐστιν ἄριστον ὄν (legolcsóbb, noha legjobb).

g) Okhatározó mellékmondatok

169. §. 1. **Kötőszók**: ὅτι, ὡς quod; διότι (= διὰ τοῦτο, ὅτι) amiért; ἐπεί, ἐπειδή minthogy; ὅτε, ὁπότε quando, mikor hát; az érzelem igéi (θαυμάζω, χαίρω stb.) után gyakran εἰ; tagadás μή.

2. **Módok**: Praesens után mindig indicativus (potent., irreal.) áll, mely helyett praeteritum után optativus obl. is állhat; a tagadás οὐ.

Ἐπειδὴ σὺ βούλει, ἀποκρίνου. Οἱ στρατηγοὶ ἐθαύμαζον, ὅτι Κῦρος οὔτε ἄλλον πέμποι, οὔτε αὐτὸς φαίνοντο.

3. **Rövidítés.** a) Particip. absolut.; – b) particip. conjunct. (l. 173. §. 1. b.); a tényleges okot kiemelik: ἅτε, οἷον, οἷα δή = quippe, amennyiben, mert hát; a képzelt okot pedig: ὡς, ὥσπερ = mintha, azon hiszemben v. ürügy alatt, hogy.

a) Ἀνεθορύβησαν ὡς εὖ εἰπόντος τοῦ Ἀγασίου nagy zajt csaptak abban a hiszemben, hogy Agasias helyesen beszélt.

b) Θνῄσκειν δεῖ ἀνθρώπους ἅτε θνητοὺς ὄντας mert hát halandók.

h) Célhatározó mellékmondatok

170. §. 1. **Kötőszók**: ἵνα, ὡς, ὅπως = hogy, azért, hogy; ut finale; tagadásnál: μή, ἵνα μή, ὅπως μή = hogy ne, nehogy; ne.

2. **Módok**: Praesens után mindig conjunctivus (= lat.; néha ἄν-nal); azonban praeteritum után rendesen optativus obl. (v. conjunctivus). Τὸν κακὸν δεῖ κολάζειν, ἵνα ἀμείνων ᾖ. Τὰς πύλας ἔκλεισαν, ἵνα μηδεὶς ἀποφύγοι (vagy ἀποφύγῃ).

3. **Rövidítés.** A célhatározó mondat helyett gyakran futurum participium áll, mint part. conj.; erősítésére szolgál ὡς = azért, hogy; azzal a szándékkal, hogy.

Ὁ βάρβαρος ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα δουλωσόμενος ἦλθεν.

Ἀρταξέρξης συλλαμβάνει Κῦρον, ὡς ἀποκτενῶν.

4. A félelem és aggódás kifejezéseitől függő mellékmondatok **kötőszavai**: μή = hogy; lat. ne; μὴ οὐ = hogy nem; lat. ut, ne non.

Módok teljesen a célhatározó mellékmondatok szerint, vagyis: praesens után mindig conjunctivus következik, melyet praeteritum után rendesen optativus vált fel (l. 161. §. 4.). Így: Δέδοικα μὴ ὁ πατὴρ ἀποθάνῃ félek, hogy meghal; metuo, ne moriatur; voltaképpen: bár ne halna meg atyám! de félek (ti. hogy meghal); azaz a verba timenditől függő mondat valójában óhajtó mondat éppúgy, mint a latinban.

ἐδεδοίκειν μὴ ἀποθάνοι (v. ἀποθάνῃ) metuebam, ne moreretur;

δέδια μὴ οὐκ ὀρθῶς ποιήσῃς hogy nem jól..., ne non recte facias.

Jegyzet. A verbum timendi nélkül μὴ és conj. = csak aztán ne...; így: Μὴ ἀγροικότερον ᾖ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν csak ne legyen gorombaság az igazmondás.

5. Igen közel állanak a célhatározó mondatokhoz, s a gondoskodás, törekvés – félelem, aggódás igéitől függenek az **óhajtó** mellékmondatok is, melyeknek kötőszavai: ὅπως, ὡς hogy; tagadólag: μή, ὅπως μή, ὡς μή hogy ne. Módok = mint a célhatározó mondatokban (conj. vagy opt.); legtöbbnyire azonban az indicativus futuruma használatos, minden tekintet nélkül a főmondat igéjének tempusára; így:

Φρόντιζε, ὅπως μηδὲν αἰσχρὸν ποιήσεις.

Jegyzet. Nyomatékosabb felszólításban a főmondat el is szokott maradni; így: Ὅπως ἄνδρες ἔσεσθε hogy aztán férfiak legyetek ám!

1) Következményes mellékmondatok

171. §. 1. **Kötőszó** ὥστε, (ὡς) = hogy, úgyhogy; ut consecutivum.

2. **Módok**: Tényleges következménynél indicativus áll; tagadás οὐ; csupán képzelt v. lehetséges következménynél infinitivus; tagadás μή.

῾Ην ψῦχος οὕτως, ὥστε τὸ ὕδωρ ἐπήγνυτο.

Κραυγὴν πολλὴν ἐποίουν, ὥστε καὶ τοὺς πολεμίους ἀκούειν (meghallhatták.)

Jegyzet. Kitett v. oda érthető τοιοῦτος, τοσοῦτος után ὥστε helyett gyakran οἷος = olyan, hogy... ὅσος = annyi, hogy... következik infinitivussal; így: Οἱ θεοὶ τὴν γλῶτταν (ti. τοιαύτην) ἐποίησαν, οἵαν ἀρθροῦν τὴν φωνήν az istenek olyannak alkották a nyelvet, hogy tagolhatja a hangot.

j) Jelző és értelmező mellékmondatok

172. §. A) 1. **Attractio.** A jelző mellékmondatok vonatkozó névmásokkal v. határozókkal (l. 73., 76. §§.) vannak kapcsolva. A vonatkozó névmás megegyezik a maga főmondatbeli nevével nemben és számban, míg esete saját mondatának igéjétől függ (mint a lat.); tehát:

Μέμνησθε τοῦ ὅρκου, ὃν ὀμωμόκατε (iuris iurandi, quod...).

Sokszor azonban a görög vonatkozó névmást, melynek accusativusban kellene állani, de a főmondatnak vmely genitivus v. dativus esetű határozójára vonatkozik, ezzel még esetben is szereti egyeztetni. Ez az ún. attractio, melynek következtében a fentebbi példa így alakul:

Μέμνησθε τοῦ ὅρκου, οὗ ὀμωμόκατε.

(vö. Scribis aut agis aliquid eorum, quorum consuēsti. Cic.) vagy a névelő elhagyása után a főnevet a mondat végére helyezve:

Μέμνησθε οὗ ὀμωμόκατε ὅρκου.

2. Ha a főmondatbeli szó, melyre a vonatkozó névmás utal, csak mutató névmás, akkor ez az attractio után egészen elmarad; így:

Πολλοὶ ἴσασιν οὐδὲν ὧν λέγουσιν (e h.... οὐδὲν τούτων, ἃ...)

B) Az **igemódok** használatát illetőleg megjegyzendő:

1. A jelző mellékmondatokban, aszerint amint kijelentő vagy kívánó értelműek, az önálló mondatok (l. 140. §. 1. jz.) bármely módja fordulhat elő; a tagadás is vagy οὐ, vagy μή. Tehát: Πρᾶγμα, ὃ οὐκ ἐγένετο amely nem történt meg (indicat.);

Πρᾶγμα, ὃ οὐκ ἂν γένοιτο mely aligha történik meg (potential.);
Πρᾶγμα, ὃ οὐκ ἂν ἐγένετο mely nem történt volna meg (irreal.);
Πρᾶγμα, ὃ μηδεὶς ποιείτω melyet senki se tegyen meg (imperat.);
Πρᾶγμα, ὃ μήποτε ποιῶμεν ne tegyünk meg soha! (coni. hort.);
Πρᾶγμα, ὃ μὴ γένοιτο mely bár ne történnék meg! (l. 139. §. 1.).

2. **Okhatározó** értelmű jelző mondatokban indicativus áll; a tagadás is οὐ. (Coniunctivus, mint a latinban, nem fordulhat elő.) Így:

Θαυμαστὸν ποιεῖς, ὃς (= ὅτι) ἡμῖν οὐδὲν δίδως qui nihil des.

3. **Következményes** értelmű jelző mondatokban (eltérőleg a latintól) rendesen indicativus áll, többnyire futurum; a tagadás οὐ.

Οὔτε πλοῖα ἔστιν, οἷς ἀποπλευσόμεθα hajóink sincsenek, amelyeken (= hogy azokon) elvitorlázhatnánk.

4. **Célhatározó** értelmű jelző mellékmondatokban, még praeteritum után is, mindig az indicativus futuruma áll; a tagadás azonban μή.

Κρύψω τόδ' ἔγχος, ἔνθα μή τις ὄψεται.

Jegyzet. A célzatos jelző mellékmondat helyett, főleg a mozgás igéi után, sokkal gyakrabban használja a görög a futurum participiumát (vö. 168. §. röv.). E helyett tehát: Ἔπεμψεν οἳ ἀγγελοῦσιν misit quosdam, qui nunciarent, legtöbbször ezt mondja: Ἔπεμψεν ἀγγελοῦντας küldött néhányat, hogy hírül vigyék.

5. **Feltételes** jelző mondatokban a feltételes mondatok (l. 170. §.) előtagjainak módjai fordulnak elő; a tagadás is μή. Állhat tehát

a) indicativus; ekkor ὅς, ὅστις = εἴ τις ha vki (realis eset); így: Σοφὸς ἀνὴρ ἃ μὴ οἶδεν, οὐδὲ οἴεται εἰδέναι.

b) optativus ἄν nélkül; ὅς, ὅστις = εἴ τις ha esetleg vki (potent.): Πῶς ἂν δοίην, ὅ τι μὴ αὐτὸς ἔχοιμι.

A feltételes jelző mondatok legtöbbnyire általános érvényűek, úgy, mint a feltételes mondatoknak eventualis esete (l. 170. §.

2.); ekkor ὅς, ὅστις ἄν = ἐάν τις, ὅπου ἄν = ἐάν που, ὅπως ἄν = ἐάν πως stb.

c) jelenre vagy jövőre vonatkozólag (praes. után) coniunctivus ἄν-nal: Φέρειν χρὴ γενναίως, ὅ τι ἂν θεὸς διδῷ.

d) múltra vonatkozólag (praet. után) optativus ἄν nélkül (iterativus) Οὗ ἅψαιτο Μῖδας τῇ χειρί, ἐγίγνετο χρῡσός.

Értelmező mellékmondatok

1. Kötőszók: ugyanazok, mint az alanyi és tárgyi mellékmondatoké, azaz: ὅτι = quod és ὡς.

2. Módok: tényt fejeznek ki, tehát az állítmány indicativusban, ill. optativus obliquusban áll:

Ἦλθε ἡ ἀγγελία, ὅτι πόλεις ἀφεστᾶσι.

Διῆλθε λόγος, ὅτι κολάζοι αὐτὰς Κῦρος.

173. §. Mellékmondatok rövidítése

1. Bevezetés

A mellékmondatok meg is rövidíthetők: ilyenkor

a) az alanyi s tárgyi mellékmondatokból acc. (v. nom.) cum inf. (l. 2. alatt),

b) határozó mellékmondatokból participialis szerkezet lesz (l. az egyes mellékmondatoknál 166. skk. §§.), és pedig

participium absolutum (gen. abs.; l. 3. alatt), ha a mellékmondatnak alanya a főmondatban semmiképp elő nem fordul;

participium coniunctum, ha a mellékmondat alanya a főmondatban előfordul; a part. ehhez csatlakozik.

A participium ui., mint a latinban is, mondatrövidítésre szolgál. Szórendje:

jelzői: οἱ παρόντες φίλοι v. οἱ φίλοι οἱ παρόντες;

állítmányi: οἱ Ἕλληνες πορευόμενοι ἐμάχοντο. (Eltér a latintól sok tekintetben a partic. használata akkor, amikor az igeállítmány értelmének kiegészítésére szolgál: l. 143. §. c. 2.)

A partic. tagadása rendesen οὐ; de ha feltételes értelmű, akkor μή: ὁ οὐ πιστεύων aki nem hisz; ὁ μὴ πιστεύων ha vki nem hisz.

Jegyzet. Ha a rövidítendő mellékmondat állítmánya potentialis (opt. és ἄν), vagy irrealis (ind. praet. és ἄν), akkor a jellemző ἄν az infinitivus v. participium mellé szintén kiteendő. Az inf. és part. ἄν-nal tehát kétféle jelentésű; lehet: potentialis, felbontva = optativus és ἄν (l. 138. §. 1. b. 1.), irrealis, felbontva = ind. praet. és ἄν (l. 138. §. 2.).

2. Accusativus vagy nominativus cum infinitivo

a) Miként a latinban, úgy a görögben is az alanyi és tárgyi kijelentő mellékmondatok rövidítésére az acc. vagy nom. c. inf. szolgál; így:

Λέγουσι τὸν Κῦρον τεθνηκέναι dicunt Cyrum occisum esse.

Λέγεται ὁ Κῦρος τεθνηκέναι Cyrus occisus esse dicitur.

Κελεύω után mindig acc. c. inf. áll; így: κελεύω σὲ ἰέναι iubeo te ire.

b) A latintól eltérőleg a mellékmondat alanya, ha ugyanaz, mint a főmondaté, a görögben elmarad, az állítmányt kiegészítő névszó pedig a főmondat alanyával egyezőleg nominativusban áll; tehát:

῾Αλέξανδρος ἔφασκεν εἶναι Διὸς υἱός se Jovis filium esse.

Jegyzet. Akkor is elmarad a mellékmondat alanya, ha a főmondatnak vmely gen. v. dat. esetű határozójára vonatkozik; ilyenkor aztán az állítmányi név vagy a megfelelő függő esetben, vagy pedig accusativusban állhat; így: ῾Ηλθον ἐπί τινα τῶν δοκούντων σοφῶν (v. σοφοὺς) εἶναι elmentem egyikhez azok közül, akik azt hiszik magukról, hogy bölcsek.

c) Az általános alany: az ember, a személytelen kifejezések után szintén elmarad, de akkor az állítmányi név accusativusban áll; így: Δεῖ φρόνιμον εἶναι az embernek okosnak kell lennie.

Jegyzet. A személytelen kifejezés gyakran személyessé alakul át; így: ἔοικα, δοκέω videor, úgy látszik, hogy én; ἄξιος, δίκαιός εἰμι méltó, hogy én stb. ῾Ημεῖς γάρ που δίκαιοί ἐσμεν κινδυνεύειν τοῦτον τὸν κίνδυνον.

d) Az érzéki v. szellemi észrevevés és tudás igéi után (l. 143. §. c. 2. γ.) szerint acc. c. inf. helyett accusativus cum participio

következik; így: Ὡς εἶδον αὐτοὺς πελάζοντας (őket közeledni) ἔφευγον.

3. Genitivus absolutus

a) Sokszor a genitivus participialis jelzővel ellátva áll a mondatban mint időhatározó (mikor? kérdésre), mint ok- vagy állapothatározó. Ez az ún. genitivus absolutus, melynek egészben véve a latin ablativus absolutus felel meg, amennyiben úgy az egyik, mint a másik oly határozói mellékmondatok rövidítéséből keletkezett, melyeknek alanya a főmondatban semmiképpen elő nem fordul. Magyarra a genitivus absolutust vagy –ván, -vén képzős igenévvel, vagy pedig gyakrabban megfelelő (idő- v. okhatározó, feltételes vagy megengedő) mellékmondattal fordítjuk. Így:

Περικλέους ἡγουμένου πολλὰ καὶ καλὰ ἔργα ἀπεδείξαντο οἱ Ἀθηναῖοι. (Pericle duce).

Θεμιστοκλῆς ἦρχε Μαγνησίας δόντος βασιλέως (minthogy) αὐτῷ.

Θεοῦ θέλοντος κἂν ἐπὶ ῥιπὸς πλέοις (=καὶ... πλέοις ἄν l. 138. §. 1. b. 1.).

Πολλῶν τοῖς ἀνθρώποις κακῶν ὄντων μέγιστόν ἐστιν ἡ λύπη κακόν...

b) A genitivus absolutus néhány pontban mégis különbözik az ablativus absolutustól; így nevezetesen abban, hogy a genitivus absolutus szerkesztésben

α) az alany, ha könnyen kiegészíthető, el is maradhat; így ezekben: προϊόντων (ti. αὐτῶν) mialatt előnyomultak; οὕτως ἐχόντων így állván a dolgok;

β) az εἰμί participiuma mindig kiteendő: ἐμοῦ παιδὸς ὄντος me puero; csakis ἑκών és ἄκων mellől marad el, mert ezek maguk is ered. participiumok; tehát: ἐμοῦ ἄκοντος v. ἐμοῦ οὐχ ἑκόντος me invito, akaratom ellenére;

γ) minthogy a görögnek van múltra vonatkozó activ participiuma, azért a passiv genitivus absolutus sokkal ritkább, mint a passiv ablativus absolutus. Ez a latin mondat tehát: Cyrus coll-

ecto exercitu Miletum oppugnare coepit, a görögben így hangzik: Κῦρος συλλέξας στράτευμα Μίλητον ἐπολιόρκει.

IV. Szórend

174. §. A görög szórend általában nem annyira megkötött, mint pl. a latin, vagy akár a modern nyelvek szórendje (vö. die Mutter liebt die Tochter, la mère aime la fille). Csak a minden érzelmi momentum nélkül való mondatokban volt szokás bizonyos sorrendet megtartani, amennyiben ilyenkor a mondatrészek ebben a sorrendben következtek (a főmondatokban): alany – állítmány – bővítmények. Ez az ún. usualis szórend. Pl.: Οἱ δ' (ἐπεὶ ἦλθον πρὸς τοὺς προφύλακας,) ἐζήτουν τοὺς ἄρχοντας. – Ἡ μήτηρ διηρώτα τὸν Κῦρον, πότερον βούλοιτο μένειν, ἢ ἀπιέναι. Gyakori a határozó – állítmány – alany – bővítmény sorrend is: ἐπεὶ δὲ ἠσθένει Δάρειος καὶ...

De nem mindig ebben a sorrendben következnek a mondatrészek. Mikor beszélünk, nem annyira az értelmi tényezők, mint inkább lélektani momentumok hatása alatt állunk, és a szórendre nézve döntő az, milyen sorrendben következnek a képzetek, illetve fogalmak a beszélő lelkében. Eszerint az uralkodó képzet fogja a legfontosabb helyet elfoglalni, mely rendszerint a mondat elején van. Közönségesen azt mondjuk ilyenkor, hogy egy mondatrészt kiemelünk. Ez az occasionalis szórend. Így pl. felszólítás vagy parancs az ige-állítmánnyal kezdődik: ἴωμεν εἰς Σαλαμῖνα!

175. §. Általában véve a következőket kell megjegyeznünk:

1. a) Az elhatározást jelentő igék mint állítmányok a mondat élén állnak: ἔδοξε τῷ δήμῳ...

b) a mondat élén van a helye az állítmánynak elbeszélésekben, főleg az elbeszélés előbbre vitelénél: Φαρνάβαζος μὲν οὖν εὐθὺς ἀπῄει καὶ τοὺς... πρέσβεις ἀπαντᾶν ἐκέλευσεν εἰς Κύζικον. ἐπέμφθησαν δὲ Ἀθηναίων... Δορίθεος, Φιλοδίκης... – ἐπορεύοντο δὲ καὶ Λακεδαιμονίων πρέσβεις. etc.

c) εἶναι is konkrét jelentésben a mondat élén áll: ἦν ποτε χρόνος.

d) mellékmondatokban az állítmány vagy a mondat végén, vagy az elején a kötőszó mögött áll.

2. Jelzői meghatározások az ún. jelzői szórendben, állítmányi meghatározások az ún. állítmányi szórendben következnek.

a) Jelzői meghatározások a névelővel ellátott főnévnél állhatnak, vagy a névelő és főnév között, vagy a névelő ismétlésével a főnév után. Ebben a helyzetben a határozói kifejezések is jelzőkké lesznek; tehát: ὁ ἀγαθὸς ἀνήρ vagy ὁ ἀνὴρ ὁ ἀγαθός a jó ember; ὁ παρὼν καιρός a jelen idő; οἱ πάλαι σοφοί a régi bölcsek; ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη v. ἡ μάχη ἡ ἐν M. a marathoni csata.

Mindig jelzői szórendben állanak a névelős főnév mellett α) a birtokos névmások: ὁ ἐμὸς φίλος v. ὁ φίλος ὁ ἐμός barátom; β) a birtokjelző genitivusok (kivéve a személynévmást; l. b. α)); így: Φρόντιζε τῆς σαυτοῦ (vagy ἐκείνου, vagy τοῦ πατρὸς) δόξης. A főnevek birtokjelző genitivusának ez a helyzete nem kizárólagos; mert mondhatni: ἡ τοῦ πατρὸς οἰκία v. ἡ οἰκία (ἡ) τοῦ πατρός v. τοῦ πατρός ἡ οἰκία.

b) **Állítmányi** meghatározások névelő nélkül állanak (l. jz. 2. d.), ennélfogva mindama melléknevek, participiumok és névmások, melyek névelő nélkül állanak a névelős főnév előtt v. után, állítmányi meghatározások; így: ἀγαθός ὁ ἀνήρ v. ὁ ἀνὴρ ἀγαθός (ti. ἐστιν) az ember jó.

Mindig így áll az állítmányi jelző (l. 143. §. c. 2.); továbbá

α) a genitivus partitivus, a személynévmás és αὐτός genitivusai; így:

Οἱ ἄριστοι τῶν πολιτῶν v. τῶν πολ. οἱ ἄρ. optimi civium;

ὁ φίλος μου barátom; ὁ φίλος αὐτῶν az ő barátjuk;

β) αὐτός e jelentésben: maga; így: ὁ πατὴρ αὐτός maga az atya;

γ) a mutató névmások: οὗτος v. ἐκεῖνος ὁ ἀνήρ ez v. az az ember;

δ) ezek: ἄμφω ambo; ἑκάτερος uterque; ἀμφότεροι utrique; tehát: ἄμφω τὼ χεῖρε. – ἐπὶ τῷ κέρᾳ ἑκατέρῳ mindkét szárnyon.

c) Ezeknek: πᾶς, ἅπας, σύμπας, ὅλος jelentése helyzetük szerint

α) jelzői szórendben: összes; számneveknél: mindössze, összesen; így: ὁ πᾶς ἀριθμός az összes szám; οἱ πάντες ἑκατόν összesen százan;

β) állítmányi szórendben: egész; többesben: mind, valamennyi; tehát: πᾶσα ἡ πόλις az egész város; αἱ πόλεις πᾶσαι a városok mind;

γ) névelőtlen főnév mellett jelentésük: minden, csupa, teljes; így: πᾶς ἄνθρωπος minden ember; πάντες ἄνθρωποι az egész világ; πᾶν ἀγαθόν csupa, merő jó; – παντὶ σθένει teljes erővel.

d) Szintén így változik a szórenddel együtt a jelentés a következőknél is: ἡ μέση πόλις a középső város (több közül); de: ἡ πόλις μέση a város közepe; ἡ ἐσχάτη νῆσος a szélső sziget (több közül) de: ἡ νῆσος ἐσχάτη a sziget széle; ὁ μόνος υἱός az egyetlen fiú; de: μόνος ὁ υἱός egyedül, csakis a fiú stb.

Jegyzet. A névelő használata.

1. A magyartól eltérőleg a görögben **kiteendő a névelő**:

a) az országneveknél (ered. melléknevek): ἡ Ἀττική (ti. γῆ), ἡ Ἑλλάς;

b) általánosan ismert, vagy már előbb említett személyneveknél: ὁ Σωκράτης az az ismert, már említett S. vö. Socrates ille; de appositióval: Σωκράτης ὁ Ἀθηναῖος, Σικελία ἡ νῆσος, Αἴτνη τὸ ὄρος, eltérően a folyamnevek; így: ὁ Εὐφράτης ποταμός, ὁ Νεῖλος ποταμός.

c) tőszámoknál, midőn vmely összeget csak megközelítőleg említünk, v. vmely egésszel szemben annak részét emeljük ki (törtszám); így:

Ἔπεσον ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους körülbelül kétezren estek el.

Τῶν πέντε αἱ δύο μοῖραι az ötből két rész = két ötöd.

2. A következő esetekben rendszerint **hiányzik a névelő**:

a) általános hely-, idő- s egyéb meghatározásoknál, milyenek pl.: κατὰ γῆς a föld alatt; ἡμέρας nappal; ὄνομα névleg (l. 155. §. 4. a.)

b) elvont neveknél: Πόνος εὐκλείας πατήρ munka a dicsőség atyja;

c) egyes, már mintegy tulajdonnevekké vált közneveknél, milyenek pl.: ἄστυ Athén; βασιλεύς a perzsa király; οὐρανός, ἥλιος stb.;

d) az állítmányt kiegészítő névi és egyéb meghatározásoknál; így: Πάντων σοφώτατος ἦν Σωκράτης S. volt a legbölcsebb.

3. Nagy szerepe van a görög szórendben az ún. **hyperbatonnak** (< ὑπερβατός[2] = áthágott, megváltoztatott), azaz két összetartozó szó egyéb szavakkal való elválasztásának, miáltal éppen az elválasztott szavakon – sokszor ezek közül is csak az elsőn – van a hangsúly. Pl.: ὑφ' ἑνὸς τοιαῦτα πέπονθεν ἡ Ἑλλὰς ἀνθρώπου. τὴν ἱερὰν ἀπὸ τῆς χώρας ᾤχετ' ἔχων τριήρη.

Az ión szójárás sajátosságai (a homérosi nyelv vázlata)[9]

[9]Ezzel lényegében megegyezik az újión vagyis Hérodotos (Kr. e. 484–425) szójárása; az eltérő sajátosságok a Hérod. jel után vannak megjegyezve.

Általános megjegyzések

176. §. A Homéros nevéhez fűződő költemények nyelve mesterségesen megalkotott irodalmi nyelv, melyet ebben az alakjában görög ember nem beszélt. Úgy, amint ránk maradt, ión jellegű, de ez az ionismus csak mázként van rákenve egy olyan nyelvre, melynek hangtana, alaktana és szókincse a Lesbos szigetén és Thessaliában beszélt aiol dialektus sajátságait mutatja. Az epos nyelve tehát kevert nyelv, mely akkor jött létre, mikor az aiolok megteremtette epikus költészetet átvették az Ióniában lakó iónok, és azt saját nyelvükre átültették. Amikor aztán a VI. században az epos Attikába is eljutott, modern attikai alakok is belekerültek (pl. összevont igealakok) és a legrégibb időkből csak kevés aiolismus maradt benne. Ilyenek:

1. υ az ο helyett: ἄλλυδις ∼ ἄλλος.

2. ρο, ορ a ρα, αρ helyett: ὄρχαμος ∼ ἄρχω; ἤμβροτον ∼ ἥμαρτον;

3. ᾱ az η helyett: Ἀτρείδᾱο, λᾱός.

4. -σμ-, -σν- > -μμ- ill. -νν-: ἔμμεναι < ἐσμεναι; ἔραννος < ἐρασνος ∼ ἔρως.

5. Spiritus lenis a sp. asper helyett (psilosis): ἦμαρ ∼ ἡμέρα.

6. -λσ- > -λλ-, -μσ- > -μμ-, -νσ- > -νν-, -ρσ- > -ρρ-. (de l. 30. §. 1. b.).

7. az α-tövű hímneműek sing. nom. α végű (voltaképp régi vocativusok nom. funkcióval): μητίετα, νεφεληγερέτα.

8. a mássalh. tövek plur. dat.-a –εσσι végű; πόδεσσι(ν), κύνεσσι(ν).

9. a névmások közül ezek: ἄμμες (= ἡμεῖς), ὔμμες (ὑμεῖς).

10. a –μεναι végű infinitivusok: ἔμμεναι, δόμεναι.

11. a κέ(ν) = ἄν partikula.

Hérodotos idejében az attikai nyelv még nem vitte a későbbi vezető szerepet, s ezért Hérodotos, bár sok éven át tartózkodott Athénben, az ión nyelvet használja, melyet az eposokból és a lo-

gographusoktól vett át. Gyakran találni azonban attikai elemeket is nála. Ión dialektusban írnak még az elegikusok (Kallinos, Tyrtaios, Mimnermos, Solón, Xenophanés, Theognis), továbbá Archilochos.

α) Hangtan

177. §. Magánhangzók

1. Az attikai szójárástól eltérőleg Homérosnál

a) ᾱ helyett, még akkor is, ha purum, igen gyakran η van; σοφίη, νεηνίης, ἀγορή, κρητήρ, νηῦς – ἀληθείη, κνίσση.

b) ε helyett ει, – ο helyett ου, – olykor ᾰ helyett αι; így lesz (ún. metrikai nyújtás útján)

χρύσεος ἕνεκα ὄνομα γόνατος ἀεί παρά-ból
χρύσειος εἵνεκα οὔνομα γούνατος αἰεί παραί.

c) ει helyett ε, – ου helyett ο, – néha αι helyett ᾰ; (rövidülés) így lesz:

att. βαθεῖα χειρός ἀελλόπους βούλεται ἑταῖρος-ból
hom. βαθέη χερός ἀελλόπος βόλεται ἕτᾰρος.

Hérod. Mindezek Hérodotosnál is előfordulnak; új-ión sajátosságok:

α helyett olykor ε; például: ἔρσην, τέσσερες, τεσσεράκοντα;

αυ v. ου helyett ω; például : θωμάζω, τρῶμα – ὦν, γῶν.

2. Az **összevonás** a legtöbb esetben el szokott maradni; ahol előfordul, ott a 21. §. szerint történik. De εο, εου-ból mindig ευ lesz; így: νεῦμαι, ἐμεῦ, νεικεῦσι stb.

Jegyzet. Ezekben -εεα, -εεαι a két ε vonatik össze: -εια, -ειαι (v. -εα, -εαι); így lesz: εὐκλεῖας, δυσκλέα, μυθεῖαι v. μυθέαι (εὐκλέεας, δυςκλέεα, μυθέεαι-ból).

Hérod. Hérodotosnál az οη-ból ω lesz ezekben: βοάω, βοηθέω, νοέω; tehát: ἔβωσα (ἐβόησα) – ἐβώθεον (ἐβοήθεον) – ἐννώσας (ἐννοήσας).

3. A **synizésis** (l. 21. §. 4.) nemcsak ugyanazon szóban, hanem két szó között is igen gyakori:

Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος A, 1. δενδρέῳ ἐφεζόμενοι Γ, 152.
ὑμῖν μὲν θεοὶ δοῖεν A, 18. δείδω μὴ οὔ τις K, 39.

4. **Hangmásuláson** (l. 24–25. §§.) alapuló jelenségek:

καρδίη καρτερός κάρτιστος τέταρτος θάρσος ἔ-πορ-ον-ból lesz: κραδίη κρατερός κράτιστος τέτρατος θράσος πέ-πρω-ται πέρθω-ból aor. ἔπρᾰθον, δέρκομαι-ból ἔδρᾰκον.

5. **Metathesis quantitatis** a 20. §. 3. alatt említetteken kívül van pl. ezekben: Ἀτρείδεω = Ἀτρείδᾱω, στέωμεν = στήομεν (ἵστημι) stb.

6. A **hiatus** (l. 23. §.) gyakori; elkerülésére a krasis (l. 23. §. 2.) ritkán, de az elisio (l. 23. §. 1.) s mozgó ν (l. 33. §. 1.) annál többször fordul elő.

Csak látszólagos a hiatus ott, hol a második szó eredetileg ϝ-val kezdődött; így: θεοὶ πάντα ϝίσασιν – οὐδέ τι ϝέργων – ὑπο-ϝείξομεν Δ, 62 stb.

Hérod. A mozgó ν Hérodotosnál teljesen hiányzik; elisio és krasis ritka. Krasis: ο-α = ω, ο-αυ = ωυ (ejtsd óu); így: ὁ ἀνήρ, τὸ αὐτό = ὠνήρ, τωὐτό; így lett: ἐμέο αὐτοῦ, σέο αὐτοῦ, ἕο αὐτοῦ-ból: ἐμεωυτοῦ, σεωυτοῦ, ἑωυτοῦ.

7. Az **elisio** (l. 23. §. 1.) sokkal gyakoribb, mint a prózában; nemcsak az ᾰ, ε, ῐ, ο szokott elmaradni a név- s igeragozásban, hanem

az αι is ezekben az igeragokban: -μαι, -ται, -σθαι

az οι is ezekben a névmásokban: μοί, σοί, τοί.

Sohasem marad el az υ, sem τὶ, ὅτι, περί-ben az ι, sem πρό, τό-ban az ο; tehát: ὅτ' = ὅτε (nem ὅτι); továbbá τ' = τὲ vagy τοὶ (soha τὶ).

8. Az **apokopé**, vagyis a szó rövid véghangzójának elhagyása mássalhangzó előtt, ἄρα, ἀνά, κατά, παρά, (ἀπό, ὑπό)-nál fordul elő; a hangsúly az első szótagra megy át: ἄρ, ἄν, κάτ, πάρ, (ἄπ, ὕπ).

Jegyzet. A τ (ebben κάτ) ilyenkor a következő mássalhangzóhoz hasonul; azonban a ν (ebben ἄν) illeszkedik a mássalhangzóhoz (l. 27. §. 5.); így fonétikus írás van az ilyenekben: κὰδ δύναμιν, κὰκ κεφαλῆς, καλ-λείπω, κὰπ πεδίον, κὰρ ῥόον ἂμ πέλαγος, ἀγ-κλίνας, ἀγ-κρεμάσας, ἀλ-λέξαι, ἀμ-μίξας.

178. §. Időmennyiség

1. Homérosnál helyzeti hosszúságot (l. 20. §. 1. jz.) okoz a két vagy kettős mássalhangzó akkor is, ha rövid véghangzó után a következő szónak elején állanak; sőt az arsisban álló rövid véghangzót gyakran puszta folyékony vagy σ, δ is (δήν és a δι-tőben δϝ- volt) hosszúvá teszi:

νοῦσον ἀνὰ στρατόν	A, 10.	ἐπὶ ῥηγμῖνι θαλάσσης	A, 437.
τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης	A, 249.	ὅτε σεύαιτο διώκειν	P, 463.
ἔριδῐ ξυνέηκε μάχεσθαι	A, 8.	οὔ τι μάλᾱ δήν	A, 416.

2. Rövid végszótagok megnyújtása többnyire eredeti ϝ-ból magyarázható (l. 179. §. 1.); ez különben az arsisban, főleg caesura előtt, tisztán metrikai okokból is elő szokott fordulni; így:

μὲν ϝοικέοιτο πόλις	Δ, 18.	εἰς πόλεμῑ̄ ἀλλά	A, 491.
Ἕκτ῱̄ρ, ϝεῖδος ἄριστε	P, 142.	φίλε κασίγνητε	Δ, 155.

3. A szó végén álló hosszú magán- vagy kettőshangzó, ha a thesisbe kerül, rákövetkező magánhangzó előtt megrövidül; így:

ἄμφω ὁμῶς θυμῷ	A, 209.	φύσεῐ, ἐπεὶ δή –◡◡––	A, 235.
διζημένη εἴ ποῦ ἐφεύροι	Δ, 88.	χρυσέῳ ἀνά –◡◡–	A, 15.

179. §. Mássalhangzók

1. A ϝ nyoma Homérosnál még sok helyen világosan felismerhető, mert kiesése helyzeti hosszúságot hagyott maga előtt; (vö. 178. §. 2., 177. §. 6.); a szó elején állott pl. ezekben:

ϝάγνυμι	ϝείκοσι viginti	ϝεσθής vestis	ϝίς vis
ϝαλίσκομαι	ϝεκών (ἀϝέκων)	ϝέσπερος vesper	ϝοῖκος vicus
ϝάναξ	ϝέπος	ϝέτος (vetus)	ϝοῖνος vinum
ϝάστυ	ϝερ- (ver-bum)	ϝιδ- (vid-eo)	ϝόψ vox
ϝέαρ	ϝέργον (Werk)	ϝίον viola	stb.

Jegyzet. A szót kezdő eredeti ϝ helyébe néhány szónál ε lépett; így pl. ezeknél: ἐ-είκοσι, ἐ-έλδωρ, ἐ-έλδομοι, ἐ-έλπομαι, ἐ-έργω, ἐ-εισάμενος, ἐ-ίση stb.

2. Több szónak elején eredetileg σϝ állott; így pl. ezekben: ἁνδάνω, ἡδύς (tő σϝᾱδ-) vö. suā[d]-vis; ἔθος, ἦθος vö. suē-sco; ἑκυρός = socer, a németben: Schwäher; ἕ = ὅς = suus. Tehát: φίλᾱ ἑκυρέ Γ, 172.; θυγατέρᾱ ἥν E, 371.; mert: σϝεκυρέ, σϝήν; vö. 178. §. 1.

3. A K- és T-hang a μ előtt gyakran változatlanul megmarad; így: ἵκ-μενος, ἀκαχ-μένος – ἴδ-μεν, ὀδ-μή, κεκορυθ-μένος.

4. A T-hang sokszor a σ előtt sem esik ki (l. 30. §. 2. a.), hanem ahhoz hasonul; sőt gyakran a σ is megmarad σ előtt (l. 30. §. 1. c.); így:

ezekből: ποδ-σί δικάδ-σατε γένεσ-σι ἔσ-σομαι ἐτέλεσ-σα
lesz: ποσσί δικάσσατε γένεσσι ἔσσομαι ἐτέλεσσα.

5. A szó belsejében, rövid hangzó után, némely mássalhangzók, főleg a folyékonyak (λ, μ, ν, ρ) és a σ megkettőztetve fordulnak elő; így: ἔλλαβον, ἔμμαθον, ἐύννητος, ὅσσου, ἔδδεισα, ὅππως, ὅττι stb.

6. A μ-λ és μ-ρ közé Homéros gyakran β segédhangot told be (epenthesis); így:

a μολ- (l. 197. §. 3.) μορ- tőből ἦμαρτον-ból
lesz: μέμ-β-λωκα ἄμ-β-ροτος ἦμ-β-ροτον (l. 177. §. 4.).

Hérod. Hérodotosnál a πο- tőből való névmásokban és határozókban a π helyett mindig κ áll; így: κοῖος, ὁκοῖος, κότερος, κότε, κῶς, ὅκως, οὔκοτε stb.

hehezetes helyett kemény van ezekben: αὖτις, δέκομαι, οὐκί;

hehezetes és kemény fel vannak cserélve: ἐνθαῦτα, ἐνθεῦτεν, κιθών;

κ vagy σσ helyett ξ van ezekben: ξυνός (= κοινός), διξός, τριξός;

σσ sohasem lesz ττ-vá; tehát: γλῶσσα, θάλασσα, τάσσω, ἐλάσσων stb.

A hehezetesítés (l. 27. §. 6.) mindig elmarad: ἀπικνέομαι, καταιρέω – ἀπ' οὗ, μετ' ἅ.

β) Alaktan

180. §. A **névelő** eltérő alakjai Homérosnál a következők:

E. gen. τοῖο (= τοῦ)	T. nom. τοί, ταί; gen. nőn. τάων
K. gen. dat. τοῖιν (= τοῖν)	dat. τοῖσι(ν), τῇσι(ν) v. τῇς.

A névelő jelentését és használatát illetőleg vö. 188. §. 4.

Névragozás

181. §. Az o-névragozás

1. Az egyes gen. –ου és igen sokszor –οιο végű (o-σjo-ból; l. 38. §. 1. a.); így: θεοῦ, καρτεροῦ, πεδίοιο, πολέμοιο κακοῖο stb.

2. A többes dat. -οισι(ν) v. –οις végződésű: θεοῖσιν, σοῖς ἑτάροισιν stb.

Hérod. A többes dat. mindig –οισι végződésű: τοῖσι Ἀθηναίοισι.

3. A kettős gen. és dat. végződése –οιιν; így: ἵπποιιν, ὤμοιιν.

4. Az attikai λεώς, νεώς Homérosnál: λᾱός, νηός (vö. 20. §. 3.); de ἡ ἕως = ἠώς, ἠῶ, ἠοῦς, ἠσῖ (mint αἰδώς 53. §. 3.).

Hérod. Az attikai névragozás csakis a tulajdonnevekre szorítkozik; mert ezek: λεώς, νεώς, ἴλεως, πλέως Hérodotosnál: ληός, νηός, ἵλεος, πλέος.

182. §. Az a-névragozás

1. Az egyes nom. végződése rendesen –η, hímn. –ης (vö. 177. §. 1. a.); de mindig csak θεά, s néhány tulajdonnév: Ναυσικάα, Αἰνείας.

2. Régi vocativusok nominat. funkcióval (aiolismusok): αἰχμητᾰ́, ἱππότᾰ Νέστωρ, νεφεληγερέτᾰ Ζεύς stb. 3. A hímn. egyes gen. -ᾱο v. –εω, magánhangzó után -ᾱο v. –ω végű; Ἀτρεΐδᾱο v. Ἀτρεΐδεω, Βορέᾱο v. Βορέω, εὐμμελίω (l. 41. §. 2.).

4. A többes gen. -ά͡ων v. -έ͡ων, és csak ritkábban (ι után) -ῶν végű; θεά͡ων, ναυτέ͡ων, κλισιῶν – Σκαιῶν πρὸ πυλά͡ων stb.

5. A többes dat. -ῃσι(ν) v. -ῃς (csak ritkán -αις, pl. θεαῖς); ἀθανάτῃσι θεῇς, ἐν παλάμῃς, κοίλῃς παρὰ νηυσί.

Hérod. Hérodotosnál a kettős szám egyáltalában nincs használatban. – A hímneműek egyes genitivusa –εω végű; így: πολιήτεω (= πολίτου), Ξέρξεω. Az –ης végű tulajdonnevek egyes acc.-a nem ritkán εᾰ végű: Ξέρξην v. Ξέρξεα. A többes gen. –έων, (magánhangzók után -ων), a dat. -ῃσι végű; így: γνωμέων, αὐτέων – χιλίῃσι δραχμῇσι.

183. §. Mássalhangzós névragozás

1. A többes dat. végződése -σι(ν), -σσι(ν), -εσσι(ν), -εσι(ν); ποσί, ποσ-σί, πόδ-εσσι – βέλε-σι, βέλεσ-σι, βελέ-εσσι – οἴ-εσι.

2. A kettős gen. és dat. végződése -οιιν; így: ποδ-οῖιν.

3. Az -ις, -υς végű barytonák (l. 49. §. 3.) ragja az egyes acc.-ban ν v. ᾰ; tehát: ἔρι-ν vagy: ἔριδ-α – κόρυ-ν vagy: κόρυθ-α.

4. Az ún. hangvesztők (l. 51. §. 7.) ε-ja mindenütt meg-, vagy elmaradhat; tehát: πατ-έ-ρι, μητ-έ-ρι, θυγατ-έ-ρι, γαστ-έ-ρι, Δημήτ-ε-ρος; viszont: θύγατρα, θύγατρες, θύγατρας, θυγατρῶν, πατρῶν. ἀνήρ, ἀνδρ-ός v. ἀν-έ-ρος stb.; többes dat. ἀνδρᾰ́σι és ἄνδρεσσι.

5. A ς-végű tövek (l. 53–54. §§.) többnyire összevonatlanok maradnak; de

a) néhány ᾰς-végűnek α-ja ε-ná változik (vö. γένος: γενεσ-): οὖδας talaj, οὔδεος, οὔδει – κῶας bőr, κώεα, κώεσιν.

b) a κλῆς-végűek ragozásának mintája: Ἡρακλῆα, -ῆος, -ῆϊ.

Hérod. A mássalhangzós névragozás Hérodotosnál egészben véve olyan, mint az attikai szójárásban, csakhogy a hangzók összevonása többnyire elmarad.

A ς-töveknél összevonás nincs: γένος, γένεος, γένεϊ – ἀληθέος, ἀληθέϊ.

Az ας-végűek: γῆρας, γήραος, γήραϊ és κρέας, κρέως, κρέα, κρεῶν. de: κέρας, κέρεος, κέρεϊ stb. az α helyett ε-nal (vö. 177. §. 1.).

A κλέης- végűek mintája: Θεμιστοκλέης, -κλέα, -κλέος, -κλέϊ.

6. Az ι-végű tövek (l. 56. §.) a tőnek ι-ját többnyire végig megtartják; de vannak ε-os és η-s alakok is; így például πόλις ragozása:

E. πόλις	T. πόλιες, πόληες
πόλιν	πόλῑς, πόλιας, πόληας
πόλιος, πόληος	πολίων
πόλῑ, πόληϊ, πόλεϊ	πολίεσσι(ν).

Hérod. Az ι- tövek mintája:

πόλις πόλιν πόλιος πόλῑ
πόλιες πόλῑς πολίων πόλισι.

7. Az ŭ-tövű melléknevek nőneme -εῖα v. –έα végű (l. 177. §. 1. c.); így: ὠκύς, ὠκέα – βαθεῖαν v. βαθέην, βαθείης v. βαθέης; ennek εὐρύς (széles) egyes hímn. acc.-a: εὐρύν v. εὐρέα.

Hérod. Ὁ πῆχυς ragozása:

πῆχυς πῆχυν πήχεος πήχεϊ
πήχεες πήχεας πήχεων πήχεσι.

8. Az ευ-végű tövek (l. 57. §.) ε-ja helyett eredeti η van (l. 20. §. 2.: βασιλεύς < βασιληυς), de a tulajdonneveknél ε-os mellékalakok is előfordulnak; így: βασιλεύς, -ῆος stb.; de: Τυδεύς, Τυδέα, Τυδέος stb. Magában áll ἀριστεύς (előkelő) többes dativusa: ἀριστήεσσι(ν) A, 227.

Hérod. Az ευ-tövűek mintája:

βασιλεύς βασιλέα βασιλέος βασιλέϊ
βασιλεῖς βασιλέας βασιλέων βασιλεῦσι

9. Hérod. Az ώ-végű nőneműek (l. 58. §.) egyes acc. -οῦν: Ἰοῦν, Λητοῦν, Σαπφοῦν; ὁ ἥρως egyes acc.-a kétféle: τὸν ἥρωα és ἥρω.

184. §. Névragozási rendhagyások

1. A **heteroklisia** (l. 59. §.) Homérosnál ritkábban fordul elő; így: ἱδρώς veríték; ἱδρῶτος, ἱδρῶτι mellett: τὸν ἱδρῶ (=

ἰδρῶτα); χρώς testből; χρόα, χροός stb. mellett: χρῶτα, χρωτός stb. Σαρπηδών genitivusa Σαρπηδόν-ος és Σαρπηδόντ-ος.

2. A **metaplasmos** (l. 60. §.) annál gyakoribb; szokottabb metaplasták: ἀλκή védő erő; dat. ἀλκῇ és ἀλκί, ebben: ἀλκὶ πεποιθώς; ἡνίοχος kocsis; ἡνιόχου stb.; acc. ἡνιόχον és ἡνιοχῆα; μάστιξ ostor; μάστῑγα, μάστιγι mellett: μάστιν, μάστῑ; ὑσμίνη csata; dat. ὑσμῖνι is; – Ἄϊδης gen. Ἄϊδᾱο v. Ἄϊδος stb.

185. §. Különösen megjegyzendők

Ὁ ἄναξ uralkodó; ἄνακτος stb.; voc. ὦ ἄνα ebben: Ζεῦ ἄνα Γ, 351. Ἄρης, Ἄρηα v. Ἄρην, Ἄρηος v. Ἄρεος stb.; voc. ὦ Ἄρες v. Ἄρες. τὸ γόνυ (tő γουνατ-, γουν-) térd; γούνατος v. γουνός stb. de: γούνων. τὸ δόρυ (tő δουρατ-, δουρ-) dárda; δούρατος v. δουρός stb. de: δούρων. Ζεύς a rendes Δία stb. mellett: Ζῆνα v. Ζῆν, Ζηνός, Ζηνί.

τὸ κάρη fej; gen.	κάρητος,	καρήᾰτος,	κρᾰ́ᾰτος,	κρᾱτός
dat.	κάρητι,	καρήᾰτι,	κρᾰ́ᾰτι,	κρᾱτί
többes n. a.	κάρηνα,	καρήᾰτα,	κρᾰ́ᾰτα,	κρᾱτα
gen.	καρήνων,	—	—	κρᾰ́των
dat.	—	—	—	κρᾱσί(ν)

ἡ ναῦς hajó, nom.	νηῦς	több.	νῆες, νέες
a.	νῆα, νέα		νῆας, νέας
g.	νηός, νεός		νηῶν, νεῶν
d.	νηΐ		νήεσσι, νέεσσι, νηυσί(ν).

τὸ οὖς v. οὖας fül; οὔᾰτος stb.; több. οὔατα, dat. οὔασι(ν) v. ὠσί(ν).

ὁ υἱός fiú; acc.	υἱέα, υἷα	gen.	υἱέος, υἷος	dat.	υἱέϊ, υἷϊ
υἱέες, υἷες	υἱέας, υἷας		υἱέων		υἱάσι(ν).

ἡ χείρ kéz; gen. χειρός v. χερός stb.; több. dat. χείρεσ(σ)ι v. χερσί.

Hérod. Ἄρης, Ἄρεα, Ἄρεος, Ἄρεϊ.

Hérod. νηῦς, νέα, νεός, νηΐ – νέες, νέας, νεῶν, νηυσί

186. §. Esetragféle végződések

1. A -θι, -θεν, -δε ragokkal képzett helyhatározók gyakoriak; így: χηρόθι a szívben, οὐρανόθεν az égből, πόλινδε a városba stb. Az eredethat. –θεν (és πρό-val a –θι is) sokszor a genitivus ragját pótolja; így: ἀπ' οὐρανόθεν, ἀπὸ Τροίηθε, ἐμέθεν = ἐμοῦ; – Ἰλιόθι πρό Ilion előtt.

2. A gen. és dat. sajátságos ragja a -φι(ν); vö. ti-bi, si-bi; pl. ἐκ θεόφιν az istenektől P, 101.; κρατερῇφι βίηφι nagy erővel Φ, 501.; κατ' ὄρεσφι a hegyekről Δ, 452.; σὺν ὄχεσφιν szekerekkel E, 219.

187. §. Melléknevek. Fokozás

1. A háromvégződésű melléknevek gyakran mint kétvégződésűek használtatnak; ἄγριος ἄτη T, 88. – κλυτὸς Ἱπποδάμεια B, 742.; viszont az összetett kétvégződésűekből gyakran külön nőnem is található: αἰγὶς ἀθανάτη B, 447.; – ἀσβέστη φλόξ Π, 123.

2. Rendhagyó ragozású melléknevek Homérosnál is vannak; ἐρίηρος kedves, többes ἐρίηρες; αἰπύς meredek, nőnem acc. αἰπήν is.

3. Πολύς (πουλύς, πολλός) tövei: πολυ-, πουλυ-, πολλο-. Ragozás:

E.	πο(υ)λύς	πολλός	T. πολέες v. πολεῖς, πολλοί
	πο(υ)λύν	πολλόν	πολέας, πολλούς
	πολέος	πολλοῦ	πολέων, πολλῶν
	——	πολλῷ	πολέσ(σ)ι, πολέεσσι, πολλοῖς.

Hérod. πολύς Hérodotosnál mindig πολλός; a seml. πολλόν és πολύ.

4. A fokképzők közül -ίων, -ιστος gyakoribb, mint prózában:

γλυκύς	édes	γλυκίων	(γλύκιστος)
βραχύς	rövid	βράσσων	βράχιστος
ὠκύς	gyors	——	ὤκιστος
μακρός	hosszú	μάσσων	μήκιστος

κυδρός	dicső		κύδιστος
οἰκτρός	nyomorult		οἴκτιστος
(τὸ ἄλγος)	fájdalmas	ἀλγίων	ἄλγιστος
(τὸ ῥῖγος)	borzasztó	ῥίγιον	ῥίγιστα.

Hérod. Az -εος, -ήιος végű melléknevek a tőnek o-ját a megelőző rövid hangzó ellenére sem nyújtják meg; ἐπιτήδεος, ἐπιτηδεότερος – ἀνδρήιος, ἀνδρηιότατος.

5. A rendhagyó fokozásúaknak (l. 65. §.) sajátos homérosi alakjai: ἀγαθός középfok: ἀρείων, βέλτερος, λωΐων, λωΐτερος, φέρτερος; felsőfok: κάρτιστος (l. 177. §. 4.), φέρτατος, φέριστος.
κακός kf. κακώτερος, χερείων, χερειότερος, χειρότερος.
πολύς kf. πλέων, πλέον (gen. πλείονος, több. nom. πλέες, acc. πλέας). ῥηΐδιος (= ῥᾴδιος) kf. ῥηΐτερος, ff. ῥηΐτατος és ῥήϊστος.

Hérod. πολλός kf. πλέων, seml. πλέον és πλεῦν; gen. πλέονος és πλεῦνος stb.

Névmások (pronomina)

188. §. 1. A **személyes névmás** (l. 67. §.). A *-gal jelöltek simulók.

	Első személy	Második személy	Harmadik személy
E. N.	ἐγών	τύνη	—
A.	—	—	ἕ, ἑέ, *μίν, *νίν
G.	ἐμεῖο, ἐμέο, ἐμεῦ, ἐμέθεν, *μεῦ	σεῖο, σέο, σεῦ, σέθεν, (τεοῖο)	εἷο, ἕο, εὖ, ἕθεν
D.	—	*τοί, τεῖν	ἑοῖ, οἷ
T. N.	ἄμμες (l. 176. §. 9.)	ὔμμες (l. 176. §. 9.)	—
A.	ἡμέας, ἄμμε	ὑμέας, ὔμμε	σφέας, *σφάς, *σφέ
G.	ἡμέων, ἡμείων	ὑμέων, ὑμείων	σφέων, σφείων
D.	ἄμμι(ν)	ὔμμι(ν)	σφίσι(ν), *σφί(ν)
K.N.A.	νῶϊ	σφῶϊ	*σφωέ
G. D.	νῶϊν	σφῶϊν	*σφωΐν

A 3. sz. *-gal jelölt alakjainak jelentése: őt, őket, nekik (eum, eos, eis); ellenben ἑέ, εἷο, ἑοῖ, σφείων mindig visszahatók: magát, magának (se, sui, sibi); a többi majd visszaható s akkor hangsúlyos, majd személynévmás s akkor simuló.

Hérod. Hérodotosnál μίν jelentése vagy αὐτόν, αὐτήν, vagy ἑαυτόν, ἑαυτήν; σφίσι mindig = ἑαυτοῖς, ἑαυταῖς; ellenben σφί = αὐτοῖς, αὐταῖς.

2. A **visszaható** névmásból (l. 69. §.) az összetett alakok sohasem fordulnak elő, hanem a személynévmás és αὐτός mindig külön ragoztatnak; így: ἐμὲ αὐτόν, ἐμοὶ αὐτῷ, οἷ αὐτῷ, ἓ αὐτήν stb.

Hérod. Hérodotosnál mindig: ἐμεωυτοῦ, σεωυτοῦ, ἑωυτοῦ stb. (vö. 177. §. 6.).

3. A **birtokos** névmások (l. 70. §.) közül Homérosnál eltérők:

az egyesben:	—	τεός tuus	ἑός, ὅς suus
a többesben:	ἄμός noster	ὑμός vester	σφός suus
a kettősben:	νωΐτερος kettőnké	σφωΐτερος kettőtöké.	

4. Mutató névmásul (l. 72. §.) legtöbbször még a névelő szolgál. A későbbi névelő Homérosnál még mutató névmás.

Τοῦ (ezt) δ' ἔκλυε Φοῖβος Ἀπόλλων. A, 43. – Τὴν δ' ἐγὼ οὐ λύσω. A, 29. Ἀπόλλωνι, τὸν (kit) τέκε Λητώ. A, 36. – Φάρμακα, τὰ πόρε. Δ, 218. Ἔδδεισεν δ' ὁ γέρων. A, 33. megijedt az öreg (itt: névelő). A névelőnek vonatkozó névmási használatából magyarázhatók ezek a homérosi alakok is: ὅτις e h. ὅστις, ὅπερ e h. ὅσπερ; vö. 5. és 6. A névelő egyes eseteinek jelentését illetőleg megjegyzendő, hogy τό gyakran = ezért; τῷ pedig = akkor; azért; így: Τὸ καὶ κλαίουσα τέτηκα. Γ, 176. ezért el is epedtem siralmamban. M, 9. Τῷ κε τάχ' ἀντήσειε μάχης. H, 158. akkor hamar akadna ellenfele. Δ, 290. Τῷ σε κακῇ αἴσῃ τέκον. T, 418. azért rossz sorsra szültelek. T, 300. A ὅδε többes dativusa τοίσδεσ(σ)ι. – ἐκεῖνος mellett gyakori κεῖνος.

Hérod. A névelő az új-ión szójárásban is még olykor mutató jelentésű.

5. A **vonatkozó** névmásnak (l. 73. §.) sajátos homérosi alakjai: nom. ὅ = ὅς (gyakran mutató: ő, az); gen. ὅο = οὗ, ἕης =

ἧς; és a névelőnek τ-val kezdődő alakjai hiatusnál v. metrikai okból.

Hérod. A vonatkozó névmás ὅς, ἥ – οἵ, αἵ alakok kivételével Hérodotosnál mindenütt τ-val kezdődik; így: τοῦ, τῆς, τῶν, τοῖς, τά stb.

erős hehezettel kezdődő alakok csakis véghangjukat elvesztő praepositiók után fordulnak elő; így: ἀντ' ὧν, ἀπ' οὗ, παρ' ἥν stb.

továbbá még a következő néhány szólásmódban használatosak: ἐν ᾧ mialatt; ἐς ὅ míg; ἐξ οὗ mióta; ἄχρι v. μέχρι οὗ ameddig.

6. A **kérdő** és **határozatlan** névmás (l. 74. §.) tövének ι-ja ε-ná gyöngül; ὅστις-ban pedig a ὁ- tő gyakran változatlan marad.

	Egyes szám	Többes szám		Egyes szám		Többes szám	
		h. n.	seml.	h. n.	seml.	h. n.	seml.
N.	—	—	—	ὅτις	ὅττι	—	—
A.	—	—	ἄσσα	ὅτινα	ὅττι	ὅτινας	ἅσσα
G.	τέο, τεῦ	τέων		ὅττεο, ὅτ(τ)ευ		ὅτεων	
D.	τέῳ	—		ὅτεῳ		ὁτέοισι	

Hérod. Hérodotosnál

τίς-ből: τέο τέῳ τέων τέοισι

ὅστις-ből: ὅτεο ὅτεῳ ἅσσα ὅτεων ὁτέοισι.

Számnevek (numeralia)

189. §. 1. A tőszámneveknek következő mellékalakjaik vannak: μία mellett ἴα, ἴαν, ἰῆς, ἰῇ, seml. dat. ἰῷ, – δύω, δοιώ, δοιοί – τέσσαρες mellett πίσυρες; – továbbá: δυοκαίδεκα és δυώδεκα – ἐείκοσι(ν) – ὀγδώκοντα – ἐννήκοντα – δεκάχῑλοι – μυρίοι[3] jelentése: számtalan.

Hérod. δύο majd változatlan, majd δύο, δυῶν, δυοῖσι. – 4 = τέσσερες, τέσσερα.

2. A sorszámnevek mellékalakjai: 3. τρίτατος – 4. τέτρατος – 7. ἑβδόματος – 8. ὀγδόατος – 12. δυωδέκατος – 20. ἐεικοστός.

Igeragozás (conjugatio)

Bevezetés

190. §. 1. Az **activ** személyragok közül az attikaiaktól eltérnek a) a régi -μι, -σθα, -σι ragok, a conjunctivus egyes számában;

így: ἐθέλω-μι ἐθέλῃ-σθα ἐθέλῃ-σι(ν) δῷ-σι(ν)
ἀγάγω-μι πίῃ-σθα παύσῃ-σι(ν) ἴῃ-σι(ν);

a –σθα az optativusban is előfordul: κλαίοι-σθα, βάλοι-σθα, és néha a μι végűek indic. praesensében: τίθησθα, εἶσθα (εἰμι) stb.

b) –σαν helyett gyakran –ν (< -nt), megelőző rövid hangzóval; így: λύθεν = ἐλύθησαν, ἔστᾰν = ἔστησαν, ἔφᾰν = ἔφασαν;

c) a praet. perf. végződései az egyesben: -εα, -εας, -εε(ν) v. ει(ν) így: πεποίθεα, ἐτεθήπεας, ᾔδεε(ν), δεδειπνήκει(ν);

d) az infinitivus képzője -εν, -ναι mellett gyakran -(έ)μεν, -(έ)μεναι; így: θέμεν(αι), λυέμεν(αι), τεθνάμεν(αι), μιγήμεναι stb.

Hérod. Az activ ragok Hérodotosnál ugyanazok, mint az att. szójárásban. A praet. perf. ragozása: ἐώθεα, ἐώθεας, ἐώθεε – ἐώθεσαν.

2. A **med.-pass. személyragokat** illetőleg megjegyzendő, hogy

a) az egyes 2. személyben -εαι, -ηαι, -εο, -αο gyakran összevonatlanok: ὀδύρεαι, ἔχηαι, βάλλεο, ἐλύσαο; a perf.-ban -σαι helyett –αι is előfordul; így: βέβληαι, μέμνηαι;

b) -μεθα helyett a vers miatt –μεσθα is van: μαχόμεσθα, ἐσόμεσθα;

c) -νται, -ντο helyett gyakori -ᾶται, -ᾶτο, mert η̥ > α 25. §. (K-, P-hangból χ, φ lesz!): κεκλίαται (κλίνω), βεβλήατο (βάλλω), ἀγηγέρατο (ἀγείρω), ἔρχαται (ἔργω), τετράφαται (τρέπω), ἰδοίατο, ἀπολοίατο.

Hérod. A medium indicat. és imperat. egyes 2. sz. rendesen összevonatlan; de a conjunctivusé mindig -ῃ; így: οἴχῃ, γένῃ, δέξῃ stb. Az -νται, -ντο ragok helyett Hérodotosnál is -αται, -ατο fordul elő.

a) minden optativusban; így: ἀγοίατο, δυναίατο, γενοίατο, τισαίατο;

b) a pass. perf. tövének ragozásában; ilyenkor azonban a tő végén álló hosszú hangzó megrövidül: ἠγέαται, βεβλέαται, ἐκέατο (= ἔκειντο); a K- és P-hang hehezetessé lesz: δεδέχαται, ἐτετάχατο (de: ἀπίκαται!);

c) a –μι végűek praes. és praet. imperf.-ában: τιθέαται, ἐδεικνύατο stb. és ε-nal α helyett ezekben: ἱστέαται, ἠπιστέατο, δυνέαται (l. 177. §. 1.).

3. A **módjegyek és kötőhangzók** eltérése csak abban van, hogy

a) a conjunctivusnak kötőhangzója ω, η helyett gyakran ο, ε; (l. 122. §. 4.) így: ἴομεν, ὄφρα κε ἐγείρομεν B, 440. – εὔξ-ε-αι, εἴδ-ε-τε stb.

b) az optativusnak ι-ja a tő végén álló ι-val vagy υ-nal olykor összeolvad; így: φθίμην, φθῖτο, δαινῦτο (δαινύ-ι-το), λῦντο (λύ-ι-ντο), δύ́η (δυ-ί-η) stb.

c) a gyenge aor. gyakran az erősnek ο, ε kötőhangzóit kapja; így: ἶξ-ο-ν (ἵκω), ἐβήσ-ε-το, ἐδύσ-ε-το, οἶσ-ε-τε, ὄρσ-ε-ο stb.

Ezek az ún. vegyes aoristosok (aoristos mixtus), a gyengének σ-ja, az erősnek ο, ε-ja miatt.

191. §. Gyakorító igealakok

Ezek az activ és med. praeterit. impf. és aoristosból képeztetnek

-σκον	-σκες	-σκε(ν)	-σκομεν	-σκετε	-σκον
-σκόμην	-σκεο (-σκευ)	-σκετο	—	—	-σκοντο

végződésekkel, melyek a rendes kötőhangzókkal (a μι-végűeknél kötőhangzó nélkül) járulnak a tőhöz: az augmentum mindig elmarad; így:

ἔχ-εσκον καλέ-εσκον ἵστα-σκον ἔ-σκον (= ἦν) ζωννύ-σκετο
ἴδ-εσκον εἶπ-εσκον στά-σκον ἐλάσ-ασκε μνησ-άσκετο.

192. §. Augmentum és reduplicatio

1. Az **augmentum** Homérosnál gyakran hiányzik; ilyenkor aztán a hangsúly lehetőleg előre megy; így: ἔχεν, λῦσε, βῆ (ἔβη), κάθεμεν (καθεῖμεν), ἔξαγε (ἐξῆγε) stb.

Hérod. Hérodotosnál a szótagos augmentum (a gyakorító igéken kívül) csak néhány praet. perf.-ban hiányzik; így: κατα-λέλειπτο, ἀναβεβήκεε; az idői augmentum azonban gyakran hiányzik; de sohasem marad el ezekben: ἦσαν, εἶδον, εἶχον, ἦλθον, ἤλασα (ἐλαύνω). Eltérő augmentuma van ὁράω-nak; praet. impf.-a: ὥρων (ὤρεον).

2. Kettős, azaz úgy szótagos, mint idői augmentum van ezekben: ἐῳνοχόει (οἰνοχοέω bort töltök); ἐήνδανον (ἀνδάνω tetszem).

Jegyzet. A kezdő mássalhangzó megkettőztetését illetőleg vö. 179. §. 5. – A ρ megkettőztetése az augmentatiónál el is maradhat; így: ἔρεζεν, ἔραπτεν. – Sajátságos ἵημι augmentuma: ἕ-ηκα (de így is: ἦκα a ἡ-, ered. jη-tőből).

3. A **reduplicatio** az ismert szabályok szerint (l. 80. §.) történik. Némi eltérés mutatkozik a következő igéknél: δεί-δεγμαι (ettől δείκνυμαι); δεί-δοικα (= δέδοικα); ἔμ-μορα (ettől μείρομαι); ἔσσῠμαι (ettől σεύομαι); magában áll ῥε-ρυπωμένος Od. 6, 59. ettől ῥυπόω beszennyezek.

Hérod. Eltérő redupl. λελάβηκα, λέλαμμαι (λαμβάνω).

4. Az attikai reduplicatio (l. 109. §. 4.) Homérosnál sokkal kiterjedtebb használatú, mint az attikaiaknál; ezt találjuk pl. ezekben is:

ἀλάομαι	bolyongok	tő	ἀλη-	perf.	ἀλάλημαι
ἀραρίσκω	illesztek		ἀρ-		ἄρηρα hozzáillem
ἐρείδω	támasztok		ἐρειδ-		ἐρηρέδαται
ὄρνυμι	gerjesztek		ὀρ-		ὄρωρα orior
ἀρόω	szántok		ἀρο-		ἀρήροται
ἄχνυμαι	búsulok		ἀχ-		ἀκάχημαι
ἐρείπω	ledöntök		ἐρῐπ-		ἐρήρῐπα ledőltem
ὄζω	illatozom		ὀδ-		ὄδωδα (vö. od-or)
ὀρέγομαι	kinyújtózom		ὀρεγ-		ὀρωρέχαται.

Az erős aoristos reduplicatióját illetőleg l. 196. §.
Hérod. Attikai redupl. ἀραίρηκα (αἱρέω).

193. §. Verba contracta

1. Az -έω és –όω végű igék majd összevonva, majd összevonás nélkül fordulnak elő.

Hérod. Az –έω végűek többnyire összevonatlanok: καλέω, καλέεις; κάλεε stb.; kivétel csak δέω (kell), melyből a 3. sz. δεῖ, inf. δεῖν; – de praet. impf. ἔδεε. Az ε-ο, ε-ου-ból gyakran ευ lesz; – az -έεαι, -έεο pedig -έαι, -έο-ba rövidül.

2. –άω végű igék háromféle alakban fordulnak elő, úm.:

a) összevonatlanul: ἀοιδιάει, ἔχραε, ναιετάουσι, πεινάων, ἱλάονται;

b) összevonva, mint az attikaiaknál: τιμᾷ, τιμῶσι, τιμῶν, τιμῶσα; néha α-ε = η; így: προσαυδήτην (= αυδαέτην), συλήτην (= συλαέτην);

c) az ún. szétvont alakban. Pl.:

	ὁράω	összevonva:	ὁρῶ	szétvonva:	ὁρόω
	ὁράεις		ὁρᾷς		ὁράᾳς
	ὁράουσι(ν)		ὁρῶσι(ν)		ὁρόωσι(ν)
	ὁράομι		ὁρῷμι		ὁρόῳμι
	ὁράεσθαι		ὁρᾶσθαι		ὁράασθαι
vagy:	μναόμενος		μνώμενος		μνωόμενος
	ἠβάοντες		ἠβῶντες		ἠβώοντες
vagy:	δράουσι(ν)		δρῶσι(ν)		δρώωσι(ν)
	μνάεσθαι		μνᾶσθαι		μνάασθαι.

Némelyek a magánhangzók kölcsönös assimilatiójából, mások másképpen akarják ezt a homérosi sajátságot megfejteni.

Hérod. Az –άω végű igék ott, hol az eredmény ᾱ, összevonatnak; az ω-ba való összevonás ritkább; itt szokottabb a nyílt alak, de α helyett ε-nal; így: indic. ὁρέω, ὁρᾷς, ὁρᾷ, ὁρέομεν, ὁρᾶτε, ὁρέουσι; praet. impf. ὥρεον, ὥρᾱς stb. conjunct. egyes = indic.; többes ὁρέωμεν, ὁρόωσι; part. ὁρέων, -έουσα, -έον; optat. mindig ὁρῴην stb.; több. 3. sz. ὁρῷεν mint az attikai szójárásban.

χράομαι-ban az αο-ból εω, az α + E-hangból ᾱ lesz: χρέωμαι; χρᾶσθαι stb.

3. Néhány –άω végű igének –έω végű mellékalakja is találkozik: ἀντάω találkozom, μενοινάω kívánok; praet. impf. ἤντεον, μενοίνεον.

Hérod. Az –όω végűek összevonása teljesen olyan, mint az attikai szójárásban; egyetlen eltérés, hogy az o-o, o-ου-ból magánhangzó után nem ου, hanem ευ lesz; tehát: ἀξιῶ, ἀξιοῖς, ἀξιοῖ, ἀξιεῦμεν, ἀξιοῦτε, ἀξιεῦσι; praet. ἠξίευν, ἠξίους stb.

194. §. Az impf.-tő viszonya az igetőhöz

1. Sok –ζω végű ige igetöve γ-ra végződik; pl.

πολεμίζω	küzdök	πολεμίξω	μαστίζω	ostorozok	μαστίξω
ῥέζω	teszek	ἔ(ρ)ρεξα	ἀλαπάζω	lerontok	ἀλαπάξω.

Ezeknek:

κλάζω hangzom	igetöve	κλαγγ-	tehát: κλάγξω	ἔκλαγξα
πλάζω szerte űzök	«	πλαγγ-	πλάγξομαι	ἐπλάγχθην
σαλπίζω trombitálok	«	σαλπιγγ-	σαλπίγξω	ἐσάλπιγξα
νίζω (νίπτομαι) mosok	«	νιβ-	νίψω	ἔνιψα
ἁρπάζω rabolok	«	ἁρπαδ- és ἁρπαγ-	ἥρπασα és ἥρπαξα.	

2. Több –σσω végű igének igetöve nem K-hang, hanem T-hang;

ἐρέσσω	evezek	ἤρεσα	ἱμάσσω	ostorozok	ἵμᾱσα
λίσσομαι	esdek	λιτ-έσθαι	κορύσσω	fegyverzek	κεκορυθμένος.

Eltérő: πέσσω (m. a. πέπτω) főzök; igetöve πεπ-; aor. κατα-πέψη.

3. Homérosnál ι-t vesznek fel az impf.-tőben még más igék is; pl.

ἀκείομαι	gyógyítok = ἀκέομαι		θείω	futok	= θέω (tő θευ-)
δαίω	gyújtok perf. δέδηα		τελείω	teljesítek	= τελέω stb.

Sajátságok az időképzésben

195. §. A futurum és gyenge aoristos

1. A σ-ás (l. 93. §. 3.) és T-hangú tövek végső hangzója gyakran a σ képző előtt megmarad; a T-hang hasonul; így: αἰδέσσομαι, τελέσσω, ὀμόσσαι, ἐκόμισσα, δικάσσατε.

Hérod. A futurum atticum Hérodotosnál is megvan; δικάζω fut. inf. δικᾶν; az -ίζω végűeknél -εο, -εου-ból -ευ lesz; így: κομιέει, κομιεύμεθα, ἐξανδραποδιεῦμαι.

2. Több magánhangzós tőben a σ képző egészen elmarad; így: fut. ἀνύω, ἐρύω, τανύω, κείω (= κείσομαι), βέ(ί)ομαι (= βιώσομαι); aor. ἠλεύατο (ἀλεύομαι), ἔκηα (καίω), ἔσσευα (σεύω), ἔχευα (χέω).

3. A λ, μ, ν, ρ végű tövek futuruma rendesen összevonatlan; így: φανέω (= φανέσω), κτανέουσι (κτείνω), ἀγγελέουσα stb.

Hérod. Hérodotosnál is: ἐρέω, κερδανέεις, ὑπομενέουσι, ἀγγελέονται stb.

4. Néhány λ, ρ végű tőben a σ képző megmaradt; ezek:

ἀραρίσκω	illesztek aor.	ἦρσα	κείρω	nyírok	κέρσω	ἔκερσα
εἴλω	szorongatok	ἔλσα	κυρ-έω	rátalálok	—	ἔκυρσα
κέλλω	kikötök	ἔκελσα	ὄρνυμι	gerjesztek	ὄρσω	ὦρσα.

5. A pass. aoristos κλίνω, κρίνω-ból többny. ἐκλίνθην, ἐκρίνθην; ez a kettő pedig: ἱδρύω állítok és ἀμπνύω (= ἀναπνέω) fellélegzem a θ előtt ν-t told be: ἱδρύ-ν-θην, ἀμπνύ-ν-θην.

6. A θησ-képzős pass. fut. nem fordul elő; helyettesíti a medium, mely eredetileg a pass.-t is kifejezte.

196. §. Erős activ és medialis aoristos

1. Ezt Homéros sokszor a reduplikált tőből képezi; a reduplicatio mindenütt megmarad; az indicativus augmentumot is kaphat. Ily reduplikált erős aoristosok például a következők:

ἀκαχίζω	búsítok	ἤκᾰχον	πείθω	rábeszélek	πεπιθεῖν
ἀραρίσκω	illesztek	ἤρᾰρον	πλήσσω	ütök	ἐπέπληγον
κλύω	hallok	κέκλῠτε	τᾰγ- tő	megfogok	τεταγών
λαγχάνω	nyerek	λέλᾰχον	τέρπομαι	delector	τετάρπετο
λαμβάνω	fogok	λελαβέσθαι	τεύχω	készítek	τετύκοντο
λανθάνομαι	elfelejtek	λελάθοντο	φείδομαι	kímélek	πεφιδέσθαι
ὄρνυμι	gerjesztek	ὤρορον	φράζω	kijelentek	ἐπέφρᾰδον
ἀναπάλλω	lóbálok	ἀμπεπαλών	χαίρω	örülök	κεχάροντο.

Ez igék közül némelyek még a futurumot is a reduplikált tőből képezik; így: ἀκαχήσω, πεπιθήσω, πεφιδήσομαι, κεχαρήσω.

ἀλέξω	elhárítok	ἀλ-αλκ-εῖν	a τεμ- tő	találok	ἔτε-τμ-ε
κέλομαι	serkentek	ἐκέ-κλ-ετο	a φεν- tő	ölök	ἔπε-φν-ε.

2. A reduplicatiót a tő belsejében veszik fel a következők:

ἐνίπτω	korholok	ἠνίπᾰπον	ἐρῠ́κω	távoltartok	ἠρῠ́κᾰκον.

3. Reduplicatio nélküli, hangmásulással való erős aor.-ok:

ἁμαρτάνω	hibázok	ἥμβροτον	δέρκομαι	látok	ἔδρᾰκον
δαρθάνω	alszom	ἔδρᾰθον	πέρθω	feldúlok	ἔπρᾰθον.

Jegyezd meg: βλώσκω (μολ- megyek) aor. ἔμολον; θρῴσκω (θορ- ugrom) aor. ἔθορον; ἀνδάνω (tő ἀδ- < *swad- tetszem) aor. εὔᾰδον v. ἆδον, inf. ἀδεῖν.

197. §. Activ perfectum

1. Gyenge perfectum κ-val csak magánhangzós tövekből fordul elő: πέ-φῡ-κα, βέ-βλη-κα. A κ gyakran elmarad, főleg a participiumban, melynek o-hangja a versmérték szerint o, vagy ω; így: πεφύᾱσι, part. πεφυώς, -ῶτος, πεφυυῖα.

2. Az erős perfectum Homérosnál igen gyakori, de mindig hehezetesítés nélkül (l. 101. §. 3. b.); így: κόπτω ütök, κεκοπώς.

3. Többé-kevésbé sajátságos képzésű erős perfectumok ezek:

γέγηθα	örvendek	γηθέω	τέθηπα	bámulok	aor. ταφών
μέμ-β-λωκα	mentem	βλώσκω (196.3.j.)	τέτρηχα	felzavarok	ταράσσω.

4. A tőhangzó, főleg a nőnemű part.-ban hangmásulás folytán sokszor megrövidül:

ἔοικα hasonlítok	ἐ-ῐ̓κ-την	ἀραρίσκω part.	ἀρηρώς, ἀρᾰρυῖα
τεύχω készítek	τέ-τυκ-ται	οἶδα tudok «	εἰδώς, de ἰδυῖα.

5. Κλάζω hangzom, κέκληγα; part. κεκληγώς, κεκλήγοντος, mint a praes. part.

198. §. A μι-végű igék ragozása

1. A kötőhangzó nélküli ragozás Homérosnál igen kiterjedt; nála még μι-végű több ige, melyek az attikaiaknál már ω-végűek. a) A νῡμι-végű igék (δείκνῡμι, δείκνῠμαι) szerint vannak:

δαίνυμι	vendégelek	ἄχνῠμαι	szomorkodom
ἄρνῠμαι	szerzek	καίνῠμαι	felülmúlok stb.;

Hérod. Δείκνυμι-ből a több. 3. sz. δεικνῦσι is; mellékalak δεικνύω; igető δεκ-; δέξω, ἔδεξα.

b) τίθημι és ἵημι ragozását követik (tövük tehát -η, -ε végű):

ἄημι	fúvok (szélről)	δίζημαι	keresek
δίδημι (δέω)	kötök	κίχημι (κιχάνω)	elérek;

Hérod. τίθημι praeteritum imperfectumának ragozása: egyes 1. ἐτίθεα, 3. ἐτίθεε.

μετ-ίημι-ből a passiv perf. part.: μεμετιμένος; – ἀνίημι-ből ἀνειμένος.

c) ἵστημι szerint ragoztatik több -νημι (νᾰμαι) végű ige:

δάμνημι	fékezek	πέρνημι	eladok
μάρνᾰμαι	harcolok	σκίδνημι	szétszórok

így: ἔρᾰμαι (ἐράω) szeretek – βιβάω lépek, part. βιβάς.

Hérod. ἵστημι-ből az activ perf. több. 2. és 3. sz. ἕστᾶτε, ἑστᾶσι; part. ἑστεώς.

2. Az ω végű igék szerint ragozott mellékalakok az indicativus praes. impf.-ban is előfordulnak: az egy. 2. sz. ἰεῖς, διδοῖς – a 3. sz. τιθεῖ, ἰεῖ, διδοῖ; a több. 3. sz. τιθεῖσι(ν), ἰεῖσι(ν), διδοῦσι(ν), ῥηγνῦσι(ν).

Hérod. Hérodotosnál τίθημι, ἵημι, δίδωμι, ἵστημι activ praes. imperfectumának több alakja szintén az -άω, -έω, -όω végű igék szerint van ragozva; így:

egyes 2. sz.	τιθεῖς	ἵεις	διδοῖς	ἱστᾷς
3. sz.	τιθεῖ	ἵει	διδοῖ	ἱστᾷ
többes 3. sz.	τιθεῖσι	ἱεῖσι	διδοῦσι	ἱστᾶσι.

3. Az erős aoristos conjunctivusa gyakran összevonatlan marad; ilyenkor a tőhangzó rendesen hosszú: η (ει), ω, a kötőhangzó pedig a többes és kettős szám 1. és 2. személyében rövid; tehát:

E. 1.	θή-ω	(θεί-ω)	γνώ-ω	βή-ω (βείω, tő βα-)
2.	θή-ῃς	(θεί-ῃς)	γνώ-ῃς	στή-ῃς
3.	θή-ῃ	(θεί-ῃ)	δώ-ῃ, δώ-ῃσι	στή-ῃ
T. 1.	θή-ο-μεν	(θεί-ο-μεν)	δώ-ο-μεν	στή-ο-μεν (στεί-ο-μεν)
	v. θέ-ω-μεν		—	v. στέ-ω-μεν
3.	—		δώ-ωσι(ν)	περι-στή-ωσι(ν)
K. 3.	—		—	παρστή-ε-τον

4. Az imperativusnak –θι ragja néha a praesensben is megvan; így: δίδωθι – ἐμπίμπληθι – ὄμνῡθι, ὄρνῡθι.

5. A tő véghangzója olykor az activ indicativus egyes számán kívül is hosszú; így: τιθήμεναι, διδοῦναι, ζευγνῦμεν (inf.).

199. §. Néhány fontosabb μι-végű ige

1. εἶμι megyek, menni fogok, (tő εἰ-, ἰ-) homérosi alakjai:

	Praesens	Praet. imperf.	Conjunct.	Optat.	Infinitivus
E. 1.	—	ᾔϊα ᾔϊον	—	—	ἴ(μ)μεν(αι)
2.	εἶσθα	—	ἴῃσθα	—	
3.	—	ᾔϊε(ν), ᾖε(ν), ἴε(ν)	ἴῃσι(ν)	—	Fut. εἴσομαι
T. 1.	—	ᾖομεν	ἴομεν	ἰείη	Aor. εἴσατο
3.	—	ᾔϊσαν, ἴσαν, ᾔϊον	—	—	és ἐείσατο

Hérod. εἶμι ragozása a praet. impf.-ban ᾔϊα, ᾔϊε, ᾔϊσαν; így az összetettekben is.

2. εἰμί vagyok (tő ἐσ-) a következő alakokban tér el:

	Praes. impf.	Praet. imperf.	Conjunct.	Optat.	Imperat.
E.1.	—	ἦα, ἔα, ἔον	ἔω (μετ-είω)	—	—
2.	ἐσ-σί, εἶς	ἔησθα	ἔῃς	ἔοις	ἔσσο
3.	—	ἦε(ν), ἔην, ἧην	ἔῃ, ἔῃσι(ν), ἦσι(ν)	ἔοι	—
T.1.	εἰ-μέν	—	—	—	—
3.	ἔᾱσι(ν)	ἔσαν (ἔπ-εσαν)	ἔωσι(ν)	—	—

Inf.	ἔμμεν(αι) és ἔμεν(αι)			Futurum:
Part.	ἐών,	ἐοῦσα,	ἐόν	1. sz. ἔσσομαι
gen.	ἐόντος	ἐούσης	ἐόντος	3. sz. ἔσ(σ)εται, ἐσσεῖται

Jegyzet. A kéttagú praepositióval összetettek helyett (ἐν eredetileg ἐνί) gyakran a puszta praepositio áll, de előrevont hangsúllyal (vö. 15. §. 3.); így: ἔνι = ἔνεστιν és ἔνεισιν; ἔπι = ἔπεστιν; πάρα = πάρεστιν és πάρεισιν; μέτα = μέτεστιν.

Hérod. εἰμί, εἶς (περίεις), εἰμέν; – conj. ἔω, ἦς, ἦ, ἔωσι; – opt. εἴη v. ἔοι; – praet. imp. ἦν stb. mellett: ἔα, ἔας, ἔατε is; – gyakran ἔσκον (l. 191. §.).

3. κεῖμαι fekszem (tő κει-), – ἧμαι ülök, (tő ἡσ-) Homérosnál:

Praes. impf.	E. 3.	—	ἧσται
	T. 3.	κείαται, κέαται, κέονται	εἵαται, ἕαται
Praet. impf.	T. 3.	κείατο, κέατο	εἵατο, ἕατο
Conjunct.	E. 3.	κῆται	—

Hérod. κεῖται, ἔκειτο, κεῖσθαι mellett így is: κέεται, ἐκέετο, κέεσθαι; de a több. 3. sz. mindig csak: κέαται, ἐκέατο – κατέαται, κατέατο.

200. §. Aoristosok σ és kötőhangzó nélkül

A μι-végűek szerint képezett σ és kötőhangzó nélküli aoristosok Homérosnál gyakoriak; a σ ui. két mássalhangzó között kiesik. A medium nem ritkán passiv jelentésű. Ilyenek:

βάλλω	dobok tő	βλη-	aor.	ἔ-βλη-το, βλῆ-σθαι, βλή-μενος pass.
δέχομαι	elfogadok	δεχ-	«	ἐδέγμην, ἔδεξο stb. δέχθαι, δέγμενος;
κτείνω	ölök	κτᾰ̄-	«	ἔκτᾰ̆ν, ἔκτᾰ̄; conj. κτέωμεν; part. κτᾰ́ς;
			«	— ἔκτατο, κτάσθαι, κτάμενος pass.
?	lefekszem	λεχ-	«	ἐλέγμην, λέκτο; imp. λέξ(ε)ο, λέγμενος;
λύω	oldok	λυ-	«	λύμην, λῦτο, λύντο pass. jelentésű;
φθίνομαι	enyészem	φθῐ̄-	«	ἔφθῐ̆το; opt. φθίμην, φθῖτο (l. 190.3.b.)
ὄρνῠμαι	felkelek	ὀρ-	«	ὦρτο; imp. ὄρσ(ε)ο; ὄρθαι, ὄρμενος.

Így:

ἆλτο, ἄλμενος	ebből: ἄλλομαι	ἔσσῠτο, σύτο	ebből: σεύω
ἄμπνῡτο	megpihent ἀναπνέω	κλῦθι, κλῦτε (vö. 196.§.1.)	κλύω
ἄρμενος	hozzáillő ἀραρίσκω	οὖτᾰ, οὐτάμενος	sebesült οὐτάω
ἐγήρᾱ part. γηράς	γηράσκω	πέρθαι	feldúlni πέρθω
ἔμῑκιο, μῖκτο	μίγνυμι	χῦτο, χύμενος pass.	χέω
ἔπαλτο, πάλτο	πάλλω	πλῆτο	ebből: πελάζω és πίμπλημι.

201. §. Perfectumok kötőhangzó nélkül

1. οἶδα tudok; tő ϝειδ-, ϝιδ-, ϝοιδ-; vö. 127. §. B. 3.

	Praes. perf.	Praet. perf.	Conjunct.	Igenevek
E. 1.	—	ᾔδεα	εἰδέω, ἰδέω	Infinit.
2.	οἶδας	ᾔδησθα, ἠείδης	—	ἴδμεν(αι)
3.	—	ᾔδεε(ν), ἠείδη	—	Part. nőnem:
T. 1.	ἴδμεν	—	εἴδ-ο-μεν	ἰδυῖα
2.	—	—	εἴδ-ε-τε	Futurum:
3.	—	ἴσαν	—	εἰδήσω

Hérod.

Indic. οἶδα, οἶδας, οἶδε, ἴδμεν (4-szer οἴδαμεν), οἴδᾱσι és ἴσᾱσι; conjunct. εἰδέω stb. – praet. perf. ᾔδεα, ᾔδεε, ᾐδέατε, ᾔδεσαν.

2. Kötőhangzó nélkül képezett perfectumok még:

βαίνω	lépek	τő βᾰ-	perf.	βεβάᾱσι	inf.	βεβᾰ́μεν	part.	βεβαώς
γίγνομαι	leszek	γᾰ-	«	γεγάᾱσι	«	γεγᾰ́μεν	«	γεγαώς
(μέμαα)	kívánok	μᾰ-	«	μέμᾰμεν	imp.	μεμάτω	«	μεμαώς
τλῆναι	tűrni	τλᾰ-	«	τέτλᾰμεν	opt.	τετλαίην	imp.	τέτλᾰθι.

Így:

ἄνωχθι buzdíts,	ebből:	ἄνωγα	εἰλήλουθμεν	= ἐληλύθαμεν
ἐγρήγορθε	«	ἐγρήγορα	ἐπέπιθμεν	= ἐπεποίθειμεν
ἔϊκτον, ἐίκτην	«	ἔοικα 197. §. 4.	πέπασθε (παθ-)	= πεπόνθατε.

202. §. A praepositiók

1. Néhány praepositiónak az attikaitól eltérő alakja is van; így: ἐν mellett: εἰν, ἐνί, εἰνί; πρός mellett: προτί, ποτί; παρά, ὑπό, ἀμφί, ὑπέρ mellett: παραί, ὑπαί, ἀμφίς, ὑπείρ.

2. A praepositiók, főleg δέ-vel kapcsolva, Homérosnál még igen gyakran állanak határozókként (l. 66. §. B. 1.); így: ἐν δέ benne, közte; σὺν δέ egyúttal; πρὸς δέ azonkívül; μετὰ δέ közte, azután stb.

Gyakran két praepositiót egybekapcsolva is találunk Homérosnál; így: ἀμφὶ περί v. ἀμφιπερί, ἀπὸ πρό v. ἀποπρό, διαπρό, διέκ; sőt: ὑπ-εκ-προ-θέοντα Φ, 604.

3. Eredeti határozói voltuk abban is jelentkezik, hogy esetüktől s igéjüktől közbetoldott szók által igen gyakran el vannak választva. Ez az ún. τμῆσις (τέμνω elvágok, elválasztok; vö. 66. §. B. 2.); így: Ὑπὸ χθὼν σμερδαλέον κονάβιζε ποδῶν. B, 465. – Ἔκ τοι ἐρέω. A, 204.

4. A praepositiók esetük vagy igéjük mögött is állhatnak; ekkor a kéttagúak (kivéve ἀνά, διά, ἀμφί, ἀντί, ὑπαί, παραί, ὑπείρ) hangsúlyukat az első szótagra vonják vissza. Ez az ún. ἀναστροφή (l. 15. §. 3.), mely azonban elmarad, ha még más valami szó is áll közben; tehát: νεῶν ἄπο καὶ κλισιάων. B, 91. – λούσῃ ἄπο βρότον. Ξ, 7. θεοῦ πάρα δῶρα φέρουσα. T, 3. – λίπω κάτα τεύχεα. P, 91. de: ποσσὶ δ' ὑπὸ λιπαροῖσιν. B, 44. – ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχή. Ψ, 65.

ἄνα Homérosnál: föl! így: Ἀλλ' ἄνα, μήδ' ἔτι κεῖσο. Σ, 178. – Z, 331.

203. §. Határozószók

1. A kérdő szók közül Homérosnál legszokottabbak: ἦ vagy ἦε –e? kettős kérdésben: ἤ (ἠέ) – ἦ (ἦε) vajon – vagy; így:
῾Η οὐχ ῾Ελένης ἕνεκ᾽ ἠυκόμοιο; I, 339. nem Helena végett-e?
Εἴδομεν, ἠέ τῳ εὖχος ὀρέξομεν, ἦέ τις ἡμῖν. N, 327. E, 86.

2. A nyomósító szók használatát illetőleg megjegyzendő, hogy
γέ (sim.) a névelővel a megelőző alanyt ismétli, sokszor szükség nélkül: Αὐτοῦ μιν κατέρυκε, δίδου δ᾽ ὅ γε θυγατέρα ἥν. Z, 192. A, 190. 485.
ἦ gyakran más nyomósító szóval van kapcsolva: ἦ μήν, ἦ τοι v. ἤτοι; szintúgy: ἐπεὶ ἦ (ἐπειή) minthogy valóban; τί ἦ (τίη) ugyan miért?
μέντοι Homérosnál még mindig két szó: μέν τοι. Θ, 294.
μήν mellékalakjai: μάν, μέν; esküben: ἦ μήν, ἦ μάν, ἦ μέν bizony.
πέρ sim. = nagyon; legalább; μινυνθάδιόν περ. A, 352. τιμήν περ. A, 353. megengedő part. mellett = καίπερ noha; ἀγαθός περ ἐών. A, 131.
πέρι = nagyon, kiválóan: πέρι καρτερός. I, 53. (vö. περιχαρής perlaetus).
Egyéb nyomósító szók Homérosnál még a következők:
θήν sim. = talán csak: I, 394. gyakran gúnyosan = δήπου; N, 620. P, 29.
ὄχα, ἔξοχα a felsőfok erősítésére: legesleg-; ὄχα csakis ἄριστος mellett.
τέ gyakran = δή, főleg relativumok, kötő- és határozószók mellett; így: ὅστε, ἀλλά τε, μάλα τε; ez van a prózai ὥστε, οἷός τε-ben is.

γ) Mondattan

Az egyszerű mondat és részei

204. §. Az állítmány

1. Homérosnál az ἄν mellett sokkal gyakrabban a simuló κέ(ν) fordul elő. Eszerint alakulnak az ἄν-nal összetett kötőszók is: ἐάν = εἴ κε, ὅταν = ὅτε κεν stb.

2. Az indicativus futuruma mellett gyakori Homérosnál a κέν szócska, a valószínűleg bekövetkező cselekvés jelölésére; így:

Καί κέ τις ὧδ' ἐρέει. Δ, 176. alighanem így szól majd vki.

Ἄλλοι, οἵ κέ με τιμήσουσι. A, 175. akik majd csak...

Viszont az irrealis indicativusnál (l. 138. §. 2.) az ἄν, κέν olykor hiányzik: Ἔνθα με κῦμ' ἀπόερσε. Z, 348. elvitt volna. – ᾔδη. u. o. 351.

3. A conjunctivus jelentésére nézve közel jár az indicat. futurumához, melyet Homérosnál gyakran pótol ἄν, κέν-nel, vagy anélkül, mint modus eventualis, a valószínűség kifejezésére (l. 139. §. 2. jz.); így:

Καί ποτέ τις εἴπῃσι. Z, 459. talán... (= ὥς ποτέ τις ἐρέει. u. o. 462.)

Οὐ γάρ πω ἴδον, οὐδὲ ἴδωμαι. A, 262. aligha is fogok látni. A, 137. 184.

4. Az optativus mellett (l. 139. §. 1.) akkor is, mikor a lehetőnek gondolt óhajtást fejezi ki, olykor ki van téve az ἄν, κέν szócska, így:

Ὣς κέ οἱ αὖθι γαῖα χάνοι. Z, 281. hogy nyelné el ott a föld!

Viszont a potentialis optat. mellett hiányozhatik az ἄν, κέν; így: Ὅ οὐ δύο γ' ἄνδρε φέροιεν. E, 303. két ember se bírna el. T, 321.

Az óhajtás bevezetésére εἴθε mellett még αἴθε, εἰ γάρ, αἲ γὰρ (δή) is szolgálnak; így: Αἲ γὰρ δὴ οὕτως εἴη. Δ, 189. bárcsak hát úgy volna! H, 132.

5. Az imperativussal gyakran ἄγε v. ἄγρει, olykor ἴθι jár; így: Εἶπ' ἄγε μοι. Γ, 192. – Ἄγρει νῦν μοι ὄμοσσον. Ξ, 271. – Βάσκ' ἴθι. B, 8.

6. Az infinitivus Homérosnál olykor az optativus jelentésével bír; mint az imperativus helyettesítője pedig igen gyakori (l. 139. §. 3. jz.); így: Ζεῦ ἄνα, Τηλέμαχόν μοι ὄλβιον εἶναι. ρ, 354. legyen boldog! η, 313. Ἐκ νηῶν ἐλάσας ἰέναι πάλιν. Π, 87. térj vissza! – λῦσαι. A, 20.

205. §. A többi mondatrész

A függő esetek (gen., dat., acc.) praepositio nélkül is igen gyakran helyhatározóként állanak Homérosnál; nevezetesen:

1. A genitivus helyhatározó e kérdésre: honnan? (l. 148. §. 3. a.): Ἀνέδυ πολιῆς ἁλός. A, 359. a tengerből. – Παιδὸς ἐδέξατο. A, 596. fiától;

olykor hol? kérdésre is; főleg ὁδοῖο az úton; πεδίοιο a síkon: Λούεσθαι ποταμοῖο. Z, 508. folyóban. – Ὠκεανοῖο. E, 6. – Γαίης. P, 373.

Ez utóbbi használattal megegyezik a magyarban: Jobb felől ül; szélrül áll; fejtül, lábtul (e h. fejnél, lábnál) e kérdésre hol? bár eredetileg honnan?

2. A dativus helyhatározó e kérdésre: hol? (vö. 148. §. 1. a.): Ἑλλάδι (-ban) οἰκία ναίων. Π, 595. – Γήθησε δὲ θυμῷ. H, 189. szívében;

olykor az irányt is jelöli hová? merre? kérdésre; így: Ἀσπίσι (-ra) κεκλιμένοι. Γ, 135. – Χεῖρε ἑτάροισι (felé) πετάσσας. Δ, 523.

Vö. Caelo palmas cum voce tetendit, az ég felé. Aen. 2, 688. 186. – 1, 181. A magyarban is: Útnak indul; neki megy a falnak; viszi tűznek, víznek stb.

3. Az accusativus helyhatározó e kérdésre: hová? (l. 148. §. 2. a.): Ἀνέβη μέγαν οὐρανόν. A, 497. égbe. – Βήσετο δίφρον. Γ, 262. kocsira.

4. Kettős accusativus a már 155. §. 6. alatt említett eseteken kívül Homérosnál még egyébkor is előfordul; nevezetesen:

a) a személy acc.-a mellett gyakran még vonatkozási acc. is áll annak a testrésznek jelölésére, melyre az igének cselekvése irányul. Ez az ún. καθ' ὅλον καὶ μέρος (az egész és része) szerkesztés; így: Τὸν βάλε δεξιὸν ὦμον. Π, 289. ezt jobb vállon találta. Γ, 35. Λ, 240. Τί δέ σε φρένας ἵκετο πένθος; A, 362. mi ért téged szívedben?

b) a külső és belső tárgy accusativusa gyakran áll egymás mellett, főleg a megszólítás, válaszolás igéinél; így: Ἕλκος, ὅ με βροτὸς οὔτασεν. E, 361. a seb, melyet rajtam ütött. Ἔπος μιν ἀντίον ηὔδα. E, 170. – Τὸν δ' οὔ τι προσέφη. Z, 342.

Azonban a belső tárgy accusativusa helyett gyakran dativus is áll; így: Τὸν δ' Ἑλένη μύθοισι προσηύδα. Z, 343. – ἀμείβετο. Γ, 171.

Az összetett mondat

206. §. Az összetett mondatok tekintetében könnyen megállapítható, hogy Homérosnál az esetek túlnyomó többségében a parataxis fordul elő, míg hypotaxissal csak ritkán találkozunk.

a) Mellérendelő kötőszók

1. Kapcsolók: ἠδέ, ἰδέ, δέ és; ἠμέν – ἠδέ (καί) et –et. I, 658. 203. 319.

2. Elválasztók: ἤ, ἠέ, ἦ – ἤ; ἠέ – ἦε; középfok után: ἤπερ, ἠέπερ.

3. Ellentétesek: αὐτάρ, ἀτάρ de, azonban; μήν helyett μέν is. A, 269.

4. Következtetők: ἄρα, ἄρ, ῥά (sim.) hát; νύν mellett νύ (sim.) hát.

Jegyzet. A mellérendelő mondatfűzés az előadás élénkségét nagyban emeli.

b) Alárendelt vagy mellékmondatok

1. Az alanyi és tárgyi mellékmondatoknak kötőszavai Homérosnál ὅτι mellett ὅττι és ὅ, a seml. relativum. E, 433. Θ, 32.

2. Az okhatározó kötőszók: ὅτι, ὅττι, ὅ, ἐπεί, ἐπεὶ ἦ v. ἐπειή, οὕνεκα (= οὗ ἕνεκα amiért; megfelelője: τοὔνεκα azért; N, 727.

3. A célhatározó mondatok kötőszava ἵνα mellett ὄφρα = hogy; az Odysseia néhány helyén ἕως, εἵως is. δ, 800. ζ, 80. τ, 367.

A célhatározó kötőszókhoz Homérosnál gyakran a feltételező ἄν, κέν szócska is járul; így pl. A, 32. Z, 143. I, 165.

4. Az időhatározó mondatok kötőszavai Homérosnál: εὖτε = ὅτε, ἦμος mikor (τῆμος akkor; Λ, 86. 90.), ὄφρα míg (τόφρα addig; Λ, 84.), ἕως, (εἵως, εἷος), ἦος míg, εἰς ὅ κεν v. εἰσόκεν = ἕως ἄν amíg csak, πρίν mellett πάρος mindig infinitivussal.

Az ἄν az időhatározó kötőszókkal Homérosnál nem olvad össze egy szóba, csakis ἐπεὶ ἄν-ból lesz: ἐπήν. Z, 489.

5. A feltételes kötőszó Homérosnál εἰ mellett igen gyakran αἰ, de csak κέ-vel; tehát εἴ κε v. αἴ κε = ἐάν, mely nem fordul elő.

A feltételes körmondatok alakja Homérosnál egészben véve olyan, mint az attikai prózában (l. 170. §.); megjegyzendő mégis, hogy

a) az eventualis eset conjunctivusánál gyakran hiányzik az ἄν, κέν; így: Εἴ ποτε χρειὼ ἐμεῖο γένηται. A, 340. 81. X, 191. Δ, 261.

b) a potentialis eset előtagjában is találkozik az ἄν, κέν szócska; így: Εἰ τούτω κε λάβοιμεν, ἀροίμεθά κε κλέος ἐσθλόν. E, 273. I, 141.

c) az irrealisban praet. ind. helyett olykor optat. áll ἄν, κέν-nel; így: Καί νύ κεν ἀπόλοιτο (= ἀπώλετο ἄν), εἰ μὴ ὀξὺ νόησε. E, 311. 388.

A feltételes körmondat utótagja, ha könnyen odaérthető, gyakran hiányzik; így: Εἰ μὲν δώσουσι γέρας, (akkor jól van); εἰ δέ κε μὴ δώωσιν... A, 135. Z, 150. Φ, 487.

6. Az általános érvényű feltételes időhat. és jelző mondatokban szintén igen gyakori a puszta conjunct. ἄν, κέν nélkül (= event. 5. a.); így: Ὅτε εἰδῇ. O, 207. Π, 53. – Ὅς μάχηται. E, 407. Γ, 109.

Így áll a conjunctivus ἄν, κέν szócska nélkül gyakran a hasonlatokban is, ὡς, ὥς τε, ὡς ὅτε után. E, 161. B, 474. Z, 506.

207. §. Stilisztikai megjegyzések

I. Figurák

(figura = σχῆμα = «arte aliqua novata forma dicendi». Quintilianus).

1. Hangfestő alakzatok

a) alliteratio, a szókezdet összecsendülése: κῦμα κυλίνδεται. – μέγας μεγαλωστί lat. mendacem memorem esse oportet.

b) Ὀνοματοποιία. (Onomatopoiia = szófestés): μαλακοῖσι καὶ αἱμυλίοισι λόγοισι.

c) Ὁμοιοτελευτόν. (Homoioteleuton = szóvégek összecsendülése; ebből keletkezett a rím): ἔσπετε νῦν μοι Μοῦσαι, Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι. χαῖρε, κἂν μὴ θέλῃς – χαῖρε, κἂν μὴ γράφῃς. lat. audacter territas, humiliter placas.

2. A szórend figurái

a) Χιασμός (chiasmus a χιάζειν igéből a χ alakjáról): ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω. lat. Fragile corpus animus sempiternus movet.

b) Παραλληλισμός (parallelismus, az előbbi ellentéte): πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα..., πολλὰ δ' ὅ γ' ἐν πόντῳ πάθεν ἄλγεα.

c) Ἀναφορά (anaphora, ugyanazon szó ismétlése a mondat elején): ἔχεις πόλιν, ἔχεις τριήρεις, ἔχεις χρήματα... lat. sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat.

d) Ἀναδίπλωσις (geminatio): ἦλθε, ἦλθε χελίδων. lat. Deus, ecce deus.

e) Ὕστερον πρότερον (hysteron proteron, a később történt előbb, mint a hamarabb megtörtént): τῆλε δ' ἀπὸ σχεδίης αὐτὸς

πέσε, πηδάλιον δὲ ἐκ χειρῶν προέηκε. lat. Redibo ad penates et in patriam.

3. Gondolatalakzatok

a) Ἀντίθεσις (contrarium = oppositio, ellentét): Ὁ μὲν βίος βραχύς, ἡ δὲ τέχνη μακρά. lat. Brevis a natura nobis vita data est, at memoria bene redditae vitae sempiterna.

b) Πλεονασμός (pleonasmus = szószaporítás): πρότερον πρίν. lat. sic ore locuta est.

c) Ὄξύμωρον (oxymoron = ellentmondás): ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ. lat. Summum ius summa iniuria.

d) Ἔλλειψις (ellipsis = kihagyás): οὐκ ἐς κόρακας; lat. Quid multa? (sc. loquar).

e) Ἀνακολουθία (anakoluthia = az eredeti mondatszerkesztéstől való eltérés): ἐπεὶ δὴ ταῦτα εἶπεν ἡ μήτηρ, ὁ δὲ ταῦτα ἀκούσας...

f) Ζεῦγμα (zeugma = egy szónak két vagy több fogalomra vonatkozása, noha csak az egyikhez tartozik): τυφλὸς τά τ' ὦτα, τόν τε νοῦν, τά τ' ὄμματα. lat. voces ac manus ad aliquem tendere.

g) Κλῖμαξ (climax = gradatio = fokozás): ἐωθοῦντο, ἐμάχοντο, ἀπέκτεινον, ἀπέθνῃσκον. lat. abiit, excessit, evasit, erupit. (sc. Catilina ex urbe).

h) Ἀσύνδετον (asyndeton = dissolutio = kötőszó hiánya): ἐωθοῦντο, ἐμάχοντο, ἀπέκτεινον stb. (l. g.)

i) Πολυσύνδετον (polysyndeton = kötőszó halmozása): ἐωθοῦντο καὶ ἐμάχοντο καὶ ἀπέκτεινον καὶ ἀπέθνῃσκον.

j) Ἐκφώνησις (exclamatio = felkiáltás): ναὶ μὰ τόδε σκῆπτρον! lat. O di immortales!

k) Ἐρώτημα (interrogatio = szónoki kérdés): Τίς ἂν ᾠήθη ταῦτα γενέσθαι; lat. Quis hoc crediderit? (= nemo h. credit).

l) Ἀπορία (dubitatio): ποῖ τράπωμαι; Τί ποιῶμεν; lat. unde igitur ordiar?

m) Ἀποστροφή (apostrophe = allocutio = távollevők megszólítása): Πάτερ Λυκάμβα ποῖον ἐφράσω τόδε;

n) Προσωποποιία (= personificatio = megszemélyesítés): οἶνος, ὃς οὔποτε φήσὶ προδώσειν (= a bor azt mondja, hogy nem fog soha kifogyni).

o) Ἓν διὰ δυοῖν (hendiadyoin = két szó egy fogalom jelölésére): te semper amavi atque dilexi.

II. Tropusok

(τρόπος. «Tropus est verbi vel sermonis a propria significatione in aliam cum virtute, id est ornandae orationis gratia mutatio». Quintilianus.)

a) Ὑπερβολή (hyperbole = superlatio = túlzás): καί μευ κλέος οὐρανὸν ἵκει. lat. nive candidior.

b) Εἰρωνεία (irónia = gúny): ὁ σοφὸς οὗτος ῥήτωρ.

c) Λιτότης (litotes = enyhítés): οὐκ ἀγνόω = non ignoro.

d) Εὐφημισμός (euphemismus = laudatio = szépítés): Εὐμενίδες e h. Ἐρινύες. Πόντος εὔξεινος e h. Π. ἄξεινος. lat. de vita migrare = mori.

e) Μετωνυμία (metonymia = denominatio = rokonértelmű fogalmak felcserélése): συνάγωμεν Ἄρηα (= πόλεμον). Ἥφαιστος e h. πῦρ. Σίδηρος e h. μάχαιρα.

f) Συνεκδοχή (synekdoche = pars pro toto): στέγη e h. οἰκία lat. tectum = domus. Ἰσμήνης κάρα = Ἰσμήνη.

g) Μεταφορά (metaphora = translatio = átvitel, képes kifejezés, rövidített hasonlat): οἱ λόγοι ἥστραπτον (= cikáztak). Ἀμέρας βλέφαρον. Πηγή = αἰτία. Εὔδουσιν ὀρέων κορυφαί. lat. ardet bello orbis terrarum.

h) Ἀντονομασία (antonomasia = pronominatio): Ἀτρεΐδης = Agamemnon. Ἀτρεΐδαι = Ἀγαμέμνων καὶ Μενέλαος. Senex Pylios = Nestor.

Magyar–latin tárgymutató

Az első számok a paragrafusokra utalnak.
A latin szók előtti c. = cum.

Ablaut l. hangmásulás.
accusativus 35. 1. c; használat 146; Hom. 205. 3. 4; absol. 155. 5; c. inf. 173. 2; respect. 155. 4; kettős 155. 6; temporis 150. 3; Hom. 205. 3. 4.
actio 78. 1. c.
activum 78. 1. a.
adjectiva suppletiva 65.
adjectivum verb. 78. 1. f; 92.
adverbialis praepos. 66. B. 5.
adverbiumok 66.
aiol dial. 6. b; aiolismusok 176.
ajakhangok 13. 1.
alany 144.
alany inf. 144; hiányzik acc. c. inf.-nál 173. 2. gen. abs.-nál 173. 3. a.
alanyi mellékmondat 164; Hom. 206. b. 1.
alárendelés 160. köv.
alárendelt mondatok 160. köv.; Hom. 206. b.
állapothatározók 156.
állítási módok 78. 1. b.
alliteratio 207. I. 1. a.
állítmány egyezése 145.
állítmányi jelző 143. c. 2. α. és β; kiegészítő nom. 143. c. 1. α; acc. 143. c. 1. β; inf. 146. jz.; part. 143. c; szórend 175. 2. b.
allocutio 207. I. 3. m.
alpha privativum 135. c. 3.
általános vonatkozók 73. 2; 76. 1; mellékmondatok 166. 3; 172. 5. c. d; Hom. 206. b. 6.
anadiplosis 207. I. 2. d.
anakoluthia 207. I. 3. e.
analogia 19. 31.
anaphora 207. I. 2. c.
anastrophé 15. 3; 199. 2. jz.; Hom. 202. 4.
antithesis 207. I. 3. a.
antonomasia 207. II. h.
aoristos 78. 1. d. jz.; gyenge act.-med. 88. A; pass. 89; Hom. 195; erős act.-med. 99; pass. 100; a folyékony tövekből 107. 2; kötő-hangzó nélkül 127; Hom. 200; vegyes 190. 3; használat 143. a. β; gnomicus 143. α. β. 1. b.
apokopé Hom. 177. 8.
apostrophe 207. I. 3. m.
apostrophos 11. 1; 23. 1.
arányszámok 77. 6. b.
assimilatio 27. köv.
asyndeton 207. I. 3. h.
attikai névr. 46; ión 181. 4.
– nyelvjárás 6. 2.
– reduplicatio 109. 4; ión 192. 4.
attractio 172. 1.

attributum praedicat. 143. c. 2.
augmentum 79; sajátosságai 108; ión 192. 1.
Barytona 14. 3; -ις, -υς végűek acc. 49. 3; Hom. 183. 3.
beálló cselekvés 78. 1. c; tempusai 88. köv.; használat 143. a. β.
betűk 8; – kiejtés 9.
bevégzett cselekvés 78. 1. c; tempusai 90. köv.; használat 143. a. γ.
birtokjelző gen. 157. c. 3; helyzete 175. 2. a. β.
birtokos névmás 71; Hom. 188. 3; helyzete 175. 2. a. α; használat 71.
Bopp 3. jz.
Célhatározó inf. 153. 2;
– mellékmondatok 170; Hom. 206. b. 3.
célzatos jelző mondatok 172. 4.
chiasmus 207. I. 2. a.
climax 207. I. 3. g.
conjunctivus 78. 1. b; ragjai 78. 3. a; módjegye 78. 4. a; Hom. 190. 3. a; haszn. 139–140; Hom. 205. 3; hason-latokban 206. b. 6.
consecutio modorum 161. 4.
constructio κατὰ σύνεσιν 145.
contrarium 207. I. 3. a.
Dativus 35. 1. c; Hom. 205. 2; auctoris 155. 3. a; causae 152. 3; commodi 155. 1; ethicus 155. 2; instrum. 154. 2; mensurae v. differentiae 151. 2; modi 151; sociativus 154. 1. temp. 150. 2.
deponens 78. 1. a; dep. passivum 110. 3.
digamma 8. 4; Hom 179. 1; kiesése 30. 2. d.
Dionysios Thrax 2.
dissimilatio 29.
dór fut. 93. 8; genit. 41. 2; nyelvjárások 6. a.
dualis 35. 1. b.
dubitatio 207. I. 3. l.
E-osztály 115.
egymásra vonatk. névm. 75.
egytagú nevek hangsúlya 47. 7; έω-végű igék 87. 5.
ejectio 30.
ékezet 10. 2. 3.
elisio 23. 1; Hom. 177. 7.
elkülönítő pontok 11. 1.
ellentétes kötőszók 159. c; Hom. 206. a. 3.
ellipsis 207. I. 3. d.
elválasztó kötőszók 159. b; Hom. 206. a. 2.
encliticae 16.
eredethatározó genit. 149.
erős képzés 78. 2. b; aor. 99; 100; aor. kötőh. nélkül 127; perf. 127; folyékony tövekből 107; Hom. 196; 200.
esetek 35. 1. c; használata 144. köv.; Hom. 205.
esetragféle végződések 61; Hom. 186.
euphemismus 207. II. d.
eventualis modus 139. 2. jz.; feltét 167. 2; Hom. 206. b. 5. a.

exclamatio 207. I. 3. j.
Felszólító mondat 139. 2.
feltételes mellékmondatok 167; jelző mondatok 172. 5; Hom. 206. b. 5. és 6.
félhangzók 12. 1. a.
félhangzós tövű nevek 55. köv.; Hom. 183. 6; igék 86. köv.
figurák 207.
fokozás 63. köv.; Hom. 187. 4. és 5.
folyamatos cselekvés 78. 1. c; tempusai 86. köv.; használat 143. a. α.
folyékony mássalhangzók 13; ily tövű nevek 51. köv.; igék 103. köv.
fosztó alpha 135. e. 3.
főidők – praesensek 78. 1. d. jz.
főnévképzők 135. a.
futurum 78. 1. d; act.-med. 88. B; Hom. 195; pass. 89; 100. 2; fut. perf. act. 90. 3; pass. 91. 3; a folyéko-nyaknál 104; 107. 2; attic. 93. 7; 97; Herod. 195; contract. 104; Hom. 195. 3; doric. 93. 8; medialis 110. 1; passiv jelentéssel 110. 2; haszn. 143. a. β; Hom. 204. 2.
fúvó mássalhangzók 13; kiesése 30. 2. d.
függő kérdés 165; beszéd 163.
Gamó 11. 1; 23. 2.
geminatio 207. I. 2. d.
genitivus 35. 1. c; Hom. 205. 1; absolut. 173. 3; auctoris 157. c. 2; causae 152. 1; comparat. 149. 4; copiae et inopiae 149. 3; criminis 152. 2; explicat. 157. c. 1; materiae 149. 2; 157. c. 6; memoriae et studii 149. 5; objectiv. 157. c. 9; originis 149. 1; partitivus 149. 7; 157. c. 7; possessivus 157. c. 3; pretii 149. 6; 157. c. 5; quantitatis 157. c. 4; separationis 148. 3. a; subjectivus 157. c. 8; temp. 150. 1; összetett igéknél 149. 9.
gondolatalakzatok 207. II. 3.
görög dialektusok 5–7.
görög nyelv 4–7.
Grimm 3. jz.
gyakorító igék Hom. 191.
gyenge időképzés 78. 2. b.
gyökér 35. 2.
Hangjelek 11, 1.
hangmásulás 24–25. Hom. 177. 4.
hangok felosztása 12–13; változásai 19. köv.
hangsúly 14. köv.; a névragozásban 35. 3; egy-tagú neveké 47. 7; az igeragozásban 78. 5; válto-zása 15; visszavonása 15. 3; 202. 4.
hangsúlytalan szók 18.
hangtörvények 19.
hangvesztő főnevek 51. 7; Hom. 183. 4.
hangzórövidülés 20. 2.
háromszótagos törvény 14.
határozatlan névmások 74; Hom. 188. 6; haszn. 74.
határozók 147. köv.

határozó szók 66; Hom. 203.
határozók a melléknevekből 66; fokozása 66.
határozók képzése 135. c.
hehezet 10. 1. 3.
hehezetes mássalhangzók 13; találkozása 29. 5; Hér. 179.
hehezetesítés 27. 6; Hérodot.-nál elmarad 179.
helyhatározó hová? mennyi-re? acc. 148. 2; honnan? gen. 148. 3; – hol? dat. 148. 1; Hom. 205. mellékm. 166. A.
hendiadyoin 207. I. 3. o.
heteroklisia 59; Hom. 184. 1.
hiányjel 11. 1; 23. 1.
hiatus 23; Hom. 177. 6.
homoioteleuton 207. I. 1. c.
huzamos hangok 13.
hyperbaton 175. 3.
hyperbole 207. II. a.
hypotaxis 160. köv.
hysteron-proteron 207. I. 2. e.
Időhatározó meddig? acc. 150. 3; – mikor? 150; mióta? 150. 1. a. jz.; – mellékmondatok 166; Hom. 206. b. 4.
időmennyiség 20. 1; Hom. 178.
időtartam 150. 2. jz.
igeidők l. tempus.
igeképzés 135. d.
igemondat 143. a.
igemódok 78. 1. b; haszn. 138. köv.; Hom. 205.
igenemek 78. 1. a.
igenevek 78. 1. f.
igeosztályok 82; 83; 112. köv.; 120. köv.
igeragok az ω-végűeknél 78. 3; μι-végűeknél 119. 4; Hom. 190.
igeragozás 78. köv.; az ω-végűek áttekintése 118; a μι-végűek 119. köv.; Hom. 190. köv.
igetövek 78. 2.
imperativus ragjai 78. 3. b; haszn. 139. 3; Hom. 204. 5; helyette inf. 139. 3. jz.
imperfecta actio tempusai 78. 1. d; ragozás 86. köv.; használat 143. a. α.
imperfecta reduplicatio 80. jz.
imperfectum conatūs 143. a. α. jz.
imperfectum tő 78. 2; rago-zása 86; a –μι végűeknél 120; viszonya az igetőhöz 81; Hom. 194.
indicativus ragjai 78. 3. a; tempusai 143; haszn. 143.
indicat. hypotheticus 138. 2.
indogermán nyelvek 4.
infinitivus ragjai 78. 3. c; Hom. 190. 1. d; haszn. 78. 1. f; Hom. 204. 6; ἄν-nal 173. 1. jz.
instans actio tempusai 78. 1. d; ragozása 88. köv.; használat 143. a. β.
interrogatio 207. I. 3. k.
ion dialektus 6. c. és I. függelék. 176. köv.
iota consonans 8. 4; 28; kiesése 30. 2. d.
iota igeosztály 83.
írásjelek 11. 2.

irónia 207. II. b.
irrealis modus 138. 2; Hom. 204. 2; – feltét. 167. 4; Hom. 206. b. 5.
ismétlődő cselekvés 143. a. α; 161. 4; 170. 2. jz.
itacismus 6. 3. és 7.
Jelentés sajátossága 110.
jelző 157; genitivus 157. c;
– mellékmondatok 172.
jelzői szórend 175. 2. a.
K-hangok 13; változása 27; K-hangú nevek 48; igék 98. köv.
kapcsoló kötőszók 159. a; Hom. 206. a. 1.
kemény mássalhangzók 13; Hér. 179.
képes határozók 156.
képzők 35. 2. b; 135.
kérdő határozók 76.
kérdőjel 11. 2; kérdőmondat 140; függő 165.
kérdő névmások 74; Hom. 188. 6; használat 74.
kérdőszók 140. 3; Hom. 203. 1.
kettős acc. 155. 6; Hom. 205. 4; nom. 143. c.
kettős hangzók 12. 2; 13. 2;
kettős magánhangzós tövek 57. köv.; Hom. 183. 8.
kettős szám a névragozás-ban 35. 1. b; Hér. 182; az igeragozás-ban 78. 1. e;
kettős számú alany 145. 2.
kezdő igék 114.
kijelentő mondatok 138.
kívánó mondatok 139.
koiné 6. 3.
koronis 11. 1; 23. 2.
kölcsönös névmás 70. 2.
kötőhangzó 78. 5. a; Hom. 190. 3.
kötőszók 158. jz.; Hom. 206.
következményes mellékm. 171; következm. jelző mondatok 172. 3.
következtető ktszók 159. d; Hom. 206. 4.
középhangok 12. 1. c.
közösneműek 35. 1. a.
krasis 23. 2; ión 177. 6.
Lágy mássalhangzók 13. 3.
liquidák mint magánhangzók 25.
litotes 207. II. c.
locativus 61. 2; 148. 1. a.
Magánhangzók 12; összevonása 21; Hom. 177. 2; változásai 20. köv.
magánhangzós névragozás 38. köv.; Hom. 181–182; igeragozás 85. köv.
magashangok 12. 1. c.
magyarázó kötőszó 159. e.
mássalhangzók 13; találko-zása 26. köv.; Hom. 179; megkettőztetése 179. 5; változásai 26. köv.
mássalhangzós névragozás 47. köv.; Hom. 183; igeragozás 94. köv.
medio-passiva 110. 4.
medium 78. 1. a.
megengedő mellékmondatok 168.

mellékmondatok 160. köv.; Hom. 206. b; rövidítése 173.
melléknevek áttekintése 62; fokozása 63. köv.; Hom. 187.
melléknévi határozók képzé-se 66; fokozása 66.
melléknévképzők 135. b.
mellérendelés 159.
mellérendelő ktszók 159; Hom. 206. a.
mélyhangok 12. 1. c.
mennyiséget jelentő főnevek 77. 6. c.
metaphora 207. II. g.
metaplasmos 60; Hom. 184. 2; 187. 2.
metathesis quantitatis 20. 3; Hom. 177. 5.
metonymia 207. II. e.
módhatározó dat. 151.
módjegyek 78. 4; Hom. 190. 3.
modus eltolódás 161. 4.
mozgó végmássalhangzók 33; ión 177. 6.
mutató névmások 72; Hom. 188. 4; helyzete 175. 2. b. γ; használata 72.
Nasalisok mint magánhangzók 25.
néma hangok 13; némahan-gú névtövek 48. köv.; ige-tövek 95. köv.
nemi szabályok 35. 1. a.
névelő 37; Hom. 180; jelen-tése 37. a; főnevesítő hatása uo.; használat 175. jz.; Hom. 188. 4; gen. mellett 157. c. 3. jz.; inf. mellett 78. f.
névmás 67. köv.; Hom. 188; használat 67. köv.
névmási határozók 76.
névragozás 35. köv.; Hom. 181. köv.
nomina agentis, actionis, rei actae, qualitatis, instrumenti, loci, deminutiva, patronymica, gentilia 135. a.
nominalis állítmány 143. b.
nominativus 35. 1. c; kép-zése 38. köv.; 47. 5. a; használata 144; 143. c. 1. α; nom. c. inf. 173. 2.
nomino-verbalis állítm. 143. c.
-nt-tövű nevek 50.
nyelv 1; nyelvtan 3; nyelvtudomány 2.
nyomósító szók 66. A. c; Hom. 203. 2.
Objectum praedicativum 143. c.
óhajtás: lehetséges 139. 1; Hom. 204. 4; teljesülhetet-len 139. 1. b.
óhajtó főmondat 139. 1;
– mellékmondat 170. 4. 5.
okadó kötőszó 159. e; jelző mondatok 178. 2.
okhatározó gen. 152; dat. 152. 3; mellékmondatok 169; Hom. 206. b. 2.
onomatopoiia 207. I. 1. b.
optativus 78. 1. b; ragjai 78. 3. a; módjegye 78. 4. b; Hom. 190. 3. b; attikai alakja 87. 3; használata 139. 1; 138. 1. b; Hom. 204. 4; iterativus 161. 4. b;

166. 3. b; 167. 2. jz.; 172. 5. d; obliquus 161. 4. b.
oratio obliqua 163.
orrhangok 13; orrhangú igék osztálya 113.
osztószámok 77. 6. jz.
oxymoron 207. I. 3. c.
Összetett névszók 135. e; igék 135. f.
összetett szavaknak hangsúlya 14. 5.
összetett igéknek augmentuma 79. 3; redupl. 80. 4.
összetett igék gen.-sal 149. 9; dat.-sal 154. 1. c.
összevont főnevek ragozása 43. köv.; melléknevek 45; igék 87; Hom. 193.
P-hangok 13; változása 27; P-hangú nevek 48; igék 98. köv.
parallelismus 207. I. 2. b.
parancsoló mondat 139. 3.
parataxis 159.
participium 78. 3. d; hangsúlya 78. 5; perf. act. ragozása 49. 2. b; haszná-lata 78. 1. f; 143. c. 2. β; absolutum és conjunctum 173. 1. b; ἄν-nal u. o. jz.; futuri célhatározó 170. 3. 5; 172. 4. jz.
passiv sigma 93. 3. b. 4.
passivum 78. 1. a.
perfecta actio 78. 1. d; tempusai 90. köv.; Hom. 197; erős képzés 101. 4; 107. 3; kötőhangzó nélkül 127. B; Hom. 201; haszná-lat 143. a. γ.
personificatio 207. I. 3. n.
pillanatnyi hangok 13.
pleonasmus 207. I. 3. b.
polysyndeton 207. I. 3. i.
potentialis modus 138. 1. b; Hom. 204. 4; feltétel 167. 3; Hom. 206. b. 6. b.
pótló nyújtás 20. 1.
praepositiók 66. B; 147. skk.; Hom. 202.
praepositionalis adv. 66. B. 5; 157. c. 10.
praesensek 78. 1. d; imper-fect. ragozása 86; perf. act. 90; pass. 91. 1; erősödése 81; 83; 113. köv.; 120. köv.; haszn. 143. a. α.
praeteritumok 78. 1. d; imperf. ragozása 86; perf. act. 90; pass. 91; haszná-lata 143. a. α.
praeverbiumok 79. 3.
procliticae 18.
prolépsis 144. jz.
pronominatio 207. II. h.
Rag 35. 2. c; 78. 3.
realis modus 138. a. 1; feltét. 167. 1.
reduplicatio 80; sajátosságai 109; Hom. 192. 3; a μι-végűek impf. actiójában 122. 2; az erős aor.-ban 196.
rendhagyó főnevek 59–60; Hom. 185; melléknevek 62. d; Hom. 187; fokozás 65; Hom. 187. 5; igék 112. köv.
réshangok 13.
részes határozó dat. 155. 1.
Révai Miklós 3. jz.

Sajnovics 3. jz.
simulási szabályok 17.
simuló szók 16.
sociativus dat. 154. 1.
sokszorozó számn. 77. 6. a.
subjectum praedicativum 143. c.
superlatio 207. II. a.
synekdoche 207. II. f.
synizésis 21. 4; Hom. 177. 3.
számnevek 77; Hom. 189.
személyeltolódás 161. 3.
személyes szerkesztés 173. 2. c. jz.
személynévmás 67; Hom. 188. 1; használat 67.
személyragok 78. 3; Hom. 190.
személytelen kifejezések c. inf. 144; ὅτι 164.
szenv. szerk. 149. 1. b.
szerény állítás 138. 1. b.
szétvonás Hom. 193. 2. c.
szigma kiesése 30. 2. c.
szigma-tövű nevek 53. köv.; ión 183. 5; igék 93. 3. b.
szóképzéstan 134–135.
szórend 174–175.
szótagolás 34.
T-hangok 13; változása 29. 1. 2; 30. 2. a. b; Hom. 179. 3. és 4; T-hangú nevek 49; igék 95. köv.
tagadás 140. 2. jz.; part. mellett 140. 2. jz. 5.
tagadó szók 140. 2. jz.; a tiltás, akadályozás stb. igé-inél 140. 2. jz. 4.
tárgy 146; külső 146. a; belső 146. b; inf. 146. jz.
tárgyi mellékmondat 164; Hom. 206. b. 1.
tempus 78. 1. d; 143. a.
tiltás kifejezése 139. 3. jz.
tmésis 66. B. 2. jz.; 202. 3.
tompa ékezet 15. 2.
tompahangúak l. barytona
tő 35. 2.
történeti idők = praeteritu-mok 78. 1. d. jz.
transitiv és intransitiv jelentés 110. 6.
tropusok 207. II.
Ünnepek, mikor? dat. 150. 2.
Valódi magánhangzók 12. 1. a; ezeken végződő igetövek 87; Hom. 193.
valószínűség 170. 2; 204. 3.
vau (ϝ) 8. 4; vö. digamma
véghatározó acc. 155. 4; dat. 155. 1; inf. 155. 8.
végződési főszabály 32.
vegyes aoristosok 190. 3.
vegyestövű igék 116.
verba contracta 87; Hom. 193.
verba suppletiva 116.
verbalis állítmány 143. a.
visszaható névmás 69; ión 188. 2; használat 69.
vocativus 35. 1. c; helyette nom. u. ott.
vonatkozó névmások 73; Hom. 188. 5; határozók 76; használat 73.
Zárhangok 13.
zeugma 207. I. 3. f.

Görög tárgymutató

Az összeállítás kizárólag a fontosabb igékre vonatkozik.

ἄγαμαι 126. 4.
ἀγγέλλω 111. 32.
ἄγω 111. 22.;
ἄγων = -val 154. 1. jz.
αἰδέομαι 93. 3. b.
αἰνέω 93. 3. a.
αἱρέω 116. 1.
αἴρω 111. 36.
αἰσθάνομαι 113. 10.
ἀκούω 111. 12.; 143. c. γ.
ἁλίσκομαι 114. 5.
ἀλλάττω 101. 3. b.
ἅλλομαι 105. 2.
ἁμαρτάνω 113. 11.
ἀμύνω 105. 1.
ἀμφιέννυμι 121. 5.
ἀναγκάζω 108. 6.
ἀναλίσκω, ἀναλόω 114. 6.
ἀνακράζω 99. 3.
ἀνέχομαι 108. 5.
ἀνιάω 108. 6.
ἀνοίγω 108. 3.
ἀνοίγνυμι 120. 2.
ἀπαγορεύω 116. 7.
ἀπατάω 108. 6.
ἀπειλέω 108. 6.
ἀπεχθάνομαι 113. 14.
ἀπιστέω 108. 6.
ἀποδίδομαι 114. 15.
ἀποδιδράσκω 114. 13.
ἀποθνῄσκω 114. 8.
ἀποκτείνω 107. 3.
ἀπόλλυμι 121. 15.
ἀπορέω 108. 6.
ἀποφαίνομαι 107. 4.
ἀρέσκω 114. 1.
ἀρκέω 93. 3. b.
ἁρμόττω 83. a. jz.
ἁρπάζω 110. 1.
αὐξάνω 113. 12.
ἀφικνέομαι 113. 9.
ἄχθομαι 115. 4.
Βαδίζω 110. 1.
βαίνω 113. 7.
βάλλω 111. 37.
βιβάζω 97. 2.
βιβρώσκω 116. 3.
βλάπτω 100. 5.; 101. 3. b.
βούλομαι 115. 5.
Γαμέω 115. 1.
γελάω 93. 3. b.
γηράσκω 114. 2.
γίγνομαι 115. 17.
γιγνώσκω 114. 12.; 143. c. 3.
γράφω 111. 27.
Δάκνω 113. 1.
δαρθάνω 113. 13.
δέδια = δέδοικα 127. B. 2.
δεῖ 115. 6.
δείκνυμι 120.
δέομαι 115. 6.
δέρω 107. 2.
δέω = kötök 87. 5. jz.; 111. 6.
δέω = kell 87. 5. jz.
διαλέγομαι 109. 3.
διδάσκω 114. 17.
δίδωμι 122. skk.
διψάω 87. 4. jz.

δοκέω 115. 2.
δουλόω 111. 5.; 87. c.
δύναμαι 126. 5.
δύομαι 127. A. 11.
Ἐάω 108. 1.
ἐγείρω 111. 38.
ἐθέλω 115. 9.
ἐθίζω 108. 1.
εἵμαρται 109. 3.
εἰμί 129.
εἶμι 131.
εἴργω, εἴργνυμι 120. 2. jz.
εἴωθα 109. 3.
ἐκπλήττω 100. 3.
ἐλαύνω 113. 8.
ἐλέγχω 109. 4.; 101. 4. jz. 4.
ἑλίσσω 108. 1.
ἑλκυ- és ἕλκω 93. 3. b.; 108. 1.
ἔοικα 108. 2.
ἐπαινέω 93. 3. a.
ἐπείγω 108. 6.
ἐπιλανθάνομαι 113. 14.
ἐπιμέλ(έ)ομαι 115. 11.
ἐπίσταμαι 126. 6. és jz.
ἕπομαι 102. 1.
ἐπριάμην 127. A. 4.
ἐργάζομαι 108. 1.
ἔρπω 108. 1.
ἔρχομαι 116. 2.
ἐρωτάω 115. 7.
ἐσθίω 116. 3.
ἔτλην 127. A. 13.
εὑρίσκω 114. 7.
ἔχω 102. 2.;
ἔχων = -val 154. 1. jz.
Ζάω 87. 4.
ζεύγνυμι 121. 11.
ζώννυμι 121. 7.
Ἠβάσκω, ἠβάω 114. 3.
ἧκω 116. 2.
ἧμαι 133.
ἠμί 128. jz.
Θάπτω 111. 30.
θέλω 115. 9.
θηράω 111. 2.
θύω 93. 1.
Ἵημι 122. skk.
ἱλάσκομαι 114. 9.
ἵστημι 122. skk.
ἴσχω = ἔχω 102. 2.
Καθαίρω 105. 1.; 108. 6.
καθέζομαι 108. 4.; 133.
καθεύδω 115. 8.
κάθημαι 133.
καθίζω 108. 4.
καίω, κάω 111. 13.
καλέω 111. 7.
κάμνω 113. 2.
κατάγνυμι 121. 10.
κατακαίνω 107. 1.
καταπλήττω 100. 3.
κεῖμαι 132.; 125. jz.
κέκτημαι conj. opt. 109. 2. jz.
κελεύω 111. 11.
κεράννυμι 121. 1.
κερδαίνω 105. 2.
κλάω, κλαίω 93. 5.
κλείω 93. 4. b.
κλέπτω 100. 4.; 101. 3. c.
κλίνω 106. 3.
κομίζω 97. 1.; 111. 18.
κόπτω 100. 5.; 101. 3. b.
κράζω 83. b.
κρέμαμαι 126. 7.
κρεμάννυμι 121. 2.
κρίνω 106. 3.; 111. 39.

κρούω 93. 4. b.
κρύπτω 101. 1.
κτάομαι 109. 2.
κτείνω 111. 35.
Λαβών = -val 154. 1. jz.
λαγχάνω 113. 18.
λαμβάνω 113. 16.
λανθάνω 113. 17.
λέγω 116. 7.
λείπω 111. 28.
λύω 93. 1.
Μαίνομαι 107. 2. és 3.
μανθάνω 113. 19.; 143. c. 3.
μάχομαι 115. 10.
μεθύσκω 114. 4.
μέλει μοι 115. 11.
μέλλω 115. 12.
μιαίνω 105. 1.
μίγνυμι 121. 12.
μιμνήσκω 114. 14.; 143. c. 3.
Νέμω 115. 13.
νέω 93. 5.
Οἶδα 127. B. 3.
οἰμώζω 83. b.
οἴομαι 115. 14.
ὄμνυμι 121. 16.
ὀνίνημι 126. 1. és jz.
ὁράω 116. 4.
ὀρύττω 111. 24.
ὀφείλω 115. 15.
ὀφλισκάνω 113. 15.
Παραινέω 93. 3. a.
παρέχω 102. 2.
πάσχω 114. 11.
παύω 93. 4. c.
πείθω 111. 17.
πεινάω 87. 4. jz.
πέμπω 111. 29.
πέποιθα 101. 2.
περαίνω 105. 1.
πετάννυμι 121. 3.
πέτομαι 115. 18.
πήγνυμι 121. 13.
πίμπλημι 126. 2.
πίμπρημι 126. 3.
πίνω 113. 5.
πιπράσκω 114. 15.
πίπτω 102. 3.
πλάττω 83. a. jz.
πλέω 111. 14.
πλήττω 83. a.; 101. 2.
πνέω 93. 5.
πνίγω 100. 3.; 82. 3.
ποιέω 87. B.; 111. 4.
πράττω 111. 21.
πυνθάνομαι 113. 20.
Ῥέω 115. 16.
ῥήγνυμι 121. 14.
ῥώννυμι 121. 8.
Σβέννυμι 121. 6.
σείω 93. 4. a.
σήπω 82. 3.; 100. 3.; 101. 2.
σκάπτω 100. 5.
σκεδάννυμι 121. 4.
σπάω 93. 3. b.; 111. 8.
σπείρω 83. d.; 107. 2.; 111. 34.
σπένδω 111. 19.
στέλλω 104.; 105.; 106. 2.; 107. 2.
στενάζω 83. b.
στόρνυμι 121. 9.
στρέφω 100. 4.; 101. 3. a.; 101. 4. jz. 3.
συλλέγω 111. 25.
σφάττω 100. 5.
σῴζω 96. 3.; 111. 20.

Τάττω 101. 3. b.
τείνω 111. 40.
τελέω 111. 10.
τέμνω 113. 3.
τήκω 111. 26.
τίθημι 122. skk.
τίκτω 82. 2.; 99. 3.
τιμάω 87. A.; 111. 3.
τίνω 113. 4.
τιτρώσκω 114. 16.
τλῆναι 127. A. 13.
τρέπω 100. 4. és 6.; 101. 4. jz. 3.
τρέφω 111. 31.
τρέχω 116. 5.
τρέω 93. 3. b.
τρίβω 82. 3.; 98. 3.; 100. 3.; 101. 3. b.
τυγχάνω 113. 21.
Ὑπισχνέομαι 102. 2.
Φαίνω 111. 33.
φέρω 116. 6.;
φέρων = -val 154. 1. jz.
φεύγω 111. 23.
φημί 128.
φθάνω 113. 6.
φθείρω 105. 1.; 106. 2.
φυλάττω 83. a.; 101. 3. b.
φύομαι 127. A. 12.
Χαίρω 115. 19.
χάσκω 114. 10.
χέω 111. 15.
χράομαι 111. 9.
χράω 93. 4. a.
χρή 130.
χρίω 93. 4. b.
Ψεύδω 111. 16.
Ὠθέω 115. 3.
ὠνέομαι 108. 2.